

marksist teori

sayı 12 Mart 2013 2013 7 30 75

halkın talepleriyle hareket etmektedirler - büyük sosyal hareketler için
-demokratik hareketler- üzerine bir dizi öneriler, tartışma metinleri
-sosyal hareketler için bir genel hareketin mayıslanması
yoldaşlar ve arkadaşlarımız -birlikte- ve birlikte!

Marksist Teori

10

Mart/Nisan

[2013]

Marksist Teori - Yaygın Süreli Yayın
Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına
İmtiyaz Sahibi: Alper Kaba

Sorumlu Yazışları Müdürü: Alper Kaba

Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Çakırağa Cami Sokak Birlik Apt. No: 8/10 Aksaray/İstanbul
Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212)529 06 75

e-posta: marksistteori@gmail.com

Web sitesi: www.marksistteori.com

Baskı: Ceylan Matbaacılık Tel: (0212) 613 10 79

Abonelik: Yıllık 40 TL (Posta çekini yatırdıktan sonra bilgilerinizi e-posta veya faksla iletiniz.)

Posta Çeki: Songül Akbay 1600206

İçindekiler

[4] Marksist teori'den

- [6] **KÜRT HALKININ İRADESİ GÜÇLENDİRİLMELİDİR**
- [14] **KÜRTLERLE BARIŞ VE SINIF SAVAŞI**
Ziya Ulusoy
- [21] **“DEMOKRATİK ÖZERKLİK” ÜZERİNE
ÖN DÜŞÜNCELER, TARTIŞMA NOTLARI**
İbrahim Çiçek
- [30] **Rojava'da Ulusal Devrim
BÜYÜK SİYASAL TOPLUMSAL UYANIŞ**
- [44] **BOLŞEVİK “KÜRT ÇOBAN” EREB ŞEMO'NUN İZİNDEN**
Bayram Namaz
- [55] **KADININ GÖRÜNMEYEN EMEĞİ VE ÜCRETLENDİRME**
Hatice Duman
- [59] **YENİ BİR GENÇLİK HAREKETİ MAYALANIYOR**
Bahadır Güneş
- [70] **İŞ CİNAYETLERİNE KARŞI TUZLA DENEYİMİ**
Fehmi Çapan
- [75] **ERDOĞAN AYDIN'IN SON KİTABI VE TARİHE
SINIFSIZ BAKIŞ ÜZERİNE***
Osman Tiftikçi
- [93] **JEOPOLİTİK MÜDAHALE**
Dr.İbrahim Okçuoğlu
- [106] **NEPAL'DE İHANET VE UMUT, YENİLGİ VE DEVRİMCİ KOPUŞ**
Gülistan Devrim
- [122] **TÜM NEPAL KADIN DERNEKLERİ MERKEZİ DANIŞMANI**
Zehra Akdağ
- [127] **YOLDAŞ NETRA BIKRAM CHAND “BIPLAB”LA SÖYLEŞİ***
Zehra Akdağ
- [135] **TANRI PARÇACIĞI: İDEALİZMİN FİZİKTEKİ**
Sedat Şenoğlu

MARKSİST TEORİ'DEN

Merhaba,

Marksist Teori'nin Mart/Nisan sayısında bir kez daha buluştuk.

Bu sayımızdaki ilk yazımız bir röportaj. İmralı'da Öcalan ile Türk burjuva devleti arasında başlayan görüşmeler sürecinde PKK lideri Abdullah Öcalan'ın mektubuyla gelişen yeni bir süreç yaşanıyor. ESP Genel Başkanı Figen Yüksekdağ'ın ETHA'yla yaptığı röportaj Abdullah Öcalan'ın mektubundan önce gerçekleştirildi. Sayın Figen Yüksekdağ'ın röportajını sürece komünistlerin nasıl baktığı hakkındaki görüşleri nedeniyle koymayı uygun bulduk.

İkinci yazımız sürecin farklı bir yanını, Kürt sorununda demokratik barış mücadelesiyle sınıf savaşımı ilişkisini ele alıyor. Ziya Ulusoy'un kaleme aldığı yazı Kürtlerle Barış ve Sınıf savaşımı başlığını taşıyor.

Üçüncü yazımız Demokratik Özerklik. İbrahim Çiçek'in 2010'da dergimize yazdığı ama çeşitli nedenlerle koyamadığımız bu yazıya demokratik özerklik tartışmalarında farklı bir bakış getirdiği için yer vermek istedik.

Dördüncü yazımızda Rojava'dan bir gazeteci olan Barzan Îso ile yapılan röportaja yer verdik. Barzan Îso bize Rojava ve Rojava'da uygulanan demokratik özerklik hakkında içten bilgiler aktardı.

Beşinci yazımız, Hatice Duman'ın hapisshaneden yolladığı yazı "Kadının Görünmeyen Emegi Ve Ücretlendirme" adını taşıyor.

Altınca yazımız, "Yeni Bir Gençlik Hareketi Mayalanıyor" gençliğin 68 kuşağından bu yana kısa bir tarihçesi anlatarak bugünü ele alan bir yazı. Bahadır Güneş tarafından kaleme alındı.

Yedinci yazımız, "İş Cinayetlerine Karşı Tuzla Deneyimi", Fehmi Çapan tarafından yazıldı. Taşeronlaştırma saldırısıyla iş cinayetlerinin artık olağan hale geldiği günümüzde Tuzla Grev Deneyimini hatırlatıyor.

Osman Tiftikçi'nin Erdoğan Aydın'ın "Osmanlı'nın Son Savaşı" kitabını incelediği "Erdoğan Aydın'ın Son Kitabı Ve Tarihe Sınıfsız Bakış Üzerine" yazısı 8. yazımız.

"Jeopolitik Müdahale" Dr. İbrahim Okçuoğlu'nun yazdığı bir yazı. Fransız emperyalistlerinin Mali'ye

yönelik başlattığı işgal eylemini analiz ediyor.

10. yazımız Nepal izlenimleri. "Nepal'de İhanet Ve Umut, Yenilgi Ve Devrimci Kopuş" adını taşıyor, Gülistan Devrim yazdı.

11. yazımız "Tüm Nepal Kadın Dernekleri Merkezi Danışmanı Nainakala Thapa İle Röportaj", Nepal'deki halk savaşı dönemi sonunda kadınların durumunu ele alıyor.

12. yazımızda NKP(Maoist) Merkez Komite Sekreteri ve Halk Gönüllüleri Bürosu başkanı yoldaş Netra Bikram Chand "Biplab"la yapılan bir röportaj. Röportaj 9-15 Ocak 2013'te NKP(M)'nin 7. Kongresinin hemen ardından yapıldı. Nepal röportajlarını yazarımız Zehra Akdağ gerçekleştirdi.

13. yazımız da "Tanrı Parçacığı: İdealizmin Fizikteki Yeni Sığınağı" adını taşıyor. Bilim insanlarının "tanrı parçacılığını bulduğumuz kesinleşti açıklamasının yapıldığı bugünlerde konuyu ele alan bu yazıyı Sedat Şenoğlu kaleme aldı.

Gelecek sayımız 1 Mayıs sonrası-na denk geliyor. İşçi sınıfının enternasyonal mücadele günü 1Mayıs'ın güçlü geçmesi dileğiyle...

‘KÜRT HALKININ İRADESİ GÜÇLENDİRİLMELİDİR’*

İmralı’da PKK lideri Abdullah Öcalan’la yapılan görüşmeleri değerlendiren ESP Genel Başkanı Figen Yüksekdağ, süreçte kırılmaların, AKP’nin oyalama taktiklerinin olabileceğini belirterek, ESP’nin bir özne olarak süreçte yer alacağını belirtti. Yüksekdağ, “Kürt halkının iradesi güçlendirilmelidir” dedi.

İmralı sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

İmralı ile hükümet arasında başlatılan görüşmeler, aslında uzun bir dönemden bu yana demokratik kamuoyunun ve halkın gündeminde olan müzakere konusunu, Kürt sorununda müzakerelerin başlatılması sorununu tekrar gündeme getirdi. Kürt halk hareketinin uzun süredir sürdürülen mücadelenin temel taleplerinden biriydi, müzakerelerin başlatılması.

Bu açıdan baktığımızda bu görüşme süreci müzakerelere başlama açısından bir adım olma özelliği taşıyor. Geride bıraktığımız zamanda özellikle Öcalan’a uygulanan ağır tecrit koşulları hesaba katıldığında atılan ileri

* PKK lideri Abdullah Öcalan’ın Amed Newroz’unda açıklanan mektubundan önce ETHA’nın ESP Genel Başkanı Figen Yüksekdağ’la yapılmış olan röportajı görüşme sürecine komünistlerin nasıl baktığı konusunda bilgi verdiği için sayfalarımızda yer vermek istedik.

bir adım ve kaydedilen bir mesafe olarak görülmelidir. Ancak bunun gerçek anlamda bir müzakere olabilmesi için tarafların özgür, eşit şartlarda bir araya gelmesi, taleplerin doğrudan görüşülebileceği ve taleplerin doğrudan görüşmelerle konuşulmasının koşullarının oluşturulması gerekiyor. Her şeyden önce de sağlıklı, özgür bir tartışma zemininin olması gerekiyor. Ancak şu anki koşullar açısından baktığımızda, özellikle müzakerenin taraflarından biri AKP'nin özgür, rahat ve şeffaf tartışma zeminini sağladığını söyleyemeyiz. Tam tersine bu süreçte AKP hükümeti, kendine yandaş olan medyayı, yandaş olmayana da yanına katarak tek ses çıksın istiyor. Şöyle istiyor: Kimse konuşmasın ve hükümetin beyanatlarının, ortaya koyduğu temel görüşlerin dışında görüşler tartışılmasın. Hatta daha da ileri gidiyor ki, taraflardan diğerine, BDP'ye, Abdullah Öcalan cephesine varana kadar, fazla konuşmayın, sesinizi çıkarmayın söylemini ve yaklaşımını genişletebiliyor.

Bu, müzakere anlayışı açısından kabul edilebilir, anlaşılır bir zihniyet değildir. Her şeyden önce kamuoyunda toplumun geneline mal olmuş bir sorunda, toplumun genelinin sözlerini, taleplerini ve bilgilendirmesi ihtiyacını içine alan bir sürecin başlatılması gerekiyor. Bizim müzakere sürecinden anladığımız bu.

Özellikle Kürt halk hareketi ve onun siyasi temsilcileri bu müzakere sürecinin başlatılması ve şeffaf bir şekilde yürütülmesi konusunda ta-

leplerini ve görüşlerini açıklıkla ortaya koydu. Ancak, hükümet cephesi bu açıklığı ve şeffaflığı oluşturacak bir zemin sunmuyor. Bu açıdan baktığımızda bu bir görüşme sürecidir, bir diyalog sürecidir. Düne göre atılmış ileri bir adım olarak görülmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Ancak dünyadaki çeşitli örneklerden de görebileceğimiz gibi, bir müzakerenin başladığından ve Kürt sorununun çözümünün kapsamlı bir şekilde ele alınmaya başlandığından söz etmek mümkün değil.

Tabii ki bir görüşmenin, bir diyalogun müzakereye dönüşmesi için, Kürt sorunu gibi savaşın ve silahların konuşulduğu bir konuda, sağlıklı tartışma zemininin oluşturulması için siyasi operasyon ve askeri operasyonların durdurulması gerekir. Konuşma ancak şiddet politikalarının durdurulduğu koşullarda mümkün hale gelir. Karşılıklı bir görüşmeyi müzakere etmek, baskı politikalarının ortadan kaldırıldığı ve bu zeminin temizlendiği koşullarda gerçekleştirilebilir.

Bir taraftan görüşme trafiği, ama bir taraftan da tutuklamalar, operasyonlar devam ediyor. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

AKP Hükümeti cephesinde hayata geçirilen uygulamalara baktığımızda müzakerenin gereklerine uygun davranılmadığını görüyoruz. Siyasi operasyonların, BDP'li politikacılara dönük saldırı ve tutuklamalarla devam ettiğini, gerillaya dönük, PKK hareketine dönük, daha müzakere söylemi

tartışılırken, görüşmeler yeni başlamışken yapılan askeri operasyonlar, AKP hükümetinin bu konuda sorumlu bir yaklaşım içinde olmadığını bize açık bir şekilde gösterir. Dört gerilla katledilmiştir. Kandil'e, sivil yerleşim alanlarını etkileyecek şekilde kara harekati ve bombardıman geliştirilmiştir.

Bunların her biri elbette ki sağlıklı, sarıh bir zeminde konuşmayı, müzakere sürecinin başlatılmasını sabote eden yaklaşımlardır. Müzakere talebi halen gündemdedir. Bunun müzakereye dönüştürülmesi için ve sürecin çözüme evrilmesi için AKP iktidarının her şeyden önce saldırı ve imha politikalarına, askeri saldırı politikalarına son vermesi gerekir.

AKP'nin yaklaşımından hareket edersek Öcalan'la görüşmeyi nereye oturabiliriz?

AKP şu aşamada Kürt sorunundan bir şekilde kurtulmak istiyor. Politikasını ve reflekslerini temel olarak yöneten görüş açısı budur. Ortada bir entegre strateji lafı dolaşüyor. Ancak kimse bunun ne anlama geldiğini çözebilmiş değil. AKP hükümeti buna açıklık getirmiyor. Biz, entegre politikasından AKP iktidarının politikasına baktığımızda, bir taraftan imha, diğer taraftan çözümün kapısını açma adı altında yanıltma ve bir karmaşa oluşturarak Kürt sorunundan kurtulmayı hedeflediğini görüyoruz.

AKP hükümeti esas olarak bu iki birbirine benzemez tavrı entegre etmeye çalışıyor. Ama bu iki tane birbirine benzemez tavrı entegre etmeye

çalışmak bu kadar ağır sorunun çözümü konusunda çaresiz kaldığı anlamına geliyor. İktidar çaresizlik değil, çözümsüzlüğü bir başka türden geliştirme hesapları içinde.

Paris katliamı, Roboskî raporu gibi gelişmeler bu süreçte nasıl bir rol oynar?

Diyalog süreci öncesinde Paris katliamı gerçekleştirildi. Katliam halen aydınlatılmış değil. Paris katliamına Türk devleti ikna edici yanıtlar vermiş değil. Hala aydınlatılmamış ve hesabı verilmemiş sorunlar var. Roboskî katliamı böyledir. Meclis'te AKP oylarıyla kabul edilen, gerçekten içler acısı bir rapor yayınlandı. Bunların insanlığa hakareten yargılanması gerekir. Siyasi iktidar Roboskî suçunu üstlenmediği gibi, Roboskî halkını suçlu ilan edecek noktaya gelmiş durumda.

Diğer taraftan siyasi ve politik özgürlüklerin sağlanması alanında, bir hak ve özgürlükler alanı oluşturulmuş değil. Siyasi tutsaklar hapisanelerde esaret koşulları içinde bulunuyorlar. Gözaltı ve tutuklama terörü, bir tarafı ezme yaklaşımının devam ettiğini gösteriyor. Daha başka enstrümanların devreye sokulduğunu da görmek lazım. Çözüm sürecinin karşısına çıkarılan paramiliter ırkçı saldırılar bunlardan biridir. Entegre stratejiye entegre edilen güçleri sokağa salma konusunda hiçbir tereddüt göstermiyorlar. İplerini çözmek konusunda hiçbir tereddüt göstermiyorlar. Antakya'da BDP Kongresi'ne saldırı,

Sinop ve Samsun'da HDK heyetine saldırı, İstanbul'da Kürt kadınlarına saldırı biçiminde karşımıza çıkanlar, söz konusu entegre stratejinin ezme politikasının bir parçası olarak değerlendirilmeli.

Bunlar ortadayken nasıl oluyor da AKP görüşmelerde bulunuyor?

AKP iktidarı sıkıştı. Kürt halk iradesi Ortadoğu açısından AKP planlarını çökertmiştir. Rojava'da durum, Güney Kürdistan'da siyasi iktidarın belli bir nitelik açısından belli bir aşamaya gelmiş olması, Türkiye cephesinde Kürdistan'da yaşanan gelişmelerin her birisi AKP iktidarını bölgesel anlamda çözümsüzlük içine sokmuştur. Bu yakın zamana kadar ABD ve AB'nin hazır kıta durmakla bölgesel bir güç olacağını zannediyordu. Tayyip Erdoğan kendisini büyük Ortadoğu projesinin eşbaşkanı ilan etmekle, bölgesel bir güç olacağını sanıyordu. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Ortadoğu denklemi içerisinde AKP iktidarının dengesini bozan en önemli güç Kürt halk güçleridir, Kürt halk kuvvetleridir.

AKP uluslararası alanda bir zorlanmayla karşı karşıyaydı. Aynı zamanda iç politikada ciddi bir mücadeleyle karşı karşıya gelmiştir. Özellikle son bir yıl içinde serhıldanlar çizgisi, kitle hareketi, aynı zamanda gerilla güçlerinin hareketi AKP'yi bir siyasi çıkmaz içine itmiştir. Bir mengenenin içine itmiştir. AKP çözüm söylemini dile getirmek durumunda kalmıştır. Çözüm için adım atmak zorunda kalmıştır.

Türkiye'deki emekçiler ve başta Türkler olmak üzere değişik uluslardan halkımız artık bu savaşın adı konulmamış tarafı olmaktan çıkmak istiyor. Çözüm lafı telaffuz edildiğinde, barış söyleminin ardında bu kadar insanların birikmesinde artık savaş politikalarından kurtulmak istemenin sonucudur. AKP iktidarı çok yönlü bir kuşatma içinde kalmıştı. AKP, bu durumdan kurtulma stratejisine ve refleksine yönelmiştir. Bu, "çözüm" yönelim, sistematize edilmiş, bütün aşamaları net, somut ve açık olmaktan uzaktır. Daha çok hayatta kalma kendi iktidarını sürdürme refleksi diyebiliriz. Şunu çok açık ve net olarak tespit etmek gerekiyor. Nasıl ki 30 yıldan bu yana Türk iktidarları Kürt sorunundan kurtulmayı başaramadıysa, AKP iktidarı açısından da farklı bir sonuç yaşanmayacaktır.

ESP, görüşme süreciyle nasıl ilişkilenecek?

Görüşmelerin başlaması sadece Kürt hareketi açısından değil sosyalist güçler ve sosyalist partiler bakımından da yeni görevlerin ve daha ileri bir sorumluluk duygusunun öne çıktığı bir süreç olacaktır. Hiçbir şey bitmediği gibi yeni bir süreç başlıyor. Bu sürece yön verebilecek faktörler Türkiye'deki sosyalist hareketin ve sol güçlerin de hedefinde olmak durumundadır. Çözüm ve çözüm beklentisinin adresi olarak AKP iktidarının politik yaklaşımlarını, politik taktiklerini görmek, bununla sınırlı kalmak elbette kabul edilebilir

bir yaklaşım olamaz. Bu süreçte biz bekle ve gör politikasından ziyade, sürece doğrudan müdahil olma, kendi etkinliğiyle, kendi görüş açısıyla öznelerinden biri olma yaklaşımında olacağız.

Biz bunu nasıl tarif ediyoruz. Çok açık ki, Türkiye halkları bakımından barışın içeriğinin nasıl doldurulduğu çok önemli. Türkiye’de, Batı’da işçi ve emekçilerin barış bilincini kazanması, eşitlik bilincini kazanması ve bu bilinci eylem süreciyle, eylem ve kitle çalışmasıyla, halk güçlerinin yararına ve halk güçlerinin inisiyatifinde hak ve özgürlüklerin kazanılması adımlarına dönüştürmesi gerekir. Bizim açımızdan eşitliğe, onurlu, adil bir barışa dayalı çözüm önemlidir.

Bu dönemde diyalog iki taraf arasındadır. Müzakereler başladığında tabi ki yine iki taraf arasında olacaktır. Ama bu kadar komple bir sorunun çözümünde Türkiye’deki sosyalist güçler taraf olmak, Kürt halk hareketinden yana taraf olmak durumundadır. Çok açıktır ki bir kuvvetler eşitsizliği ve dengesizliği vardır. Yüzyıl boyunca süren pekiştirme gayreti, son 30 yıldır ezilen ulus kategorisinde olan bir halk gerçeği vardır. Sosyalist hareket Kürt halk hareketinin oluşturduğu güce daha fazla güç katabilmek için somut bir görev üstlenmek durumundadır. Eşitliğe dayalı, halkların özgürlüğüne dayalı, adalet ve adil çözüm anlayışına dayalı bir politikayı hayata geçirebilmek için böyle bir pozisyon almaya kuvvetle ihtiyaç vardır. Bu süreçte, elbetteki HDK gibi

birleşik mekanizmaların, halkın ortak cephesini oluşturacak mekanizmaların çok daha etkin rol oynamasını gerektirir.

Genel olarak sosyalist hareket süreçle irtibat kurabilecek mi?

HDK kısa bir süre önce bir kampanya başlattı, “çözüm için müzakereler, barış için eşitlik” kampanyası. Bu çalışma açık ki tam da bu süreçte çok özel bir rol oynama şansına sahiptir. Bu kampanyayı gerçekten Türkiye’de politik bir güç haline getirmeyi başarabilirsek, Türkiye’de işçi emekçi halkları bu sürecin çözümünde, özellikle de AKP iktidarının yaratacağı yanılsama ve yarıda bırakma politikalarına karşı harekete geçirme hattında ilerleyebilirse oldukça yararlı sonuçlar elde etme şansına sahip oluruz. Bu fırsatı çok iyi değerlendirmek gerekiyor.

Türkiye’deki sosyalist hareket bakımından bütün bu süreç bekleme ve görme değil, tam tersine sosyalist tavırın geliştirilmesi bakımından da bir fırsattır. Diğer taraftan Kürt özgürlük hareketi ile gerek yerel düzeyde gerekse de bölgesel düzeyde geliştirilecek işbirliğinin birleşik mücadele ilişkisini geliştirmesi bakımından da çok önemli bir yerde duruyor. Bu memlekette çok açık ki politik özgürlükler sorunu sosyalistlerin birinci sorunlarından birisidir, önceliklerinden birisidir. Kürt sorunu çözülmediği ve sosyalist hareketin katılımıyla eşitlik temelinde, özgürlük temelinde bir çözüme kavuşturulmadığı koşullarda Türkiye’deki bütün işçi-emekçi ve diğer ezilenler bakımından politik

özgürlükler sorunu çözülememiş demektir.

Biz, programımız bakımından da kendi stratejimiz bakımından da bu sorunla doğrudan ilişkilenecek zorundayız. Biz bu süreçle doğrudan ilişkilenecek kendi stratejimiz, sosyalist görüş açımızın önümüze koyduğu strateji bakımından da önemli ve anlamlı buluyoruz. Bu süreç içerisinde bir özne olmak ve bu süreç içerisinde mücadeleyi ileri taşıyan bir güç olmak için de kendimizi ortaya koymamız gerektiğinin farkındayız.

Sonuç olarak neler söylemek istersiniz?

Bu süreçte başta Kürt halkı olmak üzere bütün Türkiye halkı ve ezilenler kendi kaderini tayin hakkı için seferber olmalıdır. Bu seferberliğin şu an öncü gücü, kabul etmemiz gerekir ki Kürt halkıdır. Kürt halkı kendi kaderini tayin etme mücadelesinde bir düzeye gelmiştir. Rojava’da bu düzey önemli bir nitelik karşımıza çıkarmıştır. Daha ileri taşınabilecek bir nitelik karşımıza çıkarmıştır.

Bugün Kürt halkımız Türkiye sınırları içerisindeki Kürdistan halkı da kendi kaderini tayin etme mücadelesinde bir aşamaya gelmiştir. Bu aşamada Kürt halkının iradesinin güçlendirilmesi, kimlik taleplerinin arkasında durulması ve güçlendirilmesi, bu mücadelenin ileriye taşınması bakımından Kürt halkının yararına, bütün bölge halklarının yararına ileriye taşınması bakımından çok önemli bir yerde duruyor. O açıdan baktığımızda, 2013 yılının Newroz’unda,

“Öcalan’a özgürlük, Kürt halkına statü” sloganıyla gerçekleştirilecek Newroz eylemlerinin anlamlı ve önemli olduğunu düşünüyorum.

Bugünkü koşullarda Kürt halkının özgürlük sorunlarını çözebilecek adım statü sorununun çözülmesidir. Statü taleplerine yanıt verilmesi bu nedenle önem kazanmaktadır. Kürt halkı kendi kaderini tayin etme mücadelesinde geldiği eşikte artık bir statü, bir tanım ve bir güç olduğunu ifade etme ve ilan etme noktasına gelmiştir. Ben inanıyorum ki 2013 yılı bu sloganın da, bu talebin de somut ve güçlü karşılığını oluşturacak bir yıl olacaktır.

Devlet hep PKK ile görüşmeyiz şeklinde propaganda yaptı. Kesintiye uğrayan Oslo süreci var. AKP neden görüşmeleri başlattı?

Öncelikle bu süreç iktidar cephesinden gönüllülükle değil, bir zorlama ile başladı. Böyle başladığını düşünürsek belli aşamada kırılma yaşanabileceğini de görmemiz gerekir. AKP iktidarı çok demokrat olduğu için buna başlamadı. Türkiye’de demokrasiyi işletme sevdalısı olduğu için başlamadı.

Burada önemli olan, AKP iktidarının bu süreci ne için devreye soktuğu değil, bizim bu süreci nereye yönlendireceğimiz, nereye götüreceğimizdir. Yönelmemiz ve odaklanmamız gereken nokta budur. AKP hükümeti tekrar yarı yolda bırakabilir. Tekrar koridorda bekletme, çürütme taktiklerini devreye sokabilir, söylediğinden cayabilir. Yarın başka bir şekilde

hareket edebilir. AKP iktidarı bunu yapabilecek bir yapıya ve siyasi iktidar karakterine sahip. Buna hazırlıklı olmak gerekir.

Bu süreç içerisinde bizim hazırlığımız ne olacak? Biz bu süreç içerisinde bu taktikleri boşa çıkarmak için, bu yaklaşımları etkisiz hale getirebilmek için ne yapacağız? Sorulması gereken soru budur. Bizim yanıt vermemiz gereken soru da budur. Kürt halk hareketinin, geride bıraktığımız sürecin siyasi deneyimi ve toplamında çıkardığımız sonuca baktığımızda daha uyanık, daha diri bir siyasi bilinçle sürecin içerisinde yer alacağını ve buna uygun tutum geliştireceğini düşünüyorum.

Bu süreç içerisinde elbetteki devrimci, sosyalist, demokratik bütün kuvvetlerin Kürt halkının temel talepleri için tutarlı ve kararlı bir savunma mücadelesi, özgürlük mücadelesi yürütmesi gerekiyor. Bugün Türkiye'deki özellikle sosyalistlerin ve sol kamuoyunun birinci görevi, Kürt halk hareketinin taleplerini en ileri düzeyde savunmaktır. Demokratik özerklik de dahil olmak üzere, ortaya konulan talepler de dahil olmak üzere, hem kısmi hem de genel taleplerin savunulması, en ileri düzeyde savunulması ve bütün Türkiye halklarına bunun kabul ettirilmesi, halkın ikna edilebilmesidir. Anlatarak, mücadele ederek, yeri geldiğinde Karadeniz'deki gibi belki de çarpışarak bunun Türkiye kamuoyuna anlatılması, Türkiye'deki halk kitlelerine anlatılması gerçekten çok önemli bir yerde duruyor. AKP

iktidarının hileleri (bu hileleri çok gördük) bugün de devreye girebilir. Ama bu hileleri boşa çıkarmak kararlı bir biçimde mücadele ile mümkündür. Bu zamana kadar kan ve can bedeliyle açığa çıkmış taleplerin arkasında durmamızla mümkündür. Biz bu süreçte biraz önce de belirttiğim gibi kendimizi müdahale etmesi gereken, Kürt halkının yanında olmamız gereken bir güç olarak görüyoruz. Bizler bu mücadeleyi birleşik bir temelde yürütmenin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Soruna bir de diğer toplumsal kesimler açısından bakarsak?

Bu süreçte önemli olan şu: Kürt halkının özgürleşmesi demek diğer ulusal toplulukların da özgürleşmesi demek. Bugün Kürt halkının kabul edilmeyen bir ulusal kimliği var. Ama diğer taraftan yine kolektif kimliği ve inancı kabul edilmeyen Alevi inancından milyonlarca insan var. Çerkes, Abbaz, Ermeni, Gürcü, Laz, Yahudi, Rum, ötekileştirilmiş halklar var. Bütün bu halkların kaderini tayin edecek ve belki de geleceğini yazacak bir süreç içerisindeyiz.

Bütün bu kesimlerin bir amaç içerisinde hareket etmesi çok önemli. Bu açıdan bakıldığında Kürt halk hareketinin şu anki mücadelesine, Alevi halkının, değişik halklardan kesimlerin sahip çıkması çok önemlidir. Bu, kendi hakları açısından da önemlidir. Şu sıralarda bir anayasa çalışması yapılıyor. Burada öne çıkan belki Kürt halkının talepleridir. Ama Türkiye'de haksızlığa uğrayan tüm halkların hakları, inançların hakları anayasa yazım

sürecinde gözetilebilecek mi? Bunu ortaya koyacak demokratik bir duruş var mı? Veya biz bu duruşu sağlayabilmek için ne yapacağız?

AKP bir demokratik anayasa yapma mantığı oluşturabilmiş değildir. Bu koşullar altında demokratik bir anayasa çıkacağına inanmıyoruz. Daha anayasayı tartışabilecek bir zemin bile oluşturabilmiş değil. Tek dil, tek millet, tek devlet anlayışını bir takım versiyonlarıyla görüyor, izliyoruz. AKP başına siz susun diyor. Ona di-

yor susun, konuşmayın. Kim konuşacak peki? Bu süreçlerde herkes konuşacak ki adına “demokratik” denecek bir anayasa ortaya çıksın. Şu an bir demokrasi yaşanmıyor. Biz bu dönemde elbetteki Kürt halkıyla birlikteyiz. Nasılsa siyasi iktidar anayasa yazım süreciyle bütün halkların kaderini tayin etme hamlesi geliştiriyorsa, biz de bu hamleye karşı halkların mücadelesini geliştirerek, o taleplerin arkasında güçlü bir şekilde durarak kendi kaderimizi belirleme hakkını kullanmalıyız.

KÜRTLERLE BARIŞ VE SINIF SAVAŞI

Ziya Ulusoy

Kürt sorununda demokratik barış sürecinin gündeme gelmesi, genel bir barış savunusu, sınıf mücadelesi alanında da barış savunuculuğunu ileri sürmek anlamına gelmez, gelmemelidir.

Mücadelede Eşitsiz Gelişme ve Kürt Sorununda Demokratik Barış

Kuzey Kürdistan'da ulusal devrimci koşullar sürerken, Türkiye'de devrimci gelişme sınırlı kaldı. Diğer etkenlerin yanısıra, özellikle burjuvazinin çeyrek yüzyıl boyunca yükselttiği şovenizm işçi sınıfını ve Türk emekçilerini egemenliği altına alarak sınıf mücadelesini boğdu.

Bu koşulları değiştirmek için komünist, devrimci ve antifaşist hareket başarılı/başarısız mücadeleler yürüttü. Ancak bu mücadeleler Türkiye'de sınıf mücadelesini ancak belirli seviyede ayakta tutabildi ama devrimci bir yükselişe veya geniş kitle hareketi yaratmaya vardi-ramadı. Bu gerçek somut temel bir veridir.

Bugünkü koşullarda Kürt ulusal demokratik hareketi (KUDH) büyük bedeller ödediği çetin bir direnişle

demokratik özerklikle karakterize olan programı üzerine demokratik adil onurlu bir barış yapmak istiyor. Elde edebilirse barışçı yolla güçlerini toparlamak, daha geniş Kürt kitlelerini örgütlemek istiyor ve süreç içinde ulusal haklarını genişletmenin, programını gerçekleştirmenin aracı yapmayı hedefliyor. Ayrıca bu direnişte kazandığı Rojava mevzisini koruma, Kürtlerin ulusal mücadele birliğini geliştirmenin aracı yapma politikası öngörüyor.

Bu strateji doğrultusunda Türkiye ve Suriye halklarına, yanı sıra bölge halklarına demokratik özgürlükçü bir geleceği birlikte geliştirme çağrısı yapıyor.

AKP diktatörlüğü, 2009-2011 sürecinde önce “açılım” sonra “milli birlik ve beraberlik” adını verdiği oyalayarak tasfiye etme sürecinde, kırıntılarla Kürt halkını etkileyerek KUDH’ni yalnızlaştırma/zayıflatma, imhaya ezme taktiği izledi.

Ardından 2011-2012 sürecinde masayı devirdi, öyle ki Srilankavari bir imha savaşıyla halkın ve KUDH’nin umudunu kırarak, teslim almayı ve kırıntılara boyun eğdirmeyi hedefledi. Suriye’ye erken savaş/kolay zaferle amacına ulaşmanın ve Türk halkını büyük devlet şovenizmiyle başını döndürerek bu hedefini sağlamanın, gerici faşizan kitle tabanı konsolide etmenin hesabını yaptı. Başta ABD olmak üzere emperyalistlerin desteklediği bölgesel egemen/güçlü devlet olarak, Kürtleri daha kolay ezebilir, ileriye doğru sınıf mücadelesini daha kolay engelleyebilirdi. 2

yıla yaklaşan bu süreçte KUDH, AKP diktatörlüğünün imha ve umut kırma saldırısını yenilgiye uğrattı. Ayrıca Rojava ulusal devrimini yükseltti. Moral, avantaj ve yeni olanaklar eşde etti.

Bu koşullarda işçi sınıfı ve Türkiye emekçilerini mücadeleye seferberetmenin yeni bazı olanakları doğuyor. Dün, Kürtlere karşı kirli savaşın haksızlığına, Türk emekçilerinin evlatlarının vurucu güç olarak kullanılmasına ve hayatlarını haksız bir savaşta yitirmelerine, kirli savaşın emekçilere getirdiği faşist baskılara, yoksullaştırıcı etkilerine karşı demokratik barış taktiğiyle yürütülen bu mücadele, bugün sömürgeci diktatörlüğün kirli savaşı kazanamayacağına kitleler tarafından algılanması koşullarında daha etkili olarak yürütülmesi olanağına kavuşmuştur.

Türk emekçiler, toplumsal tabanını oluşturdukları kirli savaşı kazanamayacağına algıladıkları AKP diktatörlüğünün ve egemen sınıfların kullandıkları şovenist etkiyi aralamaya, demokratik bir barışa daha fazla eğilimli olmaya başlıyorlar. Bilinç olarak KUDH’nin taleplerinin tanınmasını isteme düzeyinde olmasalar da bu sorunun barışçı yolla halledilmesini ister duruma gelmeye başlıyorlar, demokratik bir barışın taleplerini kabul etmeye yatkın hale geliyorlar.

AKP diktatörlüğünü “çözüm”e zorlayan, onu bu koşullarda, çözüm manevrasıyla düştüğü zor durumu atlatmaya zorlayan asıl neden Kürt

hareketinin direnişçiliği ve yenilgiye uğratılmamasının yarattığı durumdur. AKP bu durumu “en az hak” taviziyle, bireysel haklarla sınırlı ve kolektif hakları tanımama pervasızlığıyla, silahlı direnişi sona erdirmeye, erdiremezse kirli savaşı tekrar yoğunlaştırmanın manevrasına dönüştürmeye çalışıyor. Sürecin bu evresinin kontrolünü diktatörlüğünün hakimiyetinde tutmaya, kitle hareketinin girişkenliğini boğan biçimlerde yürütüyor.

Çalışması işçi sınıfı ve Türk emekçileri arasında yoğunlaşan emekçi sol hareket, emekçi kitle hareketinde bu süreçte doğmakta olan imkanları değerlendirecek politika ve taktikleri oluşturabilmeli, pratik faaliyetiyle süreçten güç biriktirerek çıkmalıdır. Gerek demokratik barış hareketinin, gerekse bu ortamda artacak geniş anlamda sınıf mücadeleleri imkanını yeterince değerlendirebilecek mi?

Bu ayrı bir konu. Biz bu yazıda kendimizi Kürt sorununda barış taktiğiyle, sınıf mücadelesinde barışı birbirine karıştıran liberal ve sınıf işbirlikçisi görüşü eleştirmekle sınırlayacağız

***Kürt Sorununda
Demokratik Barış
Sınıf Mücadelesinde
Uzlaşmazlık***

KUDH, gücü sömürgeciliğin Kürdistan’daki boyunduruğunu yıkmaya yetmediği, uluslar arası, bölgesel ve özellikle Türk emekçilerinin elverişsiz mücadele koşullarında,

programını reformlar yönünde değiştirdi. Sürecin değişik dönemlerinde ateşkesler ve barış politikaları geliştirdi.

Özellikle Türk emekçileri ve işçi sınıfı hareketinin şovenist şartlanmadan kurtularak yükselmesini teşvik etmek için de “adil onurlu demokratik barış” önerdi.

Türk emekçilerini AKP diktatörlüğüne karşı demokratik barış hareketine seferber etmek politikası,/ pratiği, şovenizmi çözme süreciyle iç içe, diğer alanlarda mücadelenin yükseltilmesine hizmet etmeli, bizzat bu mücadeleler geliştirilmelidir. Komünist ve devrimci hareket, işçi sınıfı ve Türk emekçileri mücadeleye seferber etmek için, bu mücadeleleri yükseltmek için, Kürt sorununda demokratik barış mücadelesi taktiğini izlemeli. Bu taktiği amaç edinmemeli, tersine demokratik özgürlükler ve sınıf mücadelesini geliştirmenin aracı yapmalı. Tam da bu nedenle bekle gör tutumuna izin vermemeli, süreçte Kürt ve Türk emekçi kitlelerin aktif seferberliğini hedeflemeli ve uygulamalı, bunu başardığı oranda bile bu politikanın, Türk emekçilerini mücadeleye seferber etmek amacına tabi olduğu bilinciyle, geniş anlamda sınıf mücadelesini yükseltmeyi hedeflemelidir.

Buradan hareket edersek, genel bir barış ajitasyonunun liberal bakış açısı olarak, sömürgeci burjuvazinin, özel olarak bugünkü yöneticisi AKP iktidarının, bir miktar tavizle Kürt silahlı direnişi gibi bir “bela”dan kurtulması

Şovenizmin
çözülmesi
imkanının artışı,
demokratik
barış mücadelesi için
olduğu
kadar, hatta
daha fazlasıyla geniş
anlamda
sınıf mücadelesini
geliştirme imkanı
demektir.

na hizmet edeceğini, etmekte olduğunu rahatça görebiliriz. Öyle ki, sürecin önemli demokratik kazanımlarla sonuçlanması için bile, demokratik barış hareketini ve geniş anlamda sınıf mücadelesini kitlesel olarak büyütme zorunludur. Genel barış söylemi ve liberal bakış açısı ise ‘müzakere sürecini sabote etmemek’, ‘savaşın yenen yok’, ‘çözerse toplumsal desteği yüksek olan AKP iktidarı bu sorunu çözer’, argümanlarıyla süreci ele alıyor, geniş anlamda sınıf mücadelesini sönmüştür demek istiyor.

Ayrıca küçükburjuva pasifizmi de, ‘bir an önce demokratik barış sağlansın, şovenizm belasından kurtulalım’ beklentisi içinde. Başka kutuptan bununla denk düşen sosyalşovenist ilgisizlik de-örneğin TKP- *“elbette barış istiyoruz, ama Kürt hareketi AKP’yle görüşüyor ve bu görüşme Kürt hareketini AKP ve emperyalist-*

lerin bölge politikalarına yönlendiriyorsa bize ne biz solun güçlenmesine bakarız” tavrıyla, demokratik barış hareketinin geliştirilmesine yan çiziyor. Soruna uzak durmakla solun büyüyeceği sosyalşovenist yanılsamasını sürdürüyor.

Oysa nasıl ki AKP’yi Kürt sorununda yeniden “çözüm” manevrasına başvurmak zorunda bırakan asıl neden KUDH’nin imhayla tasfiye saldırısını yenen direnişiyse, yine demokratik hareket olarak Kürt hareketi ve emekçi sol, müzakere sürecinde kitle hareketini ne denli yükseltebilirse kazanımlar ve mücadele o denli olacaktır. Süreç yeniden çatışmaya dönüşse de, ardışık çatışma-müzakerelerden sonra barışla sonuçlansa da, kazanan egemenler-AKP değil, halklarımız ve emekçi sol olacaktır. Sosyalşoven ilgisizlik AKP diktatörlüğüne karşı gerici burjuva ulusalcı kanada yararken, mücadelesiz barış beklentisinin pasifizmi ise süreci AKP’nin şekillendirmesine, manevrasında başarı kazanmasına, karşıdevrime hizmet edecektir.

Müzakere Sürecinde Demokratik Ortam

AKP diktatörlüğü, müzakere ve “çözüm” sürecinde, daha başından antifaşist kitle hareketini en güdük düzeyde bırakma hedefiyle hareket ediyor. Öyle ki, askeri operasyonları ve kitlesel tutuklama kırımını sürdürüyor, devlet terörü yasasını ve özel yetkilendirilmiş yargı mekanizmasını devam ettiriyor ve ekonomik gasp yasasını ekliyor, F tipi hapishane ve

baskıyı sürdürüyor, sendika-grev yasasında gerici biçimi yeniliyor, faşist YÖK sistemini üniversitede kalıcı kılmaya çalışıyor vs. vb... Sonuçta faşist polis devleti sistemini sürdürürken kadife eldiven içinde demir yumruk diktatörlüğü uyguluyor. Bu koşullarda müzakereleri ve süreci hakimiyeti altında tutmayı, demokratik kitle hareketini önlemeyi hedefliyor.

Askeri siyasi saldırılara son verilmesi, faşist TMK'nın kaldırılması, siyasi tutsakların serbest bırakılması, koruculuğa son verilmesi, vs. vb. talepler müzakere ortamının demokratikleştirilmesi talepleri olarak ileri sürülmeli, çekilmeyi öncelemeli, müzakere ortamının demokratikleşmesini hedeflemeliydi.

KUDH'nin yeni bir mücadele stratejisi izleme kararıyla müzakereye başlangıç yapması, AKP diktatörlüğünün gerici faşizan niteliği ve niyetini sergileyici rol oynamasına rağmen demokratik ortamı dayatmaması hatalı bir taktik olarak kaydedilmelidir. Oysa müzakere ortamının demokratikleştirilmesi silahlı güçlerin çekilmesini öncelleyen biçimde dayatılsaydı, bu, Kürt halk hareketinden ve Türk halkının güçsüz olan demokratik hareketinden destek görür (geniş Türk emekçi kitlelerin şimdilik şovenizmin etkisi nedeniyle barış hareketine seferberedilmeleri yavaş bir hızla gerçekleşse bile), AKP liderliğindeki gerici/faşist rejimini geriletir, demokratik barış hareketi/mücadelesini cesaretlendirir, koşulları özgürlükçü güçlerin lehine da-

ha fazla çevirirdi. Bunun öneminin farkında olan AKP diktatörlüğünün başı Erdoğan, İmrallı görüşmesine BDP heyeti içinde Ahmet Türk gibi barışçı bir isme bu nedenle karşı çıktı. A. Türk ortamın antidemokratik düzlemde tutulmasını, Sakinelerin uğurlanmasında '*Kandil'i bombalamak barış istememektir*' demeciyle eleştirmişti. AKP sözcülerinin ve bilumum şovenist partilerin "*yeni bir Habur kazası olmasın*" ortak söylemi de ortamın müzakerelerden başlayarak demokratikleşmesi olasılığına ve demokratik kitle hareketinin yükselmesi olanağına duydukları tepki ve korkuyu saldırganca ifade etmeleriydi. Bu basit örnekler bile müzakerelerin demokratik ortamda yapılması, bu yöndeki talebe öncelleyen bir işlev verilmesi gerektiğini gösteriyordu.

2013 Newroz'u, büyük bir barış talebinin milyonların eylemiyle dile getirilmesi idi. Ama yalnızca bu değildi. Kürt halkımız, kitle hareketini ve serhildanları yükseltmek gerektiğini, müzakere başlangıcından başlayarak eylemiyle hatırlattı. Newroz'un da gösterdiği gibi, ancak kitle hareketi yükseltilerek, yaratacağı demokratik ortam ve koşullar yeni yükselişlerin basamağı yapılarak, AKP diktatörlüğü geriletilebilir, halklarımızın demokratik geleceğini birlikte inşa etme amacına doğru ilerlenebilir.

Bu açıdan yaklaştığımızda, AKP'yle işbirliği yoluyla değil, bu yeni safhanın yaratacağı şovenizmin çözülmesi imkanını kitle hareketini Batı'da geliştirmek için değerlendi-

rerek, demokratik kısmi çözüme gidilebilir ve tam hak eşitliği temelinde çözümün yolunu döşeyecek güç biriktirilebilir, bölgesel planda halkların ve emekçilerin demokratik devrimci güçlerinin büyümesine Türkiye'den büyük katkıda bulunulabilir.

Bu bakımdan, AKP'yi ürkütme-yerek, onunla işleri kotaracak dil kullanılarak süreç demokratik nitelikte ilerletilemez, bu yönde hareket edilemez. *“Provakasyona gelmeyelim, terör eylemlerini kınıyoruz”, “barış ve Kürt-Türk ittifakı bölgede Türkiye'nin güçlenmesine yolaçar”* dili, kitle hareketini geliştirmenin değil, bastırmanın dilidir, kaşıdevrime yarar.

Kitle hareketini geliştirmeyi engelleyen bir diğer ifade ise “toplumsal barış” argümanıdır. Bazen iyi niyetle demokratik barış hareketinin toplumsal temelini genişletme için de kullanılan bu ifade, toplumsal mücadele kavramı yerine geçirilmekte, küçük burjuva pasifizmi ve burjuva liberalizmi tarafından mücadele yerine uzlaşma ve işbirliği geliştirme amacına bağlanmaktadır. Geniş anlamda sınıf mücadelesini engelleme amacıyla ileri sürülen bu kavram, yalnızca sınıf uzlaşması ve işbirliği önermekle kalmıyor. Demokratik barış hareketinin, yalnızca kitle hareketini geliştirme yoluyla ilerleyeceğini, kazanımların büyüyecek bu mücadele sayesinde korunabileceğini reddediyor.

KUDH kendi kararıyla çekilmeyi demokratik ortam talebinin öncesine aldığına göre, şimdi demokratik ortamın sağlanması, AKP iktidarının

Kürtlerin kolektif haklarını tanıyacağına dair halklarımıza deklarasyonda bulunması talepleriyle demokratik barış hareketinin geliştirilmesi güncel görevdir. Özellikle Türk halkımız arasında bu faaliyeti yoğunlaştırmak önem taşıyor.

Demokratik Barış Mücadelesiyle Sınıf Mücadelesi İçişe

Şovenizmin çözülmesi imkanının artışı, demokratik barış mücadelesi için olduğu kadar, hatta daha fazlasıyla geniş anlamda sınıf mücadelesini geliştirme imkanı demektir.

Ancak bu mücadele, şovenizmin boğuculuğundan bıkmış olmanın rehabetiyle kendiliğinden gelişecek yanılısıyla, gelişmez. Bu yanılıyla hareket edilirse, KUDH'nin barışçı mücadele stratejisine karar vermiş olmasından en çok yararlanacak olan AKP diktatörlüğü ve burjuva liberalizmi olacaktır.

Bizzat demokratik barış hareketinin geliştirilmesinin kendisi bile, -değişik mücadele ve çalışma biçimleriyle-iradi çalışmayı, AKP iktidarının baskı ve oyunlarına karşı olduğu kadar faşist ve ulusalcı şovenistlerin saldırılarına karşı dişe diş dövüşü gerektirdiği gibi; geniş anlamda sınıf mücadelesi de kararlı bir iradi çalışma ve mücadeleyi gerektirir.

Çünkü, sınıf mücadelesi kendiliğinden gelişmez ve işçi ve emekçilerin çok geniş kitleleri uzun bir dönemdir siyasi ve ekonomik talepli mücadeleden uzak kalmıştır.

Şovenizmin körleştirici ve köreltici sonuçları kitleler üzerinde güncel canlı gerçek olarak vardır. Emekçi kitlelerin kendiliğinden hareketinin önünü açmak ve hızlandırmak için bile çetin ve yaratıcı bir mücadele gerektiği gibi, devrimci bilinçle sınıf mücadelesi yükseltmek için muazzam bir iradi çalışma bizzat öncü tarafından geliştirilmek zorundadır. Kaldı ki demokratik barış mücadelesinin önündeki engeller bugün görünenlerden başka da var olacaktır. AKP diktatörlüğünün süreçte alacağı pozisyon değişikliği ve olası bölgesel gelişmeler karşısında ani ve keskin tavır değişikliğiyle yeniden kirli savaş yoğunlaştırabileceği dikkate alınarak hareket edilmelidir.

Geniş anlamda sınıf mücadelesi dedik. Bu demokratik barış hareketini geliştirme, demokratik özgürlükler

için mücadele ve emekçi hareketin günlük iktisadi sorunlarından kaynaklanan sınıf muharebelerine kadar uzanır. Bu mücadeleler aynı süreçte birbirini besleyip güçlendirerek yükseltilebilirler. Komünist öncü bu perspektifle hareket etmelidir. İlk ikisi siyasal mücadele kapsamındayken, sonuncusu öncünün kitle bağıni geliştirmek için olduğu gibi emekçi kitlelerin mücadele içinde geliştirilmeleri, eğitilmeleri için de elverişli araçlardan biridir. Komünist öncünün ve devrimci hareketin günün somut koşulları içinde-şu ya da bu nedenle –günlük ekonomik talepli mücadeleyi reddetme lüksü yoktur.

O halde, demokratik barış, özgürlükler ve ekonomik haklar için mücadeleyi yükseltmek için iradeyi kuşanalım, şovenizmin kırılması imkanını gerçeğe dönüştürelim.

“DEMOKRATİK ÖZERKLİK” ÜZERİNE ÖN DÜŞÜNCELER, TARTIŞMA NOTLARI*

İbrahim Çiçek

Somut siyasal bir talep olarak “demokratik özerklik”, birkaç yıllık bir tarihe sahip. Ama 2010 yılı içerisinde çok daha fazla belirginleşti ve öne çıktı. Ulusal demokratik hareket “demokratik özerkliği” kendini yönetme hakkının bir biçimi olarak ele alıyor ve kendini yönetme hakkını bu biçim altında kullanmak istiyor. Ama aynı zamanda devletin merkezîyetçi yapısı korunurken yönetsel yapısının bütününde bölgelere ayrılarak; her bir alanda öngörülen illerin birleşmesiyle oluşacak bölgelerin (20-25 bölge civarında öngörülüyor) kendi bölge meclisine sahip “demokratik özerklik”e sahip yapılar olarak şekillendirilmesi talep ediliyor, savunuluyor.

Yani, “demokratik özerklik” aynı zamanda mevcut burjuva devlet yapılanmasının “demokratik dönüşümünün” gereği olarak da savunuluyor, öneriliyor.

Ayrıca ek olarak şunlar da kaydedilmeli:

Devletin merkezi yapılarında had-dinden fazla güç ve yetki yığılması/yoğunlaşması aşırı merkezîyetçi yapısal gerçekliği, yaygın biçimde ve hatta genel olarak eleştiri ve yakınma konusu oluyor.

Keza, merkezin kimi yetkilerinin yerel yönetimlere aktarılması, yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması ve “özerklik”lerinin güçlendirilmesi de genel kabul gören bir yaklaşım.

Bu tablo karşısında (hatta içinde de denilebilir) sosyalistlerin-devrimcilerin yeri/durumu aşağı yukarı şöyledir:

Ulusal demokratik hareketin, Kürt halkının kendini yönetim hakkı bakımından ileri sürdüğü, uygulanmasını talep ettiği “demokratik özerklik”in demokratik bir talep olduğu kaydediliyor, destekleniyor. O arada mesafeli duranlar, açık veya örtük eleştirel yaklaşanlar da var.

Diğer yandan ulusal demokratik hareketin burjuva devletin yönetsel yapısının reforme edilmesi bağlam ve kapsamıyla “demokratik özerklik” talep ve önerisi tartışma konusu olmuyor ve hatta üzerinde durulmuyor bile.

Ulusal demokratik hareketin gündeme getirdiği hemen her öneri ve yaklaşımda emekçi sol harekette benzer bir durumla karşılaşılıyor. Bu durumun bir yandan emekçi sol hareketin siyasal bakımdan geride kalmışlığını, geriye düşmüşlüğü, diğer yandan da sosyal şovenizmin etkisini yansıttığı kaydedilmeli.

Teorik açıklık, siyasal özgüven ve inisiyatif yoksunluğu, tipik bir kay-

dedicilik ve seyircilik durumu söz konusu.

Peki devrimciler, sosyalistler (emekçi sol hareket) devletin yönetsel yapısının reformasyonu bağlamında “demokratik özerklik” talep ve önerisi üzerine düşünmüyorlar mı? Bu kadar güncel siyasal bir sorunu düşünmedikleri varsayılmaz. Fakat en azından sesli düşünmedikleri, duyulur biçimde tartışmadıkları da kesin. Yani teorik açıklık, siyasal özgüven ve inisiyatif zaafının yanı sıra siyasal ciddiyet ve sorumluluktaki arıza da kendini açığa vuruyor. Kabul etmek gerekir ki, emekçi sol hareket, “demokratik özerklik” talebine teorik bakımdan hazırlıksız yakalanmıştır. Bugünkü durum, belirsizlik, kararsızlık ve bocalama hali olarak tanımlanabilir...

Devrimci sosyalistlerin zaman kaybetmeksizin bu tablonun dışına çıkmalarının ne denli elzem olduğu izah gerektirmez.

“Demokratik özerklik” sorunu öncelikle teorik ve ilkesel bakımdan ele alınabilir. Ki bu konuda Marks, Engels ve Lenin’in yaklaşımlarının oldukça net ve aydınlatıcı olduğu da hemen kaydedilebilir.

Lenin, sosyalist (Ekim) devriminin öngününde Marksizm kurucuları Marks ve Engels’in devlet konusuna dair öğrettiklerinin çok duyarlı-dakik bir genel toparlamasını yaptı. Marksizmin kurucularının devlet öğretisini, gerçek bir kazı çalışmasıyla bütünsel bir yapı olarak ortaya çıkarttı; kapsamlı bir özetlemesini yaptı, mükemmel bir biçimde güncelledi.

O arada, “demokratik özerklik” ya da kendi kavramıyla “yerel öz-yönetim” Lenin’in üzerinde özel olarak durduğu konulardan birisidir. Engels’in Erfurt program taslağı eleştirisine gönderme yapan Lenin, Engels’in burada devlet sorunuyla ilgili verdiği “önemli üç ipucunu” şöyle özetler:

“Birincisi Cumhuriyet sorununa ilişkin; ikincisi mülkiyet sorunuyla devlet düzeni arasındaki bağıntı üzerine; üçüncüsü yerel özyönetim üzerine.” (S.E. C:7 sf. 76)

Burada esasen “yerel özyönetim” konusuyla ilgilimiz, ancak yeri gelmişken federasyon konusuna değinmekte de yarar var. Lenin, aynı yerde Marks ve Engels’in yaklaşımını, şöyle özetliyor: *“Engels, aynı Marx gibi, proletaryanın ve proleter devrimin bakış açısından hareketle demokratik merkezîyetçiliği, bir ve bölünmez cumhuriyeti savunur. Federatif cumhuriyeti ya istisna ve gelişmenin engeli olarak ya da ama monarşiden merkezîyetçi cumhuriyete geçiş olarak, belirli koşullar altında bir “ilerleme” olarak görür. Ve bu özel koşullar altında milliyetler sorunu ön plana çıkar.”* (age, sf. 79-80) Lenin de Marksizmin kurucuları gibi düşünür. Devrimci sosyalizmin programı, federal cumhuriyet değil, merkezi bir ve bölünmez demokratik cumhuriyeti öngörür. Marx, Engels ve Lenin “gerici küçük devletler ayrılıkçılığına” (sf.80) karşıdır.

Fakat tarihin ironisi olsa gerek, devrimin öngününde bunları yazan,

açıkça federalizme karşı olan Lenin, devrimci gelişmenin ortaya çıkarttığı federasyon ihtiyacını yanıtlamakta tereddüt etmez. Devrimci pratik, devrimci teoriyi aşmıştır. Federasyon ve federalizm, “ulusların, halkların özgür, gönüllü birliğinin, bizzat ‘gerici küçük devletler ayrılıkçılığının devrimci ve demokratik alternatif olarak belirmiştir. Ulusal sorunlar üzerine ile devlet düzeni arasındaki bağıntıya özel bakımdan doğru yaklaşım, federalizme ilkesel karşı çıkışın prangaya dönüşmesini önleyen temel bir etken olmuştur. Ekim devriminin zaferinden hemen sonra Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş, kısa süre sonra da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği inşa edilmiştir. Bilindiği gibi, coğrafyamızda devrimci sosyalizmin ulusal soruna emekçi çözüm program ve stratejisi de eşit, özgür ve gönüllü birliğin federasyon biçiminde gerçekleşeceği öngörüsü üzerine kuruludur. Kaldı ki, devrimci sosyalizm dünya devrimi program ve stratejisinin gereği, keza bölgesel devrim olanaklığının devrimci yanıtı olarak, bölgesel demokratik ve sosyalist federasyonları programına almıştır.

Asıl konuya dönelim. Lenin, üçüncü “ipucu”nu da özenle takip ediyor. Engels’in demokratik merkezîyetçiliği asla, anarşistler de dâhil olmak üzere, burjuva ve küçük burjuva ideologların kullandıkları o bürokratik anlamda kavramadığını vurguladıktan sonra Lenin, şöyle devam eder: *“Engels için merkezîyetçilik, ‘komünler’ ve bölgeler tarafından devletin bir-*

liğinin gönüllü olarak savunulduğu, her türlü bürokratzmin ve her türlü yukarıdan 'buyurma'nın kesinlikle ortadan kaldırıldığı geniş kapsamlı yerel özyönetimi asla dışlamaz.”(Sf. 80)

Lenin burada ilkin, demokratik merkeziyetçi devlet yapılanmasının “geniş kapsamlı yerel özyönetimi asla dışlamadığını”; ikinci olarak “her türlü bürokratzmin ve her türlü yukarıda buyurmanın kesinlikle ortadan kaldırılması” gerektiğini vurguluyor. Bu iki vurgu da “yerel özyönetim”in önem ve gerekliliğine çıkıyor.

Üçüncü olarak, Engels’e gönderme yaparak Lenin, esasen “geniş kapsamlı yerel özyönetimi” her türlü bürokratzmin ve her türlü yukarıdan “buyurma”nın kesinlikle ortadan kal-

Sovyetik (veya komünal)

devlet tipi, en geniş,

en tam yerel özerkliği

(özyönetimi) zaten

baştan itibaren daha doğrusu yapısal olarak

içerir. Zira kentlerde,

bölgelerde doğan yerel

Sovyetlerin - yerel

iktidar organlarının

ulusal düzeyde gönüllü

olarak birleşmesiyle

şekillenmiş bir

demokratik merkeziyetçi

devlet yapılanmasıdır.

dırılmasının yolu veya yöntemi ya da panzehiri olarak ortaya koyuyor.

Devamla Lenin, Engels’in Erfurt program taslağı eleştirisinden şu pasajı aktarıyor: “...Yani merkeziyetçi cumhuriyet - diye yazıyor Engels, Marksizmin devlet üzerine programatik görüşlerini geliştirerek- ama 1798’de kurulmuş olan imparatorusuz imparatorluktan başka bir şey olmayan bugünkü Fransız Cumhuriyeti anlamında değil. 1792’den 1798’e dek her Fransız ili, her komün (Gemeinde) Amerikan örneği üzere tam özyönetimime sahip ve bizim de buna sahip olmamız gerekir. Özyönetimin nasıl kurulması gerektiğini ve bürokrasi olmadan nasıl yapılabileceğini bize Amerika ve ilk Fransız devrimi ve bugün hala Avusturalya ve diğer İngiliz sömürgeleri kanıtladılar. Ve böyle bir bölgesel ve komünal özyönetim, kantonun gerçi birlik (Bund), (yani federatif devletlerin tümü) “karşısında, ama bölge ve komün karşısında da çok bağımsız olduğu, örneğin İsviçre Federalizminden, çok daha özgürdür. Konfederal hükümetler, bölge valileri(...) ve valiler artar, İngilizce konuşulan ülkelerde bunların hiç biri bilinmez ve biz de gelecekte, Prusyalı Landrâte ve Regieringsrâte” (komiserler, kaza polis şefleri, valiler, genel olarak yukarıdan atanmış tüm memurlar gibi bunları da kararlılıkla men etmeliyiz” (sy. 91)

Lenin, Amerikan ve ilk Fransız devrimi ile İsviçre Federalizmi kıyaslamalı analizinden hareketle şu sonuca ulaşır:

“Gerçekte demokratik merkezietçi cumhuriyet, federalist cumhuriyetten daha çok özgürlük sunuyor. Ya da bir başka deyişle; tarihin tanıdığı en büyük yerel, bölgesel vs. özgürlüğü federatif değil, merkezietçi cumhuriyet sundu...”(sf. 81,82 age)

Evet, tarihsel-somut örneklerin kıyaslamalı analizinden ulaşılan sonuç doğru. Fakat tarihsel örneklerden ayrı olarak, federatif devletin, en tam “yerel özerkliği” neden veremeyeceği yani en tam “yerel özerkliğ’in” neden federal devlet yapılanmasıyla bağdaşmaz olduğu açıklanmıyor, açıklanmadan kalıyor! Eğer federal devlet yapılanmasında, en tam yerel özerkliği devrimci proletaryanın güçlerini parçalayacağı varsayımı nedeniyle böyle kabul ediliyor ise o durumda neden en tam yerel özerklik merkezi demokratik cumhuriyetle aynı rolü oynamıyor?

Bu soruyu kaydettikten sonra, Engels ve Lenin’in temel sonuç olarak, Marksizmin merkezietçi demokratik cumhuriyet yapısı içinde “en büyük” en tam kendi sınırlarına kadar giden “yerel özyönetimden yana olduğunun altını çizelim.

Burada özellikle şunun apaçık kavranması gerekir ki; “demokratik merkezietçi” devlet yapılanmasının gerçekten demokratik olabilmesinin olmazsa olmaz temel bir koşulu en tam “yerel özyönetim” dir. Bu temel koşulun olmaması en iyi halükarda merkezietçi devletin bürokratik merkezietçilik sapmasından mustarip olduğu, demokrasinin arızalı olduğu anlamına gelir.

Lenin devamla, “özyönetim üzerine” programa Engels’in önerdiği formülü aktarır: “İllerde (eyalet ya da bölge), kazalarda ve komünlerde, genel oy hakkıyla seçilmiş memurlar aracılığıyla tam özyönetim, devlet tarafından atanmış yerel ve taşra makamlarının ortadan kaldırılması.” (sf. 81)

Engels ve Lenin, bizdeki vali, kaymakam, yargıçlar, emniyet müdürleri ve hatta sağlık ve ‘milli eğitim’ müdürlükleri gibi devlet tarafından atanmış yerel ve taşra makamlarının ortadan kaldırılmasını, bütün bu görevlilerin seçimle göreve getirilmelerini öneriyor. Ve tabi, seçenler tarafından geri çağırılabilmelerini de savunduğunu biliyoruz. Esasen devrimci sosyalizmin programı bunları zaten öngörüyor...

“Yerel özyönetim” kavramı, bizde var olan devlet yapısı ve egemen siyasal kültürün sonucu olarak, belediyelerin özerkliğini çağrıştırmaktadır. Fakat ne kadar “komün” kavramı da geçiyor olmasına karşın söz konusu olanın devletin yerel yönetim anlayışının özyönetimi olduğu da açıktır. “Belediye” yönetimi ile il ve kaza yönetimi bir ve aynı şey olmadığı için, bizdeki bürokratik despotik yapılanmada bunlar aynıdır. Böyle bir ayırım, bürokrasiyi güçlendirmekte, halkı zayıf bırakıp güçsüz düşürmektedir.

Engels’in programa önerdiği formülasyonda “illerde” denildikten hemen sonra Lenin’in parantez açıp, “eyalet ya da bölge” açıklaması yapması bizdeki “demokratik özerklik” tartışmaları bakımından uyarıcı ve

hatta aydınlatıcıdır. “İller”in sayısı durmaksızın artarken, burjuvazinin ve egemenlik aygıtının tahakkümünü derinleştiren bu sürecin tersine döndürülmesi -örneğin birkaç ilin tek bir il veya bölge biçiminde birleştirilmesi gibi- tamamen olanaklıdır.

Büyük Fransız Devrimi model teşkil ettiği içindir ki, onun “yerel özyönetimi” bakımından yaptıklarını age’nin ekler bölümündeki bilgilere dayalı olarak özetlemek, konunun daha iyi anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Büyük Fransız Devrimi bakımından yapılan 1791 Anayasası eski, bürokratik merkezîyetçi bürokrasi cihazının yerine geniş bir yerel özyönetim koymuş, yerel devlet mekânlarının seçimle göreve gelmeleri uygulamasını başlatmıştır.

Ne var ki, mülksüzler için seçim hakkına değişik sınırlamalar getirilmiştir.

Ülke vilayetlere, bölgelere, kent ve köy komünlerine ayrılmıştır.

Her köy ve kentte seçilmiş bir iktidar organı, belediye meclisi oluşturulmuştur. Daha büyük idari birimler de halk tarafından seçiliyordu.

Yerel özyönetimin tüm organları geniş haklara sahipti. Örneğin özellikle polis onların alanına giriyordu, ayrıca gerektiğinde düzenli askeri birimleri harekete geçirebiliyordu.

Yerel makamların bu alt yapısıyla yasama erkinin bir halk temsilcileri meclisinin elinde toplanması birbirleriyle bağıntılıydı. Belediye meclislerinde merkezi makamların atadığı temsilciler yoktu.

Devrim döneminde yerel özyönetim hakları için sayısız mücadeleler yapılıyor. Ne var ki, devrimin getirdiği âdemi merkezîyetçi sistem yerine daha sonra Napolyon Bonapart tarafından bütün yönetim cihazının sıkı bürokratik merkezîleştirilmesi geçiriliyor. Devlet cihazının bürokratik merkezîleştirilmesi aşağı halk kesimleri arasında devrimin yeni bir yükselişinden korkan ve kurulan burjuva düzenin sürekliliğini sağlayacak bir “güçlü iktidar” düşleyen burjuvazinin çıkarlarına uyuyordu.

Kuşkusuz büyük Fransız Devrimi bir burjuva demokratik devrimdi, kurulan devlette, “demokratik cumhuriyet” ti. Yukarıda çerçevesi az çok belirginleştirilen tam yerel özyönetim burjuva cumhuriyetinin demokratik olmasının olmazsa olmaz temel bir koşuluymuştu. Marks, Engels ve 1917 Şubat devrimine kadar Lenin’de devrimci proletaryanın da demokratik cumhuriyet biçimi altında iktidara geleceğini düşünüyorlardı. Komün deneyimi vardı; ancak onun Lenin tarafından güncellenmesi için 1917 Şubat devriminin sovyetik örgütlenme deneyimi gerekiyordu. Rusya’da proletaryanın iktidarı alması demokratik cumhuriyet biçiminde olmadı. Sosyalist büyük Ekim Devrimi komünün yarattığı ve keşfettiği devlet tipini güncelledi, ihya etti. Tam yerel özyönetim sovyetik (komünal) devlet biçimi için de geçerliydi.

Sovyetik (veya komünal) devlet tipi, en geniş, en tam yerel özerkliği (özyönetimi) zaten baştan itibaren

daha doğrusu yapısal olarak içerir. Zira kentlerde, bölgelerde doğan yerel Sovyetlerin - yerel iktidar organlarının ulusal düzeyde gönüllü olarak birleşmesiyle şekillenmiş bir demokratik merkezîyetçi devlet yapılanmasıdır. Sovyet tipi örgütlenme, devletin yerel yönetsel yapılanmasıyla belediye yönetimi ayırımına son vermiştir. Sovyetik devlet tipinde yerel özyönetim, halkın memurlar üzerindeki denetim ve hâkimiyetinin memurların halka bağlı ve tabi olmasının temel koşuludur. Halk memurları seçer ve keza geri çağırabilir, görevinden alabilir.

Yerel özyönetim konusu ve sorunu 20. yüzyıl sosyalizm deneyimleri bakımından da ele alınabilir.

Sovyetik devlet tipinin devrimin alevleri arasında kuruluş aşamasında yerel özyönetimin en güçlü olduğu, işçi sınıfı ve emekçilerin, bütün ezilenlerin yerel sovyetler aracılığıyla politikaya ve devlet yönetimine etkin biçimde katılıyorlardı. Daha sonra, yerel sovyetler ve yerel özyönetim bakımından, yetkilerin dağılımı ve devletin şematik yapılanışında temel önem de değişiklikler olmasa bile daha baştan bazı unsurları doğan ve giderek gelişip kurumlaşan parti-devlet özdeşleşmesi durumu, gerçekliği, yalnızca yerel özyönetimin gitgide biçimleşmesini -içeriğinin boşalması demokratik karakterini kaybetmesini- yani bürokratik dejenerasyonunu getirmekle de kalmamış, bizzat sovyetik sistemi kendini yenileyebilme imkânlarından yoksun hale getirerek yapısal dönüşüme uğratmıştır. Sovyet

Devletin atanmış yerel ve taşra makamlarının ilgası ve en tam yerel özyönetim talepleri işçilerin, emekçilerin, ezilenlerin, halkın politikaya ve devlet yönetimine ilgisini artıracak, politizasyonunu geliştirecek taleplerdir.

deneyiminde çürüme ve çöküşün nedenleri arasında yer alan bürokratik merkezîyetçilik aynı zamanda en tam yerel özyönetimin tasfiyeci bir dönüşüme uğramasının da bir sonucudur. Diğer bir anlatımla 21. yüzyıl sosyalizmi, sosyalist demokrasinin olmazsa olmaz temel bir gereği ve keza bürokratik yozlaşma tehlikesine karşı temel bir önlem-panzehir olarak da en tam yerel özyönetimi kurmak sorumluluğuyla yüklenmiştir. Özcesi, 20. yüzyılın yenilgiyle noktalanmış sosyalizm ve Sovyet tipi devlet deneyimleri de en tam yerel özyönetim talep eden Marksist devlet teorisini teyit etmektedir.

Sonuç olarak ‘illerde’ (eyalet ya da bölge), “kazalarda ve komünlerde, genel oy hakkıyla seçilmiş memurlar aracılığıyla tam özyönetim, devlet tarafından atanmış yerel ve taşra makamlarının ortadan kaldırılması “Marksist”

teorinin gereği ve sosyalistlerin ilkesel demokratik tavrıdır.

Coğrafyamızda halen devletin yönetsel yapısı bütünüyle bürokratik merkezîyetçidir, despotik karakterdedir. En geniş “yerel özyönetim” talebi, bu merkezîyetçi despotik yapıya karşı mücadelenin temel gerekleri arasındadır.

Valiler, kaymakamlar, emniyet müdürleri vb. hepsi yukarıdan-merkezden atamayla görevlendirilen memurlardır. Onlar üzerinde halkın en küçük denetimi söz konusu bile değildir. Hepsinin halka karşı dokunulmazlıkları vardır. Halk milletvekillerine biraz olsun dokunabilir de onların yanına bile yaklaşamaz. Onlar halkın vekilleri karşısında küstahlaşabilirler ve hatta halkın vekillerine polis, jandarmanın saldırması direktifini verebilirler.

İl idare meclisleri, belediye meclisleri genel oyla oluşurlar; hatta bazı yetkileri, “biraz” özerklikleri de vardır. Ama il idare meclisleri tamamen valilerin inisiyatif ve iradesine tabidir. Kaymakamlar, valiler, içişleri bakanı, başbakan seçilmiş belediye başkanlarına müdahale edebilir ve hatta görevinden alabilirler. Ya da valiler, belediye meclislerinin aldığı kararları durdurabilir vb. Gerek yetkilerinin sınırlılığı ve gerekse devlet kurumlarının müdahale, denetim ve baskısı nedeniyle belediyelerin sınırlı da olsa “yerel özyönetim”inden söz etmek hemen hemen olanaksızdır.

Kuşkusuz somut olarak ilgili yasa-
ların incelenmesi ve uygulama de-

neyimlerine dayalı olarak tartışılması, somut taleplerin, en tam yerel özyönetim ve keza devletin atanmış yerel ve taşra makamlarının ortadan kaldırılması ilkesel tutumuna dayalı olarak geliştirilmesi gerekir.

“Yerel özyönetim” konusuna bir de “sınıf mücadelesi” kriteri açısından yaklaşılabılır, yaklaşılmalıdır da. Yani “yerel özyönetim” demokratik talebi, işçi sınıfı ve ezilenlerin siyasal sınıf mücadelesinin gelişmesine veya geliştirilmesine mi hizmet eder ya da tamamen tersi bir rol mü oynar?

Devletin atanmış yerel ve taşra makamlarının ilgası ve en tam yerel özyönetim talepleri işçilerin, emekçilerin, ezilenlerin, halkın politikaya ve devlet yönetimine ilgisini artıracak, politizasyonunu geliştirecek taleplerdir. On yıllardır halklarımız bu kibirli, kendini ilin, ilçenin kralı gören, halka tepeden bakan, devletin her çeşit keyfi-yasa dışı işlerinin içinde dokunulmazlık zırhlarıyla korunan despot-bürokrat devlet yöneticilerinden çok çekmişlerdir. Onlardan kurtulmak istemesinden daha doğal ne olabilir ki?!

Şöyle bir itiraz ileri sürülebilir: Kültürel ve siyasal olarak güçlü, dinsel inançlar ve milliyetçilikle de beslenen muhafazakârlık toplumumuzda bu kadar güçlüyken, devletin yerel ve taşra makamlarının ortadan kaldırılması, yerel memurların göreve genel oyla getirilmesi ve en tam yerel özyönetim uygulaması durumunda, muhafazakâr, sağcı milliyetçi, faşist, gerici vb. akımların bu mevzileri kazanmasına ve bunlara dayanarak daha da güçlenmelerine

hizmet etmez mi? Böyle bir olasılığın varlığını görmemek körlük olur. Fakat hali hazırda bu çok uzak bir durumdur. Örneğin bu taleplerin elde edilmesi mücadelesinde ki bu mücadeleyi tecrit halde de düşünemeyiz; siyasal sınıf mücadelesi bütünüyle bağıntısı içinde, işçi sınıfı ve ezilenlerin, halkımızın bilincinin bir değişime uğrayacağını tahmin etmek olanaklı da doğru da değildir. Bugünkü gibi kalacağını zannetmek de tamamen yanlış olur. Kaldı ki, devlet bürokrati, valiler, kaymakamlar vb. seçimle gelebilecek milliyetçi, dindar, kemalist vb. memurlardan daha az anti-sosyalist filan da değildir.

Devrimci hazırlığın, politik özgürlük ve siyasal demokrasi mücadelesini, tam bir tutarlılıkla ve keza işçi sınıfı ve emekçilere, ezilenlere ve halklarımıza güvenerek yürütmekten, onların politik sınıf mücadelesi içinde dönüştürmekten, kısacası demokrasi mücadelesi okulunda eğitmekten başka bir yolu da yoktur.

Sonuç olarak; yerel özyönetim konusunda, ulusal demokratik hareketin “demokratik özerklik” yaklaşımına benzer, paralel bir yaklaşım geliştirmek ilkesel ve teorik bakımdan doğru olduğu gibi pratik siyasal bakımdan da isabetli olur.

Rojava'da Ulusal Devrim BÜYÜK SİYASAL TOPLUMSAL UYANIŞ*

Rojava'lı devrimci gazeteci Barzan ÎSO ile yaptığımız röportajı sayın ÎSO, Rojava halkının ve mücadelesinin içinden biri olduğu için yanıtlamayı uygun bulduk. Rojava ulusal devriminin değişik yönlerini ve özelliklerini içerden bilgisiyle okurlarımıza yansıtabilme olanağına sahipti, biz de bu olanağı okurlarımız için değerlendirdik.

Öncelikle Marksist Teoriye hoş geldiniz. Geldiğiniz için çok teşekkür ederiz.

Ben size teşekkür ederim. Yerinizde bizi ağırladığınız için çok teşekkür ederim. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

19 Temmuz'da özerklik ilanı ile birlikte Marksist Teori olarak da aynı zamanda Atılım gazetesi olarak da biz ulusal ve demokratik yanı güçlü olan devrim olarak selamladık. Rojava'da bu demokratik özerklik ilanı ve Demokratik Suriye talepleriyle yürütülen, Kürt illerinde yönetime gelen bu halkçı hareketin, bu halkçı hareketi Türkiye ve Kürdistan'daki ama özellikle Batı'da Türkiye'de ilerici işçilere, Türklere genç-

* Başlık Marksist Teori tarafından kondu.

lere, sol çevrelere, sosyalist harekete daha iyi tanıtmak istiyoruz. Röportajın amacı budur.

Teşekkür ederim bunun için.

19 Temmuz'dan önce 12 Mart 2004'de bir ulusal gösteriler patlak vermişti. Bu gösteriler oğul Esad tarafından katliam, işkence ve Arap halkının şovenistçe saldırılarıyla sert bir şekilde bastırılmıştı.. O süreçte hangi taleplerle Kürt halkı ayağa kalktı. Ne istiyordu.

Aslında 2004'deki Kürt ayaklanması, Kürtlerin uyanışı simultane bir tarzda gelişti. Rejimin komplosu sonucu gelişti.

Nasıl?

ABD'nin Irak'a müdahalesinden sonra (ne kadar ABD müdahalesi olsa da) Ortadoğu'da bir değişim havası da olmuştu. Bu değişim havası Suriye'deki Arap demokratları da biraz daha umutlanmıştı. Bu değişimle belki de Irak'a gerçekten demokrasi gelir de biz de burada demokrasi kurarız diye.

Rejim bu durum karşısında Arap demokratlara Kürtlerle gözdağı vermek istedi. "Kürtleri baskı altına alırsam, onlara şiddet uygularsam, Araplar da görür, korkarlar değişimden filan vazgeçerler, hiçbir değişim filan olmaz" diye düşündü.

Aslında daha sonra ABD'nin Ahmet Çelebi gibi insanları yönetimin başına getirmesi ve demokrasi diye bir amacı olmadığı ortaya çıktı. Ancak bu biraz demokrat olanların, Suriye'deki ve tüm Ortadoğu'da demokratların ve değişim isteyenlerin

de ABD ajanı olarak suçlanmasını kolaylaştırdı.

Rejim Kürtleri Qamişlo'da düzenlediği bir komployla provoke etti. 11 Mart 2004'te Cihad isimli Kürt futbol takımı ve Arapların Fituve takımı arasında yapılacak maçı izlemek için Derika Hemko, Tirbespi, Sarê Kaniyê, Amudê kentlerinden gelen yüzlerce Kürt, Qamişlo'daki Kürtlerle birlikte Belediye Stadyumu'nda yerlerini aldı. Ancak Kürt taraftarların üstleri didik didik aranırken, Arap taraftarlar ise bıçak ve silahlarla stadyuma girdi. Silahlı Arap taraftarlar Kürtlere saldırıda bulundu. Saldırıda 8 Kürt açılan ateş sonucu yaşamını yitirirken onarcası da yaralandı.

Kürtler Rojava'da daha önce hiç böyle bir şey yaşamamışlardı. Kürtler bir iki gün içerisinde Qamişlo'dan Afrin, Halep, Laskiye'ye kadar Kürtler ayaklandı.

Rejim şok geçirdi. Her yerde birden ayaklanma olmasını beklemiyordu. Ayaklanma karşısında çaresiz kalan rejim büyük bir baskı yaptı. Afrin'e tanklar getirerek "*Afrin'i bombalayacağım*" dedi. Esad'ın kardeşi Mahir Esad -ki çok kötü biri olarak tanınır- Qamişlo'ya gelip resmen herkesi tehdit etti. "Sizleri bombalayız" dediler.

Halk bir ondan korktu ama bir de söyle bir şey vardı. Siyasal partiler bilinçli değildi, örgütlü değildi. Halk ayaklandı, halk bilinçliydi ama halka önderlik edecek örgütlü kimse yoktu. Kürtlerin siyasal partileri o dönemdeki pasif bir rol oynadı. Halkı sustur-

maya çalıştı. Partiler direnselerdi bazı kazanımlar elde edebilirdi. Ancak yapamadılar.

Bir de Rojava'daki Kürt halkı yalnız bırakıldı. Güney Kürdistan bölgesi o zaman yeni kurulmuştu. Halk buradan gelecek olan desteğe güvendi. "Hiç olmazsa onlar bizi destekler" dedi. Ne yazık ki oranın medyası ilgilenmedi bile bu uyanışla, ayaklanmayla. Son günlerde gazetelerde bir iki küçücük haber çıktı.

Lidersizlik, örgütsüzlük, bir de gelen tehditler.

Onlar Kürt partiler mi?

Tabii Kürtler arasındaki partiler. Rojava biraz farklı bir toplum. Rojava'da siyasi partiler arasında İslamcı partiler hiç olmadı. 20'ye yakın parti sayısı vardır. Hiçbir Arap partisi geçmişte, şimdi, gelecekte Qamişlo, Kobani'de hiçbir şekilde oy alamaz. Alternatif partiler var bizde. Bir partiyi beğenmeyen bir başka partiye gider. Kürt kimliği her şeyden önde gelir. Bizden Baas'çılar çıkmaz. Var olan Baas'çılar hem toplum tarafından dışlanmışdır, hem de bunlar daha çok çıkarlarını korumak için Baas'cı oluyor. Üniversiteye gidip okuyacak, bir bölümde okuyabilmek için üniversitesi onu Baas'a üye olması için zorluyor. Bunlar Baas'a aittir ona üye olmazsan okuyamazsın diyorlar. Mecbur üye oluyorlar. Ben hatırlıyorum. Ben lise 1'deyim 2000 Şubat ayı filandı. Üniversite müdürümüz içeri girdi "herkes Baas'a üye olacak" dedi. Biz bir avuç genciz "bu sene kimse Baas'a üye olmayacak" kararı aldık.

Buna uygun da bir örgütlenme yapmıştık kendi sınıfımızda. 53 öğrenciydik. O sene biz Kürtleri bir türlü Baas'a üye yapamadılar. 8'i üye oldu ki, bunlar istihbarat çocuklarıydı. Bunlar dışarıdan geldi. Disiplin cezası vardı. Bizim saçımızı ortadan kesiyorlardı. Kafamızda derin bir yarık gibi görünüyordu. İki yanı uzun ortasında deri görünüyordu. Müdür Baas'a üye olmayanları kovdu. Biz de "tamam" dedik. 45 öğrenci filanız gitmedik. Müdür haber yolladı. Herkes okula gelsin, dedi. Bizim saçımızı kesti ve sonra herkesi tekrar okula aldı. O kesik saçlarla kimlik çıkartmıştım. Hatırlamak için o günü. Sonra herkesin adını üyeliğe yolladı. Ancak üye olmak için görüşmeye gitmemiz gerekiyordu, biz de gitmedik.. Bizi üye yapamadılar. Baskılar öyle devam etti. Kürt şehirlerinde Arap milliyetçiliği yapan partilerin ve dini partilerin hiçbir zaman bir tabanı olmadı. Kürtlerin söyle bir şeyi de vardı.

1950'de Suriye'de ilk komünist partisini kuran Halil Bektaş bir Kürt'tü. O nedenle o dönemde Kürtler arasında bayağı bir katılım oldu. Ancak ilerleyen yıllarda Bektaş'ın daha çok Arap milliyetçiliği yapmasıyla Kürtler çekildi. 1957'de Suriye Kürdistan Demokrasi Partisi'ni kurdular. Bu nedenle şu an bile tüm Kürt hareketine baktığınızda tüm Kürt partilerin sol bir gelenekten geldiğini görebilirsiniz. Solcu geleneklerini korudular. Çünkü, bir, o partinin içinden gelen gelenek vardı. İki, Cegerxwin ve Osman Sabri döneminde biraz o

dönemdeki solculuk ilkesel bir solculuk, başlangıç solculuk olsa da onun da etkisi olmuştur. Şam'da Kürdistan Kulüplerinin etkisi olmuştur. Amude de Kürdistan kulübü vardı. Kulüpler 1954'e kadar devam etmişlerdi.

Sürgündeki Kürt aydınlarının kurduğu partiler mi bunlar?

Bunlar Amude'de Şam'da Afrin'de vardı. Oradaki Kürt aydınlarıyla birlikte sürgüne gelen, özellikle Kuzey Kürdistan'dan kaçmış Kürt aydınları, liderleri, entellektüelleri birlikte kurdu. Osman Sabri, Nurettin Zaza vb. gibi aydınlar vardı. Bedirhaniler vardı. Nurettin Zaza ilk Kürt partisini kuranların arasında. Nurettin Zaza, Osman Sabri, Afrin'li birkaç isim vardı. Hamit Derviş vardı. İleri gelen Kürt aydınları, Cegerxwin kuruluşunda yer almamıştı ama Cegerxwin Kürdistan grubu kurmuştu o dönem bayağı aktif etkin bir isimdi.

Okuduklarımızdan aslında Suriye'de Dare'de gösteriler başladıktan sonra Kürt illerinde giderek büyüyen gösteriler oluyordu. Bu süreçte eylemlerde PYD güçlü müydü? Kürt illerinde o süreçte PYD'nin bu süreçte rolü nedir? Diğer partilerin de rolü var mıydı?

Şöyle bir gerçek vardı. 2004'den sonra ilk Kürt ayaklanması bastırıldıktan sonra tüm Kürt partileri tehdit altındaydı. Baskı sadece Kürt partisine üye olanlarla sınırlanmıyordu, sadece seni değil tüm aileni de tehlikeye düşürüyordu. Salih Müslim'in eşi sırf Müslim'in eşi olduğu için bir sene ha-

pishanede kaldı. Evleri basılıyor, aileleri de hapisanelere atılıyordu. Kürt partilerin liderleri o zamanki siyasetçiler çoğu ya hapisanelerdeydi ya da başka bir ülkeye kaçmışlardı. Bir şekilde yani ilan edilmemiş bir hapisanede idiler. Ev hapsi gibi bir şeydi. Rahat hareket edemiyorlardı. Önemli bir şey daha vardı. Birçok Kürt partilerin kadroları o zamankiler siyasetçileri yurtdışına kaçmıştı.

Ayaklanma başladığında Kürtler daha dikkatliydi. Zaten rejim 2011'in başından itibaren "*Kürtler ayaklanacak, Arapları öldürecek siz de onları vurup öldürün*" diye Arap halkı silahlandırmıştı. Rejim farkındaydı durumun. Suriye'de böyle olması mümkündür. Zaten o dönem bazı Arap aşiretlerinin liderleri de rejimin kendilerini Kürtlere karşı silahlandığını açıklamıştı.

Dare'de gösterilerin başlamasından sonra Kürt hareketinin örgütlenmesi de daha güçlü olmaya başladı. Burada tabii YPG'nin projeleri öne çıktı. Bu o süreci iyi değerlendirmesiyle, o sürece göre halkı örgütlemekle, halka göre bir proje geliştirmekle ilgili bir şeydi. Tabii şu da oldu. Kürt hareketi genel olarak gösterilere katılıyordu. Ama gösterileri kendisi örgütlemiyor, kontrol etmiyordu. Her partinin gençlik komiteleri vardı. Bunlar aracılığıyla gösteriler örgütleniyordu. Bu şekilde partiler, kendilerini baskı altında bırakmıyordu. Rejim bastırınca "*biz ne yapıyoruz kendileri ayaklanıyor biz ne yapabiliriz ki*" diyordu. PYD birçok kez kendi bayrağı

ve kendi ismiyle direkt meydanlara çıktı. İlk gösteri Kobani’de olmuştu. Çarşambaydı. 2011 Newroz’undan hemen sonraydı. Büyük bir heyecan vardı. “PYD yapmış” diye konuşuyordu herkes. Bir endişe vardı bir korku vardı. Ama bir de sevinç vardı. Çünkü yıllardır insanlar sokaklara çıkamıyordu. Dört beş kişi toplandığı gibi gözaltına alınıyordu. Herkes kentte dolaşüyor, acaba rejimin yerel güçleri destek istemiş mi istememiş mi diye soruyorlardı. Rejim de halkın gösterilerine saldırmaları için başkalarını kullanıyor “biz tanımıyoruz” diyordu. Bunların adı daha sonra Şahabi olacaktı. Kuzey Kürdistan’daki Korucular gibi.

2011 Mayıs’tan sonraydı. Humus da artık ayaklanmıştı. Artık bazı yerlerde, Hama’da büyük gösteriler olmuştu. O dönem Rejim Kürt siyasetçileri serbest bıraktı. Mayıs sonları Haziran başlarındaydı. Kürt siyasetçileri ve parti liderlerini serbest bıraktı. Ve sonra “biz Kürtlere kimlik vereceğiz”, daha doğrusu “biz Kürtlere kimlik hibe ediyoruz” diyerek bir yasa çıktı. Bu kimliği iade etmiyoruz, bu insanları biz yıllardır kimlik vermedik demiyorlar, “onlara kimliği hibe ediyoruz” diyordu. Bir şekilde de Arapların muhalefetine ‘bakın biz Kürtlerle anlaştık. bizim Kürtlerle bir sorunumuz yok’ mesajı vermeye çalıştı.

Hür Suriye ordusunu kuranlar rejimle sert silahlı çatışmaya girince, demokratik halk ayaklanmasının yerini gerici dalaş almaya başlayın-

ca, PYD Suriye’nin bazı demokratik güçleriyle birlikte üçüncü bir cephe de yer aldı.

Suriye Ulusal Koordinasyon Platformu gibi.

Bunun içinde birleşik komünist partisi vardı. Öyle değil mi?

Bu platform artık bir koalisyon. En çok Suriye’deki iç muhalefeti ve eskiden beri var olan muhalefeti içinde yer alanlardır. Hapishanelerde yıllardır yatanlardır. Çoğu sosyalist, solcu muhalefetti. Daha çok barışçıl yolları tercih eden bir muhalefetti. Gerçekten şu ana kadar da oradaki koalisyonun süreci değerlendirmeleri, en iyi şekilde değerlendirdi. Dış muhalefeti hep uyardı. “Bakın silahlanırsak kötü bir sürece gireriz. Biz kaybederiz Esad gitse de biz kaybederiz” dedi. Ama ne yazık ki dış muhalefet bunu istemiyordu.

PYD’nin Demokratik Suriye Özerk Kürdistan sloganı vardı.

PYD’nin baştan beri biraz Zapatista’dan ve tabii ki Sayın Abdullah Öcalan’dan ilhamını aldığı bir proje vardı. Demokratik özerklik modelidir. Biraz Zapatista modeline çok benziyordu. O bölgenin doğası nedeniyle ekonomiyi biraz daha Ortadoğulaştırılmış bir projeydi.

Akıllı pratik strateji izlediğini gözlemledik. Bu gerici çatışmaları Kürt illerine bulaştırmamak, dolaşısıyla bu bulaştırmama mücadelesi Kürt halkından ve diğer halklardan büyük bir destek gördü. Araplardan, Hristiyanlardan da büyük bir destek gördü. Gerici iç savaştan zarar gör-

memek kendi barışçıl yaşamını korumak isteyen halkın desteği artmış gibi görünüyor.

Şimdi Kuran'da ve İslam'da bir şey vardır. Sırat köprüsü gibi bir politika izlendi Rojava'da. Bunu sadece PYD izledi diyemeyiz. Oradaki halk da bunu istedi. PYD projesiyle ortaya çıktı, ama halk onu destekledi. PYD bu projeye ortaya çıktığında halk desteklemeyebilirdi. 16 partinin her biri farklı farklı söylemlerde bulundu. Farklı farklı projeler vardı. Kimi rejimle görüşelim, kimisi ABD'ye bakalım, kimi muhalefetle hareket edelim diyordu. PYD halkın isteğiyle örtüştüğü akıllı bir proje izledi. Hala süreç çok tehlikeli, Yol biraz daha gelişti ama süreç hala çok tehlikeli. Böyle bir projeye ortaya çıkması Şubat ayının (2011-MT) başlarındaydı. Daha olaylar Suriye'de başlamamıştı. Mısır'da (devrimin ilk adımı) yeni bitmişti. Libya'da Yemen'de belirtileri çıkıyordu. Böyle bir şey Ortadoğu'da olur mu diye konuşuyorduk, böyle bir şeyin Suriye'ye geleceğini biliyorduk. O dönem birçok Kürt partisine e-mail yolladım. Araştırma gibi bir şeydi. Şunu önerdim *"Suriye'de eninde sonunda bir ayaklanma olacaktır. Bu şu anda çok net görüyor. Tahminen Nisan'a kadar, ilkbaharda özellikle işsizliğin taban bulduğu bir dönemde ekonomiyi ziraata bağlayan bir hatta"*. Ama buna Kürtlerin başlamaması konusunda uyardım. Daha çok Arapların başlaması gerekir diye önerdim. *"Kürtler başlarsa bu süreci kaybederiz"* diye önerdim. Birçoğu

haklı gördü. PYD'nin eş başkanlarıyla sohbet ettim. O dönem de Stratejileri netti. Böyle bir süreçte nasıl bir yol izleyeceklerine dair projeleri vardı.

Kürtlere hak talep eden PYD'yi SUK'a katılma yönünde zorladılar. Ama PYD katılmadı, katılmamasının nedeni?

Rojava'da iki taraf çıktı. Biri, Rojava'da Kürt Ulusal Konseyinin temsil ettiği Irak Kürdistanı'ndan Barzani'nin yol gösterdiği bir taraftı. Temel stratejisi şuydu: *"biz Avrupa'dan ve NATO'dan güvence alalım. Sonra da muhalefet de bizi kabul etsin. Onlardan da bizi tanımalarını isteyelim."* Suriye'deki değişimin çok yakında olacağını düşünüyorlardı. Erken savaş kolay zafer gibi. *"Batı'dan destek görmezsek, muhalefet de bizi tanımazsa Şam'dan da bir şey alamayız"* dediler. Diğer taraf olan PYD ise *"bu süreç çok uzun sürecektir bunun için önce halkı örgütlemek gerekir. Örgütsüz bir halk baştan sona kadar kaybetmiş demektir. Verilen güvenceleri de alırlar elinden bir şey yapamazsınız"* dedi.

Daha dikkat çekici bir detay daha vardı. O dönem Ağustos'un ortasında Türkiye'de SUK kurulmaya başlandı. 12 Ağustos 2011'di. İlk toplantılarına ben de katıldım. Bir gazeteci olarak takip ettim. PYD şunun farkındaydı ve netti. *"Türkiye'de kurulan bir muhalefet beni tanımayacak ve Türkiye buna izin vermeyecek. Bunu Suriye'nin milliyetçi İslam'ı yapıyorsa, milliyetçilikle iç içe olan bir milli İslam'sa bizi*

kabul etmezler” dedi. PYD Suriye Ulusal Koordinasyonu projesini ortaya attı. Bir taraftan Türkiye’nin yaptığı bir muhalefet vardı. Bir yanda da PYD’nın yaptığı iç muhalefet vardı.

Mişel Temo’nun suikastını rejim mi HSO mu yaptı?

Baştan beri karmaşıktı. Herkes rejim yaptı diye suçladı. Temo’nun radikal çıkışları olmuştı. SUK’un yönetimine seçilmişti. Temo’nun ismi diğerlerinin ismi açıklanmamasına rağmen açıklanmıştı. Kendisi de kendi kendini hedef haline getirmişti. “Şu beni tehdit etti bu beni tehdit etti” diye konuşarak, bir şekilde ona suikast yapanın izini daha suikast yapmadan kaybediyordu.

SUK yeni kuruluyordu. Sözde gizlilik içinde kuruluyordu. Mişel Temo kendisinin SUK’la ilişkisini açıktan konuşuyordu.

Partisi var mıydı?

Vardı şimdi de dört beş parçaya bölünmüş durumda. Daha sonra belgeler çıktı Arap medyası rejim yaptı dedi. Ailesi de rejimi suçladı. Şu ana kadar Arap medyasının çıkardığı belgede rejim yaptı diyor ama net olarak bilinmiyor.

İslamcılar yapıp da rejimi suçlama içine girebilir mi?

Onların yaptıklarını zannetmiyorum. Böyle bir kabiliyetleri olduğunu zannetmiyorum.

Kürtler 19 Temmuz’da Afrin’den başlayarak demokratik özerkliği ilan etti. Biz dışarıdan baktığımızda demokratik özerkliğin 19 Temmuz’dan sonrasını görüyoruz. Onun öncesi de

vardı. Bu uzun bir süreçti. Ayaklanmayla birlikte artık süreçle ilgili 2011 Nisanı’ndan itibaren PYD olayları net görebiliyordu. Aynı zamanda Kürt halkının örgütlü olması gerekiyordu. Bu nedenle örgütlü olmalarına önem veriliyordu. Bir kere örgütlü olmadıkları için kaybedilmişti. İhtimaller üzerinden gidiyordu. Çok hızlı bir örgütlenme vardı. Ekim’den sonra kırsalda köy meclisleri kuruyordu. 2011 Ağustos’tan sonra başladı bu süreç. Hızlı bir koşturmaca vardı. Öncelikle köylerde başladı. Köylerde örgütlenme daha kolay oluyordu. Bir kere istihbarattan, polisten daha uzaktı. O nedenle daha rahat örgütlenme oluyor. Köy halkı birbirini tanıyor. Hangi köyde ajan var hangi köylerde kim örgütlü tanıyorlardı. Köylerde hızlı bir örgütlenme oldu. 2011 Ekim ayında artık TEV-DEM projesi güçlü bir şekilde ortadaydı. TEV-DEM’in seçim hazırlaması. Bu seçimlerden sonra Batı Kürdistan Halk Meclisini kurdu. Seçimler koşullara uygunluğa bakılarak düzenleniyordu. Yarın Şam’da koşullar oluştu orda seçimi örgütleyordu. Herkesin bu süreçte yer almasını sağladı. Destek kazanmasının temel nedeni herkesin bu projede yer almasıydı. Bazıları (toplumsal eşitsizlik nedeniyle itiraz etti), “*ben iş adamıyım, şu adam benim işyerimde hamal olarak çalışıyor, bir mecliste çalışabiliriz*” gibi. Bir şekilde ikna oldular, birlik oldular. Bir doktorla sıradan bir kişinin aynı kefeye konması ve özgür bir şekilde tartışmaları her tarafın da hoşuna gitti. Tam bir örgütlenme

vardı. 2011 sonralarına geldiğimizde tam bir örgütlenme vardı. Güvenliği sağlamak amacıyla kurulan Savunma Komiteleri, bir yandan Halk Meclisleri kurulmuştu. Halk kendi idaresini kurmak için orada örgütlenmişti. Tüm bunların hesapları yapılmıştı. Toplumsal barış komiteleri kurulmuştu. Bir sorun çıktı. Devlet buna müdahale etmek istemiyor. Daha büyük bir sorun haline dönmesini istiyor. (Bunları çözüyordu).

Yönetim pratikte artık 2011'in başlarında halkın elindeydi. Daha çok TEV-DEM (Tevgera Civaka Demokratik-Demokratik Toplum Hareketi) yönetiyordu. TEV-DEM projesi ortaya konuldu, Batı Kürdistan Halk Meclisi bir komite çıkardı. Her taraftan temsilciler vardı. Toplumun her kesiminden, yüzde 40 olmak üzere kadınlar, gençlik hareketleri vardı. Yarısı direkt seçimle gelen bir kitle vardı. 354 üyeden oluşan bir meclis kurdular. Bu projenin içinde PYD sadece dinamoydu. Hareket gücünü oluşturuyordu. Ama PYD şunu başardı, tüm halkı buna kattı. Halk hiçbir tecrübesi olmamasına rağmen çalışmalarına katıldı. Bu bir heyecan da yarattı.

Newroz'dan sonra buralarda devletin artık bir şeyi kalmamıştı. Sonuçta bu halk örgütlendi. Halk devlete yol vermeyecekti. Bir şekilde pratikte devlet yolunu kaybetmişti. Daha çok İstihbarat daireleri gözü keserse bir gösteriyi bastırabiliyordu. Bunun dışında kendisi istihbarat dairelerine sışkışmıştı. Temmuz'da ilan edilmesinin

nedeni HSO oraya göz dikmişti. Rejim kontrolünü tamamen kaybetmişti. Bu nedenle artık ilan ettiler. İlan edilmesini pek istemiyorlardı. Pratikte daha iyi olmasını istiyorlardı. Biliyordu ki bu bir tepki de yaratacak. Türkiye çıktı "*bunu kabul etmeyeceğiz*" diye. Bir yandan muhalefet de buna tepki gösterdi, "*ayrı devlet kuruyorlar*" diye. Onun için ilan etmek gibi bir derterleri yoktu. Ama ilan etmek zorunda kaldı.

Demokratik özerkliğin tartışıyoruz, orada pratiğe uygulanmış bir hali var, buradaki tartışılanla pratik uygulaması arasında neler farklı. Nasıl yansıdı Rojava'da.

Teoriyle pratik arasında her zaman büyük bir fark vardır. Bir projeyi hayata geçirirken birçok eksiklik ortaya çıkıyor. Ama bir yandan demokratik özerkliği bir siyasal devrim olarak göremem kendi adıma. Ama çok büyük bir toplumsal devrimdir. Bir toplumu yaratmak onu devletin kontrolünden kurtarmaktan daha önemlidir diye düşünüyorum. Oysa bir siyasal rejimden kurtarıp yeni bir rejim kurarsanız bu toplumsal bir devrim olmaya yetmez.

Siyasal devrim oluyor.

Oradaki bir toplumsal devrim oradaki topluma kendi kendini yönetme şeklini öğretiyorsun. toplum bunu kabullenip bir şekilde buna katkı sağlıyor. Bir yandan topluma şunu öğretiyorsunuz, devlet sistemi aslında çok önemli bir sistem değil. Devlet sistemi kendi kendini köleleştirdiğin bir sistemdir. Devlet kötüdür ama kötünün en iyisidir söylemi vardı. Devlet

mecburi bir şeydir. Devletin olmaması, düzenin olmaması anlamına gelir diye bir söz var. Bunun tersini öğretiyorsun. Toplum şunu düşünüyor. Tamam devlet olmadı o zaman kim caddeleri temizleyecek. Kim çocuklarını okutacak... Her şeyi devlet yapıyor ya bize öyle öğretiler. Yüzlerce yıl devlet her şeyi bizim için yapıyor diye öğretiliyordu. Şimdi bunun tersini öğretiyorsunuz. Bu büyük bir cesaret ve devrim olur. Sana karşı çıkan da çok olur.

Herkesi bir yanda tehdit ediyor bu proje. Pratiği şu şekilde oldu, örneğin güvenlik. Güvenlik bir yerde kontrol noktası kuruluyor. Kontrol noktası kurulurken, bu kontrol noktasında çalışanlar çevre köylerinde köylerin güvenliğini sağlamak amacıyla yapıldıysa her gün bir köy nöbet alıyor başlarında bir görevli oluyor. Her gün bir köy nöbet alıyor. Köylerde kendi güvenliğini nasıl sağlayacağı konusunda bilgileniyor. Tecrübe ediniyor. Buna ortak oluyor. Şehirlerde gruplar, mahalli grupları her gün evli olanlar çalışmak zorunda olanlar hafta da bir gün nöbetçi olabilirim. Bu şekilde mesela gruplar temelinde her bir grup günün belli, haftanın belli günlerinde nöbet tutuyor. Eğitilmiş bazı gruplar vardır. Haftada bir gün iki gün size verebilirim. Bu şekilde mesela gruplar halinde her bir grup günün belli, haftada belli bir bölgede diğer zamanlarda kendi işlerinde çalışıyorlar. Eğitilmiş güvenlik konusunda bazı gruplar vardı. Her biri her gün gönüllü olarak çalışabilecek gençlerdir.

Bazen bu işin masrafları da olabiliyor. Bunlar da daha çok bağışlarla (sağlanıyor). Mahalle elektrik hizmet komitesi var. Hizmet komitesi var. Bunlar işlerini gönüllü yapıyor. Kablo-ları değiştiriyor, Arızaları gideriyor. Bazen kablo satın almak istiyor. O zaman oradaki caddenin evlerinden, imkânları olanağında kablo parası topluyor. Elektrik parası, su parası almıyor.

Her alanda böyle komiteler mi var.

Aynen. Hepsi gönüllü olarak hepsi kuruldu. Toplumun katkısı vardır. Bağış yaptığı konular vardır. kabullenmesi vardı. Savunma mekanizması, yönetim mekanizması, halkın kendi kendini yönetim mekanizması çok da güzel geliştirildi. Hiçbir tecrübesi olmayan halk. Bir insan bir sene önceye kadar bu insan polis bile olamıyordu. Tecrübesi yoktu. En küçük bir müdahale tecrübesi bile yok. Şimdi kendi kendisini yönetiyor. Bu çok büyük bir başarı. Tabii bunların terslikleri de olacaktır. Bir insan kendi çıkarları için çalışabilir. Oradaki genel olarak duruma baktığımızda en küçük detaylarına baktığımızda bu sistem çok iyi çalışıyor.

Kürtçe dil eğitiminde gönüllü eğitimler vardır. Okulların yönetimi konusunda, güvenliği konusunda herkes devletin bize ödediği maaştır, devletin merkez devletin bizim çebimizden aldığı ve az bir kısmını bize yolladığının farkına varmaya başladı. Bunun farkına varmak büyük bir başarı. Entellektüeller bile çok fazla anlamı-

yorlar. Entelektüel kesim, ki bunların büyük bir kısmı da anlamıyor. Bu sisteme karşı çıkanlar çok olur. Toplumun çok da büyük bir cesaret ister. Böyle bir projenin başarıya ulaşması Bütün ortadoğudaki düzeni değiştirebilecek bir kapasitede. Bugün rojava da oluyor. Yarın bu Halep'te de olabilir: koşullar oluşuyor. Amed içinde oluşuyor bu şekilde. Birçok yerde uygulanabilecek bir projedir. Devlet sınırları ve oradaki çoğunlukların azınlıkları bastırması türünden sorunları ortadan kaldıran bir projedir.

Tabii halkın kendi kendini yönetmesi oluyor bu. Çok hızlı bir siyasal uyanışa yol açar. Çok hızlı bir siyasal değişikliğe yol açar. Halk yönetebileceğine güven duymaya ve yönetmeye başlıyor. Halk meclislerinde, yardım komitelerinde, sağlık komitelerinde, gençlik komitelerinde, halkın güvenliğine sağlayan aşayış komitelerinde halk kendi kendini yönetiyor. Herşeyi kendi yönetiyor. Bu çok büyük bir siyasal uyanış ve toplumsal bir uyanıştır. Peki PYD ve A. Öcalan'dan ilham alıyorsunuz. Şu an itibarıyla konjonktürel olarak kendi kendini yönetiyor. Ama tehlikeyi de çok iyi anladınız. Aşayışı sağlayan komitelerin yanı sıra daha çok gençlerden oluşan Halk Savunma Birliği (YPG) kurduğunu söylediniz ve bunlar şimdi birliğe dönüştü. Ankara ve HSO'nun büyük bir katliam düzenleyeceğini öngördüğünüz ve bunları kurdunuz. Şöyle bir naifliğe düşmediniz biz kendi kendimize yönetiyoruz. Kimse bize karışamaz o halde

böyle giderim demediniz. Ankara doğrudan işgal edemeyince başladı HSO'na bağlı olan silahlı grupları Serakanê'ye soktu. Birçok yerlerde olaylar çıkartırdı. HSO bayağı çatışma çıkardı. İşgal edip orada konumlanmak ve PYD'nin egemenliğine darbe vurmak ve kendi egemenliğini kurmak istedi. Buna karşı ne tür mücadele yürüttünüz.

Birinci olarak buna halk katıldı. Rojava'da halkın bir özelliği var. Bir dış tehlikeye karşı birlik oluyor. Serêkaniyê'de gördük. PYD'liyim, ben KDP'liyim, ben bu partidenim diyerek ayırım yapılmadı. Saldırırlara karşı mücadele yürüttü. Serêkaniyê'yi savundu. Tüm halkın desteği vardı. PYD öncülüğünü yaptı. Tüm halkın desteği vardı. Toplumun bir mekanizması vardı. Toplum küçük. Oraya gelen yabancı bir birim olarak Kobani'ye giderseniz, tüm Kobani'de tanınmanız yarım saati alır. Yabancı bir kişi Kobani'ye gelmiş ne arıyor diye sorarlar. Böyle bir savunma şekli vardır. Oradaki halk birbirini tanıyor. Yabancı kişilerin gelmesi hemen dikkat çekiyor. Halk birlik oluyor. YPG'nin oluşturduğu savunma mekanizmaları yerel savunma mekanizmalarıdır. Afrin'deki insanlar Afrin'i savunmakla yükümlüdür. Oraları daha çok kale haline getirme şeklinde bir tedbir alındı. Savunmanın yerel olması ve ikincisi halkın desteği ve üçüncüsü hep bir dengeyi sağlamak. Afrin'deki YPG Afrin'e göre kendi ilişkilerini kurar, savunma komiteleri kurar. Ona göre

savaşır. Oralardaki eğitimler de farklıdır. Böyle bir savunma mekanizması ve bu nedenle çok büyük bir katılım oldu aynı zamanda.

YPG'nin her zaman hazırda bulunan gönüllü kadroları değil, bir de YPG'nin olağanüstü durumlarda, çağrı üzerine ya da kendiliğinden katılan bir militan kesimler vardır. Yeni eğitim görmüşler bunlar da arka safalarda destek verecek güçlerdir.

Bir örnek anlatayım. Bire bir yaşadığım bir örnek. Kobani'de Türkiye'den tanklar Kobani'ye girecekler haberini aldık. Sınıra gittik. Gerçekten Türkiye sınırı açmış Tanklar bekliyor. Türk askerleri kapıda bekliyor. Normalde böyle bir şey olduğunda halkın kaçmaları gerekiyor. Yüzlerce insan gelip bakıyor, neler olduğunu görmek için. Kimisi silahlarıyla birlikte müdahale mi edecekler biz savunmaya hazırız diye. YPG onları zorla uzaklaştırıyor. Serêkaniyê'den sonraydı. Türkiye HSO'yu Kobaniye sokacak diye bir korku vardı. Türkiye'de ajanlar da haberlere çıkmıştı. Türkiye kendi tarafındaki iki köyü boşaltmıştı. Köy halkı da bizi arıyor bizi boşaltıyorlar diye haber veriyor. Bunlar olunca herkes geldi. Çok dikkat edici bir görüntü vardı. 50 yaşlarında, 60 yaşlarındaki kadınlar sırtlarında klaşınkoflar silahlarıyla geliyor. Bir militan grup kurmuşlar. Biz nerede görev alacağız diye komiteden görev talep ediyorlar. Artık Rojava halkını kimse yönetemez.

Halk meclisi başkanı öldürüldü. Halktan da öldürülenler oldu. HSO tarafından ya da çeteler tarafından

öldürüldü. Bunlar HSO'nun içindeki gruplar mı, İslamcılar mı, Türk subaylarının, özel görevlilerin soktukları mı?

HSO büyük bir yapıymış gibi merkezi bir yapıymış gibi görünüyor. Aslında öyle değil. Bunlar arasında ilan edilmiş 400 grup vardır. Tirbespî'de 108 HSO tugayı vardı. Bir köyde 4-5 tugay oluşturulmuş. Kimisi bir kişi, kimisi 3, kimisi 100 kişi olanlar da var. Allah ne verdiyse. Bunlar arasında gerçekten insani amaç için savaşanlar vardır. Haklar alınması için savaşanlar da vardır. Türkiye için satın alınmış olanlar da vardır. Yani birçok arabesk bir ortam vardı. Ama bir yapılanma değildir. Hıristiyanlar Halep'tekiler bir HSO kurmuşlar. *"Biz HSO tugayız, HSO müdahale ederse karşısında savaşırız, rejim müdahale ederse karşısında savaşırız. Biz HSO'yuz"* diyorlar. Esad rejim bazen ben artık kontrol edemiyorum diye sonuca varıp askerlerini HSO'na çeviriyor. Bazen rejim de çeviriyor. HSO için savaştığını iddia eden ama rejim için çalışanlar da var. Bazen de askerler çeviriyor

Serêkaniyê'de başlayan çatışmalarda HSO sonuçta bir anlaşma yapmaya mecbur kaldı. 11 madde-lik bir anlaşma.

Serakaniyê'ye Türkiye'nin HSO sokacağından çok emindik. Aynı zamanda biraz da hazırlıklıydık. Türkiye Kürtlerin Araplarla, HSO ile çatışmasını istiyordu. Serakaniyê önemliydi. Çünkü orada bir toplumsal barış vardı. Denge vardı.

Araplarla, Süryani, Hıristiyanlar, Kürtler birbirine güvensizlik söz konusuydu aynı zamanda. Oradaki dengelerin bozulması Ortadoğu'nun büyük kaosunun da tetikçisi olabiliyordu. Savaş başka yerlerde de patlıyordu. Ceylanpınar'da bir denge vardı. Araplar Kürtler, Çerkesler, başka gruplarla denge vardı. Rejimin de böyle bir amacı vardı. Türkiye ile rejimin çıkarları kesişiyordu.

HSO'sunun buraya üç defa saldırmasından ve YPG'nin saldırıları başarıyla püskürtmesinden sonra 11 maddelik bir anlaşma yapıldı. Birçok insan şunu soruyor: "Bu 11 maddelik anlaşmada neden taviz veriliyor. HSO ile bir mi oldular, bunu kim istedi, İmralı mı istedi, Barzani mi istedi", diye analiz etmeye çalıştı. Her gün daha gerçek bir savaşa yaklaşıyoruz. Suriye'de savaş yeni başlıyor. Yeni başlıyor derken daha önce çatışmalarda bir iki kişi ölüyordu. Bugün 200 kişi ölüyor artık kimse bundan bahsetmiyor bile. Muhalefet grupları arasında, İslamcı gruplar arasında bile bir savaş, herkesin arasında bir savaş var. Kürtlerin böylesi bir süreçte bir taviz vermesi gerekiyordu. İç savaştan uzaklaşmak. İç savaşta kazanan olmuyor. Kürtler bunun için taviz verdi. Tansiyonun düşmesi için. Bir yandan Kürtler bir yandan HSO ve rejimin ambargosu. Rojava'da homojen bir bölgemiz yok. Araplarla Kürtler arasında gerginlik vardı. Böyle bir anlaşma gerekiyordu. Ambargoyu delmek, bir de ekonomik alışverişin olduğu kapılarda giriş çıkışı sağlamak.

YPG her iki silahlı gücün şehirlerden çekilmesini istedi. YPG zaten şehir hayatına müdahale etmiyordu. Kürtler açısından sivil bir meclisin kurulması önemliydi. Oradaki toplumsal barışın sağlanması önemliydi. Herkesi temsil eden bir meclis kuruldu.

Anlaşmayla ambargoyu delmek, anlaşılır bir şey. Tabii şöyle de bir şey var. Kontrol noktalarında beraber nöbet tutacaklar bunlar anlaşılır. Anlaşmada başka bir madde de var. Kürt illerinin dışında birlikte silahlı eylem yapabiliriz, diyor.

Bu yanlış çeviridir. YPG bir savunma gücüdür. Saldırı değil. Hiçbir zaman saldırmıyor. Kendi bölgesini savunuyor. Burada kastedilen, Koordinasyon ve işbirliğidir. HSO diyor ki Hasekiye gideceğiz. Yollarda YPG var. O zaman bize haber veriyorlar. Biz geçeceğiz diyorlar. YPG güvenliklerini sağlıyor. Onun dışında bir şey değil.

Herkesin katılımı.

Halkların katıldığı meclisleridir. Halklar arası kardeşlik çok önemlidir. Rojava Kürtleri bunu başarır ve başarmaya devam ederse, bu hem Ortadoğu hem de Suriye açısından önemlidir. Serékaniyê'de mecliste dağılımın nasıl olduğu konusunda bir bilgi almadım. Tirbespî'de bir meclis kuruldu. Hayatın her şeyinden sorumlu. 11 Kürt 11 Arap 11 Asuri'den oluşuyor. Birlikte yönetiyorlar. Tam olarak sayılar aklımda değil ama herkes nüfus ağırlığına göre yer aldı. Qamişlo'da Kubatlılar bir mahalledir. Yöneticiler

bir ya da iki yönetici nöbet alıyor. 36 kişiden oluyor. Tüm meclisler TEVDEM içinde yer alıyorlar. Bir gün Ermeni grubu bir gün Arap bir gün bir başka grup nöbet alıyor. Tabela yazmışlar her dilden burası Asuriler, Kürtler vb. şeklinde herkesin adı yazılarak burada yaşıyorlar diye yazılmış. Herkesin katılması sağlanıyor. Bunda tabii biraz niye bir Kürt meclisine katılım diyenler de var. Dincilik de milliyetçilik de yapan var tabii ama esas olarak meclisleri herkesin kabul edeceğini düşünüyorum.

Meclislerin seçimi nasıl yapılıyor

Dört yılda bir yapılıyor. Koşullar nedeniyle birçok meclis zar zor seçildi. Çok geniş seçimler olamayabildi. Gelecekte ne olacak koşullar nasıl olacak bilemiyoruz. Bu dönemler çok hassas dönemlerdir. Bu mucizeye ulaşabilecek miyiz. Kendi kendini yönetmeyi bilen halkı kimse yönetemez.

Halk yönetim ele aldı. Değişik halkların yönetimi almasını teşvik ediyor. Suriye'nin Arap ve diğer Hıristiyan halklarının yaşadığı şehirlerde mesela Halep'te Kürtlerin bir yönetimi kurduğu yayılıyor.

Bu tecrübeden faydalanmak istedi. Bir engel de vardı. Dil bilenler geldi. Komşu bölgelerin çoğu radikal İslamcılarının olduğu köyler. Son dönemlerde git gide radikalleşiyor. Tüm atmosfer bu yönde, toplum da etkileniyor. Şiddet kültürünün yayılması halkı radikalleştiriyor. Karşılarında daha esnek daha laik bir sistemi görünce kafir sistem olarak görüyor. Radikaller Cerrahpaşa ilçesinde gösteri

düzenlemişlerdi. “Biz kafır, ateist, komünist, demokrat, devrimci rejimleri kabul etmeyeceğiz. Biz Batının başımıza atadığı bir prensi istemiyoruz. Yemen'den gelen mollayı kabul ederiz” diyorlar. Tecrübeyi kopyalamak istemiyorlar. Ama gençler arasında sol demokrat, laik kesimler de öğrenmek istedi. Ama çok zayıflar. En az Türkiye'deki sol kadar zayıflar. Onlar Kobani'de gelip görüyorlar.

Oradaki topraklar başka bölgelerden getirilen Araplara verilmişti. Daha çok bunlarla Kürtler arasında gerginlik var demiştiniz. Göçmenlerde ve başkalarında büyük toprak sahipleri var mı?

Ağalar vardı. Topraklar genişti nüfus yoğun değildi. 1950'de 400-500 dönüm toprağı elinden alınmış bölünmüş. Çocuklarını da hesaba katarsanız ellerinde 4-5 dönem toprak kalmış.

Arap ağaları var mı?

Var. Yüzlerce dönümü olan Arap ağaları var.

Binlerce dönümü olanlar var mı?

Yüzlerce dönümü olanlar var. Binlerce dönüm çok fazla değil. Aynı zamanda bu topraklar verimsiz. O nedenle çok bir şey elde edilemiyor.

Dışarıdan getirilip yerleştirilen Araplarla ilişkiniz nasıl?

Dışarıdan getirilen Araplar için komite kuruldu. Bunlar köyleri dolaşarak “tamam sizi zor durumda bırakmayacağız, siz de en az bizim kadar kurbansızın, bir çözüm bulunursa siz de tazminatı alacaksınız” diyor.

Rojava'da tarım işçisi, sanayi işçisi var mı?

Sanayi Suriye’de gelişmedi. Sadece küçük burjuva ortaya çıktı. O da daha çok köylü burjuvazisiydi. Küçük bir fabrikası var. Tarım işçileri var. Gıda yapanlar. Suriye’de işçi, kapitalist sınıf ortaya çıkmadı. Kapalı bir ekonomi vardı. Esad ve askerlerin elindeydi. Çok fabrika yapmadılar. Halep’te yapıldı ama bir işçi sınıfı yaratmadı. Sonuç olarak sosyalist olarak bir sınıflanma vardır. Zengin fakir ve orta sınıf vardı. Orta sınıfta ortadan kalktı. Sermaye Esad ve ailesinin elindeydi. Suriye’de eskiden beri kapitalist feodalist sistem olmadı. Abdullah Nasır toprak reformu yaptı. Ancak ne feodaller var ne de kapitalistler vardı.

Suriye’de Kürt illerinin dışında HSO ile rejim arasındaki çatışmalar nereye doğru gelsecek...

Suriye’yi kimse işgal etmek istemeyecektir. Suriye önemlidir ama savaşın masraflarını çıkarmaz. Petrol çok azdır. Kıyılarında doğal gaz

bulunmuş. Suriye artık bir İran, Suudi, Katar, herkesin Türkiye’nin saldırısı(altında). Suriye herkesin çatıştığı bir alandır. Belki de en az çatışan yine ABD’dir.

ABD destek verip dışarıdan izliyor. Suriyedeki muhalefet çok paracıdır.

ABD, Suudi Arabistan, Katar’a verdiriyordur. Suriye’nin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Geleceğimiz çok karanlık...

Suriye’deki demokratik güçlerinin yeniden gelişme imkanı var mı?

Şu an çok zor. Suriye halkı akıllı bir halktı. Şiddet kültürü yoktu. Şiddet kültürünün yayılmasıyla, silahlanmasıyla o psikolojiyle her gün yeni yeni ölümlerin duyurulması şiddet kültürü yerleşti. Herkesin arasında çatışma. Başlangıçta çok sivil hareketti. Halk kaçtı. Türkiye, Ürdün, Lübnan’a kaçtı.

Çok teşekkür ederiz

Ben teşekkür ederim

BOLŞEVİK “KÜRT ÇOBAN” EREB ŞEMO’NUN İZİNDEN

Bayram Namaz

YAZARIN NOTU

Ereb Şemo “roman gibi” bir hayat sürmüş sosyalist bir Kafkasya Kürdüdür. O, 81 yıllık ömrüne öyle şeyler sığdırmıştır ki, her biri kendi başına özel olarak incelenmeyi hak etmektedir. Çobanlıktan, Kızıl Ordu savaşçılığına, partizanlıktan Ermenistan Komünist Bolşevik Partisinin Merkezi yöneticiliğine, Kürt alfabesinin oluşturulmasındaki rolünden, ilk Kürt romanının yazılmasına, ilk Kürt okulundan ilk Kürdoloji Enstitüsüne, Kızıl Bayrak ve Sovyet Halk Kahramanı nişanından 17 yıllık sürgüne kadar her bir konu onun renkli ve de direngen yaşamının farklı zamanlarına denk gelmektedir. Yazdığı roman, öykü ve broşürlerle sosyalizmin bayrağını Kürtler arasında yükseltirken, pek çok Kürt aydını onun müdürlüğünü yaptığı okullardan yetişti. 17 yıllık sürgünden sonra bile sosyalizmden ve devrimden yana yaşamayı sürdürdü. Üstelik,

“Stalin sonrası” küfür edebiyatı el üstünde tutulurken, Avrupa’nın ve pek çok Sovyet karşıtı ülkenin kapıları ona ardına kadar açırken, tenezzül bile etmedi bunlara. Ömrünün sonuna kadar dost ve kardeş Ermeni halkıyla birlikte, mütevazı bir hayat sürdü. Kapitalist dünyanın çağrısına da sosyalizm karşıtlarına da yüz vermedi.

Ereb Şemo'nun coğrafyamızda, devrimciler ve yurtseverler arasında yeterince bilindiğini söylemek zor ne yazık ki. Özellikle de yeni kuşaklar pek tanımazlar kendisini. Daha önce kimi eserleri Kürtçe ve Türkçe olarak basılmıştır oysa. Neyse ki LİS yayınları daha titiz bir çalışmayla Ereb Şemo'yu yeniden ulaştırdı Kürtçe bilen okurlara. Darısı tüm eserleri için Türkçe çevirilerin de başına.

Ereb Şemo'nun hayatı ve eserleri temel alınarak, O'nun Kürt dilinin gelişimi ve Kürt edebiyatındaki rolü üzerine ve yine sosyalist dönemin Kızıl Kürdistan'daki uygulamasına dair değerlendirmeler gelecek sayıda ele alınacaktır.

I.Bölüm

“Povaljya ve Kürdistan’da açlık çekenlere 40 milyon ruble bağışta bulunmak emekçilerin Kızıl Enternasyonel bayrağı altında yürüme azminin en iyi göstergesidir.” (Lenin-RSFSC Halk Komiserler Sovyeti Başkanı -17 Kasım 1921)¹

Lenin’in Azerbaycan Halk Konseyleri Sovyeti Başkanı Neriman Nerimanov’a gönderdiği bu mektuba konu olan “Kürdistan” yeni kurulan Sovyet hükümetince, savaş dönemindeki yıkımı sebebiyle “açlık bölgesi” olarak ilan edilen, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki Ubadli, Kelbecer, Laçın ve Zengilan gibi şehirleri kapsayan, nam-ı diğer “Kızıl Kürdistan”dır.

Yaklaşık 40 bin civarındaki nüfusu ile* Çarlığın ardından, Musavvatçı ve Taşnak milliyetçiliğinin ve de her dönem kendi zorba ağalarının zulmüne uğramış olan Kızıl Kürdistan emekçileri, 1923-29 yılları arasında “özerk” statüdeki bölgelerinde hem savaş sonrası yoksulluğu ve yıkımı hem de devrimin her şeyi yeni baştan yaratan coşkusunu yaşadılar. Onların bu mücadele ve kazanımları statülerindeki kimi yönetsel değişikliklere rağmen sonraki yıllarda da devam etti. Elbette zorlu günlerden geçilmişti öncelikle. Yaralarını sarma kolektif üretim ve özgürlük günleri ardından gelecekti.

Lazarev-Mihoyan ve arkadaşlarınınca hazırlanan “Kürdistan Tarihi”

¹ “Diaspora Kürtleri”, Hejarê Şamil, Peri yayınları s.49

*Bu rakam Kızıl Kürdistan bölgesinin yaklaşık nüfusudur. 1917’de basılan bir “Kafkasya Takvimi”nde 1 Ocak 1916 tarihi itibarıyla Kafkasya genelinde yaşayan Kürtlerin sayısı 132.257 olarak belirtilmektedir. (97.047’si Müslüman, 35.210’u Ezidi) –Aktaran, Hejarê Şamil, agy, s.40

isimli kitapta Kafkasya Kürtlerinin savaştan sonraki durumları “içler acısı” olarak tarif edilmekteydi. Yazarların belirttiğine göre “halkın %50’den fazlası açlık sınırında yaşıyordu. Evsiz kalan binlerce insan mağaralarda kalıyor, yalınayak ve yarı çıplak dolaşıyordu. Gazyağı yoktu, çıra ve ağaç kabuğu yakıyorlardı.”²

Bu tablo devrimden önce de benzerdir. Bir avuç ağa ve onların çıkarları doğrultusunda fetvalar veren din adamları dışında halk genel olarak yoksul ve topraksızdır. Ağaların çıkarları gereği asker-maraba ya da angaryacı olarak kullanılmakta olan Kürt köylüleri, Ezidisi, Müslümanı ya da Şia’sıyla aynı kaderi paylaşmaktadır.

Bu yazıda, Bolşevik bir Kürt devrimcisi olan Erebe Şemo’nun aynasından, hem Kafkasya Kürtlerinin devrim öncesi süreçlerine hem de Ekim günlerinin Kızıl Kürdistan’daki yansımalarına bakılacak; O’nun çarpıcı yaşam öyküsünden yola çıkarak, sosyalizmin zaferinin o coğrafyadaki izi sürülmeye çalışılacak.

Kürt çoban

Erebe Şemo, 23 Ekim 1877’de, o dönem Rus çarlığının işgali altındaki Kars’ın Susuz ilçesine bağlı bir köyde, yoksul bir Ezidi olan, Hesenan aşiretinden Çoban Şemoyê Adi’nin oğlu olarak dünyaya gelir. Kendi deyimiyile “eli sopa tutacak yaşa geldiğinde”, o da babası gibi çobanlık yapmaya başlar.

Kürtçe yazılan ilk roman olması sebebiyle, Kürt edebiyatında özel bir yeri olan “Şivanî Kurmanca” (Kürtlerin Çobanı) adının esin kaynağı, babaoğulun bu “meslekleri” olsa gerektir.

Babasının ilk eşi öldükten sonra, “iki oğlan ve bir yorganı”yla köy köy dolaşıp kendine iş ve kalacak yer ararken, sığındıkları samanlığın sahibi yeni ağaları, o köyde yeni yurtları olur. Isınmak için girdikleri otların altında, dirgeniyle az kalsın delik deşik olacakları Todor isimli bir Rum’un yanında uzun süre çalışırlar. Semayê Adi, kendisi gibi yoksul olan genç bir Kürt kadınlar evlenir bu köyde. Kardeşleri Gogê ve Çiçek’le birlikte Erebe bu evlilikten dünyaya gelir.

Şemo ailesi yoksuldur. Kendilerine ait bir evleri, ekip biçebilecekleri bir toprakları yoktur. Çobanlık ve hizmetçiliklerini yaptıkları zengin köylülerin ahırlarında ya da izbe samanlıklarında yaşarlar çoğunlukla. Çoluk-çocuk çalışmalarına rağmen geçinemezler. Yakacak tezek bile bulmadıkları olur. Erebe Şemo bu hallerini “annem evlere günü birlik çalışmaya giderdi. Kış günlerinde bizi de yanında götürür, ev sahiplerine işlerini bitirinceye kadar ahırlarında kalmamız için yalvarırdı. Çünkü inek ve koyun ahırları sıcak olurdu. Ne var ki, ev sahibi Kulak’lar biz gariplerin öylece ısınmasına izin vermez, orada durduğumuz sürelerde hayvan gübrelere temizletir, türlü işler gördürürlerdi” sözleriyle anlatır, gayet yalın cümlelerle.³

2 Agy, s.48

3 “Şivanê Kurmanca”, E. Şema/Lis Yayınları s. 56

Artık yeni devleti
inşa etmek için
yoksul emekçi
köylülüğü aydınlatma ve
dönüştürme savaşının
neferleri ve öncüleridir
onlar.

Her şeye sıfırdan
başlasalar da,
sömürücü zorba sınıflar
yoktur önlerinde.
Kolektivizm-yaratıcılık
ve onurlu bir yaşam
özleminin coşkusu
yeni yeni kapılar açar
önlerinde.

Okuma şansı

Zeki bir çocuktur Ereb. Yanlarında çalıştığı ailelerin dillerini çabucak öğrenir. Sürülerin dolaştığı dağlarda farklı diller konuşulur çoğunlukla ama hayatta kalmak için önce doğanın dilini öğrenmek gerekir. Onu da küçük yaşta öğrenir Ereb. Sürülerine saldıran kurtları da tipiye boranı da görür, tanır, direnir.

Yaşlılarının içeride ders gördüğü bir okulda o, birkaç manat ücret karşılığında getir-götür işleri yapar, odun-kömür taşır, soba yakar ve yerleri temizler. Meraklı ve girişkendir. Bütün bu iş güç arasında Rus öğretmenin kızı Marusya'nın yardımıyla okuyup yazmayı da öğrenir. Ereb'ta öğretme-

nin dikkatini çeken bu durum O'nun en büyük şanslarından biri olur. Zira o dönemde okula gitmek sadece zengin köylülerin yapabildiği bir şeydir. Üstelik Malakan aileler de, çocukları da "çobanoğlu çoban" bir Ezidi ile yan yana oturmak istemezler. Öğretmenin ayarladığı küçük bir kürsünün üstünde, tek başına oturarak bitirir okulunu. Karşılığında ücretsiz olarak okulun işlerini yapmak şart koşulduğunda eve para götüremezse de buna katlanırlar.

Çabuk kavrayışı ve girişkenliği sayesinde 14-15 yaşlarındayken bölgede yaşayan halkların çoğunun dilini konuşur hale gelir. Kürtçe dışında, Rusça, Ermenice, Türkçe ve Rumca o sırada bildiği dillerdir. Sonra buna Gürcüce, Azerice ve Almancayı da ekleyecektir. Bu "çok dillilik" Ereb Şemo'nun hayatının akışını değiştirecek tesadüflere vesile olacaktır birkaç yıl içinde. Bölgede ve dünyada savaş başlamıştır çünkü.

İlk gençlik günleri zorlu ve de trajik olaylarla doludur. Bir yanda yoksulluk bir yanda da ağaların zulmü hayatlarını çekilmez kılar. Öyle ki, iki ağabeyinden biri olan Biro, evden bir boğaz eksilsin diye, karın tokluğuna zengin bir köylüye kapılanırken, diğeri yani Dewrêş aylarca acılar içerisinde kıvrandıktan sonra hayata gözlerini yumar. Aynı dönemlerde babası çobanlığını yaptığı bir Malakan tarafından kaybolan 3 koyun nedeniyle feci şekilde dövülür. Bütün kış yatak yorgan yatar bu yüzden. Uzayan kış kabusları olur, aç yatarlar çoğu geceler.

Topraksız ve yoksul köylülerin “kaderidir” bunlar. Ve Kafkas Kürtleri arasında çoktur böyleleri. Yaşadıkları haksızlıktan şikayet edip, hak arayabilecekleri bir kurum ya da kişi yoktur karşılarında. Yoksula karşı ağası, korucusu ve devlet görevlileri ‘bir’dir. “Allah ahımızı size bırakmasın”dan öte sözleri yoktur yoksulların.

Ereb Şemo’nun babası, geleneksel bir zihniyeti yansıtırçasına şunları söyler; “Oğlum kim ağalara, şeyh ve hocalara karşı konuşup, onları şikayet edebilir ki? Devlet onların devleti, yer onların yeri, yurt onların atalarının babalarının yurdu. Biz kimi kime şikayet edebiliriz ki”³ İşte bu, çaresizliğin sesidir.

Tam da Lenin’in belirttiği gibi, “bütün bir geçmiş yaşam köylüye saygın efendisinden ve devlet memurlarından nefret etmeyi öğretmişti ama tüm bu soruların cevaplarını nerede arayacaklarını öğretmemişti, öğretmesi de mümkün değildir.”⁴ Nitekim Hesenanlı Semayê Adi için de bu bir “kader”di ve onun, oğlu Erebe’ye öğrettiği de bundan ötesi değildi. Öyle ki, Erebin annesinin en büyük hayali oğlunun büyüyünce iyi bir baş çoban olmasıydı. Ufku bununla sınırlıydı. Çünkü yoksul bir köylünün başka bir şansı olmadığını onlar da bilmektedirlerdi.

Çobanlıktan tercümanlığa

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı günleri gelmiştir. Çarlık ordusu,

Ereb ve kız kardeşlerinin beraber çalıştıkları Malakanlara ait bir köyün yakınlarına kamp kurmuş, Osmanlı denetimindeki Kuzey Kürdistan’a girme hazırlıkları yapmaktadır. Bölgedeki halklarla iletişim sorunu yaşayan Rus ordusu komutanına birkaç dil bilen genç bir çocuktan söz ederler. Erebe’den başkası değildir bu. Çobanlık yaparken, kazanamayacağı bir parayı ödemeyi teklif ederler. Erebe artık Rus ordusunda tercümandır. 1914–1916 yılları arasında bu görevi sürdürür. Kolay zamanlar değildir bunlar. Zaten çoğu savaşa sürülmüş yoksul köylü çocukları olan Rus askerleri arasında hoşnutsuzluk yüksektir. Subayların zorbalıkları tepki çekmekte, şiddet ve cezalandırma bir sindirme yöntemi olarak kullanılmaktadır. Birlikleri yanlış bir yola soktuğu gerekçesiyle dövüp, bir dağ başında bırakıp giderler Erebe’i. Büyüklerinden zalimlikleri hakkında nice öyküler dinlediği Romê Reş’in topraklarında olmaktan tedirginlik duysa da, çobanlık günlerinin deneyimiyle bilir hangi yöne gideceğini. Geceli gündüzlü yolculuklardan sonra bir akrabalarının köyüne ulaşır.

Teyzesinin evidir kapısını çaldığı. Bir süre misafir kalır burada, o arada teyzekızı Karê ile sözlenirler. “Başlık parası” ister eniştesi. Yaygındır Kürtler arasında. Erebe bu sefer köye karakol kuran Ruslara tercümanlık yapmaya başlar. Eniştesi hem bu amaçla kendisine teslim ettiği paraları inkar

4 “Şivanê Kurmanca”, s.103

5 “Devrimin Aynası Tolstoy”, Lenin, Ada Dizisi, s. 12

eder hem de kızıyla sözlendiğini. Üstüne bir de dayak atar genç Erebe. Tartışmaya ve kavgaya bütün köy tanık olur ve eniştesi kazayla patlayan bir tüfekle ölür.

Ereb'in suçsuz olduğuna sözlüsü dahil herkes şahitlik yapar. Tutuklamazlar onu. Ne var ki, bu ölüm "ilk aşkım" dediği Karê ile kavuşmasına engel olur. Köyüne yalnız döner Erebe. Yine yoksulluk yine çobanlık ve zorluk günleri.

Sarıkamış'ta demiryolu yapımında işçi alındığını öğrenir. Köylüleri ile birlikte oraya giderler. Yıl 1916'dır.

Karanlıkta bir ışık

Demiryolu yapımında farklı halklara mensup işçiler çalışmaktadır. Ücretler düşük, çalışma şartları zordur. Erebe Şemo'nun "kaderini" değiştiren tesadüf burada yaşanır. Ve bu onun hayatını tümünden değiştirir. İşçiler arasında Bolşevikler vardı ve illegal örgütlenmeler yapmaktadır. Kendi dillerini bilen bu Kürt çobanı ile de konuşurlar. O artık "sorularının cevaplarını nerede arayacağını" anlamış, büyük bir heyecanla öğrenmeye başlamıştır. Yoksul Rus işçileri ve askerleri gibi Erebe de, bu savaşın kendilerinin savaşı olmadığını görmüş "Pağışah Nikola'nın gitmesi, işçi köylü iktidarının kurulması gerektiğini" söylemeye başlamıştır. Zaten Lenin de vurgulamıştı; "*savaşın yol açtığı kitlelerin aşırı sefaleti, devrimci duyguları ve hareketleri doğuracaktır*" diye⁶ Rus ordusunun ve işçilerinin

saflarında olan da buydu. Üstelik bu uyanış artık örgütlüydü de.

Bir kısmı geçim derdiyle, çoğu da Çarlık zoruyla getirilip demiryolu inşaatında çalıştırılan farklı ulusal topluluklara mensup bu işçiler arasında Bolşevik ajitasyon-propaganda için Erebe Şemo gibi çok dil bilen birileri çok işe yarayabilir. Nitekim yarıyor da. Bir yandan partinin görüşlerini öğrenen Erebe diğer yandan illegal bildiriler dağıtır. Okuyup dinlediklerini, dillerini bildiği işçilere anlatır. Partinin çağrılarını ulaştırır. Her şey çok hızlı olup bitmektedir. Devrimin dinamizmi zamanı hızlandırmış gibidir.

Çalışma koşulları ve ücretlerin azlığını gerekçe göstererek iş bırakır işçiler. Kazak muhafızlar işçilere saldırır. Sarıkamış'ın ünlü çam ormanları kucağını açar onlara. Geride çalışacak fazla kimse kalmayınca taleplerini kabul etmek zorunda kalırlar. İşçiler çalışmaya, Bolşevikler de örgütlenme faaliyetlerine devam ederler.

Genç Erebe şevkle çalışmaktadır artık. Kendisinden şüphelenenler olsa da, "Kürt bir çoban bu, ne anlar böyle işlerden" deyip üstünde durmazlar. O da faydalanır bundan. Arada bir yoklayanlara "cahil ve bu işlerden anlamaz" gibi gösterir kendini. Oysa kabına sığmamaktadır.

"Hiçbir zaman böyle bir sevince sahip olamamıştım. Ne çocukluğumda ne de gençliğimde. Elim sopa tutacak yaşı geldiği günden itibaren çobanlığa başladım. Kürt çobanları o kadar kötü koşullarda bulunuyordu ki, tek dü-

⁶ Seçme eserler 5, Lenin, İnter yayınları, s. 143

şünceleri karınlarını doyurabilmekten ibaret oluyordu. Fakat 1917 baharında bir parça ekmek bulmak artık derdim değildi. Tek düşündüğüm çalışmaları nasıl geliştirip ilerleteceğimdi. Partiye girmiş, onun bir parçası olmuştum. Artık karanlıktan aydınlığa çıkan bir insandım”⁷ sözleri onun bu ruh halini oldukça güzel anlatır.

İlk tutsaklık

Savaş, yoksulluk ve baskılar işçiler askerler ve diğer kesimler arasında hoşnutsuzlukları çoğaltmaktadır. Bolşevikler savaş ve Çarlık karşıtı ajitasyonu yoğunlaştırırken “*bugünkü emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi*” (Lenin) gerektiğini söylemektedirler. Menşeviklerle ve II. Enternasyonal’deki oportünist-şoven reformcu partilerle Bolşevikler arasında kalın bir çizgi çeken bu çağrı, işçi ve askerler arasında geniş yankı bulmaktadır. Sarıkamış’ta 1 Mayıs mitingi yapılır, kalabalık bir katılımıla. Bolşevikler, partinin bu çağrısını kürsüden de dillendirirler. Menşevikler, sosyalist devrimciler homurdansalar da, işçiler alkışlar. Sahneye çıkan her işçi görüşlerini söyler. Coşkuya kapılan Erebin de fırlar sahneye içten ve heyecanlıdır. “Yönetim işçi ve köylülerden olmalıdır. Savaşa gitmemeli, tüm zenginleri yok etmeliyiz” gibi ateşli sözler söyler. Coşkulu alkışlarla karşılanır bu sözleri.

Ertesi gün gözaltına alırlar Erebin. Yoğun işkenceler ardından kale hapis-

Köyüne dönerken
rastladığı
herkese
Ekim devrimini,
ağa ve beylerin
düzeninin yıkıldığını,
devrimin
yoksul köylüye
toprak dağıttığını
anlatır
Eber Şemo.

hanesine kapatırlar. Burada kaldığı 2 ay boyunca “cahil Kürt” rolünü sürdürür. Mitinge neden öyle konuştuğunu soran görevlilere “ben bolşoy dedim. Bolşoy çok demek. Gelin çok olalım, gidelim Roma Reş’i (Osmanlı’yı) ezelim dedim. Neden yoksa siz çok olmayı ve gidip Roma Reş’i ve Almanları yenmeyi istemiyor musunuz” diye sorar. Hakikaten cahil olduğuna kanaat getirip, salmadan önce ibret olsun ve bir daha bu işlere bulaşmasın diye, son bir kez daha işkenceden geçirip, kaleden dışarı atarlar. Çalıştığı yere döndüğünde yoldaşları bir süre oradan uzaklaşmasını isterler. O da köyüne döner.

İçine devrim ateşi düşmüştür artık. Köydeki yoksullara, arkadaşlarına partinin görüşlerini anlatır bildiği kadarıyla söyledikleri yeni şeylerdir ve sempatiyle karşılanır. İşçi-köylü iktidarından, ağalık düzenine son ve-

7 Şivanê Kurmanez- s. 148

rilmesinden ve en önemlisi topraksız köylülere toprak verileceğinden söz etmektedir ne de olsa! Köy yeri arı kovanı gibidir, bu propagandayı duyan tüm diğer köyler gibi. Kürt gençleri bunu diğer tanıdıklarıyla da paylaşırlar. Ermeni köyleri ise zaten daha örgütlü ve hazırlıklıdır.

Ereb bu sefer de köyünde gözaltına alınır. Bu kez yerel yöneticiler ve aleyhine konuştuğu ağalardır gözaltına alanlar. Araya tanıdıkları girer de bir hafta sonra serbest bırakırlar. Ailesinin yanına geçer ama peşini bırakmazlar, mecburen Tiflis'e geçer.

Kızıl Orduda

Tiflis yoksul Kürt köylülerinin de umut kapısıdır o yıllarda. Pek çoğu, topraksız köylerini bırakıp, bir iş bulma umuduyla doluşmuştur Tiflis'e. Hamallık ve amelelik yaparlar. Zaten Kasr-ı Şirin anlaşmasıyla (1639) bölünmeye başlayan Kürdistan'dan aileler halinde Kürt göçüne sahne olan Gürcistan ve Tiflis yabancı değildir Kürtler için. (Bugün bile, çoğu asimile olmuş bir dizi Kürt köyü vardır Tiflis ve çevresinde)

Zorlu bir yolculuğun ardından ulaştığı Tiflis'te bir yandan hamallık yapmaya başlar, diğer yandan partiye ulaşmaya çalışır. Ermenistan'da Taşnaklar, Gürcistan'da Menşevikler, zenginlerin, büyük toprak sahiplerinin ve askeri bürokrasinin katkısı ile hükümete yürümektedir. Tiflis, savaştan dönen askerlerin geçiş yerlerinden biridir. Kentte hoşnutsuzluklar ve tepkiler yüksektir. Mitingler, gös-

teriler ve protestolar yapılmaktadır. Ereb rastladığı mitinglere Bolşevik yoldaşlarına ulaşmak umuduyla katılmakta, konuşmacıları ilgiyle dinlemektedir. Nihayet bir iş dönüşü denk geldiği mitingde, Bolşevik partinin dolambaçsız net ve ateşli şiarlarını dillendiren bir işçiyi görür. Gözünü ondan ayırmaz. Miting dağılırken gider tanışır ve durumunu anlatır. Ertesi güne sözleşirler. Heyecanla gözünü kırpmayan Ereb, sabahın köründe gidip verilen adresin kapısında bekler.

Binaya gelenler, beklerken uyuya kalan ilginç kıyafetli bu yabancıyı uyandırır. Nihayet Bolşeviklerin yanındadır. Anlattıklarını ilgiyle dinlerler. Beraberinde herhangi bir kağıt-belge ya da referans notu getirip getirmediğini sorarlar doğal olarak. Zira parti hala illegaldir. Üstelik bu kez Çarlık dışında Menşeviklerle de sorunludurlar.

Ereb, gözaltı sürecini anlatıp, canını zor kurtardığını o yüzden herhangi bir belgesinin olmadığını söyler. Bu şekilde kendisiyle resmi ilişki kuramayacaklarını öğrendiğinde, "şokta"dır artık. Kendi deyimiyle "kış günü buz gibi soğuk bir su başından aşağı dökülmüş gibi" kalakalır.

Üzgün ve kırgın çıkar binadan; "sersem bir koyun gibi dolaşıp durdum" der sonradan. Bu halini gören mitingde tanıştığı Bolşevik işçi isterse kendisini "Kızıl Birliklere" yazdırabileceğini söyler; "Silah kullanmayı bilip bilmediğini" sorar. Hem ordudaki tercümanlık günlerini anlatır Ereb, hem de "biz Kürtler çocukluğumuz-

dan itibaren tüfek kullanmayı öğreniriz” der övünçle.

Ereb Şemo bir “Kızıl ordu” askeridir artık. Şubat devrimi olmuş ve iktidar “Geçici Hükümet”tedir. Menşevikler ve onlarla aynı yolda yürüyenler “kalıcı” hale getirmek isterler hükümetlerini. “Tamam, artık, amacımıza ulaştık” deyip, işçi ve emekçilerden arkalarında durmalarını isterler. Stalin, Gürcistan’da ve dolayısıyla Transkafkasya’da yaşanan gelişmeleri “Şubat devrimi bu ülkenin emekçi sınıflarının durumunu önemli ölçüde değiştirmedir. Köyün en devrimci unsurları olan askerler henüz cepheydi. Ve ülkenin ekonomik geriliğinin sonucu sınıf olarak zaten zayıf olan ve örgütlü bir bütün olarak henüz güçlenmemiş olan işçiler, kazanılan politik özgürlüklerden sarhoş olmuşlardı ve ileri doğru yürümeye devam etmeyi açıkçası düşünmüyorlardı. Bütün iktidar mülk sahiplerinin elinde kaldı”⁸ sözleriyle değerlendirirken bu gerçeğe dikkat çekmektedir.

Bolşevikler bir yandan örgütlenme faaliyeti yürütürler diğer yandan cepheden dönen askerleri ve diğer işçi ve emekçileri kızıl birliklerde konumlandırmaya çalışırlar. Şubat’tan hemen sonra, Çar ordularının generali Kornilov devrime ve esasen de “Bolşevik tehlikeye” karşı bir komploya girişmiştir bile. Ordularını Petrograd’a doğru yola çıkaran Kornilov, Menşevikler ve Sosyalist dev-

rimcilerle de temas halindedir. Darbe yoluyla yaklaşmakta olan Sosyalist devrimi boğmaya çalışan Kornilov ve işbirlikçilerine karşı, Bolşevikler “henüz iktidarı ele geçirmemiş olmasına karşın.. iktidarda bir partiymiş gibi hareket etti”ler⁹. Petrograd’a yürüyen karşıdevrimin askerleri yenildiler.

Ereb Şemo, yararlılıklar gösterdiği Kornilovcularla savaşta yaralanır. Ekim devrimi olmuş, Bolşevikler iktidardadır Moskova’da ancak Transkafkasya’da işler hala karışıktır. Hastaneye ziyarete gelen yoldaşları 1 Mayıs 1918’den itibaren parti üyeliğinin kabul edildiğini bildirirler Erebe. İki yıllık gecikmeyle de olsa, bu haber sevindirir onu. Taburcu olduktan sonra 20 günlük izinle ailesini görmeye gider.

Her yerde karmaşa egemendir. Kürtlerin yaşadığı bölgelerde de durum farklı değildir. Düne kadar “Çar’ın adamları ile iş tutan” ağa takımı, şimdilerde Taşnaklarla, Musavvatçılar ve Menşeviklerle birlik olmuş, eski düzenlerini daha da pervasızca sürdürmektedirler. Bir Kürt köylüsü “Taşnakların bey ve ağalarla birlikte yaptığı zulmü kimse yapmadı. Karşılarında konuşup itiraz edebilecek kimse yoktu. Kim konuşabilirdi ki? Öyle bir zulüm vardı ki, analar evlatlarını atıp gidiyorlardı”¹⁰ sözleriyle anlatır bu süreci.

Köyüne dönerken rastladığı herkese Ekim devrimini, ağa ve beylerin

8 “Seçme Eserler”- 4, Stalin, İnter Yayınları, s. 58

9 “Bolşevik Parti Tarihi”, Stalin, İnter Yayınları, s. 256

10 Şiranê Kurmanca, s.195

düzeninin yıkıldığını, devrimin yok-sul köylüye toprak dağıttığını anlatır Eber Şemo. Tanıklıklarını paylaşır ve başkaları da doğrular bunu. Ne var ki henüz devrim tamamlanamamıştı Transkafkasya’da. Eski düzenin sahipleri zulme ve sömürüye devam etmektedir. Bu yüzden “hoş” karşılamazlar Erebi. Gelir gelmez Digor’a geri gitmesini isterler. Köyün ileri gelen yaşlıları engeller bunu. Ne var ki tehdit büyüktür. Ailesini alıp Rusya’ya götürmek isteyen Erebi, babasını ikna edemez. “Yıllar sonra ilk kez kendi aşiretimin arasındayım. Bir yere gitmem” der babası. Çaresiz yalnız yola çıkar. Ne ki, örgütçüdür. Yolda rastladığı bir grup Kürt gencini de götürüp Kızıl Ordu’ya kaydeder. O Kızıl Ordu’nun saflarında, “cesaret” ve “anavatan nişanı” ile ödüllendirilen bir dizi Kürt genci savaşmıştır yıllar içerisinde. Çok sayıda da şehidi vardır Kürtlerin, özgürlük ve sosyalizm için canlarını vermekten çekinmeyen...

İç savaş günleri

Ekim devriminden hemen sonra “Barış Kararı” alan Sovyet yönetimi, Çarlığın dahil olduğu I. Dünya savaşından çekildiğini açıklar. Almanlarla barış görüşmelerine başlayan yeni iktidar zorlu bir sürecin ardından “Sovyet iktidarını pekiştirmek ... eski burjuva devlet aygıtını kırıp parçalamak, yerine Sovyet aygıtını kurmak”¹¹ amacıyla eşitsiz ve dezavantajlı bir şekilde, Lenin’in deyişiyle “açıklı bir

barış” olan Brest-Litovsk anlaşmasını imzalar. Ne var ki, emperyalistlerin ve karşı devrimcilerin işbirliğini ve de işgalini engelleme sadece biraz geciktirir. Bu birkaç aylık süreçte devrim cephesi tahkim edilmeye çalışılır.

Ereb Şemo’nun da neferi olduğu genç Kızıl Ordu işgale ve emperyalist işbirlikçilerine karşı Kafkas cephesinde savaşıyor. Karşı devrimci Kazak güçleriyle yaşanan çatışmada Erebi Şemo yine yaralanır. Tedavisinin ardından tekrar cepheleder. Emperyalist işgalcilere, Kolçak ve Denikin gibi karşı devrimci ordu güçlerine karşı eşitsiz bir savaştır bu. Emperyalistler, “sosyalizm tehlikesi”ne karşı her türlü desteği vermekle kalmayıp, bizzat işgale de cepheleder.

Kafkaslardaki kimi cephelerde Kızıl Ordu ağır kayıplar verir. Erebi Şemo’nun yer aldığı birlik de onlardan biridir. Sağ ve savaştaki durumda olan bir grupla civardaki sazlık bölgede partizan savaşına başlarlar. 50-60 kişilik grupları birkaç ayda 600 kişiye ulaşır. Aylarca kamışların arasında, göllerin su yataklarının kıyısında sürdürdükleri gerilla savaşıyla karşı devrimcilere darbeler vururlar. Savaş sürecinde bölgedeki yoksul köylüleri ve ezilen halkları örgütlemeyi sürdürürler. Bu arada devrim de kendisini tahkim etmekte, Kızıl Ordu zaferler kazana kazana büyümektedir. Yerel Sovyetler halk arasında gelişip güçlenirken, eski düzeni ve onun kirli savaşını sürdürmek isteyen burjuva yönetime tepkiler çoğalmaktadır.

11 “Bolşevik Parti Tarihi”, s.271

1920'ye gelindiğinde, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan merkezli Transkafkasya'nın işçi ve emekçileri, Kızılordu'nun da desteği ile burjuva iktidarı devirir ve Sovyetleri ilan ederler. Bu mücadelenin sıra neferlerinden olan Ereb Şemo ve onun gibi Kızıl Ordu saflarında savaşan Kürt gençleri de diğer halklara mensup savaşçılarla birlikte cepheden cepheye koşmaktadırlar. Ereb Şemo "üç dört yıldır sürekli Bolşeviklerin ve Bolşevik partinin önderliğinde savaşıyorduk. Birçok yerde, yaylada, ovada ormanda, çölde evlerin çatılarının üstünde proleter ve emekçi köylüler kanlarını akıttılar. Çarlık yönetiminin, mülk sahiplerinin, beylerin ağaların, şeyhlerin ve keşişlerin düzenin yerle bir olması, yerine Sovyet Düzeninin kurulması ve ezilen halkların özgürlüğü için" sözleriyle anlatır bu yılları Şivanê Kurmanca'da

Yeniden Kürtler arasında

1924 Şubat'ında, Bolşevik Parti yönetimi, Ereb Şemo'yu yeniden Kafkasya bölgesindeki Kürtler arasında çalışmak üzere görevlendirir. Üç kez yaralandığı ardından tifoya yakalandığı savaş günleri yerini kitleler içerisinde çalışmaya bırakmıştır. Artık yeni devleti inşa etmek için yoksul emekçi köylülüğü aydınlatma

ve dönüştürme savaşının neferleri ve öncüleridir onlar. Her şeye sıfırdan başlasalar da, sömürücü zorba sınıflar yoktur önlerinde. Bu yüzden inanılmaz bir hızla yükselir halkların devleti, hem Transkafkasya'da hem de tüm Sovyetler Birliğinde. Kolektivizm-yaratıcılık ve onurlu bir yaşam özleminin coşkusu yeni yeni kapılar açar önlerinde.

Kürt çobanı olarak ayrıldığı halkının arasına yeniden döndüğünde Ermenistan Komünist (Bolşevik) Partisinde merkezi düzeyde bir sorumludur Ereb Şemo. Yoksul babası savaş sırasında Osmanlı birliklerince öldürülmüş, annesi Elegez köyünde kıtlık sırasında hayatını kaybetmiştir.

Onun ailesinin trajedisi bölgedeki pek çok Kürt yoksulununkiyle benzerdir. Yanı başlarındaki Ermeni kardeşleri soykırımın şokunu henüz atlatamadığı gibi savaş günleri acılarını katmerleştirmiştir. Benzer acılar Azerbaycan ve Gürcistan'da da yaşanmaktadır. Ve işte bu acılardan kurtulup yaralarını sağaltabilecekleri bir düzen kurulmaktadır artık. Şimdi yeni bir hayat vardır Kürtlerin ve Sovyet ülkesinde yaşayan halkların önünde.

Ereb Şemo da, bu yolda, en önde yürüyenlerden biridir.

KADININ GÖRÜNMEYEN EMEĞİ VE ÜCRETLENDİRME

Hatice Duman

Maddi yaşamın üretimi ve yeniden üretimi tarihsel gelişimin temelidir. Bu aynı zamanda insanın toplum-sallaşmasının da maddi zeminidir. Toplumsal ilişkiler bu iki üretimin üzerinden şekillenir. Zira maddi yaşamın üretimini koşullayan etmenlerden biri insanların yaşaması için gereksinim duyduğu zorunlu ihtiyaçlardır. Maddi yaşamın üretimi sadece bu ihtiyaçlarla sınırlı değildir. Onun kadar insanın yeni türün üretmesi de zorunludur.

Kapitalizm öncesi tüm toplumlarda her iki üretim de aynı ortamda yapılır. Kapitalizm koşullarında ise ayrışmaya uğrar. Yani üretim ve yeniden üretimin alanları farklılaşır. Dahası ev işinin hem ekonomik hem de toplumsal niteliği değişir. Kapitalist ataerkil sistemde 'ev-iş' ayrımı diye tabir edilen olgu, üretimin ve yeniden üretimin ayrışmasıdır esasında. Görüngüde iş temel noktaya otururken ev yani yeniden üretim arka planda kalır. Bu olgu bir önceki sınıflı toplumlardan devralının toplumsal cinsiyet ilişki ve ayrımlarının üzerinden yükselen cinsel işbölümün daha da derinleşmesi anla-

mına gelir. İş erkekte somutlanırken ev tamamıyla kadının dünyası haline gelir. İş erkeği kamusal alanda var ederken, ev de onun özel alanı olarak tescillenir. Kadının evde harcadığı emek bir erkeğin hükümdarlığında özel bir hizmete sokularak bu emeğin görünmez kılmasını sağlar. Bu sayede ev işi kadının en doğal uzantısı durumuna gelir. Bu erkek cinsiyle kadın cinsinin girdiği toplumsal ilişkinin temelini oluşturur ve bu ilişkileri yeniden üretir. Bu işin bir bütün olarak erkek cinsine çıkar sağlamadığı açıktır. Zira kapitalist sistemin ataerkilliği tüm bünyasına sindererek kaynaşmasında ev içi emekten çıkar sağladığı artık gizlenemez bir olgudur. Ancak geniş kadın kitleleri bakımından evde harcanan emek hala onun doğal bir uzantısı olarak görülmektedir. Elbette bunun nedeni özel alanın kamusal alanı gibi görünmesi, ev içi emeğin özelleşmesi bu emeğin karşılıksızlığını gizlemektedir. Üretim ve yeniden üretim alanlarının ayrılması bu üretimlerin birbirine yapısal olarak bağımlılığını ortadan kaldırmaz. Dahası maddi yaşamın üretimini sadece gereksinimlerin üretimi belirlemez aynı zamanda yeniden üretim de aynı oranda temelde durur. Ayrıca yeniden üretimin kadının omuzunda olması onu maddi yaşamın üretiminden uzaklaştırmaz. Ancak kadın bu işi zorunlu olarak üstlenir ve bunun karşılıksız niteliği onun toplumsal konumunu belirlerken, üretimden kopuk bir görünüme bürünmesini sağlar. *“İçerik ve biçim aynı olsaydı bilime*

gerek kalmazdı” diyen Marx’a kulak vermek gerekir burada. Üretim ve yeniden üretim alanlarının biçimsel ayrılığı, her iki üretim arasındaki bağlantıyı koparmaz.

Kapitalist üretim ücretli emeğe dayanarak varlığını sürdürür. Kapitalist üretimin varlığı bakımından proleter erkek hergün kendini yeniden üretirken sermaye birikiminin koşulu emek gücünün günlük olarak hazırlanmasında somutlanır. *“Emek gücü aynı zamanda emek kapasitesidir. Emek kapasitesinden, insanda bulunan hangi türden olursa olsun bir kullanım değeri üretirken harcadığı zihinsel ve fiziksel güçlerin toplamı anlaşılır. Ancak üretimin kapitalist biçiminde emek gücü pazarda kapitalist tarafından satın alındığında değişim değeri kazanır ve dolayısıyla meta-ya dönüşür.”* (Kadının görünmeyen emeği/ Sera Rober Sosyalist Kadın S.7 sf.21) Yeniden üretim kapitalist üretimi koşullayan ve öncelleyen işgücü metasının üretildiği yerdir. Dahası ev aynı zamanda kapitalistin gelecekte sömüreceği işgününün yetişmesini sağlayan alandır. Her ikisi de olmazsa üretimin gerçekleşmesinin koşulu yoktur. O halde buraya bağımlılık kapitalizm için yapısal karakterdedir. Dolayısıyla kadının evde harcadığı emek, maddi yaşamın üretiminde ‘üretim’ kadar önemli bir noktada durmaktadır. Demek ki, kapitalist sistemin diğer sınıflı toplumlardan devraldığı ataerkilliğin çıkarı buradan başlar ve erkek egemenliğinin tüm ayrıcalıklarının korunmasına

kadar uzanır. Bu bakımdan da kapitalizm ataerkil sisteme yaşamsal olarak bağlıdır ve onunla kaynaşma noktasının temelini de yeniden üretim alanı oluşturur.

Yeniden üretimde yeri evde kadının iş yoğunluğu ve çalışma saatleri üretim alanından farklıdır. Zira kadının evde harcadığı enerjiyi ölçmek imkan dahilindedir ve somut olarakta bu ölçümler ortaya konulmaktadır. Kadının görünmeyen bu emeğinin dolaylı olarak artı-değere aktığını düşünüyorum. Dolayısıyla kadın dolaylı olarak sermayenin birikimine katkı sunuyor. Birincisi; işgücü metasını ertesi güne hazırlıyor ve bir değişim değeri yaratıyor. Eğer erkek proleter tek başına yaşasaydı aldığı ücretle evde elde ettiği hizmetleri satın alması mümkün değildi. Kadın harcadığı emekle bu açığı kapatmaktadır. Kadın sadece erkek işçiyi ertesi güne hazırlamıyor. Aynı zamanda kapitalizmin gelecekteki işgücü ihtiyacını da üretiyor. İnsan üretimi bir bütün olarak, bir bebeğin işgücünü satacak yaşa gelinceye kadarki bir süreci kapsar. Buna hasta, yaşlı bakımını da eklersek kadının emeği katlanır.

Bu bakımlardan kadın ev içinde harcadığı emeğinin karşılığı çoğu ölçümlerde orta düzeyde bir bürokratin ücretini dahi geçmektedir. Bundan dolayıdır ki, kadının görünmeyen emeğinin ücretlendirilmesiyle görünür kılınmasını savunmak gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca ücretlendirme görünürlüğün en dolaysız biçimidir. Bu karşılığa denk düşmese de, kadın

emeğinin salt sosyal haklarla görünür kılınması yetersidir. Ancak ücretlendirmeye bağlı olarak da savunulmalıdır. Burada ücretlendirmenin ev emeğini bütünüyle 'kadın işi' olarak tescillenmesine yolaçacağı ve bunun toplumsal cinsiyeti güçlendireceğine dair kaygıları anlıyorum. Ancak bu varsayım esasta ev işinin karşılıksız kalmasının kadının köleleştirilmesinde önemli, hatta temel bir rol oynadığı gerçeğinden uzaklaşıyor. Zira evin dışındaki üretimde yer alan kadınların da ev işlerini üstlendiğini ve bunu karşılıksız yapmak zorunda kaldıklarını biliyoruz. Elbette burada kadının ev dışında çalışma hakkı ücretlendirmeye birlikte savunulmalıdır, talep edilmelidir. Bunlar birbirlerinin karşısında durmaz da. Aksine ücretlendirme kadını ev içinde çalışmaya zorlayan koşulları zayıflatır ve üretimin bütün dallarında çalışabileceği bilincini geliştirir. Dahası kadın emeğini doğrudan görünür kılan ücretlendirme toplumsal cinsiyeti temellerinden sorgulatan bir yana dönüşür. Böylece ev işinin kadının doğal bir uzantısı olmadığı da milyonlarca ev işçisi kadın nezdinde deşifreye uğrar.

Burada bir örnekle paralellik kurarak belirttiklerimi daha anlaşılır kılmak istiyorum. Kapitalizmde işçiler, ücret artışını talep eder ve bunun kazanılması için mücadele yürütür. Bu aynı zamanda ekonomik anlamda bir reform talebidir. Buna hiçbir sosyalist karşı çıkmayacaktır. Ancak bu talep ve kazanımların kapitalizmin sınıf ilişkilerini tescilleyeceğini ve

dolayısıyla kendi düzenini güçlendirceği gibi sonuç üzerinden ele almıyoruz. Elbette reformların burjuvazi bakımından anlamı, işçi sınıfına bu hakkı teslim ederek daha fazla ileri gitmesini engellemektir. Burada burjuvazi, işçi sınıfının kapitalist sistemi hedeflemesini engelleyerek sisteme kanalize etme amacını taşır. Ancak sosyalistler bakımından reformlar ise devrime giden yolu açar ve proletaryanın bilincinin kapitalist sistemi hedefleyecek biçimde gelişmesinin ön koşullarını oluşturur. Dahası kapitalizmin artı-değer sızıntısı daha fazla açığa çıkarılarak kapitalizmin temelden sorgulanmasını sağlar. Kadının görünmeyen emeğinin ücretlendirilmesi talebi de bu doğrultuda ele alınmalıdır.

Ev içi emeğin görünmezliğinde hem erkeğin hem de kapitalistin çıkarı vardır. Kapitalist artı-değerin garantisi için, erkek de egemenliğini ye-

niden üretmek için kadını sömürür ve ezer. Toplumsal cinsiyetin sürdürülmesi için kadının bu emeğine ihtiyaçları vardır. Ataerkillik ile kapitalizmin kaynaşma noktası, ücretli işçi ile kapitalistin bu ittifakını güçlendirir. Kadın bu bakımdan Dalla Costa'nın belirttiği gibi, "bir ücretli kölenin kölesidir", ücretlendirme bu olguların sorgulanmasını sağlayacaktır. Dahası kadının kendi emeği üzerinde denetimini güçlendirecektir. Ücretlendirme talebi ev işçisi kadınların cins bilinci oluşturma sürecine de önemli katkılar yapacaktır. Zira kadınların kendilerini ezen koşullara karşı mücadelesi ücretlendirmeyeyle temeli hedefleyecek biçimde ilerleyecektir. Bu Kadın Devrimi bakımından önemli bir kaldıraçtır. Kapitalist ataerkil sistem koşullarında kadın emeğini görünür kılmak istiyorsak, öncelikle onun temeline saldırmalıyız.

14 Temmuz 2012

YENİ BİR GENÇLİK HAREKETİ MAYALANIYOR

Bahadır Güneş

Üniversiteli ve liseli gençlik hareketi 1968'ten sonra tarihi bir sürece doğru ilerliyor. Dünyanın dört bir tarafında meydana gelen son birkaç yıllık gelişmelere şöyle bir göz attığımızda, bunun taşlarının her yerde döşeniyor olduğunu görebiliriz. Şüphesiz, koşullar 68'den bambaşka olduğu içindir ki tarih tekerrür etmeyecektir. Her olay kendi tarihsel koşulları içinde cereyan eder ve o tarihsel koşulların ürünüdür. Dolayısıyla Marksizm'in "olmakta olanı anlamak" yaklaşımıyla sürecin gidişatını görmek elzemdir. Elbette 68'i yaratan koşullarla bugünkü koşullar arasındaki farkların bağlamı geniştir. Biz burada, 68'i oluşturan koşulların bir özetini sunup sonrasında bugün coğrafyamızda ve dünyada "olmakta olan" gençlik hareketini belli bakımlardan inceleyeceğiz.

68'e kısa bir bakış

68 gençlik hareketi, bugünden farklı sosyo-ekonomik koşullarda gerçekleşmişti. 50-70 arası dönem, kapitalist merkezlerde kapitalizmin istikrarı temeli üzerinde

devrim değil reformculuğa elverişli maddi koşulların olduğu dönemdi. Ek olarak burjuvazi sosyalist sistemin işçi sınıfına kazandırdıklarının basıncı altında sosyal hakları genişletme politikası izliyordu, bu durum da reformizmin bu ülkelerde gelişmesinin zeminini güçlendirmişti.

Bu koşullara rağmen, öğrenci gençliğin “küçük burjuva aydın” sınıfsal konumu, ona, sistemi daha fazla sorgulayıcı, araştırmacı değiştirci bir özellik veriyordu. Bu olgu, gençliği cinsel baskı, sınıfsal eşitsizlik, sömürgeci ve işgalci politikalar, adaletsizlik gibi dönemin bütün sorunlarıyla doğrudan ilişki kurma, onları değiştirmek için mücadele etmeye sevk ediyordu. Şüphesiz kendi talepleri, akademik-demokratik talepler için de sokaklardaydılar. Ama hareketin tamamına bunun yön verdiğini söylemek zor. Ülkeye ve hatta bölgeye göre değişse de ortak olan sisteme başkaldırıydı. 1968 tarihli Beaux Arts posterlerinden birinde, bir kaldırım taşı resminin altında “21 yaşın altındaysan işte oy pusulan” yazıyordu. Yine dönemin başka öne çıkan “barikat bir yol kapatır ama başka bir yol açar”, “özgürlük kaldırım taşının altındadır”, “bu sabah aklın özgürlüğe takılmış”, “sormayacağız, istemeyeceğiz, alacağız ve işgal edeceğiz” vb. sloganlar başkaldırı ve özgürlük ruhunu anlamak için oldukça veri sunuyor.

1950 ve 1960’larda Cezayir, Vietnam işgallerine, ABD’de siyahilerin baskı altında tutulmasına ve eşitsizliğine, üniversite ile liselerdeki hak

gasplarına, eğitimde kaliteyi düşüren uygulamalara karşı birçok eylemle 68’e giden yol döşendi. 68’de ise hareket doruğuna ulaştı. Denilebilir ki 68 yılı biriken hareketin patlama yılıydı.

Hareket, emperyalist kapitalizmin merkezi ülkelerinde 70’lere kadar ise azalarak da olsa sürdü ve nihayetinde sönmüldü. Hareketin sönmülenmesiyle ilgili içsel ve dışsal birçok şey söylenebilir. En önemlisi bir stratejiye ve iktidar hedefine bağlı olmamasıydı. Elbette bununla sıkı sıkıya bağlantılı olarak devrimci önderlikten yoksun oluşuydu. Keza gençliğin sınıfsal konumunun da bunda önemli payı oldu. Fakat hareket siyasi ve toplumsal yaşamda çok yönlü birçok soruca yol açtı. Birçok ülkede silahlı devrimci örgütler ortaya çıkardı. Federal Almanya’da RAF (Kızıl Ordu Tugayları), 2 Haziran Hareketi ve 1973’te Frankfurt’ta kurulan Revolutionnere Zelle (RZ-Devrimci Hücreler); İtalya’da Kızıl Tugaylar ve Cephe Çizgisi; ABD’de Weatherman ve SCA(Symbionese Kurtuluş ordu-su); Fransa’da Proleter sol ve GARI; Japonya’da 1971’de kurulan Rengo Sekigun (Federal Kızıl Ordu) bunlardan bazılarıdır. Ayrıca sonradan ezici çoğunluğu sönmümlenseler de Maoocu, Troçkist, komünist partiler kuruldu ve gelişme gösterdiler. Bütün bu örgütler kendilerini “dünya çapındaki devrimci sürecin unsurları” olarak görüyorlardı.

Yenisömürge ve sömürge ülkelerde ise 68 gençlik hareketi devrimci ve

komünist hareketin bir parçası olarak doğup gelişti. Dünya çapında bu ülkelerde doğmakta olan işçi-köylü gençlik hareketlerinin devrimci dalgasının hem bir parçası olarak gelişti hem de bu dalgayı ve devrimci partileri güçlendirdi. Bu nedenle çeyrek yüzyılı kapsayan bir süreçte boyunca sürdü ve ancak 80'li yıllarda devrimci dalganın inişe geçmesiyle sönümlendirilebildi. Ayırdedici diğer bir özelliği yeni devrimci ve komünist partilerin önde gelen kadro kaynağı oldu.

Sömürge ve yenisömürge ülkeler devrim dalgasının yükseldiği o günün koşullarında, Afrika ulusal kurtuluş devrimci partilerinin kadro gövdesinin, özellikle kurucu kadrolarının büyük bölümü öğrenci gençlik hareketlerinden geliyordu.

Yenisömürge ülkeler devrim dalgasında bu daha çok görülüyordu. Bangladeş'ten Filipinler'e, Latin Amerika ülkelerinden Ortadoğu'ya, yeni kurulan devrimci ve komünist partilerinde de bu ayırdedici özellik yansıyor.

Keza coğrafyamızda 71 Devrimci atılımıyla ortaya çıkan THKO, THKP-C, TKP/ML'yi de eklemeliyiz.

Bu gerçək o günün ve sonrasının devrimci hareketini taşıyan temel ve tarihsel bir rol oynadı. Özellikle SB ve uluslar arası komünist harekette Kruşçev-Brejnev revizyonizminin stratejik karşıdevrimci darbesinin yol açtığı tahribatı, o yılları yenisömürge, sömürge ülkelerin dünya çapındaki devrimci dalgası ve bu dalganın ortaya çıkardığı yeni devrimci ve ko-

münist hareketlerin giderebildiğini dikkat aldığımızda, bu tarihsel rolün önemi daha iyi anlaşılır.

Sınıfsal yapıda meydana gelen değişimler

Bugünkü gençlik hareketinin yönünü tayin etmemiz, nereye doğru evrileceğini anlamamız için gençliğin sınıfsal pozisyonunda meydana gelen değişimleri iyi anlamamız gerekiyor. Zira bu değişimler bugüne ve geleceğe dair birçok şeyde önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Dünya kapitalist sistemi 70'lerle birlikte, girdiği ekonomik sıkışmışlıktan kurtulmak için neoliberal politikalar denilen politikaları devreye sokmaya başladı. Neoliberalizm özünde sermayenin sınırsız sömürsüydü. Bu sömürü uğruna girmeyeceği yer yoktu. Hastaneler, okullar, kamusal alanlar vb. her şeyde özelleştirme furyası başladı. Bütün bu alanlar parça parça sermayeye peşkeş çekildi. Çalışma hayatında taşeronlaştırma, esnek üretim vb. yöntemlerle hem işçi sınıfı daha ucuza çalıştırılıyor, hem de işçi birliği parçalanıyordu. Doğa azgın sömürü altında giderek daha fazla katlediliyordu. 90'larda Sovyet bloğunun çökmesiyle birlikte sermaye dizginlerinden boşanıncasına her yere aktı. 70'lerle birlikte adım adım başlayan sosyal devlet olgusunun tasfiyesi, Sovyet bloğunun çökmesiyle birlikte hız kazandı. Artık emperyalist kapitalistlerin sosyal devlete ihtiyacı yoktu. Zira o sermayeye ayak bağı oluyordu şimdi. Ondan hızla kurtulmak gere-

kiyordu. Bu neoliberal politikalar ve sosyal devletin tasfiyesi, sermayenin ucuz işgücü olan yerlere yatırılması vb. uygulamalar kapitalist sistemin nefes borularını kısmen açarak onu bugünlere kadar getirdi. Lakin Mali oligarşi ve tekeller dünyayı birer ahtapot gibi sarmalarına rağmen kendilerini 2008’de başlayan bir krizin içinde bulmaktan kurtaramadı. 2008 krizi, sermayenin son sınırına dayandığını açık bir şekilde gösteriyor. Marx’ın kehaneti tutmuş, her olgu gibi kapitalist sistemde ölüm sınırına gelip dayanmıştı.

Emperyalist küreselleşme dediğimiz bu süreçte, kaçınılmaz olarak bütün sınıfsal tabakalar yerinden oynadılar. Bir tarafta birkaç yüz mali oligark etrafında kümelenen ve bütün zenginlikleri ellerinde tutan ezenler, diğer yanda ise sınıfsal, dolayısıyla ruhsal ve düşünsel olarak işçi sınıfıyla bütünleşen yoksullar, ezilenler işte bu tablo içinde sınıfsal olarak yerinden oynayan işçi sınıfına sınıfsal, ruhsal ve düşünsel pozisyonda da yaklaşan ve hatta önemli bir kesiminin işçileştiği bir gençlik gerçeği var. Tıpkı memurların, mühendislerin vb. olduğu gibi. Yerlerinde oynayan bu ara tabakalar bir anda kendilerini geleceksizlik ve işsizlik girdabı içinde buldular. Oysa mühendis, doktor, öğretmen asistan öğretim görevlisi vb. olmak onlara hep bir kurtuluş yolu olarak sunulmuştu. Yaşam koşullarının, ücretlerinin ayrıcalık düzeyinde olduğun düşünüyordlardı. Fakat sermaye hızla

bu kesimlere yeni sınıfsal konumlarını hatırlattı.

Üstelik eğitim açısından işin başka bir yönü de var. Neoliberal politikalar eğitim alanında da kendisi hissettirdi. Özellikle 1998 yılında Fransa, İtalya, İngiltere eğitim bakanlarının Sorbanne’deki toplantılarıyla başlayan ve Bologna sürecinin temellerinin döşendiği kararlar, neoliberal politikaların eğitim alanına uygulanması anlamına geliyordu. Birçok Avrupa ülkesinde uygulamaya geçilmeye çalışılan bu süreçle, üniversiteler sermayeye bağlı hale getirilerek, sermayeye bilgi üreten kurumlar oluşturulmaya çalışılıyor. Üniversitelerde rekabetçiliği geliştirmek, ders saatlerinde akademisyenler arasında rekabet oluşturmak (performansa göre ücret) eğitim sistemini piyasanın ihtiyaçları kapsamında yeniden yapılandırmak harçların uçuk oranlarda arttırılması vb. uygulamalar Bologna sürecinin unsurları olarak mali oligarkların istekleri doğrultusunda parlamentolardan geçirilmeye çalışılıyor. Elbette Bologna süreci sadece bunlardan ibaret değildir. Fakat biz, konu bağlamında yukarıdakilere ek olarak bu sürecin emperyalist küreselleşmenin ve sermayenin aşırı derecede merkezileşmesinin öğrenci, asistan, öğretim görevlisi vb. kesimlerin sınıfsal yapısında meydana getirdiği değişimlerin bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Bu süreç coğrafyamızda da yeni YÖK yasa tasarısı üzerinden hayata geçirilmeye çalışılıyor. Yukarıda Bologna sürecine özgür olarak saydığımız bir-

çok uygulamayı YÖK'ün demokratikleştirilmesi olarak sunulan tasarımı ayrıntılı olarak incelediğimizde görmemiz mümkün.

Gençlik İsyanda

Bütün bunlar yaşanırken gençliğin sessiz kalması mümkün değildi. Nitekim Avrupa ülkelerinden Ortadoğu'ya Rusya'dan Asya'ya kadar öğrencilerin protestolarıyla karşılaşılıyor bu uygulamalar. Öne çıkan talepler neredeyse bütün her yerde aynı: "nitelikli eğitim", "Geleceksizlik", "sermayeye peşkeş çekilmeyen bir eğitim sistemi", "parasız eğitim", "diplomalı işsiz olmayacağız" vb.

Bu politikalar 2008'deki sistem kriziyle birleşince büyük patlamalara yol açtı. Özellikle Yunanistan'da 6 Aralık 2008'te 15 yaşındaki lise öğrencisi Alexis'in polis tarafından katledilmesiyle başlayan isyan bu

Bologna süreci de
dahil eğitimdeki tüm
saldırıları,
hem öğrenciler,
hem de öğretim
görevlileri ve
asistanları
hedeflemektedir. Bunun
altında
yatan neden de,
sınıfsal
pozisyonlarındaki
kaymalardır.

tepkilerin en şiddetlisiydi gençlik bakımından. Görünüşte ortada coğrafyamız için sıradan olarak yaklaşılacak bir polis katliamı vardı. Oysa Alexis'i polisin katletmesi biriken öfkenin bendini patlatmaktan öte bir şey değildi. Yani katliam keskinleşen iç çelişkilerin patlamasını tetikledi. Aristelio Üniversitesinin işgaliyle eylem, üniversitelere taşındı. Yaklaşık bir ay boyunca lise, ortaokul, üniversite ve işsiz gençliğin merkezinde durduğu şiddetli çatışmaların yaşandığı bir öfkeydi bu. Polis teşkilatı, kamu kuruluşları, parlamento, medya tekelleri kısacası burjuva devletin simgesi tüm mekanlar isyanın ve şiddetin hedefi oldu. Bir ay boyunca birçok bakımdan ezilenlere derslerle dolu deneyim sundu. Fakat hareket maalesef başka coğrafyalardaki ezilenlerden özellikle de gençlikten hak ettiği desteği alamadı. Şüphesiz bu patlama başka bir yerde de olabilirdi. Zira bu çelişkiler neredeyse gezegenin her yerinde patlamaya hazırdır. Nitekim Arap devrimleri bunu hızlıca doğruladı. Kendi özgünlüğü ve diğer sınıf ve tabakaları da kapsamı bir yana, Arap devrimlerinde de gençliğin belirgin bir yeri ve örgütlülüğü vardı. Alexis'in katledilmesinin Yunanistan'da çaktığı kıvılcım, Arap devrimlerinde Tunuslu diplomalı genç işsiz Buzizi çakmıştı. Buzizi'de bedenini tutuşturarak hareketin basit biçimini bir başka biçime sıçratmıştı. Elbette ne Buzizi kendini yakarken bu amacı gütmüş, ne de Yunan polisi Alexis'i katlederken sonuçlarının böyle olacağını hesap etmişti.

Öğrenci gençliğin yukarıda saydığımız Bologna süreci üzerinden hayata geçirilmeye çalışılan neoliberal eğitim politikalarına karşı sokaklara çıkması geçirilmeye çalışılan neoliberal eğitim politikalarına karşı sokaklara çıkması, kendisini en militan şekilde Şili’de gösterdi. Merkezinde liseli gençliğin durduğu Şili gençlik hareketinin uzun bir geçmişi var. Fakat son dönemde liseli ve üniversiteli gençliğin, hükümetin çıkarmaya çalıştığı “eğitim reformu”na karşı kitlesele mücadeleleri öne çıktı. Eğitim bakanlarını istifa ettirecek ve hükümetle masaya oturup pazarlık edecek düzeyde rejimi zorlayan hareketler ortaya çıkardılar. 2010 yılında Roma’da parlamento binasını kuşatan, devletin simgelerine şiddet uygulayan gençliğin militanlığı da hafızalarımızda taze. Yine aynı dönemde harçlara üç kat zam yapılmasına karşı sokaklara dökülen ve parlamentoyu kuşatma altına alan İngiltere gençliği, eğitimin nitelikli hale getirilmesini ve haçlara zammın geri çekilmesini istiyordu. İspanya’da ekonomik krizin etikleriyle birlikte eğitim sisteminde uygulamaya çalışılan neoliberal politikalara karşı SOL meydanında toplanan “ÖF-KELİLER” içinde yer alan gençler bir başka coğrafyada ama aynı taleplerle sokaklardaydılar. Gençliğin yukarıda belirttiğimiz taleplerle mücadelelerini Fransa, Almanya, Kanada, Portekiz, Danimarka, Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya, Macaristan, Hollanda, Avusturya, Avustralya, Belçika, Polonya, Türkiye ve bu uygulamaların

yaşandığı her yerde görmemiz mümkün. Birbirlerini direk bağlı olmakla birlikte, aynı taleplerle, dünyanın farklı coğrafyalarında yürütülen bu mücadeleler aslında hareketlere dünyasal bir nitelik katmaktadır. Şüphesiz yaşanan henüz yeni bir 68 düzeyinde değildir. Fakat hem taleplerin neredeyse her yerde aynı olması hem de yaygınlık düzeyi bakımından değerlendirdiğimizde dünyasal bir hareketten pekala söz etmemiz mümkün.

Coğrafyamızda isyan

Coğrafyamızda kıpırdanmaya başlayan nüveleri görüyoruz. Bunların en önemli iki tanesi liseli gençliğin şifre patlamaları ve üniversiteli gençliğin ODTÜ çıkışı ile sonrasında yaşananlardır.

Liseli gençliğin kıpırdanma belirtilerini 2008’de İsrail’in Gazze’ye yönelik gerçekleştirdiği Dökme Kurşun operasyonlarına kadar götürmek mümkün. Liseli gençlik, bu Siyonist saldırıya karşı ders boykotları, siyah kurdele takmaları ve basın açıklamalarıyla eylemler örgütledi. Çok yaygın olmamakla birlikte epeyi anlamlı bir çıkış sergiledi. Keza 68’in 40. Yılı çerçevesinde yapılan etkinliklere kitlesel liseli katılımları gördük. Öncesinde 1 Mayıs’a bazı illerde 400-500 kişiyle ve bağımsız pankartlarla katılımları ile liseli örgütlerin 1 Mayıs alanına taşıdıkları kitledeki artışı da unutmamak gerek. Liseli gençlikte 71 devrimci önderlerine, onların hayatlarını öğrenmeye yönelik bir ilgi gelişti. Söz konusu devrimci önderlerin ha-

yatlarını anlatan kitapların satışında önemli artışlar görüldü.

Liseli gençliğin kitlesel olarak sokaklara döküldüğü esas süreç ise, Artvin’de bir dersane öğrencisinin YGS7deki bazı soruların şifreli yöntemle çözülebileceğini fark etmesiyle Nisan 2011’de baş gösterdi. Öğrencinin bu iddiası doğrulanınca, 5 ve 6 Nisan’da liseli gençler eylemler yapmaya başladı. Daha sonra 10 Nisan’da neredeyse coğrafyanın her yerinde liseliler sokağa çıktı. Bazı rakamları vermek, katılımı göstermek bakımından önemli veriler sunabilir: İstanbul’da 10 bin, Ankara’da 10 bin, İzmir’de 5-10 bin arası, Denizli’de 2-3 bin, Antep’te bin, Amed’de 2 bin, Antalya’da yüzlerce.. Muhafazakar kentler olarak bilinen birçok kentte de yüzlerce liseli genç sokaklara çıktı. Basında çıkan bazı bilgilere göre 70-100 bin arasında liseli genç eylemlere katıldı. Bilgiler ne kadar gerçeği yansıtıyor bilemiyoruz, ama bu kadar yaygın ve kitlesel olarak liseli gençliğin sokaklara çıktığı yakın zamanda gördüğümüz bir şey değildi. Keza 15 Nisan’da örgütlenen bir günlük okul boykotuna İstanbul’da ona yakın lisede katılım yüzde 100 düzeyinde oldu. Birçok okulda yüzde 60, yüzde 40, yüzde 10-15 düzeyinde katılımlar oldu. Hareketin temel talebi dönemin ÖSYM başkanı Ali Demir’in istifasıydı. Hemen hemen her eylemde temel slogan buydu. YGS’nin iptali ve üniversiteye giriş sınavının kaldırılması, parasız eğitim vb. başkaca talepler de

eylemlerde dile getirildi. Eylemler o kadar yayıldı ki, başbakan Erdoğan, “biz de Taksim’dekilerin karşısına 10 bin gencimizi çıkarırız” dedi. Bu aynı zamanda Erdoğan şahsında yeni iktidar sahiplerinin demokrasi anlayışını da ortaya çıkaran bir yaklaşımdı. Liseli gençlik örgütleri harekete birleşik örgütlü bir mücadele geliştiremeyip kendilerini bu yeni durumun düzeyine çıkaramayınca hareket kazanım elde edemedi giderek sönümlendi. Bu sürecin sönümlenmesinde klasik araç ve yöntemlere saplanıp kalmakla beraber, esasen, böyle bir gelişmeyi patlamaya hazır dinamikleri yeteri düzeyde anlamamanın ve gerekli düzeyde hazırlığa sahip olmamanın payı oldu. Liseli gençliğin son birkaç yıllık pratiği, önümüzdeki dönemlerde buna benzer ve hatta daha üst boyutta hareketlerle karşılaşacağımızı gösteriyor.

Liseli gençlik gibi üniversiteli gençlikte de üstündeki ölü toprağı atmaya dönük çıkışlar görüyoruz. Özellikle son ODTÜ direnişi bunu çıplak olarak gösterdi. ODTÜ direnişine gelene kadar birkaç yıldır üniversiteli gençlik başkaca süreçlerde yaşadı. 2009’da harçlara yapılmak istenen zamlara karşı Genç-Sen öncülüğünde geliştirilen yaygın ve kitlesel eylemlilikler hükümete geri adımlar attırdı. Peşi sıra 4 Aralık 2010’da Dolmabahçe’deki YÖK protestosu ve devletin vahşi saldırısı önemli bir gündem oluşturdu. Bu dönem bütün bakanlar ve hükümet yetkilileri gittikleri her üniversitede gençliğin protestolarıyla karşılaştı. Yaygın olarak birçok kentte

Dolmabahçe saldırısı protesto edildi. Yine Aralık 2010'da Bilim ve Teknolojileri Yüksek Kurulu toplantısı için ODTÜ'ye giden Erdoğan, gençliğin kitlesel direnişiyle karşılandı. Keza bir süre sonra polis şiddetini ve eğitimdeki neoliberal uygulamaları protesto etmek için ODTÜ'den AKP il başkanlığına yapılmak istenen kitlesel "Başkaldırıyoruz" yürüyüşüne polisin saldırısı ve öğrenci gençliğin barikatlı direnişi de oldu. Erdoğan'ın ODTÜ'deki son karşılanmasına benzer direnişe sahne olan ve ODTÜ gençliğinin Kürt siyasi tutsaklarının taleplerinin kabul edilmesi ile ilgili çıkışı, Tutuklu öğrencilerin özgürlüğüyle ilgili yapılan birçok eylem ve etkinlik; YÖK yasa tasarısına karşı yapılan eylemler, Eskişehir'de Bologna sürecinin bir ürünü olarak binlerce öğrencinin yabancı dil dersinden sınıfta kalmasına karşı yürütülen ve kazanımla sonuçlanan kitlesel yürüyüş ve işgaller, yine Kocaeli üniversitesi öğrencilerinin Bologna süreciyle ilgili örgütledikleri birkaç bin kişilik eylemler; 2010'da KPSS'deki kopya olayıyla ilgili kendiliğinden ortaya çıkan tepkiler (ki gençlik örgütleri bu sürece pek müdahil olmadı) ve nihayetinde 2011 yılındaki son zamanların en birleşik ve kitlesel 6 Kasım protestosunu da bu tabloya eklemeliyiz. Bütün bu süreçle bağlantılı olan ODTÜ direnişi ise hareketin başka bir düzeye yükseldiğini gösteriyor.

Aralık 2012'de ODTÜ'ye Gök-türk-2 uydusunun fırlatılmasını izlemek için 3 bin 600 polis, 20 zırhlı

araç, 8 TOMA, ve koruma ordusuyla gelen başbakan Erdoğan'ı gençliğin kitlesel öfkesi karşıladı. Polisin yürüyüşe vahşi şekilde saldırısıyla direnişe geçen ODTÜ, Ankara ve Hacettepe Üniversitesi öğrencileri, polis saldırısına karşı militan bir tutum sergiledi. Gençliğin bu militan çıkışıyla birlikte haliyle uydunun fırlatılması silik kaldı. Buna oldukça içerleyen Erdoğan öğrencileri öğretim görevlilerini ve rektörlüğü tehdit etmekten geri durmadı. ODTÜ gençliği ise kritik bir müdahalede bulunarak eylemi bir adım öteye taşıyıp bir günlük boykota gitti. Öğretim üyeleri öğrencileri sahiplendi. Sahiplenmekle kalınmadı. Öğretim elemanları Derneği, ODTÜ Mezunları Derneği boykotu öğrencilerle birlikte "Şiddet varsa Polis varsa Ders yok" şiarıyla örgütlediler. Bin kişiye U3 anfisinde ders verdi. 26 Aralık'ta ise iki günlük anfiyi işgal eylemi başlatıldı. İşgalin sonunda ise 10 bine yakın kitle "ODTÜ ayakta AKP'ye direniyor" sloganıyla geleneksel ODTÜ yürüyüşünü gerçekleştirdi ve stada DEVRİM yazısı yazıldı. Özcesi Commer'in ve Gorbaçov'un arabalarını yakan ve onlara ODTÜ'yü dar eden gençliğin mirası, 2012'de de gençliğin yanı başındaydı. 68 hareketinde ve Gorbaçov'un kovulmasında nasıl bir ruh, militanlık ve kendi gücüne güven vardysa ODTÜ'de de aynı ruh ve militanlık vardı. Üstelik yaslandıkları büyük de bir miras ODTÜ'lü öğrencilerin söz aldıkları demokrasi dersinde söyledikleri bunu gösteriyordu da: "Bugün 1978'de

arabası faşistler tarafından taranan Necdet Bulut'un anısının yaşatıldığı anfiye toplandı. Bu ODTÜ'nün devrimci tarihinin tüm bileşenlerince hala yaşatıldığına bir kanıttır. ODTÜ'nün devrimci tarihi, bugün AKP eliyle sürdürülen zulme karşı bir yanıttı.”

ODTÜ direnişi dalga dalga farklı üniversitelere yayıldı. Ortak slogan “Her yer ODTÜ her yer direniş” olarak öne çıktı. Erdoğan'ın ODTÜ öğrencilerini ve akademisyenlerini tehdit etmesinden sonra, bir bildiri yayınlayan çeşitli üniversitelerin, rektörleri, direnişi kınadılar.” Her türlü şiddete karşı olduklarını” beyan ettiler. Hareket bu aşamada, bildiri yayınlayan rektörlerin istifası talepli bir mücadeleye dönüştü. Söz konusu üniversitelerdeki tutarlı, demokrat ve ayrıca kimi Kemalist öğretim görevlileri karşı bildiri yayınlayarak ODTÜ gençliğinin ve öğretim görevlilerinin yanında olduklarını söylediler. Keza bahsi geçen üniversitelerin öğrencileri de rektörlerinin imzalarını geri çekmeleri ve istifa etmeleri talepli mücadele geliştirdiler. Özellikle Mimar Sinan, Galatasaray ve Tunceli üniversiteleri bu dönem öne çıktılar. Rektörler üzerinde öğrencilere açıklama yapmak veya özür dilemelerini sağlayan basınçlar oluşturuldu. Uzun yıllardır üniversitelerde yapılamayan kitlesel işgal ve eylemler gerçekleştirildi. Hareket birçok küçük kentlerdeki üniversitelere de sıçradı. Eylemler 10-15 günlük bir süreden sonra yavaş yavaş sönümlendi.

Sonuç olarak

Coğrafyamız ve dünyada gençlik hareketindeki bu gelişmeler sadece talepler bakımından değil, eylemsel bakımdan da yeni bir dünyasal gençlik hareketinin mayalanmakta olduğunu gösteriyor. Bunu besleyen, emperyalist kapitalizm tarafından uygulanmaya konulan neoliberal politikaların sonucu olarak geleceksizliğin, işsizliğin adaletsizliğin toplumda ve geniş kitlelerde yarattığı hoşnutsuzluktur. Elbette sadece bunlar değil. Kapitalist sistem kendini yeniden üretmiyor. Bu durum, peşi sıra işçi sınıfının merkezinde durduğu ezilen kesimlere dönük daha güçlü bir saldırı dalgası yaratıyor. Krizden çıkabilmek için bütün yük ezilen tabakaların sırtına yüklenmeye çalışılıyor. Buna karşı ise dünyanın her yerinde tüm bu tabakalar direniyor. Bunların içindeki en dinamik kesim olan gençlik kitleleri ise, en önde karşı koyuyor. Değişen sınıf pozisyonuna göre konumlanıyor.

Bütün bu farklı coğrafyadaki gençlik hareketlerinin ortak noktalarından biri hemen hemen aynı taleplerin dillendirilmesidir. 68 gençlik hareketinin talepleri coğrafyalara göre kimi farklılıklar barındırıyordu. Örneğin siyahilerin eşitliği sorunu esasen ABD gençliğinin taleplerinden biriydi. Ya da coğrafyamız bakımından “Tam bağımsızlık” talebi de öyle. Keza eğitim sistemiyle ilgili sorunlarda da önemli farklılıkları vardı. Fakat bugün talepler her yerde “nitelikli ve parasız eğitim”, “Diplomalı işsiz olmayacağız” vb. şeklinde bunun ne-

deni yukarıda belirttiğimiz gençliğin sınıfsal yapısındaki değişmelerde aramak gerekiyor. Bu durum, gençlik hareketine birleşik ve dünyasal süreçleri örgütlemesi, bunun örgütsel formatlarının daha rahat oluşturulması gibi avantajlar sağlamaktadır. Bu genç komünistlerin üzerine dönüşmeleri gereken bir olgudur.

68 Gençlik hareketinde işçi sınıfı ve ezilenlerle dayanışma eylemlerine destek amaçlı katılım güçlüydü. Oysa bugün gençlikle, işçi sınıfı ve emekçiler yalnız güçlü bir kader birliğine sahip değil, aynı zamanda gençliğin yakın geleceği proleterleşmektir. Bu durum öğrenci gençliğin düşünsel olarak da proletaryaya yaklaşmasının maddi temelidir. Dolayısıyla bu kesimler arasında yakınlaşma dışarıdan bir süreçten daha çok içsel bir süreç halini alıyor. Ve bu durum işçi emekçi tabakalarla öğrencileri birbirine ayrılmaz bir şekilde düne göre daha fazla bağlıyor.

Son dönemlerde gençlik eylemlerinin hemen hemen her yerinde hedefi, mevcut hükümetler, devleti temsil eden kurumlar ve Wall Street gibi mali oligarşinin merkezleriydi. Keza ODTÜ direnişinin ve sonrasında gelişen eylemler ile liseli gençliğin hedefinde de devlet kurumları vardı. Dolayısıyla bütün hareketler sistemi hedefliyor. Sermaye sınırlarına dayandığı, kapitalist sistemin kendini yeniden üretme gücü tükendiği ve sermayenin bu neoliberal uygulamaları hayata geçirmekten başka yapacağı bir şeyi olmadığı için, gençlik ve diğer kesimden

hareketlerin sistemle uzlaşma zemini giderek ortadan kalkmaktadır. Bu ise, savaşmaktan ve kazanmaktan başka çıkar yolu olmayan bir gençlik hareketi gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Miadını dolduran sermaye egemenliğini yok etmek tek seçenektir. Hareketin temel ikilemi de bu noktadadır.

Hem ODTÜ direnişinde hem dünyadaki farklı gençlik eylemlerinde, öğrenci-öğretim görevlisi birliği de öne çıkmaktadır. Bu da, üzerinde düşünmek gereken bir olgudur. Bologna süreci de dahil eğitimdeki tüm saldırılar, hem öğrenciler, hem de öğretim görevlileri ve asistanları hedeflemektedir. Bunun altında yatan neden de, sınıfsal pozisyonlarındaki kaymalarıdır. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte daha güçlü bir öğretim görevlisi –öğrenci birliği, dayanışması ve mücadelesi görmemiz büyük olasılıktır. Haliyle devrimci çalışmanın bu durumu gözetmesi gerekir ve ona nesnel bakımdan bir olanak sunar.

Bütün bu tablo içinde meselenin can damarı, gençlik eylemleri bağlamında, sosyalist-komünist gençlik örgütlerinin geliştireceği tutumdadır. Zira bu hareketlerin zayıf noktası olan önderlik boşluğunu doldurmadan yukarıda bahsettiğimiz ikilemi doğru rotaya sokmak zor gibi gözüküyor. Önderlik meselesini çözmek, ancak hareketin yeni durumuna yanıt verecek bir politik stratejik-taktik düzeye yükselmekle mümkün. Oluşan yeni durumu yakalayamaz ve gerisinde kalırsak böyle bir misyonun oynanamayacağı açıktır.

Mücadele araç ve biçimler bakımından da dönemin araçlarını etkin bir şekilde kullanmalıyız. Örgütlenme, ajitasyon-propaganda alanı olarak internet ya da bilişim araçlarına hak ettikleri değeri vermeliyiz Bu alanı 21. yüzyılın temel örgütlenme alanlarından biri olarak görmek ve öyle ilişkilenecek gerek. 20. Yüzyılda gazete, broşür, bildiri gibi kitle iletişim araçları çalışmada ne kadar önemli rol oynadılarsa, internet, sosyal medya vb. araçlarda da benzer roller oynuyorlar. Şüphesiz ya biri ya öteki değil anlatmak istediğimiz. Gazete, bildiri, broşür kitleyle temas kurma yolları açarak; facebook, twitter internet gazeteciliği vb. sosyal medya ağları da hem bilginin hızlıca dünyasallaşması hem de tartışma ve karar alma platformları olarak bugün gençlik kitlelerinin örgütlenmesinde ve eylemlere yönlendirilmesinde önemli roller oynuyorlar. Dolayısıyla bu alanları birer örgüt/komite/komisyon düzeyinde ele almalıyız.

Son olarak üniversite gençliği bakımından çeşitli üniversitelerin stratejik konumunu doğru anlamamız gerekiyor. Bunu coğrafyamız bakımından

ele alırsak, bazı üniversiteler (ODTÜ, Ankara, İstanbul, Boğaziçi vb.) gençlik hareketi bakımından stratejik yerlerdir. Keza buralar 60'lardan bugüne kadar tarihi ve manevi değerleri olan tarihi devrimci önderler yetiştirmiş üniversitelerdir. Buralarda ortaya çıkabilecek hareketler hızla başkaca üniversitelere sıçrayabilmektedir. Devrimci çalışmayı, bunu göz önünde tutarak örgütlemek gerekir. Bütün bu tablo, gençliğin öfkesinin dünyanın her yerinde biriktiğini ve benzer patlamaların her an her yerde herhangi bir olay üzerinden harekete geçebileceğini gösteriyor. Zira kapitalist sistemin bu öfkeleri by pas edecek politik ve ekonomik kredileri tükenmiştir. Artık sorun kapitalist sisteme yani sermayenin egemenliğine son vermektir. Geniş gençlik kitleleri, eylemleriyle bunun dinamolarından biri olacaklarını gösteriyorlar. Görev onları, hergünkü mücadelesini başarıyla örececek öncüsüyle buluşturmak, bu mücadeleler içinde öncüsünü geliştirmek, yarınki geniş çaplı mücadelelerini hazırlamak ve hazırlanmaktır.

İŞ CİNAYETLERİNE KARŞI TUZLA DENEYİMİ

Fehmi Çapan

İşçi hareketinin 1980 sonrası deneyimleri gösteriyor ki, militan bir işçi hareketi iş cinayetlerine, sendikasıylaştırmaya, işten atılmalara ve taşeronlaştırmaya karşı fiili-meşru mücadelelerle açığa çıkarılabilir. Tuzla tersane deneyimi bunun en parlak örneğidir.

Son 15-20 yılda iş kazalarında yaşanan artışla, son yıllarda ortalama günde üç işçinin ölmesi düzeyine yükselmesinin taşeronlaştırma ve sendikasıylaştırmayla doğrudan bağı var. Taşeronlaştırma işçilerin birçok sosyal hakkının gasp edilmesine yol açtığı gibi, işçilerin yaşam hakkını da ortadan kaldırıyor. Örgütsüzlük ise işçilerin kolektif mücadelelerinin önünü kapattığı için, işçi hareketinin direncini ve kararlılığını zayıflatıyor. Tersanelerde çoğunluğu kayıt dışı olmak üzere kırk bin civarında işçi çalışıyor. Patronların kâr hırsı nedeniyle iş güvenliği sağlanamadığı için onlarca işçi iş cinayetlerine kurban gitti, yüzlercesi yaralı ve sakat kaldı.

Elektrik çarpması, patlama, yangın, yirmi dört saate varan uzun çalışma saatleri nedeniyle dikkatsizlik, güvenlik kemeri olmadığı için yüksekten düşme, sac, vinç

ya da forkliftten düşme gibi çoğunluğu önlenemez olaylardan dolayı onlarca işçi iş cinayetlerinin daha doğrusu patronların kâr hırsının kurbanı oldu. Tersanelerde revir, doktor olmadığı için erken müdahale ile yaralı işçilerin kurtarılabilceği kazalar ölümlerle sonuçlanıyor, ya da kârlarından feragat etmek istemeyen patronlar öncelikli olarak iş güvenliği tedbirleri için gerekli olan yatırımları ve önlemleri kısıyor, işyerinde bulundurmaları zorunlu olan iş güvenliği uzmanlarını bulundurmuyor. Yasal zorunluluk olarak uymaları gereken kuralları dahi uygulamayan tersane patronları işçilere kural dışı-yasadışı bir çalışma ortamı dayatıyor. Devlet de ciddi hiçbir denetim yapmıyor.

Kayıtdışı çalışmanın sürdüğü, sigorta ve sendika haklarının olmadığı, çalışmanın ağırlığının taşeronlaştırıldığı, işçilere kölelik koşullarının dayatıldığı, iş cinayetlerinin cehenneme çevirdiği bu koşullarda, Limter-İş sendikası baskı, gözaltı, tutuklama, tehdit ve saldırılara aldırmadan kararlı bir mücadele yürütüyor. Son 15 yılda binlerce işçinin katıldığı yüzlerce eylem ve protesto örgütledi. Patron güdümlü sarı sendika Dok Gemi-İş'in fiili saldırılarına rağmen işçilerin tek gerçek ve meşru sendikası olarak, sınıf sendikacılığı anlayışını benimseyerek, sosyalist mücadeleciler bir sendika örneği oluşturdu.

Uzun yılların deneyimi sonucu Tuzla tersaneler havzasında bulunan fabrikaları tek tek örgütlemek yerine, bütün bir havzayı tek bir fabrika gibi

örgütlemeyi amaçlayan Limter-İş ve öncü sosyalistler havza genelinde bir direniş örgütleyerek bu gidişatı durdurmaya çalışıyorlardı.

2007 Eylül'ünde peş peşe beş işçi iş cinayetlerine kurban gidince Limter-İş ve sosyalistler bu cinayetlere dur demek için eylemliliği daha üst bir aşamaya yerel genel greve sıçratmaya karar verdi. Gerek havza da ve emekçi mahallelerinde gerekse kamuoyunda duyarlılığı artırmak için ajitasyonu, propagandayı ve eylemsel yoğunluğu artırdılar. Bu çalışmalar 2008'in Ocak ve Şubat aylarında ardarda iş cinayetlerinin yaşanmasıyla birleşince, Tuzla tersaneler bölgesi yeniden toplumsal duyarlılığın odağı haline geldi.

AKP hükümeti ve patronlar, savunma halinde, oyalayıcı izahlarla, göstermelik düzenlemelerle, süreci geçiştirmeye çalıştı.

DİSK Başkanlar Kurulu dayanışmak için Tuzla Tersaneler bölgesinde 27-28 Şubat'ta yirmi dört saatlik oturma eylemi kararı alınca, Limter-İş de aynı günlere denk gelecek şekilde iki günlük yerel genel grev kararı aldı. 23 Şubat'ta yapılan işçi kitle toplantısında grev kararı onaylanınca çalışmalara daha fazla işçi katıldı. Çalışmaların temposu daha da artırıldı. İşçilerin oturdukları semtlerde, işyerlerinde, işçilerin uğrak yerlerinde bildiriler dağıtıldı, çağrılar yapıldı, tartışmalar örgütlendi. Yirmiye yakın tersanede grev komitesi kuruldu. İşçi aileleri de çalışmaların içine çekildi ve grevin bir parçası olarak örgütlendi.

Oluşan kamuoyunun baskısı ve etkili grev olasılığının ortaya çıkmasıyla patronlar telaş içinde iş güvenliği konusunda kimi önlemler almaya başladı. Böylece greve günler kala kazanımları da ortaya çıkmaya başladı.

Grevin ilk günü olan 27 Şubat sabahından itibaren Tuzla tersane havzası polis ablukasına alınmıştı. Limter-İş, Tekstil-Sen, TÜMTİS yöneticileri, işçiler ve sosyalistlerden oluşan ilk eylemci grubun gözaltına alınmasına rağmen grev ve eylem kırılmadı. Aydıntepe ve Tuzla içmeler istasyonu yönlerinden gelen işçilerle grupları çevrede bekleyen işçilerle birleşerek, iki bini aşkın bir kitleyle eylemi başlattı.

Büyük bir coşku ve öfke hakimdi kitlede. “Artık ölmek istemiyoruz”, “Direne direne kazanacağız”, “Yaşasın Tuzla direnişimiz” diye inliyordu alan. Bütün tehdit ve gözaltı saldırılarına rağmen greve katılım yüzde 70’i buldu.

Grev alanında işçilerin dışında öğrenciler, kadınlar, semt yoksulu emekçiler, sendikalar, meslek odaları temsilcileri de vardı. Saat 11.00’de DİSK kortejinin alana gelip oturma eylemini başlatması ve yapılan konuşmalarla coşku daha da arttı.

Grev ve direniş iradesi kırılmayınca sabah gözaltına alınanlar serbest bırakıldı. Böylece irade savaşını işçiler kazanmış oldu.

Baştan beri işçilerin sendikasını muhatap almak istemeyen patronlar örgütü GİSBİR, grevin ikinci günü Limter-İş’in de içinde olduğu heyeti

kabul etmek zorunda kaldı. Patronlar işçi heyetinin talepleri için çalışma başlatma sözü verdi.

Böylece, 27-28 Şubat 2008 Tuzla tersaneler grevi amacına ulaştı. Sonrasında talepleri takip etmek ve gerçekleştirilmesi için patronlara baskı yapmaya devam etmek gerekiyordu.

Ağır ve tehlikeli işkolu yönetmeliğinin uygulanması için adımlar atılmaya başlandı. Kimi tersanelerde günlük çalışma süresi sekiz saat ile sınırlandı, işçilerin sigortaları yatırıldı.

Meclis tersaneleri gündemine alarak Araştırma Komisyonu kurdu. Bazı tersanelerde iş güvenliği, teftişleri yapıldı. Kurallara uymadığı tespit edilen tersaneler geçici olarak mühürlendi.

Ancak GİSBİR ve AKP hükümeti birkaç adım attıktan sonra bu adımların içini boşaltmaya çalıştı ve verilen sözleri unuttu. Bu koşullarda iş cinayetleri de birbirinin ardından gelmeye devam etti. Limter-İş basın açıklamaları ve eylemleriyle verilen sözlerin tutulması için baskı yapıyordu. Bu yolla bir sonuç alamayınca çalışmalarını kazanıcı bir düzeye sıçratmak için sendika yöneticileri kolları sıvadı. Mayıs ortalarında geniş katılımlı bir işçi toplantısı organize etti. Toplantıya katılan işçiler de iş cinayetlerine “artık yeter” demenin vaktinin gelip geçtiğini belirtti. Toplantıda yeni bir bölgesel genel grev kararı alındı. Grev günü 15-16 Haziran büyük işçi direnişinin yıldönümüne denk getirildi.

Yaklaşık bir aylık yoğun çalışmanın sonucunda 15-16 Haziran direnişinin 38. Yıldönümünün yaklaştığı

günlerde tersanelerdeki iş cinayetleri de yeniden ana toplumsal-politik gündemlerden biri haline geldi.

Başta sosyalistler olmak üzere ilerici, demokrat, devrimci çevreler grev iradesinin etrafında toplandı. Emekçi semtlerin yanı sıra üniversitelerden, liselerden, meslek odalarından, işçi ve emekçi memur sendikalarından, aydınlardan, sanatçılardan Tuzla grevi için destek eylem ve etkinlikleri yapılmaya başlandı. Grev hazırlığı tüm coğrafyaya yayılan bir dayanışma hareketine dönüştü. Avrupa ve Latin Amerika başta olmak üzere uluslararası dayanışma ve destek de eksik olmadı.

15-16 Haziran Direnişininin 38. Yıldönümünde, binlerce işçi ve dostları Tuzla'daki grev meydanına aktı. Grev ve yüksek oranda bir katılım vardı. Greve katılıp çeşitli kaygılarla gelemeyen on binlerce işçinin de aklı, ruhu ve vicdanını da temsil ediyordu bu alan.

Alandan “grev grev “ sesleri, “artık ölmek istemiyoruz”, “İnadına sendika, inadına Limter-İş” sloganları, “Artık yeter” haykırışları yükseliyordu.

Grev havası, coşkusu ve öfkesi sadece Tuzla ile sınırlı değildi. Amed, Dersim, Malatya, Batman ve Mardin gibi Kürdistan illerinin yanı sıra, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Zonguldak, Çanakkale gibi Türkiye kentlerinde de aynı gün dayanışma eylemleri yapıldı. Anfilerde dayanışma haykırışları yükseldi.

16 Haziran grevi patronları sarsmıştı. Mesela GİSBİR'i aşarak sermayenin merkezi örgütlerinden biri

olan TOBB'un devreye girmesine yol açmıştı. Bugüne kadar yasadışı görülen Limter-İş, mücadeleleri sonucu hükümet ve sermayenin en yetkili organlarınca muhatap alınmak zorunda kalmıştı.

Grevden dört gün sonra TOBB, Limter-İş, DİSK, TMMOB, GİSBİR, Dok Gemi-İş, Deniz Ticaret Odası, İşçi Müfettişleri Derneği temsilcileri, İş Sağlığı ve Güvenliği uzmanları ve akademisyenlerin bir araya geldiği bir toplantı düzenlendi. Toplantıda patronlar ve hükümet işçi temsilcilerinin taleplerini kabul etti.

27-28 Şubat grevinin ardından sağlanan kısmi kazanımlar, 16 Haziran greviyle daha da genişletildi. 16 Haziran fiili havza grevi, hedefleri bakımından da amacına ulaştı. Fakat grev sektörel sınırları aşip deri ve diğer iş kollarını da kapsayan bölgesel bir genel greve dönüştürülemedi. Yine de bölgedeki mücadeleciler, öncüler, dinamik kesimlerinin tamamına yakını grev alanına taşındı. Varoşlar ile havzanın birleşik mücadelesi de bir biçimde başarıldı.

Sermaye ve onun devleti, hükümetlerinin, iş kazalarının “taktır-i ilahi” veya “kader” olarak görülmesi ve kanıksanması için ellerinden geleni yaptıkları gerçeği, Tersane deneyiminin bir kez daha öğrettiği önemli bir ders oldu. Kârları arttığı müddetçe de kaç işçinin öldüğü onlar için önemli değil. İşçi ölümlerini de “üretim maliyeti”nden sayıp geçerler.

Coğrafya genelinde iş kazalarının durdurmanın yolu, bir işçinin ölümü-

nü bile kanıksamaksızın mücadele etmekten ve hesap sormaktan geçiyor. Son yıllarda iş kazalarına karşı duyarlılık ve mücadele isteği, sadece Tuzla tersane havzasında değil, iş cinayetlerinde hayatını kaybeden işçi ailelerinde, kimi emek ve meslek örgütlerinde de duyarlılık gelişmekte. Ancak bu mücadeleler mevcut haliyle değerli olmakla birlikte sonuç almaktan uzaktır. Sonuç almak için devrimci, demokrat kesimler emek ve meslek örgütleri birleşerek, süreklileşmiş bir biçimde ayırım

yapmaksızın her iş kazasına karşı sokağa çıkarak yanıt verebilmelidir. Bu mücadeleleri merkezileştirecek örgütlenmeler yaratarak yaşam hakkı için yerel ve genel grev ve direniş hattında yürünebilmelidir.

Yol gösterici en iyi deneyim, Limter-İş ve sosyalistlerin önderliğinde Tuzla tersane havzasında son 15 yıllık pratik ve özellikle de 2008 yılının 27-28 Şubat ve 16 Haziran sektörel genel grev ve direnişinin kazanımıdır. Şimdi sıra bunları da aşan yeni grev ve direnişler örgütlemekte...

ERDOĞAN AYDIN'IN SON KİTABI VE TARİHE SINIFSIZ BAKIŞ ÜZERİNE*

Osman Tiftikçi**

Genelde İslam ve tarih üzerine yaptığı çalışmalarla tanıdığımız Erdoğan Aydın'ın, son olarak, *Osmanlı'nın Son Savaşı* isimli kitabı yayınlandı. Erdoğan Aydın bu kitabında Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'na nasıl girdiğini araştırıyor. E. Aydın'ın çalışması esas olarak siyasi karar alma süreçleri üzerinde, uluslararası anlaşma ve karşılıklı yazışmalar, gizli açık görüşmeler, özette sorunun biçimsel yanları üzerinde duruyor. Bu konuda ulaştığı birçok belgeyi de okuyucuya sunuyor.

E. Aydın İttihatçı'ların yöntemlerini son derece ayrıntılı olarak sergilerken, Enver'in ve İttihatçıların şahsında, bugün de başımıza bela olmaya devam eden bir çok siyasi ve ideolojik olguyu da eleştirip mahkum ediyor. Bu bakımdan kitabın militarizme, şovenizme, kontrgerilla yöntemlerine, emperyal yayılcı, asimili-

* Bu yazının ilk biçimine yaptıkları eleştiriler ve getirdikleri önerilerle, benim gerekli düzeltmeleri yapmamı sağlayan, Dergi yazı kurulundaki arkadaşlara teşekkür ederim.

** tiftikciosman@gmail.com

lasyoncu politikalara karşı demokrat bir duruşu var. Zaten E. Aydın'dan başka türlüünü de bekleyemedik.

Günümüzde tekrar şahlanmış bulunan şovenizm, azınlık ve Kürt düşmanlığı, emperyalist yayılmacı emeller, kraldan çok kralcılık biçimini alan emperyalizm uşaklığı, ulusal ve dini temellerde gemi aziya almış zorla asimilasyon politikaları dikkate alındığında, böyle bir duruşun önemi ortadadır. Bu önemli özelliğine karşın E. Aydın'ın, "*Osmanlı'nın Son Savaşı*" isimli çalışması, Türkiye tarihine sınıf penceresinden bakmayan, bunu reddeden resmi burjuva tarih anlayışını pekiştirebilecek özellikler de taşımaktadır. Biz bu yazıda kitapta kullanılan yöntem, tarihi olayları kavrayış tarzı üzerinde duracağız.

1.Türkiye Tarihine Bakışta Burjuvazinin Varlığının ve Sınıf Mücadelesinin Reddi

Erdoğan Aydın'ın kitabında "*sınıf*" kelimesi geçmiyor. E. Aydın siyasi iktidarda bulunanları, İttihat ve Terakki Partisi'ni sınıfsal kavramlara hiç başvurmadan, siyasi ve ekonomik literatürde bilimsel olarak tanımlanmamış bir kavramla; "*muktedirler*" olarak tanımlıyor. E. Aydın'ın Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'na girmesini sınıf mücadelesi temelinde açıklama gibi bir kaygısı yok.

E. Aydın, sınıfsız tarih yazımında olduğu gibi genel olarak "*Osmanlı*"dan, "*Osmanlı'nın çıkarlarından*" söz ediyor. Hatta bazan buna

"öz" sıfatını da ekleyip, "*Osmanlı'nın kendi öz çıkarları*"ndan¹ bahsediyor. "*Osmanlı'nın çıkarları*" denilen şeyler gerçekte Osmanlı devletini elinde bulunduran Osmanlı egemen sınıflarının çıkarlarıdır. Osmanlı sınıfsız bir toplum değildi. Sınıfsal parçalanmaya ek olarak Osmanlı, ulusal ve dini olarak da parçalanmış, çıkarları birbiriyle çelişen unsurlardan oluşan bir toplumdur. Özetle sanki yekpare bir bütünmüş gibi "*Osmanlı'nın çıkarları*"ndan söz etmek yanlıştır. Günümüzde de, "*Türkiye'nin çıkarları*", "*milli çıkarlar*" diye halka yutturulmaya çalışılan politikalar, emperyalizmin işbirlikçisi, egemen sınıfların çıkarlarını ifade eder. Dolayısıyla "*Osmanlı'nın öz çıkarlarının*" neler olduğuna kafa yormak, bu konuda devleti yönetenlerin nasıl davranmaları gerektiği konusunda öneriler üretmeye çalışmak, sol bir bakışın işi değildir. Ama E. Aydın'ın çalışması tümüyle Osmanlı devlet yöneticilerinin politikalarının yanlılığı ve doğru devlet politikasının ne olması gerektiği üzerine kurulmuş. Kitabın kanıtlamaya çalıştığı temel tez şöyle ifade edilebilir:

Osmanlı devleti savaşa girmeyip tarafsız kalabilirdi. Bunun koşulları da vardı. Osmanlı'nın savaşa girmesi tümüyle Enver Paşa ve birkaç İttihatçı'nın Alman işbirlikçisi, keyfi, maceracı tavırlarının, komplolarının bir ürünüdür. Hatta bu bir "*derin devlet operasyonu*"dur.² Enver

1 E. Aydın/ Osmanlı'nın Son Savaşı. Turan Hayalinden Sevr'e/ Kırmızı Yayınları 2. Baskı Nisan 2012. s. 349
2 Eşber Yağmurdereli'nin E. Aydın'la yaptığı röportaj. Yeni Harman dergisi sayı: 160 Nisan 2012

Paşa'nın ve İttihatçıların bu tavırları Osmanlı'ya büyük zararlar vermiş, onun çökmesine neden olmuştur.

Osmanlı'nın savaşa macera olsun diye, uçuk hayaller için, komplocu yöntemlerle sokulduğu, savaşa girmenin ve yenilginin bütün sorumluluğunun Enver başta olmak üzere İttihatçı liderlere ait olduğu görüşü, E. Aydın'a özgü bir görüş değildir. Bu görüş, resmi tarihin, Kemalist tarih yazıcılığının, hatta Cemaat tarihçiliğinin bilinen, yaygın görüşlerinden biridir. Kemalistler içinde M. Kemal'in, Osmanlı'nın savaşa girmesinin kaçınılmaz olduğunu savunduğunu iddia edenler de vardır. E. Aydın kitabında bunlara da değiniyor. Ama aynı çevre içinde İsmet İnönü'nün İkinci Dünya Savaşı sırasında koyduğu tavrın, Birinci Dünya Savaşı sırasında da konulabileceğini savunanlar da vardır. Kimine göre Enver'in yerinde örneğin M. Kemal olsaydı, ya da İslamcı tarihçilere göre Abdülhamit devrilmemiş olsaydı imparatorluk savaşa girmeyecek, ya da kazanacak tarafın (İngilizlerin) yanında girecek ve yaşayacaktı. Özetle, "*Osmanlı savaşa girmeyebilirdi, bunun bütün sorumluluğu İttihatçı birkaç kişiye aittir*" tezi, yeni bir tez değildir. Zaten E. Aydın'ın kendisi de bunu gösteriyor. Kitabının 486. sayfasında başlayan; "*Cumhuriyet Önderliğinin Savaş Hakkındaki Görüşleri*" başlıklı, kutu içine alınmış bölümde şunları yazıyor: "1932'de liseler için hazırlanan resmi tarih kitabında, İttihatçıların savaşa girmesi, '1914 senesi Ekim ayı sonlarında do-

ğu batı cephelerinde durumları kötüleşen Almanların her ne olursa olsun Osmanlı'yı savaşa sokarak bozuk durumlarını düzeltmek isteklerine' ve 'kendisini bunların nüfuzuna kattırılmış olan Osmanlı Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın bir an evvel savaşa girmek taraftarlığına' bağlanır."

Erdoğan Aydın kitabında, savaşa girişin biçimi üzerinde duruyor. Savaşa girmek için yapılan gizli işler, meclisin devre dışı bırakılması, oldu bittiler, uluslararası uzlaşma tekliflerini geri çevirmeler vs. Ama resmi tarih tarafından da abartılarak öne çıkarılan bu biçimsel yan çok da önemli değildir. Daha doğrusu sorgulanması gereken esas mesele bu biçimsel olgular değildir. Diyelim ki Enver ve İttihatçılar meclisi devre dışı bırakmasalardı, savaşa giriş kararı mecliste alınsaydı, Almanlarla pazarlıklar açıktan yapılsaydı değişen ne olacaktı? Osmanlı'nın savaşa böyle girmesi savaşı meşru ve haklı mı yapacaktı? E. Aydın'ın çalışması tümüyle meselelerin biçimsel yanı üzerinde duruyor, sorunun özünü, Osmanlı egemen sınıflarını -biçimi ne olursa olsun- bu savaşa girmeye iten birikmiş sorunları konu etmiyor. Sanki Osmanlı egemen sınıflarının, özellikle de genç burjuvazinin hiçbir sorunu yoktu, durduk yerde savaşa sokulup başına bela açıldı gibi bir yaklaşım var.

Emperyalist ülkelerin yaptığı gibi, burjuva parlamenter usüller uygulanırsa, komplolar olmasaydı Osmanlı savaşa girmezdi türünden bir varsayımı, kesin doğru kabul edip buradan

Osmanlı'da sınıflar ve yerli burjuvazinin durumu daha 1900'lü yılların başlarında tartışılıyordu.

Memurların tarihsel konumu ile, burjuvazinin tarihi görevleri arasındaki ilişki daha o zaman ortaya konulmuştu.

hareketle görüşler üretmek de bilimsel değildir.

Enver'e ve İttihatçılara yönelik eleştiriler savaş öncesinde ve savaş sırasında değil, İttihatçılar yenildikten sonra, İttihatçıların karalanması, lanetlenmesi moda olduktan sonra, yani 1918 sonlarından itibaren başladı ve Kurtuluş Savaşı boyunca da devam etti. Enver Paşa yurt dışına kaçtıktan sonra bile, "*İmparatorluğu kişisel hayalleri için batıran, beceriksiz, maceraperest bir adam*" olarak değil, tam tersine bir kahraman olarak kabul ediliyordu. Enver yenilgiden sonra da hâlâ İslam ve Türk dünyası üzerinde etkisi olan, büyük prestiji olan biriydi. Bunu görebilmek için Sovyetlerin onun bu prestijinden yararlanmak için yaptıkları işbirliğine, Enver'in Eylül 1920'deki *Doğu Halkları Kurultayı*'na katılmasına ve oradaki delegeler tarafından

coşkuyla karşılanmasına bakmak yeter.³ Tek parti yönetimi kurulduktan sonra Enver ve İttihatçı karalaması, 1919 öncesinin neredeyse tarihten silinmesine kadar vardı. Beceriksiz, beş para etmez, gücünü de Almanlarla işbirliğinden alan Enver portresi, tek parti döneminin, Kemalizmin bir imalatıdır. Enver yaşamı boyunca kitlelerin gözünde hiç böyle bir kişi olmadı.

Osmanlı'nın savaşa girmesiyle ilgili olarak cevaplandırılması gereken asıl soru, bu savaşa nasıl, hangi dalaverelerle girildiği değil, neden girildiği, savaşa girmenin Osmanlı'daki hangi sınıfın, sınıfların çıkarına olduğu, bu sınıfların savaşa girmek için komplolara, oldu bittilere baş vuracak kadar kararlı ve aceleci davranmalarının altında yatan birikimlerin, ihtiyaçların neler olduğudur. Ama E. Aydın'ın çalışmasında bunların cevabı yok. Çünkü E. Aydın Enver'i ve İttihatçıları bir sınıfın temsilcileri olarak görmüyor, Osmanlı'da burjuvazi diye bir sınıftan, hatta genel olarak sınıflardan habersiz görünüyor.

"Osmanlı'da Burjuvazi Yoktu" Tezinin Kökenleri

En başta bu yazıda sözü edilen Osmanlı'nın, 19. yüzyıl sonundaki ve 20. yüzyıl başındaki Osmanlı olduğunu, yani II. Abdülhamit ve II. Meşrutiyet döneminden söz ettiğimizi özellikle belirtelim.

Kemalist tarih yazımında elbette sınıflardan söz edilmez, sınıf mü-

3 Kurultaya M. Kemal tarafından temsilci olarak gönderilen İbrahim Tali Bey, önce Moskova'ya gidip Üçüncü Enternasyonal üyeleri ve Enver Paşa ile görüşmüş, sonra da Enver'le birlikte Bakü'ye gelmişlerdi.

cadelesi temelinde tahliller yapılmaz. Ama ciddi Kemalist tarihçiler içinde Osmanlı'nın sınıfsız bir toplum olduğunu savunan kimseye de rastlayamayız. Burada ilginç olan, Osmanlı'da ve tek parti döneminde sınıfların varlığının, örneğin toprak ağalarının, "mütegallibenin" (keyfi olarak hükmeden zorba egemenler), eşrafın, yoksul köylünün ve işçi sınıfının varlığının kabul edilmesi, ama burjuvazinin varlığının reddedilmesidir. Bizde her sınıf vardır ama burjuvazi yoktur! Olmayan burjuvazi sonradan Kemalistler tarafından, devlet tarafından yaratılmıştır. İşçi sınıfının varlığını kabul edip, burjuvazinin varlığını reddetmek bizdeki Kemalist tarih yazımına özgü bir garipliktir.

Bilimsellik ile ilgisi olmayan bu tezin kaynağı, kolayca tahmin edilebileceği gibi Türkiye burjuvazisinin kendisidir. İttihatçıların ve Kemalistlerin burjuvaziye ve egemen sınıfları temsil etmedikleri, burjuvazinin devlet tarafından sonradan yaratıldığı şeklindeki, diyalektik materyalizme cepheden karşı olan tez burjuvaziye ait bir tezdur.

Osmanlı'da burjuvazinin olmadığı tezi, yaygın biçimde 1908'den sonra dillendirilmeye başlandı. Bu da nedensiz değildi. Meşrutiyetle birlikte işçi eylemleri ve örgütlemeleri patlama yapmıştı. Mecliste azınlık temsilcilerinden oluşan ve işçi haklarını savunan, sosyalist bir grup kurulmuştu. Meclis dışında da Osmanlı Sosyalist Fırkası adıyla, etkisiz de olsa bir

parti vardı. Bu parti de sosyalizmden söz ediyor, yayın organının kapağına Marks'ın resmini basıyordu. Bu kadarı bile burjuvazinin alarm zillerinin çalmasına yetti. Burjuva aydınlar (Yusuf Akçura gibi istisnalar hariç), başta Maliye Bakanı Cavit Bey olmak üzere bütün İttihatçı Türk Müslüman vekiller, onlara ek olarak meclis dışındaki İslamcılar, "*Bizde burjuvazi yoktur, sınıflar yoktur! Mecliste sosyalizm lafını ettirmeyiz!*" diye bas bas bağırmağa başladılar: Bunlara göre Osmanlı Avrupa ülkeleri gibi değildi, geleneklerimiz, dinimiz onlardan farklıydı, sınıf mücadelesi kavramı bize uymazdı.

Yerli burjuvaların "*biz burjuva değiliz*", "*bizde Avrupa'daki gibi burjuvalar yok*" tepkisinin altında, bu kavramın henüz bilimsel olarak Osmanlı'da yerleşmemiş olmasının da önemli payı vardı. İslamcı burjuvalar başta olmak üzere genel olarak küçük burjuva kesimler, burjuvalığı sadece bir yaşam biçimi, kültür biçimi ve ahlak olarak anlıyorlardı. Bu kesimlerin Batı söz konusu olduğunda en sert tepki gösterdikleri olgu da Batı ahlakının, yaşam biçiminin taklit edilmesi, yerleştirilmeye çalışılmasıydı. Genel ve temel tez; "*Batı'nın bilim ve tekniğini alalım ama ahlakını, adetlerini almayalım*" biçimindeydi. Bu anlayışa göre bilim ve tekniğin burjuva olmakla bir ilgisi yoktu. Burjuvalık kültürel alana ait bir kavram olarak görülüyordu. Bu nedenle yerli büyük, küçük sermayedarların burjuvalığı kabul etmeleri, Batı ahlakını

kendilerine yakıştırmaları anlamına gelecekti. Özetle “burjuva” kelimesine, kavramına gösterilen sert tepkilerin altında, sınıfsal içgüdülerin yanı sıra, böyle önemli geleneksel, kültürel öğeler de vardı. Fakat M. Kemal’in ve Kemalistlerin “bizde burjuva yok” tezi tümüyle sınıfsal kaygıların ürünü olan, sosyalist ideolojiye, işçi sınıfı mücadelesine karşı bilinçli olarak öne sürülen bir tezdi. Yani sözünü ettiğimiz kültürel öğeler Kemalistler için geçerli değildi.

Burjuvazi sadece tepki göstermekle de kalmıyor, bu işin teorisi de yapılıyordu. Örneğin İslamcılar içinde teorik gelişkinliği ve toplumsal olayları kavramadaki yeteneği ile göze çarpan Said Halim Paşa:

“Osmanlılık aleminde ‘burjuva’ denilen halk, tamamıyla ehemniyetsiz içtimai bir amildir. Halbuki Avrupa toplumlarında, milletin mukadderatı üzerinde pek büyük bir hüküm ve ve nüfuza sahiptir. Buna karşılık Osmanlı cemiyetinde ‘memurlar’ en faal ve münevver bir unsur teşkil ederler”⁵ tespitini yapıyordu. Görüldüğü gibi Said Halim gene de insafliydi. Burjuvazi için “yok” demiyor, “var ama önemsiz bir toplumsal güçtür” diyordu. Said Halim’i diğerlerinden ayıran önemli bir fark da, memurlara biçilen tarihi rol konusundaydı. Örneğin Kemalistler, olmayan burjuvazinin görevini memurlar (sivil asker bürokratlar) üstlendi derken, Said Halim: “Memurların, asilzadeler ile burjuva

sınıfının yerini tutacağını zannetmek, adeta iktisatta tüketim ile üretimi birbirine karıştırmak kadar büyük bir hataya düşmek olur”⁶ diyordu.

Sait Halim Paşa’nın “önemsiz” dediği burjuva sınıfına başka burjuva ideologlar “yok” dediler. Burjuvazinin ilerici görevlerini onun namına sivil, asker memurların yerine getirdiğini iddia ettiler.

Osmanlı’da sınıflar ve yerli burjuvazinin durumu daha 1900’lü yılların başlarında tartışılıyordu. Memurların tarihsel konumu ile, burjuvazinin tarihi görevleri arasındaki ilişki daha o zaman ortaya konulmuştu. Said Halim Paşa ve diğer burjuva aydınlar, “memur” denilen siyasi, askeri, bürokrat kadroların burjuvazi ile ilişkisini, bu kesimin yerli burjuvaziyi temsil ettiğini göremiyordu.

Türkiye’de burjuvazinin olmadığı, sınıfların olmadığı tezi M. Kemal’in ve Kemalistlerin de en temel tezi oldu. M. Kemal daha ileri gidip bizde büyük toprak sahiplerinin, tüccarların da olmadığını bunların yaratılması gerektiğini söylüyordu.

Özetle Osmanlı’da ve tek parti döneminde burjuvazinin olmadığı tezi, Meşrutiyet burjuvazisinden, İttihatçılardan ve Kemalistlerden sola bulaşmış olan ve hala da kirleri temizlenememiş olan bir tezdur.

Bu teze karşılık daha Osmanlı döneminde, toplumsal ve siyasal olguları sınıfsal temelde çözümlemeye çalışanlar da vardı. Bunların en göze

5 İsmail Kara/ Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Temel Metinler s. 158
6 İ. Kara age s. 159

çarpanı Türkçü, Pantürkçü ve Mustafa Suphi'nin ideolojik biçimlenmesinde çok önemli rolü olduğunu düşündüğümüz Yusuf Akçura idi.

Akçura Osmanlı'ya sınıflı bir toplum olarak bakıyordu. Akçura, İttihat Terakki'yi ve diğer partileri de sınıfsal temelde çözümlemeye çalışıyordu. Akçura'ya göre İttihat ve Terakki devrimden önce, idari ve askeri memurların alt tabakasına (Akçura bunları da burjuva sınıfının bir parçası sayıyordu), Selanikli tüccarların çoğuna, Rumeli'de büyük çiftlik sahibi olan beylerden bir kısmına (örneğin Siroz Beyleri) ve Ermeni, Bulgar örgütleri gibi gayri Müslim güçlere dayanan bir örgüttü. Akçura, Selanikli tüccarların, büyük ticareti ve devlet ihalelerini tekelinde bulunduran Rum ve Ermenileri ekonomiden kovmak istediklerini de ileri sürüyordu.

Akçura muhalefeti bir araya toplayan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nı da, mevki ve makamlarını kaybetmiş eski memurların, eski hükümet zamanında servet yapmış tüccarların ve bir kısım taşra eşrafının temsilcisi olarak değerlendiriyordu.

Akçura 1924 yılında yazdığı bir başka yazıda; *"Harbin sonlarına doğru, İttihat ve Terakki Fırkası'na Türk burjuvazisinin mümessilidir (temsilcisidir) demek hatalı olmaz. Bir zamanlar İtilaf ve Hürriyet'in Anadolu'da en mümtaz (seçkin) taraftarlarını teşkil eden Müslüman eshab-ı emlak*

(toprak sahipleri) ve erbab-ı ticaret (tüccarlar), artık tamamen İttihat ve Terakki'ye malolmuştur" diyordu.⁷ (Parantezler bizim)

1908 devriminden sonra kurulan Osmanlı parlamentosunda sosyalist bir grup oluşturan azınlık sosyalist milletvekillerinin de olaylara sınıfsal gözle baktıklarını tahmin edebiliriz. Ama bunların yaptıkları tahliller hakkında bizim elimizde herhangi bir yazılı doküman yok.

Osmanlı yıkıldıktan sonra kurulan TKP'nin önderleri, Mustafa Suphiler de Türkiye'de olan bitenlere sınıfsal pencereden bakıyorlardı. Örneğin Ş. Hüsnü'ye göre İttihat ve Terakki önce küçük burjuvazinin etrafında toplandığı bir orta sınıf örgütüydü. Ama savaş sırasında bu örgüt ayrıştı. *"İttihat ileri gelenleri az zamanda mali ve iktisadi çevrelere karıştılar."* Yerli ve yabancı kapitalistlerin kucağına atıldılar. Artık İttihat ve Terakki yönetimi içinden çıktıkları sınıfı değil, kozmopolit unsurlardan oluşan *"şehirli sermayedarlar sınıfını"* temsil ediyordu.

Şefik Hüsnü savaşa karşı farklı tavırları da gene sınıfsal temelde çözümlemeye çalıştı. Ona göre İttihatçıların temsil ettiği sermayedar burjuvaların çıkarı, savaşan iki taraftan birini tutup savaşa girmekten yanaydı. İttihatçıların küçük burjuva kanadı ise, *"tarafsız kalmak ve varlığımız tehlikeye düşmedikçe savaşa katılmamak"* istiyordu. Ş. Hüsnü sermayedar

⁷ Yusuf Akçura'nın yazıları için şu kaynaklara bakılabilir:

"Türk Milliyetçiliğinin İktisadi Menşelerine (Kaynaklarına) Dair" akt. Hilmi Ziya Ülken/ Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi s. 392, 393

Osmanlı'da
yerli ("Milli") burjuvazi
olmadığı
tezinin günümüzde
bile etkili olmaya
devam etmesinin,
önemli nedenlerinden
biri, Osmanlı
burjuvazisinin
bilimsel olarak
yeterince
incelenmemiş
olmasıdır.

burjuva sınıfının savaş sırasında yaptığı ticaret, vurgunlar ve yolsuzluklar sayesinde büyük servetler kazandığını ve "*sağlam bir iktisadi temel üzerine oturmuş*" olduğunu da belirtiyordu. Ş. Hüsnü'ye göre Kemalistlerin önderlik ettiği "*Halkçı devrime*" karşı çıkanlar da bu burjuva kesimdi. Ona göre Halk Fırkası taşralı küçük burjuvazinin örgütüydü.⁸

Burada konumuz açısından önemli olan Akçura'nın ve Ş. Hüsnü'nün tahlillerinin doğruluğu ya da yanlışlığı değildir. Burada önemli olan siyasi oluşumlara, iktidarda bulunanların verdikleri siyasi kararlara, uyguladıkları politikalara (bu arada Birinci Dünya Savaşı'na girilmesine de) sınıfsal temelde yaklaşma çabasıdır ve bu yaklaşım doğrudur. Bugün de kullanmamız gereken doğru yöntem budur.

Genel Hatlarıyla Osmanlı Burjuvazisi

Osmanlı'da yerli ("Milli") burjuvazi olmadığı tezinin günümüzde bile etkili olmaya devam etmesinin, önemli nedenlerinden biri, Osmanlı burjuvazisinin bilimsel olarak yeterince incelenmemiş olmasıdır. Sadece, Osmanlı'da kapitalizmin yükselişe geçtiği 1880'li yıllardan 1918'e kadar olan dönemi, bu dönemde Müslüman Türk burjuvazinin durumunu bilimsel olarak incelemek bile, bu sınıfın Batılı burjuva sınıfı ile ortak yanlarını ve onu farklılaştıran kendine özgü yanlarını görmeye yetecektir.

Batı Trakya, Ege ve Marmara Bölgesi, Çukurova, Osmanlı'da ticari tarımın gelişkin olduğu bölgelerdi. 1856 yılında yapılmaya başlanan demiryolları Ege bölgesinin tarım ürünleri ve madenlerini İzmir limanına getirecek biçimde planlanmıştı. Kırsal alanda küçük toprak mülkiyeti egemendi. Toprakların önemli bir bölümü devlete, kamuya aitti. Bu yapı yerli tüccarlar ve pazar için üretim yapan irili ufaklı yerli tarım burjuvaları da yaratmıştı.

Abdülhamit döneminde Osmanlı ekonomisi, İngiliz ve Fransızlar başta olmak üzere, esas olarak yabancı ayrıcalıklı şirketlerin egemenliği altındaydı. Ama bu ayrıcalıklı yabancı şirketlerin yanı sıra Müslim ve gayri Müslim Osmanlı vatandaşlarından oluşan bir yerli burjuvazi de vardı. Abdülhamit yapabildiği kadarıyla bu yerli burjuvazinin önünü açmaya çalıştı.

8 Şefik Hüsnü/ "Türk Burjuvazisinin Aile Kavgaları" Aydınlık Dergisi 1924. Şefik Hüsnü/ Türkiye'de Sosyal Sınıflar/ Kaynak yayınları 2. Basım 1997 kitabı içinde.

şıyordu. Günümüzün ticaret, sanayi ve ziraat odaları 1880’li yıllardan itibaren Abdülhamit döneminde kuruldu. İlk olarak 1882 yılında Dersaadet (İstanbul) Ticaret Odası kuruldu. Daha sonra Konya’da (1882), Antalya’da (1882), Trabzon’da (1884), İzmir’de (1885), Edirne’de (1885), Mersin’de (1886), Bursa’da (1889), Adana’da (1894), Canik’de (Samsun 1901) odalar kuruldu.⁹ Osmanlı burjuva sınıfının, daha II. Meşrutiyetten önce, Batı Trakya, Ege, Marmara, Doğu Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde odalarda örgütlü bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bu odalarda Müslim ve gayri Müslim Osmanlı burjuvazisi birlikte örgütlüydü. Meşrutiyetten sonra Müslüman ve Türk unsurlar öne çıkmaya başlayacaklardır. 1912 Balkan bozgunundan sonra Türkçülüğe meyleden İttihat ve Terakki yönetimi, Müslüman Türk burjuvazinin önünün açılabilmesi için elinden geleni yapacaktır. Meşrutiyetle birlikte “milli” şirketlerin sayısı hızla artacaktır. Devlet bir yandan “Teşvik-i Sanayi Yasası” ile (1913), bir yandan bizzat kendisi bu tür milli şirketler kurarak (Kara Kemal’in Milli şirketleri gibi) ekonomiyi millileştirici bir çizgi izleyecektir.

İttihat ve Terakki’nin 1913 programında yabancılara verilen imtiyazların ve kapitülasyonların kaldırılması kutsal bir amaç olarak ilan edilmişti. Programın 31. Maddesi, “Borsa, ticaret, ziraat ve sanayi odalarının” çoğaltılmasını, buralara

kaynak aktarılmasını öngörüyordu. “Teşvik-i Sanayi” Kanununa göre sanayi için ithal edilen makine ve teçhizattan gümrük alınmayacak, yatırımcılara bedava arazi verilecek, 15 yıl vergi alınmayacaktı. Devlet ithal ürün kullanmayacak pahalı da olsa yerli ürün alacaktı.

Bunlar olmayan burjuvaziyi yoktan var etmek için değil, var olan burjuvaziyi güçlendirmek, onun gelişiminin önünü açmak için yapılan, yani burjuva adına, onun çıkarlarına yapılan işlerdi. Bunları yapan siyasilere politikalarını yerli burjuvazinin, Osmanlı burjuvazisinin çıkarları belirliyordu.

Sadece ticaret, sanayi, ziraat odaları değil, yerli anonim şirketler de 1880’li yıllardan itibaren kurulmaya başladı. 1882 yılında anonim şirketler için bir “Osmanlı anonim şirketi iç tüzük örneği” yayımlandı. Anonim şirket olgusu, yerli Osmanlı burjuvazisinin artık dükkancı, esnaf düzeyini aşmaya başladığını gösteriyordu. Yerli anonim şirketler İttihat ve Terakki döneminde, özellikle de “Teşvik-i Sanayi Yasası”ndan sonra hızla arttı. 1918 yılında “Osmanlı Ziraat ve Ticaret Nezareti” (günümüzdeki Sanayi ve Ticaret bakanlığı), “Memaliki Osmaniye’de Osmanlı Anonim Şirketleri” isimli bir katalog yayınladı. Bu katalog, “Osmanlı devleti sınırları içindeki Osmanlı (o dönemdeki tanımları itibarıyla milli, Türk) anonim şirketlerini”¹⁰ derlemeyi hedeflemişti.

⁹ Kuruluş tarihlerini ticaret odalarının internet sitelerinden aldık.

¹⁰ Yayına hazırlayan Celali Yılmaz/ Osmanlı Anonim Şirketleri/ Scala yayıncılık Nisan 2011

(Parantez C. Yılmaz) Katalogda 130 adet Osmanlı Anonim Şirketi vardı. Bu şirketlerin 42'si ticari, 42'si sanai, 16'sı mali, 15'i inşaat ve nakliyat, 9'u sigorta ve toplumsal amaçlı, 6'sı zırai şirket olarak sınıflandırılmıştı. Ama gerçek sayı bunun çok daha üzerindeydi. Örneğin Zafer Toprak'ın aynı konu üzerindeki çalışmasına göre 1909-1918 döneminde kurulan anonim şirket sayısı 266, 1909'dan önce kurulanlarla birlikte toplam anonim şirket sayısı da 366 idi.¹¹

İttihat ve Terakki'nin kapitalist programları, 1908 devrimi ile başlayan siyasi hareketlilik, bir çok dernek ve siyasi partinin kurulması, 1918 yılı sonlarından itibaren tekrar onlarca siyasi parti ve siyasi derneğin kurulması, Osmanlı'nın sınıfsal yapısının siyasi alana yansımalarından başka bir şey değildi. Bu partiler, cemiyetler içinde en etkili sınıf da burjuvaziydi. Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra, İstanbul'da (başkentte) kurulan "Ahali İktisat Fırkası", "Milli Ahrar Fırkası", "Milli Türk Fırkası" örneklerine bakmak bile bunu görmeye yeter.¹² Bunların tamamı tüccarlar, kapitalist toprak sahipleri yani değişik alanların burjuvaları tarafından kurulan partilerdi. Son Osmanlı Meclisini oluşturanlar da, TBMM'ni oluşturanlar da Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini kuranlar da, Osmanlı egemen sınıfları ve burjuva kesimlerdi.

2-Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Egemen Sınıfları

Enver'in Görüşleri, O Dönem Müslüman Burjuvazinin Genel İdeolojik Görüşleriydi

E. Aydın Enver Paşa'nın Turancılığı üzerinde özel olarak duruyor. Hatta Enver Paşa'nın Turancılığı'nı, "savaş isteğinin ardındaki asıl etken"¹³ olarak görüyor. E. Aydın kitabında Turancılığı sanki sadece Osmanlı'ya özgü olan ve Rusya'ya saldırmak için uydurulmuş bir bahane gibi değerlendirerek hata yapıyor. Turancılık (Pantürkizm) ve Panislamizm Enver'e ve Osmanlı'ya özgü "çılgınlıklar", "hayalperestlikler" değildi. Bu görüşlerin oluşmasında ve yaygınlaşmasında Enver'in en küçük bir payı olmamıştı. Enver zaten yıllardır var olan bu görüşlerin savunuculuğunu yaptı ve kendi çapında bunları gerçekleştirmek için uğraştı. Yani Enver bu görüşlerin gerçek sahibi sınıfa hizmetten başka bir iş yapmadı. E. Aydın'ın da yazdığı gibi, bu görüşlerin hizmetkar çevresi de epeyce genişti. İslamcılar (E. Aydın M. Akif örneğini veriyor), edebiyatçılar, şairler (E. Aydın Ömer Seyfettin örneğini veriyor) yani genel olarak aydın kesimi savaştan, Almanya'dan ve Pantürkizmden yanaydılar. Ama Pantürkizm Osmanlı'da ortaya çıkmamıştı

11 Zafer Toprak/ Milli İktisat-Milli Burjuvazi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları İst. 1995'ten aktaran C. Yılmaz yage. S. 65

12 1908 II. Meşrutiyet ve 1918'den sonra Mütareke Döneminde kurulan partiler, siyasi dernekler için Bkz. T. Zafer Tunaya/ Türkiye'de Siyasi Partiler

13 "Çılgınca savaş isteğinin ardındaki asıl etkeni, Turancı siyaseti.." (E. Aydın s. 454)

ve taraftarları sadece Osmanlı aydınları, siyasileri değildi. 1900'lerin başlarında ve İkinci Meşrutiyet döneminde Pantürkizm ve Panislamizm bütün Türk ve İslam dünyasında yaygın, moda akımlardı. Pantürkizmin ve Panislamizmin burjuvazi ve egemen sınıf sözcüleri tarafından lanetlenmesi, Osmanlı yıkılıp yerine ulusal bir devlet kurulduktan sonradır.

Pantürkizm, Rusya'da fabrikatör düzeyine gelmiş Tatar burjuvazisinin bir ideolojisi ve özlemi olarak 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıktı. Yani Pantürkizm doğrudan bir burjuva ideolojisi idi. Orta Asya ve Çin'le ticari ilişkileri tekelinde tutan Müslüman Tatar burjuvazisi, Türk ve Müslüman ülkeleri kendi iç pazarı halinde bütünleştirebilmek için bu teoriyi geliştirdi. Tatar burjuvazisi bu amacına Rus Çarlığından kopmadan, onunla işbirliği halinde ulaşmak istiyordu. Pantürkizmin yanı sıra Panislamizm de aynı amaçla gene 1800'lü yılların ortalarından itibaren Tatar burjuvazisi tarafından geliştirildi. 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlarında Orta Asya ülkelerinde gelişen milliyetçi hareketler de hem Pantürkist idiler hem de Panislamcı. Ama bu düşünceler, Tatar burjuvazisinin Panislamcılığı ve Pantürkçülüğünden farklı olarak, ayrı milli devletler kurmayı ve Rus Çarlığı'na karşı ortak bir cephe oluşturabilme özlemini ifade ediyordu.

Türkçülük ve Pantürkizm Türkler içinde en son Osmanlı'da gelişti. Türkçülüğün en gelişkin teorisyenleri

de Rusya'dan gelen Tatarlar ve diğer Asyalı uluslardan kişilerdi. Bunların en başında Yusuf Akçura'yı anmak gerekir. Akçura milliyetçiliğin, Türkçülüğün burjuva bir ideoloji olduğunu yazıp, sınıfsal köklerini göstermişti. Pantürkizm doğal olarak Osmanlı egemen sınıflarının çıkarına uydu-ruldu. Bütün Türklerin Osmanlı egemenliği altında birleştirilmesi biçimini aldı.

Turancılığın ya da Pantürkizmin "çılgınlık", "hayalperestlik" olarak görülmesine gelince. Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarında örneğin Pantürkizm hiç de "çılgınlık", "hayalperestlik" olarak görül-müyordu. Pantürkizm, Tatarlar ve Başkırtlar başta olmak üzere Orta Asya'nın Türki bölgelerinde arasında yaygın bir ideolojydi ve esas olarak Rusya'yı tehdit ediyordu. Kafkaslar ve Orta Asya'da ulusal bilince erişen bütün

Türkiye burjuvazisi
söz konusu olduğunda
şöyle bir risk de vardı:
İttihatçılığı ya da
daha doğru bir ifade
ile imparatorluğun
Pantürkizmini ve
Panislamizmini devam
ettirmeye çalışmak
İngiliz emperyalizmi ve
Sovyetler Birliği ile arayış
bozardı.

yerlerde Rus Çarlığı'na karşı bir mücadeleye başlatılmıştı. Bu Türkçü-İslamcı hareketler, Osmanlı'yı kendi doğal müttefiki olarak da görüyorlar, ondan yardım bekliyorlardı. Nitekim sıkışan, zorda kalan bütün milliyetçi önderler İstanbul'a kaçıyordu. Osmanlı devletinin, Almanya'nın da desteği ile bu hareketleri ortak bir çatı altında toplayabilmesi, en azından bunların bir kısmı ile ittifaklar geliştirebilmesi mümkün görünüyordu. Böyle bir şey ihtimal dahilindeydi ve Osmanlı egemen sınıfları savaş sırasında bu ihtimali gerçeğe çevirmek istediler. Rusya'ya karşı bütün Türklerin Osmanlı liderliği altında birliğini gerçekleştirmeyi umdular. Emperyalist güçlerin birbiriyle savaşta tutuştuğu, Rusların birkaç cephede savaştığı, Rus egemenliğindeki ulusların kendi istemleri doğrultusunda mücadeleye giriştikleri koşullarda, Türklerin birleşip, Osmanlı ile birlikte Ruslara karşı savaşmalarını istemek hiç de saçma bir düşünce değildi. Yani Turancılık ya da Pantürkizm, savaş koşulları altında Osmanlı egemen sınıflarının hiçbir biçimde ihmal edemeyecekleri bir silah durumundaydı. Bu nedenle bütün İttihatçılar, İslamcılar, şairler, edebiyatçılar, aydınlar Türkçülüğe ek olarak Turancıydılar. Pantürkizm Enver'in bir icadı ya da orijinalliyi değildi. Onun yerinde kim olursa olsun bu silahı deneyecekti. Tabii Panislamcılıkla birlikte.

Pantürkizm doğrudan Rusya'yı, Panislamizm ise esas olarak İngiltere'yi tehdit ediyordu. Sadece

Mısır ve Hindistan gibi iki önemli ülkedeki İslamcı ve milliyetçi hareketler bile İngiltere'nin tedirgin olmasına yetiyordu. Bu ülkelerde İngiliz emperyalizmine karşı Panislamist hareketler eskiden beri vardı ve bu hareketler Osmanlı'ya ve onun başındaki halifeye yakın duruyorlardı. Çünkü güce, yardıma ihtiyaçları vardı. Bu nedenle Mısır, Hindistan, Afganistan gibi ülkelerde İngiliz sömürgecilikine karşı tepkileri Osmanlı liderliği altında Panislamizmi kullanarak toplamaya çalışmak, bu iş için Halifeye Cihad fetvaları yayınlamak, bu ülkelere örgütçüler, etkili din adamları göndermek hiç de saçma sapan işler değildi. Nitekim İttihatçılar Dünya Savaşından önceki yıllarda Hindistan başta olmak üzere Müslüman ülkelere örgütçüler gönderiyorlardı. Örneğin Hindistan'da İttihatçıların iyi bir prestiji vardı. Dolayısıyla Turancılık ve Panislamizm hem müttefik Alman emperyalizmi hem de Osmanlı egemen sınıfları açısından mutlaka kullanılması gereken imkanlar durumundaydılar.

Ama umulduğu gibi olmadı. Ne Halife fetvaları, ne Pantürkizm, ne de Panislamizm kullanılarak gösterilen olağanüstü çabalar sonuç vermedi. Savaş sonunda bambaşka bir dünya ortaya çıktı. Müslüman ülkelerde ulusal devletler kuruldu, Rus Çarlığına bağlı Türkler kendi Sovyet Cumhuriyetlerini kurdular, Pantürkçü, Panislamcı hareketler tasfiye oldu. Böyle bir dünyada, artık Panislamcılıktan, Turancılıktan söz etmek gerçekten de

saçmalamaktı. Sadece Türkiye burjuvazisi değil, başka Türk burjuvalar da artık Pantürkizmi ağızlarına almaz oldular. Hatta Türkiye burjuvazisi söz konusu olduğunda şöyle bir risk de vardı: İttihatçılığın ya da daha doğru bir ifade ile imparatorluğun Pantürkizmini ve Panislamizmini devam ettirmeye çalışmak İngiliz emperyalizmi ve Sovyetler Birliği ile arayışı bozardı. Bir an önce emperyalizmle bütünleşmek isteyen, “*muasır medeniyet seviyesine yükselmek*” isteyen burjuvazinin başına olmadık işler açardı. O nedenle dün sahiplenilen siyasi liderler ve fikirler, şimdi yere çalınmaya başlanmıştı. İttihatçılara ve Enver’e ve onların uğrunda canlarını verdiği ideallere atış serbestti.

Tekrar edelim: Pantürkizm ve Panislamizm Enver’e özgü olmayan, o dönemde bütün Müslüman Türk ülkelerin burjuvazisine ait olan düşüncelerdi. Enver ve İttihatçılar Osmanlı’daki Müslüman Türk burjuvazinin istemlerini yerine getirmeye çalışmaktan başka bir iş yapmadılar.

Erdoğan Aydın’ın özellikle üzerinde durduğu, Alman işbirlikçiliği, ordunun Alman etkisi altına sokulması da Enver’in bir marifeti değildi. Bu süreç de Enver’den çok önce Abdülhamit döneminde başlamıştı. Enverleri, M. Kemalleri, Abdülhamit’in getirip rütbe ve ayrıcalıklar verdiği Alman generaller yetiştirmişti. Yani Osmanlı egemen sınıfları kendi çıkarlarını çok daha önceden Almanlarla işbirliğinin geliştirilmesinde görmeye başlamışlardı. Üstelik bu sadece Os-

manlı egemen sınıflarına özgü bir olay da değildi. Örneğin Çin ve İran egemen sınıflarında da aynı eğilim vardı. Yani 1880’li yılların sonlarından itibaren Alman işbirlikçiliği, yarı-sömürge devletlerde ortaya çıkan genel bir eğilimdi. Bu da sebepsiz değildi. Almanya 1880’li yıllarda hızla gelişmiş, dünya pazarlarından pay isteyen bir güç haline gelmişti. Ama dünyanın paylaşımı hemen hemen tamamlandığı için, Almanya’nın elinde İngiltere, Fransa gibi sömürge imparatorluklarının ellerindekini almaktan başka imkan kalmamıştı. Almanya, İngiltere ve Fransa’nın tersine zora başvurmadan, yarı-sömürge ülkelere tavizkar davranarak, onlara sözde sahip çıkarak etki alanını genişletmeye çalışıyordu. Öyle ki Alman İmparatoru kendisini Ortadoğu Müslümanlarının koruyucusu bile ilan etmişti. Böyle bir sömürgeci güç, İngiliz ve Fransızların dayatmaları, baskıları karşısında bunalan Abdülhamit ve Osmanlı egemen sınıfları için iyi bir fırsat oldu. İttihatçılar önce İngilizlere yanaşmak istediler. Ama eski dayatmalarla karşılaşınca Abdülhamit Almancılığını devam ettirdiler. Alman işbirlikçiliği Birinci Dünya Savaşı sırasında doruk noktasına vardı. Ama tekrar edelim bu işbirliği Almanya ile Osmanlı egemen sınıfları arasında 20, 30 yıldır zaten vardı. Yani Enver’in Almancılığı, Alman işbirlikçiliği de Osmanlı egemen sınıflarının, burjuvazinin işbirlikçiliğinin siyasi ve askeri dışavurumuydu. Bu işbirlikçilik Enver’in kişiliğinin bir ürünü değil, sınıfsal bir olguydu.

Osmanlı Devletinin Savaşa Girmesine Neden Olan Esas Etken, Enver'in Almanlara Satılmışlığı, onursuzluğu, Vatanını Sevmemesi, İnsanlık Düşmanı Olması Değil, Egemen Sınıfların ve Burjuvazinin Birikmiş Sorunlarıydı.

Nasıl ki Birinci Dünya Savaşı, emperyalist ülkelerin birkaç ay içinde aldıkları siyasi kararların ürünü değilse, bu savaşın altında kapitalizmin krizi, birikmiş sorunlar, emperyalist ülkeler arasında çözülemeyen çelişkiler yatıyorsa, aynı durum Osmanlı için de geçerliydi.

Osmanlı'nın savaşa girmesinin nedeni Osmanlı egemen sınıflarının ve Müslüman burjuvazinin birikmiş sorunlarıydı. Enver'in yerinde bir başkası da olsa bu savaşa girilecekti. Girmeyen iktidardan düşürülecekti. Tıpkı Hürriyet ve İtilaf Fırkası hükümetinin 1913 yılında Babı Ali baskısıyla düşürülmesinde olduğu gibi. Babı Ali baskını yapıp hükümeti deviren, görünürde Enver'in peşindeki bir avuç İttihatçı silahşördü. Ama onların arkasında Balkanlar'da, Anadolu'da, İstanbul'da İttihat ve Terakki içinde örgütlenmiş egemen sınıflar vardı. Baskın öncesinde bunlar Hürriyet ve İtilaf Fırkası hükümeti üzerinde büyük bir baskı oluşturmuşlardı.

II. Meşrutiyetten önce, 20. yüzyıl başlarında ağır ekonomik ve siyasi sorunlar altında bunalmış bir yerli burjuvazi vardı. Bu sorunları şöyle özetleyebiliriz:

Bu sınıf iktidarda değildi, iktidara ortak bile değildi. Gerçi siyasi iktidarda bulunan Abdülhamit, tıpkı

II. Mahmut, Abdülmecid, Abdülaziz gibi yerli burjuvazinin önünü açacak işler yapmak için çırpınıyordu. Rusya ve Almanya'daki reformist monarşilerin yolundan yürüyordu. Üstelik eğitim, hukuk, devlet bürokrasisinin, ordunun kapitalistleştirilmesi alanlarında önemli işler de yapmıştı. Ama kapitülasyonlar, Düyunu Umumiye ve Abdülhamit üzerindeki siyasi baskılar yüzünden, devlet imkanları burjuvaziye aktarılamıyor, tarımdan sanayiye kaynak aktaracak, yerli sanayiye teşvik edecek işler yapılamıyordu. Önemli işletme imtiyazlarının tümü yabancılara veriliyordu. Bütün kararların tek kişi tarafından alınması, muhalif her sesin susturulması, Abdülhamit'in İngiltere ve Fransa'ya karşı takındığı pasif, korkak tavır nedeniyle yerli burjuvazinin gelişiminin önündeki engellerin kaldırılmaması, burjuvaziye illegal yöntemlere başvurmaya mecbur etti. Burjuvazi bizim tarihimizin ilk illegal, silahlı başkaldırısı mücadeleye yöntemi olarak benimseyen örgütünü, İttihat ve Terakki'yi kurdu. 1908 yılında Abdülhamit'e zorla Meşrutiyetin kabul ettirilmesiyle, yerli burjuvazi siyasi sorununu genel olarak çözdü. Ama diğer sorunlar daha da ağırlaştı.

İmparatorluk hızla parçalanıyordu. Yani yerli burjuvazinin kendi doğal sömürgeleri olarak gördüğü, Almanya ve Japonya gibi hızla kapitalistleşip, kendi pazarı haline getirmenin düşlerini kurduğu topraklar süratle elden çıkıyordu. Bunu engellemenin, hatta kaybedilen yerleri geri almanın

bir yolu bulunmalıydı. İmparatorluğun yıkılmasına engel olunmalı, eski görkemli günler geri getirilmeliydi. E. Aydın'ın sanki sadece Enver'e özgü bir hastalık olarak sunduğu, yayılcı, işgalci hayaller gerçekte Osmanlı yerli burjuvazisinin ve egemen sınıflarının en başta gelen emeliydi. 1913 Babı Ali darbesinin altında, Balkanların elden çıkması karşısında pasif bir tavır alan, hatta İttihatçılar için; "*Selanik gitti kökleri kurudu*" diye sevinen İngilizci Sadrazam Kamil Paşa'ya, Hürriyet ve İtilaf hükümetine karşı egemen sınıfların tepkisi yatıyordu.

Müslüman burjuvazi ciddi bir sermaye birikiminden yoksundu. Avrupalı rakipleriyle, yani tüm dünyaya meta üreten, sermaye ihraç eden tekellerle karşılaştırıldığında, kendisine burjuva bile diyemiyordu.

Yerli burjuvazinin gelişimini engelleyen en önemli faktör, kapitülasyonlar adı altında yabancılara tanıyan ekonomik, hukuki ayrıcalıklardı. Osmanlı devleti gümrüklerini bile kendisi belirleyemiyordu. Bu nedenle yerli burjuvaziyi yabancı rekabetine karşı koruyucu, geliştirici önlemler alınamıyordu. Yani Rusya'nın, Japonya'nın yaptığını Osmanlı Müslüman burjuvazi yapamıyordu. Osmanlı kendi vergilerini bile toplamıyor, vergiler Dünyu Umumiye aracılığıyla yabancılara aktarılıyordu. Osmanlı kendi parasını bile ba-

samıyordu. Sonuç olarak yerli Müslüman Türk burjuvazi gelişebilmek için kapitülasyonlardan kurtulmak, hiç değilse gümrüklerini kendisi belirlemek, devlet imkanlarını kendi gelişimi için seferber etmek, tarımdan saniye kaynak aktarabilmek, toplanan vergileri "*sanayiye teşvik*" vs. adıyla kendi hizmetine alabilmek zorundaydı.

İttihatçılar, gümrükler ve kapitülasyonlar konusunda emperyalistlerle sıkı bir mücadeleye girdiler. İttihatçılar 23 Ocak 1913 darbesinden sonra, Osmanlı'ya Avrupalı devletler tarafından 17 Ocak'ta verilmiş notaya verdikleri cevapta bu istemleri de sıralamışlardı.¹⁴ Tarım üreticilerini, tüccarları, şehirlerdeki yerli esnafı örgütlü hale getirdiler. Teşviki Sanayi yasaları çıkardılar. Milli bankaların ve şirketlerin kurulması için seferber oldular. Bütün bunlar savaştan önce olan gelişmelerdi ve istenilen başarı sağlanamadı. Kapitülasyonlar da, yabancının gümrük ayrıcalıkları da aynen durmaktaydı.

Osmanlı yerli burjuvazisinin kendine özgü önemli bir diğer sorunu, iç pazarına bile başkalarının, yabancı şirketlerin ve azınlık Rum ve Ermeni burjuvaların egemen olmasıydı. İç pazarı yabancının ve azınlık burjuvazinin elinden almak, Batılı sömürgecilerle ilişkilerde tali planda kalmaktan kurtulup, azınlıkların yerine ilk plana

¹⁴ Nota'da Edirne'nin terkedilemeyeceği, Ege adalarının Anadolu'dan ayrılamayacağı gibi toprak istemlerinin yanısıra; kapitülasyonların kaldırılması, gümrük özgürlüğü, mali ve iktisadi bağımsızlık, yabancı postanelerin kaldırılması gibi istemler de vardı ve gümrükler yüzde dört artırılmıştı. Bunlar Dünya Savaşı'nın arifesinde olan gelişmelerdi.

geçmek, yerli burjuvazi için öldüresiye bir istekti.

**Burjuvazi Savaştan
Bir Çok İsteğini
Gerçekleştirmiş
Olarak Çıktı**

Birinci Dünya Savaşı çıktığında yerli burjuvazi istemlerinin gerçekleşme zamanının geldiğine inandı. Örneğin ulusal hareketlerin gelişmeye devam ettiği topraklar zorla Osmanlı'ya tekrar bağlanabilir, güçlü Alman ordularının ve becerikli, yetenekli Alman generallerinin de komuta ettiği askeri güçlerle yeni bölgeler ele geçirilebilir, kapitülasyonlar kaldırılıp, gümrükler tek yanlı belirlenebilir ve Rumlar, Ermeniler, zorla mülksüzleştirilip iç pazar ve dış ticari ilişkiler onların elinden alınabilirdi. Bu nedenle Osmanlı Müslüman burjuvazisi ve egemen sınıfları savaşa katılmak için büyük bir istek içindeydiler. Burjuva aydın, edebiyatçı, şair, teorisyen, İslamcı vs. çevrelerde genel bir olgu olan Alman hayranlığının temelinde, saydığımız amaçları gerçekleştirebilmek için Almanya'ya bağlanan büyük umutlar yatıyordu. Almanlara duyulan aşk, M. Akif'in yazdığı şiir, diğerlerinin yaptıkları güzellmeler, Enver'in yaltaklanmaya varan tavırları pek de duygusal davranışlar sayılmazdı. Bu sevgi ve hayranlık karşılığında Almanya'dan, Alman generallerinden çok şeyler bekleniyordu. Egemen sınıflar ve burjuvazi kendi güvenlerini kazanmış, onların emelleri için sonuna

kadar savaşacağını defalarca ispat etmiş olan Enver'e, Almanlarla ilişkiler konusunda açık çek vermişti. Meşrutiyet için Makedonya'da dağa çıkan, Libya'ya İtalyanlara karşı gözü kapalı koşturan, Babı Ali baskını yapan, orduyu yeniden örgütlemeye ve motive etmeye büyük bir yetenek gösteren Enver daha yaşarken efsaneleşmişti. Enver'in karar almada başına buyrukluğu egemen sınıfların ona karşı duydukları bu sonsuz güvenden ileri geliyordu. Enver'in aceleciliği, komploları, zaman alıcı parlamenter yollara, biçimsel formalitelere başvurmaması, egemen sınıfların savaşa katılma isteğinin siyasi yapıya yansımasydı.

Enver'in ve İttihatçıların savaşa girince yaptıkları ilk işlerden biri, Almanya'nın da itirazına, yüzünü ekşitmesine rağmen kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılması ve gümrüklerin yükseltilmesi oldu.

Yapılması gereken en önemli işlerden biri azınlıkların zorla iç pazardan kovulmasıydı. 1915 Ermeni tehciriyle ve Rumlar üzerinde uygulanan baskılarla bu da gerçekleşti. Gerçi Rumların kovulması işi epey zaman aldı. Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında da bu iş devam etti. Ama milyonlarca insanın öldürülüp, yerinden yurdundan edilmesi pahasına başarılıydı. Özetlersek azınlıkların kovulmasının, yok edilmesinin temelinde sınıfsal ihtiyaçlar vardı. İttihatçılar, Talat Paşa ve Enver Ermenilere, Rumlara onca zulmü yaparken, kendi duygularıyla hareket etmiyor,

yerli burjuvazinin 1860'lardan beri gördüğü bir rüyayı gerçeğe dönüştürüyorlardı. İç Pazar, Dünya Savaşının sağladığı ortam sayesinde yerli burjuvazinin eline geçti. Azınlık malları, topraklar, bağ ve bahçeler, evler, köşkler yağmalandı, kapanın elinde kaldı.

Ermeni ve Rumların böylesi yöntemlerle kısa sürede saf dışı edilebilmesi, normal koşullarda mümkün değildi. Çünkü böyle bir girişim önce İngiliz ve Fransızlar başta olmak üzere emperyalist güçleri karşısında bulacaktı. Osmanlı Müslüman burjuvazisinin böyle bir fırsat karşısında hareketsiz kalmasını beklemek, hele bir de Osmanlı devletine "isteseydin savaşa girmeyebilirdin, bunca zulüm olmayabilirdi, birkaç kendini bilmez adam seni mahvetti" şeklinde ahlaki öğütler vermek, burjuvaziyi, sermaye sınıfını anlamamak demektir. Bu mantıkla emperyalist tekeller için de pek ala; "isteselerdi dünya savaşı çıkarmayabilirdi, bunca acılar yaşanmazdı, savaş isteyen maceracı, insanlıktan nasibini almamış siyasiler, askerler dünyayı mahvettiler" denilebilir.

Savaş koşulları yerli burjuvalara azınlıkların zorla mülksüzleştirilmesinin yanı sıra başka sermaye biriktirme imkanları da sundu. Bunlar yolsuzluklar ve karaborsaydı. Savaş yılları, E. Aydın'ın yazdığı gibi;

*"Birileri ölürken birilerinin de vatan millet nutukları arasında servet yaptıkları bir dönemdi."*¹⁵

15 E. Aydın s. 373 dipnot

Özellikle savaş araçları ticareti, nakliyat, ihtiyaç maddelerinin temini ve dağıtım işlerinde büyük karaborsa ve yolsuzluklar yaşandı. Tüccarların yanı sıra memurlar, askerler de bu yolsuzlukların içindeydiler.

Özetle İttihat Terakki önderliği ve Enver Paşa savaşa sadece Almanya istedi diye ve kişisel kaprislerini tatmin için girmediler. Onlar Osmanlı egemen sınıflarının ve yerli burjuvazinin istediğini yaptılar, bu sınıfların çıkarları için canlarını verdiler. Enver'in ve İttihatçıların savaşa girmek dahil yaptıkları işler içinde egemen sınıfların istemediği, yapılması için can atmadığı bir tane eylem ve düşünce yoktur. Bu istemlerin gerçekleştirilme yöntemleri, yani oldu bittiler, komplolar vs. işin çok da önemli olmayan biçimsel yanlarıdır.

Osmanlı İmparatorluğu yıkıldı, emperyal amaçlar gerçekleştirilemedi ama yerli burjuvazi ve egemen sınıflar bu savaştan gene de kârlı çıktılar. Artık iç pazar kendi ellerindeydi. Batılı emperyalist güçler artık yerli burjuvaziyle birlikte iş yapmak zorundaydı. Savaş vurgunları sayesinde hatırı sayılır bir sermaye birikimi sağlanmış, iç pazar daha da bütünsel bir yapıya kavuşmuştu. Gerçi açık işgal vardı, savaş sonunda kapitülasyonlar yeniden konulmuştu ama bu sorunlar da direnme ve uzlaşmayla halledilebilecek nitelikteydi. Nitekim öyle de oldu. Lozan görüşmeleriyle başlayıp 1929 yılına kadar uzanan süreçte Müslüman burjuvazi

(1924'ten sonra "laik" burjuva oldu) bu problemlerden kurtuldu.

Savaştan Zararlı Çıkanlar Azınlıklar, İşçi Sınıfı ve Yoksul Yığınlardı

Savaştan en zararlı çıkanlar azınlıklar, milyonlarca insanını kaybeden işçi, köylü ve yoksul yığınlar oldu. Zarar hanesinde özellikle sayılması gereken bir güç de Kürt halkıydı. Savaş sırasında Osmanlı ile, Kurtuluş Savaşı sürecinde de -İttihatçılığı bırakıp Kemalist olmuş- burjuvazi ve Türk egemen sınıflarıyla ittifak yapan, arkasında da Kürt halkını sürükleyen Kürt egemen kesimler hüsrana uğradılar. Kendilerine verilen sözlerin hiç biri tutulmadığı gibi bir de zorla asimilasyon politikalarının kurbanı oldular. Kürt sorunu hala çözülebilmemiş değil.

İşçi sınıfı siyasi olarak da bu savaştan çok büyük bir zarar gördü. Savaş öncesinde Osmanlı işçi sınıfı sadece Türk ve Müslümanlardan değil, Arap, Kürt, Arnavut gibi Müslümanların yanı sıra Rum, Ermeni, Yahudi, Bulgar hıristiyan uluslardan da oluşuyordu. Savaş Müslüman Türk işçi sınıfı dışındaki kesimleri kelimenin tam anlamıyla bir soykırıma uğrattı. Eski sınıf dayanışmasının yerini ulusal boğazlaşmalar aldı ve azınlık işçi sınıfı sosyalist, sendikal birikimleriyle birlikte eriyip tarihe karıştı. İşçi sınıfı mücadelesi Kurtuluş Savaşı sırasında hem sendikal, hem de siyasi olarak neredeyse sıfırdan başlamak zorunda kaldı.

23 Nisan 1920'de, İstanbul'daki Osmanlı Meclisinin devamı olarak kurulan TBMM bizim tarihimizdeki ilk tek uluslu, tek dinli meclisti. Artık ne Rum, ne Ermeni, ne Yahudi, ne Arap, ne Arnavut, ne Bulgar milletvekilleri vardı. Hiçbir Müslüman Türk vekil de bu durumdan yani, daha 7-8 yıl önce birlikte oldukları gayrimüslim temsilcilerin yok edilmesinden, bir çoğunun özellikle Ermeni vekillerin vahşice katledilmiş olmasından şikayetçi değildi. Savaş öncesindeki İttihatçı mecliste bile Rum ve Ermeni milletvekilleri vardı.

Şimdiye kadar yazdıklarımızın, İttihatçıların ve Enver'in başına buyruk davranan kişiler olmadıklarını, Osmanlı'nın savaşa girmesinin de, başta Enver olmak üzere birkaç kendini bilmez marifeti olmadığını, bunun altında sınıfsal nedenlerin yattığını gösterdiğini sanıyoruz. E. Aydın olaya sadece siyasi üst yapıdan ve kişilerden, dıştan ve yukarıdan baktığı için, altta yatan dinamikleri, içteki sınıf mücadelesini, egemen sınıfların siyasetle ilişkisini hiç dikkate almadığı için bunları görememiştir. Eğer bugün de işçi sınıfının, ezilenlerin ve bir avuç kalmış azınlıkların başına benzer faciaların gelmesini istemiyorsak, tavır almamız gerekenler tek tek kişiler, partiler değil, Enverleri, İttihatçıları ve devamcılarını yaratan, bütün bu insanlık trajedilerinin ardında duran, büyüklü küçüklü sermaye sınıfıdır.

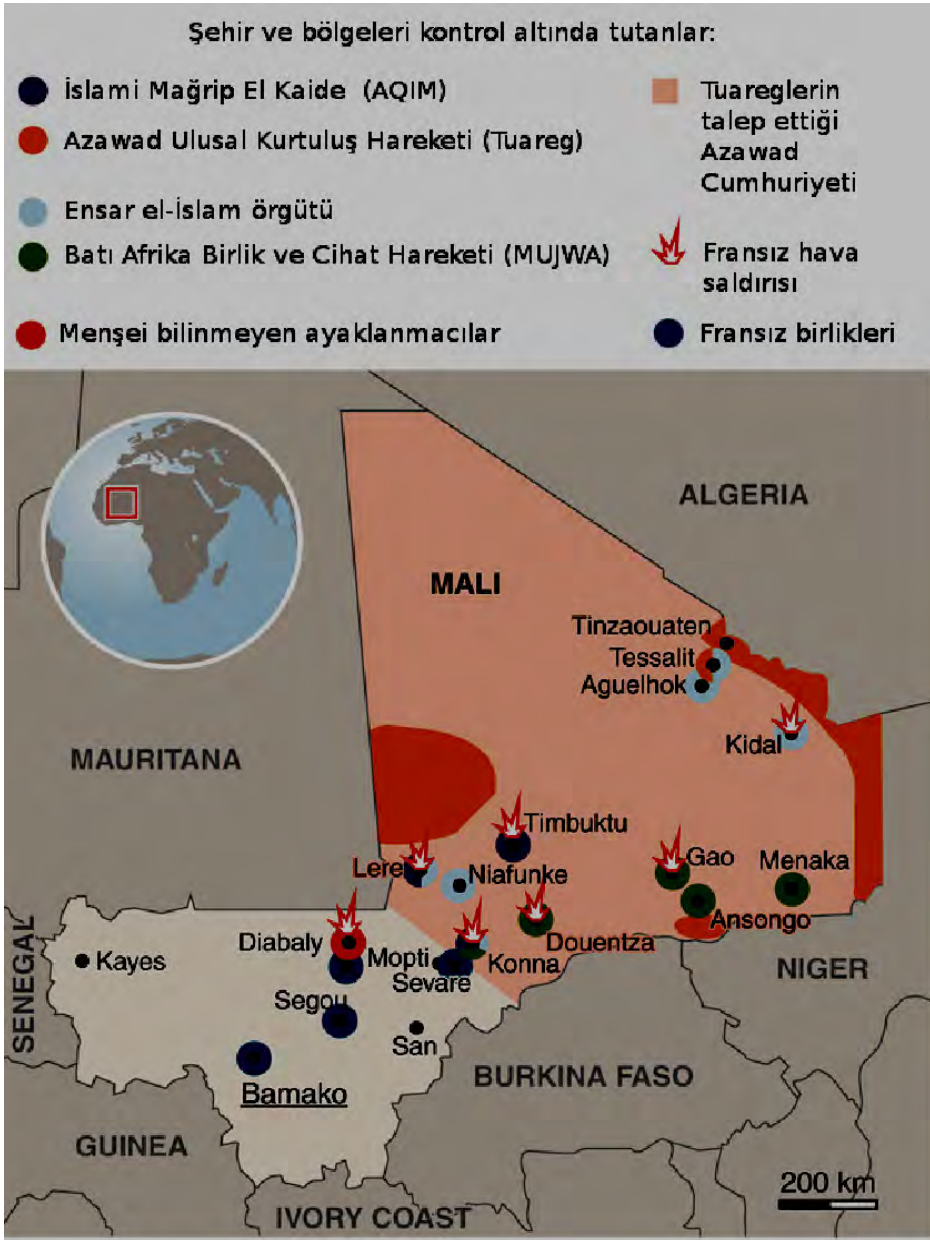
JEOPOLİTİK MÜDAHALE

Dr.İbrahim Okçuoğlu

22 Eylül 1960'da Fransız sömürgesi "Fransız Sudan'ı" biçimsel olarak bağımsızlığını elde etti. Böylece Mali devleti doğmuş oldu. Fransa da Mali'den görünüşte çekilmiş oldu; hakimiyetini devam ettirmek için böl ve yönet taktiğini uygulamanın koşullarını oluşturdu; etnik ve dinsel farklılıkları kullandı. 30'dan fazla etnik toplumsal yapılardan oluşan Mali, sürekli istikrarsız ve Fransa'nın desteğine ihtiyaç duyarak bugünlere geldi. Mali nüfusunun yaklaşık yüzde 32'si Bambara'lardan (yerleşik), yüzde 14'ü Fulani'lerden (göçebe), yüzde ikisi Tuareg'lerden ve geriye kalanı da diğer etnik gruplardan oluşmaktadır.

Bağımsızlığın elde edilmesinden sonra Mali önce "sosyalist" bir rotada ilerlemeyi denedi. Toprak reformu yapıldı. Fransız para birimi kaldırıldı. Devlet mülkiyeti temelinde sanayileşme programı hazırlandı. Fransız askerleri dağıtıldı.

1968'de yapılan askeri darbe ile "sosyalist" rotadan çıkıldı; darbeci başı albay Moussa Traoré gerici bir diktatörlük kurdu ve Fransız emperyalizmi ile ilişkiler yeniden geliştirildi.

Fransa sömürgeciliği Batı Afrika ülkelerinde biçimsel olarak yıkılmıştı; bağımsızlaşan eski sömürgeler üzerinde nüfuzunu her dönem kullanan Fran-

sa, başka emperyalist ülkelere yakınlık duyan her yerli iktidarı devirmekten de çekinmemiş ve bu yöntemle hakimiyetini bugüne kadar getirmiştir.

Ne olmuştu da Fransa Mali'deki gelişmelere müdahale etmişti?

Birkaç cümleyle kronoloji:

Ocak 2012'de Mali'nin kuzeyinde Tuaregler ayaklanır; amaçları Mali sınırları içinde otonomi statüsüne sahip olmadır.

22 Mart 2012'de Mali ordusu, ayaklanmacılara karşı tutarlı tavır almadı iddiasıyla Amadou Toumani Touré iktidarına karşı darbe yapar.

6 Nisan 2012'de "Azawad Ulusal Kurtuluş Hareketi", Azawad diye tanımladıkları Mali'nin kuzeyinin bağımsızlığını ilan eder. Gao ve Timbaktu gibi merkezleri ele geçirir.

20 Aralık 2012'de BM, süre koymaksızın Mali'ye yabancı "yardım birlikleri"yle müdahaleye izin verir.

10 Ocak 2013'te Mali'nin güney kısmında bulunan Konna şehri "İslamistler"ın ekine geçer. Fransız hükümeti Mali'ye seçkin birliklerini gönderir, Cezayir de hava sahasını Fransız Hava Gücüne açar.

16 Ocak 2013'te "İslami Magrip El Kaide" güçleri Tiguentourine'de Cezayir rafinerisine sızar ve 100 çalışanı rehlin alarak rafineriyi işgal eder.

18 Ocak 2013'te Fransız ve Mali birlikleri Konna şehrini ele geçirir.

26-28 Ocak 2013'te Goa ve Timbaktu şehirleri geri alınır. "İslami Magrip El Kaide" güçleri Mali-Cezayir sınırındaki dağlık bölgelere çekilir.

Esasen dört motorize ve ağır silahlanmış örgüt, Fransa'nın müdahalesine kadar ülkenin Kuzey kısmını fiilen işgal eder. Aşağıdaki haritada bu

örgütleri, çatışma alanlarını ve işgal bölgelerini görüyoruz.

"İslamcı teröristlere karşı müdahale" adı altında Fransa 11 Ocakta Mali'de birçok şehri bombalamaya başladı. Emperyalist müdahalenin hukuksal ayağını da BM bildirgesi ve Mali hükümetinin "yardım ricası" oluşturdu. Burkina Faso, Nijer, Nijerya ve Senegal gibi komşu ülkelerden askeri birlikler de aynı amaç için Mali topraklarına girdiler.

Mali'ye müdahale ABD ve İngiltere gibi önde gelen emperyalist ülkeler tarafından da lojistik olarak desteklenmektedir. Almanya ise Başbakan A. Merkel'in "*Mali'de terörizm sadece Afrika için bir tehdit değil, Avrupa için de bir tehdittir*" açıklamasıyla müdahalenin yanında yer aldı.

Müdahalenin vesilesi "İslamcı teröristlere karşı" mücadele, ama nedeni tamamen başka; sorun sadece Mali'de değil, Sahra bölgesinde hammadde kaynakları üzerine hakimiyetin güvence altına alınmasıdır. Bu nedenle Mali'de olanlar bütün Batı Afrika ülkelerinde de (Burkina Faso, Senegal Nijer ve Moritanya) tekrarlanabilir. Sonradan müdahale kolaylığı sağlamak ve hep iç sorunlarla uğraşınlar ve bağımlılıktan kurtulmasınlar diye emperyalist ülkeler, sömürgelerini terk ederken yapay sınırlar çizmişler, farklı etnik kökenli toplulukları aynı devlet içine hapsetmişlerdi. Mali de bu ülkelerden birisidir. Örneğin Tuareg ülkesinin sömürgeci çıkarlar için nasıl parçalandığını aşağıdaki haritada görüyoruz.

AB'nin 2011 başında hazırladığı stratejik planda (“Strategy for Security and Development in the Sahel” - Sahra’da Güvenlik ve Gelişme İçin Strateji”) amacın ne olduğu açıklanıyor: *“Acil ve dolaysız amaç, Avrupa vatandaşlarının ve çıkarlarının korunmasıdır, Sahra’da düzenli ticaretin ve bağlantı yollarının ve mevcut ekonomik çıkarların ve AB-yatırımları ve ticareti için zeminin oluşturulması”*.

Kıta olarak Afrika ve onun bir bölgesi olan Sahra ve bu bölgede yer alan devletler, emperyalist ülkeler arası rekabetten dolayı, istikrarsızlaştırıldılar. Bölge ülkelerinin emperyalist ülkeler açısından ne denli önemli olduğunu göstermek için birkaç örnek verebiliriz:

Fransa, Areva tekeli üzerinden Fransa’da faal olan toplam nükleer enerji santrallerinin üçte birinin uranyum ihtiyacını Nijer’den sağlıyor. Mali’nin kuzey bölgesinde henüz işletmeye açılmamış büyük uranyum yataklarının olduğu biliniyor. Uluslararası tekeller yine ülkenin kuzey bölgesinde bulunan ve henüz gerçek anlamda araştırılmamış üç büyük pet-

rol yatağına da büyük ilgi gösteriyorlar. Mali, uranyum ve petrolün yanı sıra fosfat bakımından da zengin olup Afrika’nın üçüncü büyük altın üreten ülkesidir.

Mali’nin kaynaklarını ele geçirmek için emperyalist ülkeler birbirleriyle dalaş içindeler. Dakar’dan (Senegal) Bamako’ya (Mali) uzanan 1400 km’lik yol, bölgenin hammaddelerinin ucuza elde edilmesine hizmet edecek. Bu yolun yapımında Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Fransız inşaat firması Razel, Çin Demiryoluna bağımlı Covec-Mali işletmesi, Japon Gelişme Ajansı Usaid katılmaktadır. Japon şirketi Dai Nippon Construction bu yol üzerindeki üç köprüyü “hibe” olarak inşa etmektedir.

Mali’ye müdahale Batı Afrika’da önde gelen bütün emperyalist ülkeler arasındaki çelişkilerin keskinleşmesinin doğrudan bir ifadesi olarak görülmelidir. Aralarındaki acımasız rekabet bir taraftan bölgenin hammadde kaynaklarını elde etmeye yönelikken, diğer taraftan da Afrika’da jeopolitik açıdan önemli konuma sahip olmaya yöneliktir.

Emperyalizm, dünyanın yeniden paylaşımı için zor kullanma yöntemine başvurmadan çekinmeyeceğini Mali örneğinde de göstermiştir. Yeneden paylaşımın “barışçıl” yöntemlerinin yetersiz kaldığı durumlarda zor yöntemine baş vurulmaktadır.

Özellikle son dünya ekonomik krizinin patlak vermesinden (2008) bu yana Afrika’nın Sahra bölgesi emper-

yalist ülkelerin ve uluslararası tekellerin, özellikle de maden ve enerji tekellerinin sürekli gündeminde kalmıştır. Bu tekeller gözlerini Batı Afrika'nın devasa hammadde ve enerji kaynaklarına dikmişler ve bu kaynakları elde edebilmek için sürekli rekabet içindedirler. Bu bölgede petrol, doğal gaz, fosfat, bakır, elmas, dünyanın en büyük boksit yatakları; birçok ülkeyi kapsamına alan altın damarları bulunmaktadır. Maden çıkarma (arama) hakkını elde etmek için Glencor, Rio Tintovod BHP-Biliton (İngiltere, Avustralya), Eni (İtalya), Areva (Fransa), CNOOC (Çin), Shell (İngiltere/Hollanda), Total (Fransa), Chevron (ABD), Gazprom, Rosatom ve LUIKOIL (Rusya) gibi dünya devleri ve Hindistan'dan S. Arabistan ve Katar'dan başkaca şirketler rekabet etmekte.

Hala devam etmekte olan dünya ekonomik krizi bu bölgede emperyalist ülkeler ve tekeller arasındaki rekabeti daha da keskinleştirmektedir.

Afrika önde gelen hemen bütün emperyalist ülkelerin askeri yayılma alanına dönüştü. Fransa ve İngiltere'den sonra Rusya Afrika kıyılarında "yüzen üs" kurdu; uçak gemisiyle varlık göstermeye başladı. Deniz yollarını ve ürün sevkiyatını güvence altına almak için Çin, deniz üsleri kurmakta, Oman ve Yemen'de olduğu gibi mevcut üsleri kullanmaktadır.

Afrika'da şimdiye kadar pek varlık gösteremeyen ABD, rekabete Africom'la, 25 Afrika ülkesinde kurmuş olduğu üslerle güçlü bir biçimde katılmış oldu.

Jeopolitik

Fransa'nın Mali'ye müdahalesinin "terörizme karşı mücadele" ile bir ilişkisi yoktur. Müdahalenin kendisi terörizmden başka bir şey değildir. Müdahale daha önce gördüğümüz filmin Mali versiyonudur; yerine göre BM'yi, yerine göre NATO'yu devreye sokarak Amerikan emperyalizmi ve müttefikleri Yugoslavya'ya, Afganistan'a, Irak'a, Somali'ye, son olarak da Libya'ya saldırmışlar ve her seferinde demokrasiden, terörizmden, kitle imha silahlarından vb. bahsetmişlerdi. Ama esas amacın başka olduğu kısa zamanda anlaşılmalı, müdahale işgale, katliamlara ve işgalci güçler arasında rekabete dönüşmüştü. Mali'de de bundan farklı bir gelişme olmayacaktır.

Her ne kadar Mali, "Büyük Ortadoğu Projesi"nin doğrudan bir parçası olmasa da Genişletilmiş Orta Doğu Projesinin bir parçasıdır ve sahip olduğu yeraltı zenginlikleri ve jeopolitik konumu bakımından Batılı emperyalist güçlerin ve onların uluslararası tekellerinin çıkarları için yeniden yapılandırılması gereken bir ülkedir. Libya, bu amaçla yeniden yapılandırıldı. Cezayir'de yeniden yapılandırma gerçekleştirilemedi. Mali'de yeniden yapılandırma ile ülke, Batı Afrika'da Batılı emperyalist çıkarlara karşı her türden gelişmeye karşı koyacak için üs olarak kullanılacak.

Mali'ye müdahalenin esas nedeninin Çin olduğunu söylersek pek abartmış olmayız. Bu müdahale, jeopolitik amaçlı bir müdahaledir. Çin emper-

yalizminin Afrika'da etkili olmaya başlaması ABD ve Afrika'nın eski sömürgeci ülkeleri Fransa ve İngiltere'yi oldukça rahatsız etmektedir.

Rekabet eden güçler

Batılı emperyalist güçler Çin'e karşı (ileride muhtemel güç olarak Afrika'da gündeme gelebilecek Rusya'ya karşı da) ortak hareket etmekte. Ama aynı zamanda kendi aralarında da rekabet ediyorlar. Bu rekabet ABD-AB rekabeti olarak sürdürülmektedir. Bölgeyi kendi çıkarları doğrultusunda yeniden yapılandırmak için Batılı emperyalist güçler, müdahale için aradıkları vesileyi "teröre karşı mücadele"de, somutta da "İslamcı teröre karşı mücadele"de buldular. Müdahale yapıldı. Ama bu ülkeleri yeniden yapılandırma çalışmaları birkaç yıldan beri sürdürülmektedir. Batılı emperyalist güçler bölge ülkelerinde devlet, ordu, polis, jandarma kurumlarını, kendi çıkarlarına hizmet edecek biçimde örgütüyorlar.

Şimdi bu güçlerin kimler olduğuna ve yeniden yapılandırmayı nasıl yaptıklarına bakalım.

AB

AB, yapısından dolayı jeopolitik bir güç değildir, ancak AB'nin önde gelen Almanya, Fransa ve İngiltere gibi emperyalist üyeleri jeopolitika oluşturacak güce sahipler. AB, ancak ve ancak bu üyelerinin, ama özellikle Almanya ve Fransa'nın çıkar ortaklığı temelinde ve bu iki ülke arasında çıkar ortaklığı sürdüğü müddetçe bir

jeopolitik odak olabilir. Bunun böyle olduğunu Libya'da gördük. Şimdi de Mali'de denenmektedir. AB, ekonomik gücünü AB olarak jeopolitik güce dönüştürme yeteneğinden uzaktır.

Fransız emperyalizminin Mali'nin devletsel bütünlüğünü kurtarmak için müdahale ettiği savı bir biçimde doğrudur; ama Fransa, "İslamcı teröristlere karşı" mücadele etmek için müdahale etmedi. Mali'nin devletsel bütünlüğünü korumak için "İslamcı teröristlere karşı" mücadele edilmesi gerektiği için onlara karşı mücadele etmektedir. Mali'nin devletsel bütünlüğü ise Fransız emperyalizmi veya genel anlamda Batılı emperyalist ülkeler açısından tamamen jeopolitik bir sorundur.

ABD

Africom'un kuruluşu nedeniyle ilgili olarak ABD dışişleri ve savunma bakanlıklarında danışmanlık yapan Dr. J. Peter Pham'ın açıklaması oldukça aydınlatıcıdır. Bu danışmana göre ABD'nin Afrika'nın "*Hidrokarbon ve başkaca stratejik kaynaklara erişimi*" güvence altına alınmalıdır. Çin, Rusya, Hindistan, Japonya gibi ülkelerin Afrika'da siyasi ve ekonomik nüfuz sahibi olmaları engellenmelidir.

ABD'nin petrol ithalatının yüzde 20 ila yüzde 25'ini Batı Afrika'dan yaptığını göz önünde tutarsak kıtaya yeni bir ordu kuracak derecede ilgi duymasının nedeni anlaşılır.

Africom 2007 sonunda kuruldu. Esas amaç, Çin'in Afrika'daki yayılmasını engellemektir. Amerikan

emperyalizmi Çin'in Afrika ülkelerindeki ekonomik ve siyasi ağırlığını dramatik bir gelişme olarak görüyor. Africom'la bu dramatik gelişmenin durdurulması amaçlanıyor. Africom "Afrika'da ABD hükümeti politikasının askeri desteklenmesi için -buna 53 ülke ile ordular arasında kurulan ilişkiler de dahildir- idari sorumluluk taşımaktadır".

Africom'un kuruluş amacını ve yapılanışını iyi okumak gerekir. Amerikan emperyalizminin altı ana ordusundan son kurulanıdır. **Eucom** Avrupa ve Rusya'dan; **Northcom**, Kuzey Amerika kıtasından; **Centcom**, Ortadoğu'dan; **Pacom**, Pasifik Okyanusu bölgesinden; **Southcom**, Güney Amerika'dan ve **Africom** da Mısır hariç bütün Afrika kıtasından sorumludur.

ABD, özellikle II. Dünya Savaşından sonra sosyalist, 1956'dan sonra da revizyonist dünya karşısında kapitalist dünyanın jandarmalığını yapmıştı. Revizyonist blokun yıkılmasından sonra da (1991/1992) bütün dünya üzerinde tek hakim güç olarak kalmak için jeopolitika geliştirdi. Amerikan ordularının sorumluluk alanıyla dünya hakimiyeti jeopolitik anlayışı arasında sıkı bir bağ vardır: Dünya hakimiyetini gerçekleştirmek için ABD, bütün dünyayı savaş alanı olarak görmektedir ve ordularını da buna göre konuşlandırmaktadır.

ABD, Afrika kıtası üzerine rekabetin kendisiyle Çin arasında gelişeceğinden ve Batının diğer emperyalist ülkelerinin, ister NATO isterse de AB

çerçevesinde kendi yanında yer alacağından hareket etmektedir. Amerikan emperyalizmi Çin'e karşı Afrika üzerinde rekabette başarılı olmak için Africom ile bütün Afrika ülkelerini yeniden yapılandırmayı amaçlamaktadır. Bu ordunun esas itibarıyla üç ana görevi var:

- 1) Enerji (petrol ve doğal gaz) sevkiyatını güvence altına almak.
- 2) "İslamcı hareketleri" ve olası devrimci mücadeleyi bastırmak.
- 3) Afrika ülkelerini Amerikan çıkarlarına göre yapılandırmak.

Afrika ülkelerini Amerikan çıkarlarına göre yapılandırmaya ABD'nin ne denli önem verdiğini bu ordu bileşenlerinin yüzde 25'inden daha fazlasının dil bilimci, tarihçi vb. uzmanlardan oluşmasından anlıyoruz. Açık ki ABD, bu ülkelerde kendine hizmet edecek, Amerikan çıkarları doğrultusunda düşünüp ve hareket edecek "seçkin" bir tabaka da yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu durumda ABD, Afrika'ya geri çıkmamak için yerleşiyor. Amerikan emperyalizminin 35 Afrika ülkesinde askeri üs kurmuş olması durumu yeterli kadar açıklamaktadır.

ABD, Africom'u hemen müdahale gücü olarak değil de en sonunda müdahale edecek güç olarak görmektedir. Bu nedenle de hemen bütün Afrika ülkelerinde ulusal ordularla doğrudan ilişki kurmakta, bu orduları eğitmekte ve onları öne sürerek sonuç almayı planlamaktadır.

Her Afrika ülkesinin ABD'ye kucak açtığı da düşünülmemelidir. ABD,

Africom'a Afrika'da bir merkez üs bulamadığı için bu ordunun merkezi hala Almanya'dadır. Ama Fas ve Liberya merkez üssün kendi topraklarında kurulması için yeşil ışık yakıyorlar.

Diğer taraftan birçok Afrika ülkesi ABD'nin Africom üzerinden içişlerine karışacağı kaygısı içindeler. Bu kaygının eski sömürgeleri üzerindeki etkisini kaybetmek istemeyen Fransa ve İngiltere ve Afrika'dan geri püskürtülmek istemeyen Çin tarafından da körüklendiği açıktır.

AB ve ABD'nin bölgeye verdiği önemi Sahra'nın askerileştirilmesinde de görmekteyiz. Bu alanda atılan adımlara bir kaç örnek verelim:

AB ve ABD Sahra bölgesini “teröre karşı mücadele” ve “örgütlü suç işleme”ye karşı mücadele adı altında yıllardır askerileştirmektedir. Bölge ülkelerinin çoğunda ordu ve polis “teröre karşı mücadele” adı altında eğitilmekte ve donatılmaktadır. Bunun ötesinde altyapı da belirtilen amaca uygun olarak güçlendirilmektedir. Örneğin daha iyi kontrol için hapis-haneler, ordu ve polis kontrol noktaları yaygınlaştırılmaktadır.

Yukarıda adı geçen stratejisinde AB, amacına ulaşmak için bölge ülkelerinde devletin varlığının her yerde ve her zaman hissedilir olmasını örgütlemektedir. Yani kendi çıkarlarını korumak için bölge ülkelerinde güvenlik güçlerini her bakımdan modernleştirerek yeniden yapılandırmaktadır. Bu amaçlı birçok projeyi finanse etmektedir. Örneğin bunlardan birisi de “Kuzey Mali Barış, Güvenlik ve Kalkınma

Özel Programı”dır. Bu program çerçevesinde Mali'de bir “anti-terör birliği” kurulmuş, ülkenin kuzeyinde (Gao ve Kidal bölgelerinde) hapis-haneler yapılmıştır.

AB'nin uyguladığı “Terörle Mücadele- Sahra” programı için harcamalar (2012-2014 dönemi için 6,7 milyon avro) “İstikrar Araçları” fonundan temin edilmektedir. Amaç, Mali, Nijer ve Moritanya polis ve ordu güçlerinin “teröre karşı mücadele”de eğitilmeleridir. Bunun ötesinde bu program çerçevesinde bir de “Batı Afrika Polis Veri Bankası”nın kurulması planlanmıştır. İnterpol'ün de katılacağı bu “Veri Bankası” üzerinden Mali, Moritanya, Gana, Nijer, Benin ve diğer CEDEAO/ECOWAS (Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu) ülkeleri (toplam 15 ülke) aynı amaç için örgütlenmiş olacaklar.

EUCAP Sahra Nijer:

AB, “Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası” çerçevesinde Nijer devletini “terörizme” ve “örgütlü suç”a karşı mücadelede destekleme kararı almıştır. Temmuz 2012'de alınan bu karara göre AB, yıllık 8,7 milyon avroluk bütçeyle Nijer güvenlik güçleri (polis, jandarma) “terörizme karşı mücadele” için eğitilecekler. Şimdilik Nijer ile sınırlı bu programın Mali ve Moritanya'da da uygulanması planlanmıştır.

AB Libya-Misyonu

AB, Libya sınırlarının en kısa zaman içinde güvenlik altına alınması

için sınır koruma güçlerini eğitmeyi planlamaktadır. Uzun vadede ise “*entegre edilmiş bir kontrol sistemi*”nin kurulması amaçlanmaktadır.

EUTM Mali (Avrupa Birliği Eğitim Misyonu Mali)

Bu misyon çerçevesinde Mali askerlerinin eğitimine bir Nisanda başlanacak. Misyonun amacı oldukça açık: “*Ülkenin topraksal bütünlüğünü yeniden sağlama yeteneğini kazandırmak için... Mali güvenlik güçlerinin eğitimi ve yönlendirilmesi*”.

ECOWAS/AFISMA (Afrikalılar Önderliğinde Mali’de Uluslararası Destek Misyonu)

ECOWAS ülkelerinin önderliğinde kurulan bu askeri misyon, Mali’yi “*İslamcı ayaklanmacılara*” karşı mücadelede desteklemeyi amaçlamaktadır. Uzun vadeli amacı, Mali ordusunun kuzey sınırlarını kontrol edecek duruma getirmek ve desteklemektir. BM-Güvenlik Konseyi’nin 20.12.2012 tarihli kararı üzerine kurulmuştur. BM, 3.300 askeri Eylül 2013’te göndermeyi planlamıştı, ama Fransa’nın erken müdahalesinden dolayı bu askerler bu yılın Ocak ayında Mali’de konuşlandırıldı.

ECOWAS-Müdahale Birliği:

Afrika’nın diğer bölgelerinde olduğu gibi Batı Afrika’da da bölgesel bir müdahale birliği oluşturulmuştur. Bu birliğin amacı, bölge ülkelerinde askeri görevleri yerine getirmektir. AB’nin finanse ettiği bu birliğe katılan asker-

ler, bölgenin eski sömürgeci güçleri (öncelikle Fransa ve İngiltere) tarafından eğitilmekteler. ECOWAS daha önce de bu birlik üzerinden Liberya, Sierra Leone, Gine Bissau, Gine ve Fildiş Sahili’ne müdahale etmişti.

TSCTP (Trans Sahra Terörle Mücadele Ortaklığı)

Bu çerçevede ABD 2005’ten bu yana bölge ülkelerinde (Cezayir, Tunus, Burkina Faso, Mali, Çad, Moritanya, Fas, Senegal, Nijer, Nijerya) birlikleri “*terörizme karşı mücadele*” için eğitmektedir.

Çin emperyalizmi

Çin sermayesi Afrika’da oldukça aktiftir; Çin emperyalizmi Afrika’nın çok sayıda ülkesiyle iyi ilişkiler kurmuş, siyasi ve ekonomik nüfuz sahibi olmuş durumdadır. Çin’in bütün dünyada artan gücü, rekabet eden ülkeleri oldukça rahatsız etmektedir.

2006’da Pekin’de gerçekleştirilen Çin-Afrika İşbirliği Forumu’na 50 Afrika ülkesinden devlet başkanlarının, başbakanların, bakanların katılması Batılı emperyalist ülkelere yeteri kadar kaygılandırmıştı. Çin emperyalizminin Afrika ülkelerinin tanıdığı talancı, sömürgeci yaklaşımını ön plana çıkartmadan, en azından öyle gözükmeyerek Batılı emperyalist ülkelere farklı hareket ederek sunduğu iktisadi “yardım”lar kısa zamanda sonuç vermeye başlamıştır.

2009’a kadar Afrika’nın en büyük ticari ortağı ABD idi. Onun yerini 2009’dan itibaren Çin aldı. Çin ile Afrika arasındaki ihracat hacmi

ÇİN'İN AFRIKA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI (2005)

2011'de 166 milyar dolardı. Çin'in Afrika'daki yurt dışı doğrudan yatırım miktarı 2003 yılında 100 milyon dolardan 2011 yılında 12 milyar dolara çıkmıştır.

Afrika ile Çin arasındaki yıllık ticaret hacmi 200 milyar dolara yaklaşmaktadır. Ticaret hacmi sadece son on yıl içinde yıllık olarak ortalama yüzde 33,6 oranında artmıştır. Bu gidişle Çin kısa zamanda ABD ve AB'yi geride bırakarak Afrika'nın en büyük

ortağı olabilir. Bu gelişmeden en az memnun olacakların başında ABD ve AB gelmektedir.

Yukarıdaki haritada Çin'in Afrika'nın sadece birkaç ülkesinde yatırım yapmadığını görüyoruz. Ticari ağının ötesinde yatırım ağı, özellikle altyapı yatırımlar, Afrika'nın hemen her tarafında yaygındır. Çin sermayesi kıtayı ayırık otu gibi sarmıştır.

Çin'in Afrika ülkelerindeki etkisinin nasıl geriletebileceğinin en so-

mut örneğini Libya oluşturmaktadır; Gaddafi rejimi devrildikten sonra Çin, bu ülkede çalışmakta olan 35 bin Çinliyi geri çekti, 2012’de de Libya’da sermaye kaybının 10 milyar doların üzerinde olduğunu açıkladı.

Çin, Mali’deki gelişmelerin barışçıl yoldan çözümünü çağrısına cevap alamayınca vatandaşlarına Mali’yi terk edin ve şirketlerine de güvenlik tedbirleri alın uyarısını yaptı. Yani Libya’yı terk eden Çin, Mali’yi de terk edebilir. Anlayış bu. Ama etmeyebilir de. Ne de olsa Çin ile Mali arasında ilişkiler geleneksel olumlu ve yoğundur.

Adı acil müdahale ama hazırlıklar önceden yapılmış

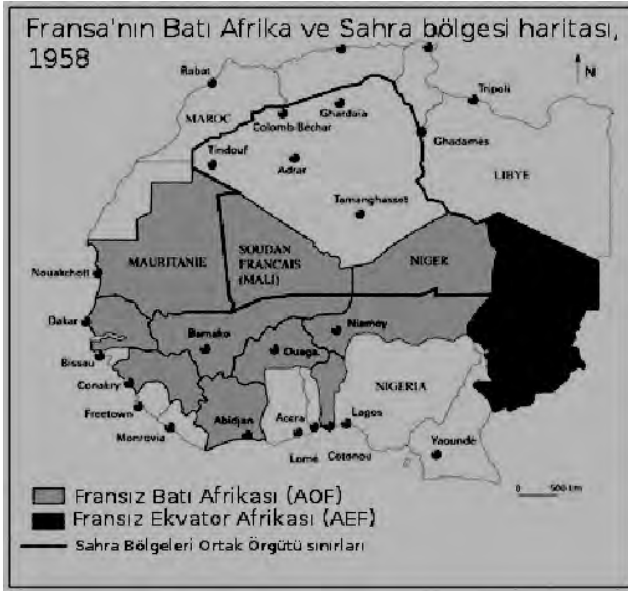
Başkanlık seçiminden bir ay önce, 22 Mart 2012’de darbe yapılır. Çok partili sistemi kurumsallaştıran ve yeniden aday olmayacağını açıklayan devrik Başkan sürgün durumuna düşer. Darbenin önderi yüzbaşı Amadou Haya Sanogo, askeri eğitimini ABD’de almıştır. ABD’de eğitim görmüş darbeci subaylar, seçim sürecini durdururlar ve yönetimi Fransız yanlısı Dioncounda Traore’e devrederler. ECOWAS (Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu) darbeyi onaylamakta gecikmez. Bu topluluğun başkanı da bir yıl önce Fildişi Sahili’nde Fransız ordusunun desteğiyle iktidara getirilen Alassane Uattara’dan başkası değildir.

“Geçici Başkan” Dioncounda Traore, Mali’de sıkıyönetim ilan eder ve

Fransa’yı yardıma çağırır. Fransa “insan hakları” adına acil müdahalede bulunur. Yardım çağrısıyla müdahale arasında sadece birkaç saatlik bir zaman farkı var. Fransa önceden paraşütlü birliklerini, savaş ve nakliyat uçaklarını Mali’de konuşlandırmıştır. Sadece “yardım” çağrısını beklemektedir. Açık ki, müdahalenin hazırlığı çok önceden yapılmış.

Şimdi “*teröre karşı mücadele*” söz konusu. Bu mücadele de öyle bir senede, iki senede bitecek bir mücadele değildir; açık ki “*teröre karşı mücadele*”yi sürdürebilmek için Fransa bölgeye askeri olarak yeniden yerleşecektir. Diğer taraftan Fransa bu planını gerçekleştirirken yalnız kalmayacaktır. Arkasında AB var, ama ondan da önemli olarak ABD var. ABD, Fransa’yı Mali’ye müdahalesinde ve bölgede “*teröre karşı mücadele*”sinde her bakımdan desteklemektedir. ABD, Fransa üzerinden bölgede doğrudan müdahil duruma gelmiştir. Zaten Afrika için de yeni bir ordu kurmuştu (Africom). Bu gidişle Fransa’nın yerini ABD alacak veya bölgede Fransız ordusunun faaliyeti Africom çerçevesinde yürütülecek.

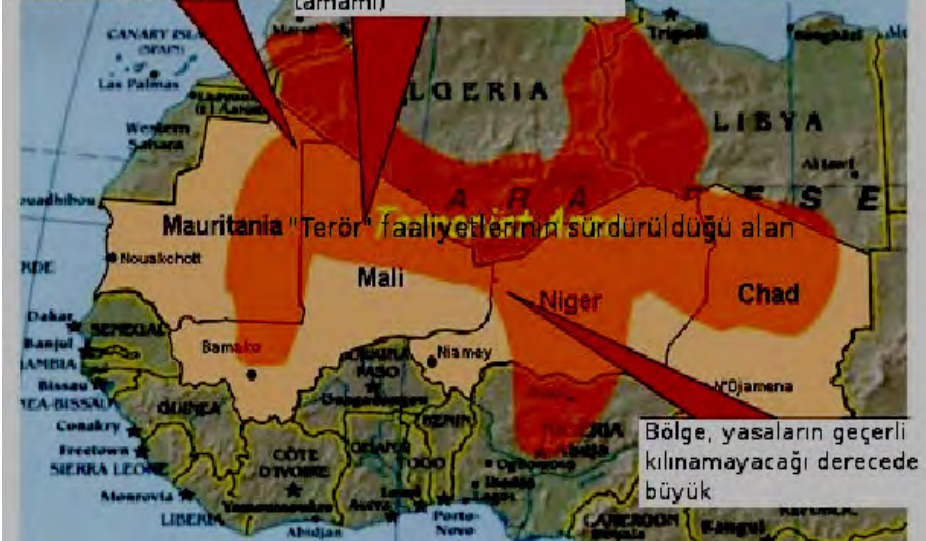
Aşağıdaki iki harita Fransız ve Amerikan çıkarlarının örtüştüğünü göstermektedir. Birinci harita 1958’de Fransızlar tarafından hazırlanmıştır. İkinci haritada ise Africom, “Pan-Sahel İnisiyatif Haritası” adı altında bölgede Amerikan çıkar alanları belirlenmektedir. Ama Irak’ta, Afganistan’da, Libya’da olduğu gibi “*terörizme karşı*

PAN-SAHEL İNİSİYATİF HARİTASI

"Teröristler" için güvenli bölge; devasa büyüklüğünden dolayı sınırların kontrol edilemediği alan

"Terörist örgütler" in faal olduğu alan (Sahel bölgesinin tamamı)

mücadele” adına, bölgeyi “*teröristlerden temizleme*” adına hazırlanmış bir haritadır.

Arapça sahil, kıyı anlamına gelen Sahel bölgesinde kıtanın batısından doğusuna Moritanya (güney), Burkina Faso ve Senegal (kuzey), Mali, Çad ve Sudan (orta), Nijer (güney orta), Nijerya (uç kuzey) ve Etiyopya (kuzey) yer alır. Şerit halinde uzanan bu bölge vejetasyon bakımından Sahra Çölünden yeşil Afrika’ya geçişi oluşturur ve yeraltı kaynakları bakımından oldukça zengindir.

Amerikan emperyalizminin “*terörizm karşı mücadele*” adı altında oluşturduğu “Pan-Sahel İnisiyatif Haritası” Cezayir, Libya, Nijer, Çad, Mali ve Moritanya topraklarını içine alıyor. Bu harita Fransa’nın Afrika’daki sömürgelerini topraksal olarak birleştirerek Fransa’nın bir eyaleti yapma planı ve haritasıyla örtüşmektedir. Fransa, bu bölgedeki sömürgelerine “Sahra Bölgeleri Ortak Örgütü” adını vermişti.

Afrika’da gelişen anti-sömürgeci kurtuluş savaşları, özellikle Cezayir

ulusal kurtuluş mücadelesi sonucunda Fransa bu planından vazgeçmek zorunda kalmış, 1962’de “Sahra Bölgeleri Ortak Örgütü”nü dağıtmıştır.

Şimdi Fransa ve ABD, “*teröre karşı mücadele*” adı altında bölgeyi tam kontrol etmeye çalışıyorlar. ABD, bunun için 2005’te “Trans-Sahra Anti-Terör İnisiyatifi”ni (TSCTI) kurdu. Bu “İnisiyatif”in sorumluluk alanına Cezayir, Moritanya, Fas, Senegal, Tunus, Nijerya da askeri işbirliği bağlamında eklendi ve sorumluluk da Ekim 2008’de Africom’a devredildi.

Sonuç

Fransa tek başına bölgeyi yeniden kontrol edecek durumda değil, ama bölge üzerinde rekabetten vazgeçmiyor. ABD, Fransa’nın olanaklarından yararlanarak ve onu destekleyerek bölgede hakimiyet kuruyor. Bunun içinde Africom’u kullanıyor. Bütün çaba Çin’in bölgede siyasi ve ekonomik gücünü kırmaktır.

Afrika’da, en azından bu bölgede yeni güç dengeleri böyle oluşmaktadır.

NEPAL'DE İHANET VE UMUT, YENİLGİ VE DEVİRİMCİ KOPUŞ

Gülistan Devrim

Tribhuvan havalimanı, Nepal'in tek uluslararası havalimanı olarak stratejik öneme sahip. Yakın dönemde, Başbakan Baburam Battarai bir Hindistan firmasına ülkenin tek uluslararası havaalanı da dahil olmak üzere Nepal'in 16 havalimanını teslim eden gizli bir anlaşma imzaladığını kabul etmek zorunda kaldı. Birleşik Nepal Komünist Partisi(Maoist) içindeki eski Maoistler ülkeyi artık tamamen alenen Hint yayılmacılığına peşkeş çekiyorlar.

Şu anda Çin Nepal'e demiryolları inşa ediyor. Ancak Çin Hindistan'a göre iyi bir alternatif mi acaba? Öyle görünüyor ki bazı devrimciler buna inanıyor, ya da en azından bazıları Nepal'in arasında uzandığı iki dev ülke Çin ve Hindistan'ı birbirlerine karşı kullanmanın ve buradan taktik avantajlar sağlamanın mümkün olabileceğini düşünüyorlar. Böylece, Nepal'e ayak basar basmaz, buradaki devrim sorunlarının ne kadar karmaşık ve çok boyutlu olduğu gerçeği kendini hissettiriyor.

Yüzyıllar öncesinden kalma caddelerde bisikletler, motorsikletler, arabalar ve arada gezen inekler öyle

karışık ilerliyorlar ki, trafiğin soldan aktığını ancak ikinci gün anlayabiliyoruz. Nepal'in bu renkli ve kalabalık sokaklarında Coca Cola reklamları, orak çekiçli duvar yazılamaları ve afişler yarışıyor ve mevcut çelişkiler, yeni bir Nepal'in nasıl olmalı mücadelesini çok net yansıtmaktadır. İki tarafı yüksek duvarları olan bir caddeye geçiyoruz, sağımızda artık müze olan kralın eski sarayı var, solumuzda daha fazla kaleyi andıran ama gayet canlı gözükten ABD elçiliği. Bir duvar yıkıldı, artık ikinci duvara yönelme zamanı geldi.

Kent içinde yolumuzun üzerinde, görünüşe göre içinde sudan çok çöp bulunan bir nehri geçtik. Çok olmadı, Başbakan buradaki gecekondu buldozerlerle yıkarak çok sayıda insanı evsiz bıraktı. İnsanların ne kadar da çabuk değişebildiklerine inanmak bazen güçtür. Halka ihanet, devrime ihanet Nepal'de nasıl ortaya çıktı? Praçanda ve Battarai gibi eski devrimci liderler nasıl ve niye karşı safa geçti? Her şey ne zaman başladı ve niye bu noktaya kadar varıldı?

Nepal'deki devrim nasıl yolundan çıktı?

Bir arkadaş sık sık sorduğumuz bu soruya şöyle cevap veriyor: “*Bana göre revizyonizmin başlangıç noktası İkinci Ulusal Konferans'ta, yani 12 sene önce oldu. Bu dönemde partimiz '21. Yüzyıl Demokrasisi ve Füzyon'* diye Battarai tarafından önerilen bir öneri kabul etmişti. Bu teori çok parti rekabetini de kapsıyordu. Bu çok par-

ti rekabeti anlayışı parti önderliğini plüralizm ve plüralist felsefeye götürdü. Bu, her şeyin başlangıç noktasıydı. Arkasından 2005 Sonbaharı'nda Chunwang toplantısı yapıldı ve demokratik cumhuriyet yeni demokratik devrimin alt aşaması olarak kabul edildi. Buna dair farklı yorumlar vardı; Battarai bunun stratejik olduğunu söylerken Kiran taktik olduğunu belirtiyordu. Fakat zaman geçtikçe daha fazla insan stratejik demeye başladı. Yeni revizyonist düşünce işte budur. Bana göre, 12 maddeli anlaşma² da revizyonisttir.”

Başka bir arkadaş ise aynı soruya partinin somut pratiği ekseninde yorum yapıp şöyle cevap veriyor: “*En büyük hatalarından ilki yabancı bir gücü (Hindistan) barış anlaşmasına dahil etmektir. Başka bir hata ise kralın meclisini tekrar canlandırmaktır. Bütün iktidar ellerimizdeydi, bize teslim olan burjuva güçler arasında bile etkimiz çoktu. Kralın meclisini canlandırmanın hiç bir gereği yoktu, çok daha iyi bir geçici anayasa yapabilirdik o zaman. İki ordunun birleştirilmesindenense yeni bir ordu oluşturulabilirdi. Bugün insanlar soruyor, bir insan 6 ayda bu kadar değişebilir mi? Bence onlar devrimin mümkün olmadığı sonucuna varıp kendilerini yabancı güçlere sattılar.”* Genç bir arkadaşsa “*Prachandaya fazla güvendik*” diyor.

Nepal'de 1996'dan başlayarak 2006'ya kadar on binlerce şehit verilerek süren bir Halk Savaşı sonucunda kraliyet devrildi³. Silahlı mü-

cadelenin ürünü olarak gelişen bu yüzyılın ilk başarılı devrimi bütün dünyada büyük umutlar yarattığı gibi tartışmalar da açmıştı. Tartışmanın özünde, devrimin nasıl ilerletileceği, yani Nepal gibi bir ülkede iktidarın nasıl alınacağı duruyordu. Seçimlere katılım, kurucu meclis gibi taktik ve araçlar kullanmanın doğru olup olmadığı, ülkenin yüzde 80'ini ele geçirdikten sonra kentlerin nasıl fethedileceği, hangi sınıf, toplumsal tabaka ve azınlık halkları nasıl yedeklemek gerektiği ve sonuçta gerçekten halkın çıkarlarını savunan bir cumhuriyetin, uluslararası durumu da hesaba katarak nasıl kurulabileceği gibi sorular, hem Nepal Komünist Partisi (Maoist) içinde, hem de uluslararası devrimci hareket bakımından bu tartışmanın önemli noktalarındandı. Hiç bir devrim başkasına benzemeyeceğine ve hazır reçeteler de işe yaramadığına göre bu arayışlar son derece yararlı ve gerekliydi. Fakat henüz sonuca ulaşmadığı gibi Nepal'deki devrim ağır bir yenilgi aldı ve tartışmalar henüz devrimci bir iktidarın Nepal'de nasıl kurulacağına dair somut bir strateji ortaya çıkarmadı.

Parti ve halk kitlelerinin sonsuz bir inançla bağlı olduğu önder Praçanda'nın, Bhattarai'nin sağcı düşüncelerine angaje olmakla devrime ihanet ettiği çok açık. Kralı kovduktan sonra yükselen burjuvaziye karşı mücadele etmek yerine onunla uzlaşma yolu seçildi ve inisiyatif işbirlikçi burjuvazinin eline verildi. Hatta Praçanda ve Battarai, ülkeyi BIPPA⁴

gibi çeşitli ekonomik, siyasi ve kültürel anlaşmalarla Hindistan'a satmak ve Halk Savaşının bütün mevzilerini, kurtarılmış bölgeleri ve Halk Ordusunu tasfiye etmekte burjuvaziyi solladı bile.

Praçanda ve onu takip edenler, devrime inançlarını yitirip, artık halkın çıkarlarını değil, kendi bireysel çıkarlarını savunma amacıyla karşı tarafa geçmiş. Halkın parasıyla Londra'da lüks bir hotel satın aldıkları gibi, İsviçre'deki hesaplarına da halktan çaldıkları paraları yatırıyorlar. Nisan 2012'de NKP(Maoist) Merkez Komite üyesi Basanta bu ihaneti Marksist Teori'ye şöyle anlatmıştı: *“Halk iktidarının feshedilmesi, HKO'nun 10 Nisan 2012'de nazik bir darbe ile Nepal Ordusu'nun ellerine teslim edilmesi, toprakların toprak ağalarına geri verilmesi, Hindistan'la BIPPA ve su kaynakları üzerine diğer utanç verici anlaşmalar vb. anti-ulusal anlaşmaların imzalanması, Praçanda-Baburam kliğinin, ABD emperyalizminin bölgesel bekçi köpeği Hindistan yayılcılığının ve onların Nepal'deki kuklalarının hizmetine girmesi demektir. Bu süreç yoluyla bu klik ulusa ve aynı zamanda sınıfa ihanet etmiştir.”*

Kaybedilen çarpışmalar ve Praçanda'nın ideolojik teslimiyeti

Bunun belirtileri aslında Eylül 2011'de artık Prachanda'nın emriyle silah depolarının anahtarlarının teslim edilmesinden ve Nisan 2012'de

de Halk Kurtuluş Ordusu'nun eski kral ordusunca kuşatılıp tamamen tasfiye edilmesinden çok önceleri vardı. Genel bir bakışla en belirgin sorun, iktidarı alma hamlesinin sürekli ertelenmesidir.

2006'dan beri bekletme koridorunda devrimci dinamikler ve düşünceler çürütüldü. Halkın yaşam koşulları gerçekte hiç düzelmeyen ve parti ve Halkın Kurtuluş Ordusu hakkında bürokrasi ve yozlaşma söylentileri giderek yükselirken, 2010 baharındaki genel direniş türünden iktidarı alma fırsatları hiç değerlendirilmeden kaçırıldı. Söylenen, partinin bu genel direnişi bir ayaklanmaya çevirme planı olduğudur, ancak kimse silahları örgütlenme planı yapmamıştır! Yüzbinler sokaklara çıkarak savaşmak için silah istemiştir, ancak partinin hiç bir plan ve hazırlığı yoktur.

Devrimi sonuçlarına götürme stratejisinde ve zafer inancında önemli

bir değişimin de bir askeri yenilgiler serisinin ardından gerçekleştiği görülüyor. Bunlardan biri 7 Nisan 2005'te Rukum bölgesinde, bugün her ikisi de Praçanda safında yer alan, Merkez Tümen komutanı Pasang ve Batı Tümeni komutanı Prabhakar komutası altındaki Khara çarpışmasıydı.

Yıllar önce de Halk Kurtuluş Ordusu, Kasım 2002'de Jumla bölgesine bağlı Khalanga ya da Mart 2004'te Batı Nepal'deki Beni'de olduğu gibi bazı askeri gerilemeler yaşamıştı ve partide sadece askeri güce dayanarak zafer kazanmanın mümkün olup olmadığı üzerine yoğun bir tartışma sürüyordu. Ocak 2005'te bir politbüro toplantısında Battarai ve bazı başkaları, monarşiye karşı Nepal burjuva partileriyle ve Hindistan'la bir ittifak yapmayı öneren sağcı pozisyonları nedeniyle sıradan parti üyeliği konumuna düşürüldü. Battarai "*Nepal'in özgünlüğünde, bir demokratik cum-*

huriyet alt aşamasından geçmenin tarihsel zorunluluk olduğunu” iddia ediyordu.⁵

Tam da bu zamanda Gyanendra 1 Şubat 2005'teki darbesini⁶, gerçekleştirerek mutlak iktidarı ele geçirdi; dolayısıyla gerek feodal rejimle, gerekse de Hindistan yayılcılığıyla ve burjuva güçlerle müzakere etme yolları tartışma dışı hale geldi ve parti militan bir pozisyon olarak kendi güçlerine dayalı tarzda devrimi ilerletmeye yöneldi.

Partinin geniş çoğunluğuyla birlikte Praçanda da Battarai'ın uzlaşmacı ve tavizci fikirlerine karşı çıktı ve “fethetmenin kapılarını açmak”, nihai zaferin kapılarını açmak üzere, çok sağlam korunan Khara üssüne saldırmayı seçti. Bu kararı belki Battarai'ın söylemlerine ve kral Gyanendra'nın darbesine karşın Nepal'de devlet iktidarını almanın bir yolu olduğunu kanıtlama isteği de teşvik etmişti. Ancak bu devasa askeri operasyon yenilgiyle sonuçlandı. Halk Kurtuluş Ordusu savaşçıları güçlü biçimde tahkim edilmiş ve yüksek teknolojiyle silahlandırılmış olan kaleye girmeyi başaramadılar ve 18 saatten fazla süren kahramanca bir çarpışmadan sonra geri çekilmek zorunda kaldılar. Bazı kaynaklara göre Maoistler yaklaşık 250 kayıp vererek Halk Savaşı boyunca verdikleri en büyük kaybı yaşadılar.

Bir çarpışmayı kaybetmek savaş kaybetmek anlamına gelmez, ancak ideolojik taban güçlü değilse bu savaş sanatını mükemmelleştirmek yerine

teslimiyete götürebilir. Ve daha da kötüsü, önderliğin kendi devrimci karakterlilik zayıflığını açıkça itiraf etmek yerine tüm hareketi uçuruma sürüklemeydi.

Ülkenin % 80'inin Maoistlerin elinde olmasına ve geniş halk kitlelerinin Maoist devrimcileri desteklemesine rağmen o dönemde hala çözülmesi gereken stratejik ve askeri sorunlar vardı. Nepal ordusu giderek daha fazla ABD tarafından destekleniyor ve eğitiliyordu; eski rejimin kaleleri olan kentler halen düşmanın elindeydi ve uluslararası durum da stratejilerinin öngördüğü Yeni Demokratik Devrime ilerlemeyi kolaylaştırmıyordu. Ancak bu sorunları göğüslemekten, devrimci bir çıkış aramaktan, asıl iktidar savaşına girilmeden teslim olundu. Tek tek çarpışmalarda alınan bazı askeri yenilgiler Maoist parti önderliğini durumu daha derinden analiz etmeye ve devrimci çözümler aramaya yöneltmedi. Bunun yerine “kolay ve rahat yolu”, kapitalizme ve yayılcılığa teslim olmayı seçtiler.

Khara çarpışmasından kısa süre sonra Praçanda değişti. Khara saldırısını izleyen dört hafta içinde, o sırada resmîyette hala sıradan parti üyesi konumunda olan Baburam Battarai, K.B. Mahara'nın eşliğinde, Kasım 2005'te Nepalli siyasi partilerin Yedi Parti İttifakı ile NKP(M) arasında 12 maddeli anlaşmanın yapılmasına götüren süreci başlatmak üzere Hindistan'daydı.

O süreçten itibaren Praçanda şiddete dayalı devrim fikrine açıkça kar-

şı çıkmaya başladı. Örneğin 2006'da BBC'ye verdiği bir röportaj şunları söylüyordu: “İnanıyoruz ki Nepal halkı cumhuriyet için mücadele edecektir ve barışçıl bir Nepal'i yeniden inşa süreci geliştirecektir”.

Hindistan Komünist Partisi (Maoist), devrimci çizgiye ihaneti şöyle özetliyor: “MLM ideolojiye inanç eksikliği ve Halk Savaşı'nın bir dizi başarısı üzerinden gelişen Nepal devriminin yolu konusunda kolay zafer anlayışı ve eklektisizm, günümüz dünyasındaki değişimlerin etkilerinin, emperyalizm ve proleter devrimler çağında niteliksel bir değişimin yaşanmış bulunduğu sonucuna götüren yanlış bir değerlendirme ve bir kaç çarpışmada alınan geçici yenilgileri, savaşın bütünü üzerinden zafere dönüştürmek için stratejik bir bakış açısının eksikliği NKP(M)'nin durumunda sert bir dönüşe neden oldu ve sağ oportünizme kaydı. Nepal'deki Halk Savaşı'nda dönüm noktası, NKP(M) önderliğindeki Halk Kurtuluş Ordusu'nun 2005'in ikinci yarısında düşman kalelerini düşürmekte başarısız olması ve ciddi kayıplar vermesi oldu.”⁷

Partinin 2005'te tümüyle yer üstüne çıkmasıyla, esasen kentlerde örgütlü hale gelerek, Halk Savaşının, kırdı toprağın yeniden dağıtıldığı, komünlerin oluşturulduğu, halkın kendi mahkemelerine ve halk tarafından seçilen hükümetlerine sahip olduğu üs alanları gibi kazanımlarının kaybıyla ve Halk Kurtuluş Ordusu'nun kaybıyla sonuçlanan bu değişimler, parti

kadrolarının devrimci yaşam tarzı bakımından dejenerasyonunda da yansıyor. Yolsuzluk, akraba kayırma, kişisel çıkarlar, yönetici mevkilerin kötüye kullanılması ve kadın sorununda bilinç düşmesi, sağcı çizginin somut sonuçlarıydı.

Enternasyonalizm ve devrimci partilerle ilişkiler de devrimci çizginin işbirlikçi çizgiye radikal değişimiyle derinden etkilendi. Hindistan Komünist Partisi (Maoist) bu konuda net bir belirleme yaptı: “2005'e dek partilerimiz ve Güney Asya'daki diğer Maoist partiler arasında Hindistan yayılmacılığına karşı kolektif bir mücadele vardı. Hindistan yayılmacılığına karşı savaşmak ve Güney Asya'da ilerleyen devrimler arasında birlik ve ortak mücadeleyi başarmak için CCOMPOSA da kurulmuştu. Ancak Yedi Parti İttifakı ile 12 maddeli anlaşmayı yapmanızla birlikte Hindistan yayılmacılığına karşı süren bu mücadele zamanla zayıflayarak, liderliğinizin Hindistan egemen sınıflarına ve onların kılavuzluğuna övgüler yağdırmasına kadar varan bir noktaya ulaştı.”⁸

Devrim ihanete uğradı; nasıl ilerlemeli

Birlik için uzun süren bir mücadelelenin, iç tartışmaların, ve silahlı mücadelenin kazanımlarının birbiri ardına tasfiye edilmesinin ardından Kiran önderliğindeki parti içi muhalefet devrimci bir kopuş gerçekleştirdi. Haziran 2012'de nihayet örgütsel kopuş yaşandı ve NKP(M) adıyla yeni

bir parti kuruldu. 19 Haziran'daki bir basın toplantısında Kiran bölünmenin nedenlerini ve yeni partinin amaçlarını şöyle açıkladı: *“Temel şey, partimizi emperyalizm ve yayılmacılığın kuklası haline getirmeye dönük yanlış bir eğilim vardı; burada partimizin tüm temel anlayışları, yönlendirici ilkesi dahil, çarpıtıldı. Biz buna karşıyız... Halkın haklarını ve çıkarlarını korumak için başkaldırmak zorundaydık. Bu bölünmenin temel gereğesidir... Parlamentarizme karşı yeni demokrasi için başkaldırıyoruz. Parlamentarizmi tanımıyoruz. Demokratik cumhuriyet, buradaki tüm partilerin yüksek sesle eskimiş demokrasi şarkı-ları söylediği, asırların çürümüş parlamentarizmi; bu demokrasi tamamen başarısız oldu, Kurucu Meclis de başarısız oldu. Bu nedenle, ülkenin ve halkın çıkarlarına uygun bir alternatif olarak, feodalizme, emperyalizme ve yeni sömürgeciliğe karşı Nepal'de Yeni Demokratik Cumhuriyeti kurmak için ilerliyoruz. Kilit gündemimiz budur. Bu amacı başarmak için nasıl ilerleyeceğimiz soruluyorsa, her iki yoldan da, hem yasal hem gizli tarzda diyeceğiz; devrimci parti özsel olarak her yöntemi kullanabilir. Biz barış sürecine dürüstçe geldik. Bura-ya vardığımızda tüm tavizleri sadece Maoistler vermek zorunda kaldı, ama artık bu noktaya kadar taviz vermeyeceğiz. Dolayısıyla, her türlü kuşkunun üzerindedir ki, gerekirse Halk Savaşı, gerekirse Halk Ayaklanması, her şey olabilir, kilit sorun budur.”*

Yeni parti yeniden örgütlenmeye, geçmişin analizini yapmaya ve yeni bir program üzerine çalışmaya başladı. 9-15 Ocak 20013'te yeni partinin ilk, toplamda 7. Ulusal Parti Kongresi, son parti kongresinden 21 yıl sonra Katmandu'da yapıldı.

NKP(M)'nin 7. Parti Kongresi

Kitle kortej kortej meydana akıyor ve her tarafta kırmızı bayraklar dalgalanıyor. Kongrenin açılışı 20 bin kişinin katılımıyla başkentin merkezinde yapılıyor. Son 30 yılın en soğuk günü olmasına rağmen kitle büyük bir dikkatle sahnedeki yükselen her kelimeyi dinliyor. Belki aşırı bir coşku yok, ama derin bir ilgi var. Özellikle uluslararası konukların konuşmalarını uzun alkışlarla selamlıyor kitle. Nepal gibi küçük, yüksek dağlar ve dev ülkeler arasında bulunan bir ülkede, proleterya enternasyonalizmine olan ihtiyaç çok net hissediliyor. Daha sonra da partinin başkan yardımcısı Gaurav, dünya devrimci partilerinin temsilcilerinin kongredeki varlığının, kitle için en önemli ve en umut verici noktalardan biri olduğunu söylüyor.

Ertesi gün artık kongrenin basına kapalı oturumları başlıyor. Tabi zaman kavramına burada farklı bir anlam biçiliyor. Sabırsızlık diye bir şey yok. İnsanlar boşlukları müzik, tiyatro ve sohbetlerle dolduruyor. Zamanın yetmeyeceği anlaşılınca, Kongre iki gün uzatılıyor. Bu, 2000 kişinin barınma, yiyecek vb. ihtiyaçlarını anında örgütlemek demek, ama hiç

sorun olmuyor. Hızlı olmasa da işler düzgün gidiyor, sonuca varılıyor.

Bu Kongre temel kararların alındığı, kapsamlı tartışmaların yürütüldüğü bir platform olmaktan ziyade bir güç gösterisiydi. Her ne kadar oturumlar kapalı ve telefonlar yasak olsa da sonuçta açıkça yapılan toplantılarda ve gazeteler bazen kararlar çıkmadan önce haber yapıyordu. Kaba bir bakışla bu çok biçimsel ve antidemokratik gibi gelebilir, çünkü delegelerin hepsinin söz hakkı bile yok. Karşılıklı tartışmalar yürütülüyor, değişik sunumlar var. Ama somut durumda bu o kadar basit değil. Yaşananlardan sonra ülkenin kalbinde bu gösteriyi yapmanın büyük bir anlamı var. Öte yandan öyle görünüyor ki karar alma ve çizgi belirleme mekanizması, 21 yıllık ara dönemde olduğu gibi parti önderliğinden ibaret şimdilik. Kongreden önce yapılan eyalet konferanslarının da parti kitlelerinin daha fazla tartışma fırsatı bulduğu, eğilimlerini yansıttığı toplantılar olarak örgütlenmiş olması muhtemel. Partinin bugün 162 bin üyesi var ve bu sayı her gün artıyor. Kurtarılmış üslerin de düşmüş olduğu bu koşullarda, iyi bir temsiliyet oranıyla dahi sosyalist demokrasinin verimli biçimde işlediği bir tartışma ortamını örgütlemek kolay olmasa gerek. Değişik aşamalar ve koşullardan geçerek önderleşen partilerde kitlenin politikaya aktif katılımını sağlamanın mekanizmalarını geliştirmek kuşkusuz sadece Nepal'in değil tüm dünya devrimci güçlerinin önünde çözüm bekleyen sorunlar arasında.

Bir yönüyle gerçekten sahnede oturan önderlikle ve salondaki delegeler arasında bir uçurum var. Daha feodalizminin karanlığından yeni çıkan, kast sistemi, din, kadınların vahşice ezilmesi ve her türlü gericiilik altında yaşayan bir toplumda elbette okumuş, saygıdeğer, orta sınıftan görülen önderlerle sefalet içinde yaşayan halktan insanlar arasında ek uçurumlar da var. Bunun aşılması çok yakıcı bir sorun ve halkın özgürleşme savaşında aktif bir özne olarak algılanması daha da çok önem kazanıyor. Önderlere kör güven, tek tek kişilerden aşırı beklentiler ve kolektif önderlik tarzından tavizler sadece ihanetler ve bürokratikleşmeye yol açmıyor, aynı zamanda da önderleri tecrit edip, halkın zengin deneyimlerinden kopararak zayıf düşürüyor.

Savaş ve Halk Ordusu insanları en fazla meşgul eden konu

Kongrenin temel gündemlerinden biri elbette Halk Savaşı ve onun en temel aracı olan Halk Kurtuluş Ordusudur. Önderlik üyeleri güvenlik nedeniyle kongrede somut adımları açıkça ifade etmekten kaçındı. Bunun anlaşılır tarafları olsa da, yıllardır muğlak sözlerle oyalanan parti kitesini tatmin etmekten uzak. Özellikle önder kadrolar yaşananlardan sonra kendi devrimci irade ve kararlıklarını somut eylemlerle kanıtlamak zorunda, ama başarılı olabilmeleri için de belli bir hazırlık sürecinden geçilmesi elbette kaçınılmaz. Böyle bir hazırlık

yönelimin olduğuna dair ipuçları çok, ancak parti kitesine ve halka güven vermek için söz ve niyetin yetmediği belirgin biçimde yansıyor. Bu geçiş sürecine netlik kazandıracak adımlar atılmadığı koşullarda yeni partideki devrimci ruh halinin eskisi gibi yitirilip uzlaşma arayışları içinde yön kaybına uğraması için tüm koşullar yerinde duruyor.

Kongrenin resmen ilan edilmemiş arka planındaki belirleyici tartışma bu anlamıyla, Halk Savaşı stratejisine yeniden dönüş için hızlıca adımların atılması yolundan mı, yoksa genel halk direnişi yolundan mı ilerleneceği sorunuydu. Kongrenin ardından eski Uluslararası Devrimci Hareket (RIM) örgütleri başta olmak üzere çeşitli Maoçu güçlerin Kongreyi, yeni partideki iki çizgi mücadelesinin esasen Halk Savaşı mı yoksa (silahlı mücadele yerine uzlaşma arayışı olarak tanımladıkları) Halk Ayaklanması mı sorusu etrafında büyüme olduğunu ifadesi olarak yorumlamaları bu anlamda dikkate değer.

Partinin gençlik örgütü olan Halkın Gönüllüler Bürosu (NPV) kuruldu. Bir kitle mücadele ve gönüllü halka-hizmet örgütü olan Halkın Gönüllüleri'nin ilk kurultayı Ekim 2012'de, Katmandu sokaklarında binlerce devrimcinin gerçekleştiği bir yürüyüşle birlikte yapıldı. NPV yönetimi NKP(M) Daimi Komite üyesi Biplab tarafından oluşturuldu ve Halk Kurtuluş Ordusu'nun Chitwan – Shaktiktor'da bulunan eski 3. Tümenin komutan yardımcısı Deepak'a

devredildi. Kiran bu toplantıda “ge-rektiğinde tam da bu ekip yeniden silahlı savaşımı başlatacak” demişti. *Bu örgüte gelecekteki bir halk ordusunun çekirdeği olarak bakılıyor, eski savaşçılar oraya aktarılıyor ve toplanıyor; ancak ne kadar değerli olsa da henüz mütevazı bir adım. Partinin 10 senelik savaş tecrübesi küçümsenmeden, daha önce esasen kıra dayalı yürüyen halk savaşının askeri stratejisinde de bir gelişim ihtiyacı olduğu kesin ve bu tartışılıyor da. Mesele kent ve kır silahlı savaşında nasıl bir yer tutacak, ilişkisi nasıl olacak, silahlı ve barışçıl politik mücadeleler nasıl birbirini besleyecek, geçmişten öğrenerek iktidar perspektifli bir halk savaşının yeni biçimleri neler olabilir gibi sorular önümüzdeki aylarda Nepalli yoldaşları epeyce meşgul edecek ve etmesi de gerekiyor. Uluslararası devrimci ve komünist hareketin dolaysız katkısından beslenmek ve emperyalistler arası çelişkilerden yararlanmak da bu tartışmanın boyutları arasında. Ancak her devrimin esasen kendi öz güçleri temelinde ilerlemesi zorunluluğu da bir o kadar açık.*

Kongre delegelerinin yorumlarından

NKP(M)'nin 7. Kongresi şüphesiz büyük umutlar yarattı, çünkü uzun yıllardan sonra yeni devrimlere uzanma yolunda ilk kararlı adım. Bir devrimci başlangıç ne kadar değerli olsa da, henüz bir ilk adım niteliğinde ve elbette bir dizi sorun hala çözüm bekliyor. Eski partinin ideolojik değerle-

rinden ve devrimci inançlarından ne derece saptığının çarpıcı verilerinden biri olarak son yıllarda büyük bir ihmale uğrayan şehit, kayıp ve gazilere ve onların yakınlarına sahip çıkma ve onlara layık olma sorumluluğunu yerine getirmek acil sorunlardan biri.

Ekraj Bhandari, siyasi raporun sonuçları üzerine tartışmaların sonuçlarını sunan 21 grup sözcüsünden biri. Ünlü bir öğrenci önderi olan oğlu Bipin Bhandari, Halk Savaşı'nda gözaltında kaybedilenlerden biri. Bhandari, kongre delegelerine seslenirken şunları söyledi: *“Aslında Kongrenin gidişatından tam anlamıyla memnun değilim. Geçen gece bir düğ gördüm, rüyamda kaybedilen bir yoldaşı gördüm. Bana ne başardığımızı sordu, ve şimdi de ben kendime soruyorum; eğer bu bir rüya olmasaydı, gerçekten çıkıp gelseydi ve bana sorsaydı ne söylerdim? Önderlerimiz için sahip olduğumuz her şeyi vermeye ve her şeyi yapmaya karar verdik; ama onlar bizim için aynısını yapıyor mu? Praçanda ve Baburam tarafından ihanete uğradık. Ama hala şehitlerimizin ve kaybedilenlerimizin hayallerini gerçek kılmaya mecburuz.”*

Onun gibi başka delegeler de devrimin hala tamamlanmamış olmasının acısını hissediyor ve net ve militan bir çizgi isteği bir çok kereler ifade ediyor.

Öğrenci örgütü ANNISU-R'den Birendra Basnet, savaş sırasında tutuklanmış, işkence görmüş ve iki kardeşini yitirmiş: *“Kongre sadece devrime kapı araladı, sadece ilk adımdır*

ve daha çok yolumuz var. Bir çok kadro derhal Halk Savaşı başlatmak istiyor, ama hazırlık için zamana ihtiyacımız var. Egemen sınıfların gerici güçleri şu anda krizde; bu durumdan iyi yararlanmayı başarılırsak silahlı ayaklanmaya doğru ilerleyebiliriz.” Bu hazırlığın nasıl yapılacağı sorulduğunda şu yanıtı veriyor: *“Önce devrimci bir parti inşa etmeliyiz ve sonraki adım da yeni bir Halk Kurtuluş Ordusu'nun oluşturulması olacak. Yeni bir Halk Kurtuluş ordusu ille de her zaman silah taşımak anlamına gelmiyor. Hepimiz, okullardan, fabrikalardan ve kırdan gençler, devrime dek savaşıma zihniyetini geliştirmek zorundayız. Bir gün bu ordu silahlanmış bir HKO'ya dönüşecek ve devrimi tamamlayacak olan nihai darbeleri vuracak”.* Gençliğin yeni partinin mevcut durumuna ilişkin izlenim ve duygularının neler olduğu sorulduğunda şunları söylüyor: *“Bu kongreye katılan delegeler önderliğe güveniyor, ama Praçanda'nın ihaneti yüzünden kitleler onlara güvenmiyor. Onlara umut verecek yeni bir parti arıyorlar. Bize ancak eylemimizi görünce güveneceklerdir. Bunu hala yapamıyoruz, ama doğru yoldayız.”* Bazı önde gelen kadrolar halkın uzun süren bir savaştan sonra hiçbir başarı kazanılamadığı için savaşmaya hazır olmadığını söylüyor, öte yandan sıklıkla, esasen halk kitlelerinin daha berrak ve kararlı bir mücadele talebinde olduğu ifade ediliyor. Bu nedenle Basnet'e, nasıl ve hangi araçlarla mücadelenin, kitlelerin güvenini yeniden kazanabi-

leceğini soruyoruz. Şöyle yanıtıyor: “İnsanlar Halk Savaşı'nın değil, sonrasında bazı önderlerin ihanetine uğradı. Ancak savaşarak halk için umut olabiliriz. Bu yoldan ilerlersek halk kesinlikle bizi takip edecektir. Sadece bunun nasıl olacağı konusunda biraz kafa karışıklığı var. Eğer bir yol gösterebilirsek insanlar bizi destekleyecektir.”

Kadınların durumu üzerine yazan Bihani Thapa şöyle diyor: “İnsanlar fedakarlığa hazır; fakat sorun şu ki herkes önderlikte yer almak istiyor. Partide çok az sayıda kadın var. Benim bölgeden sadece iki delege seçildi ama parti kadın olduğum için beni destekledi. Ben kendi yerime profesyonel devrimcilik yapan bir yoldaşı önermiştim ama beni yolladılar. Özellikle erkekler önder olmak istiyor. Önder olmak için farklı özellikler gere-

kiyor. Geçmişte çokça seminerler ve eğitim çalışmaları vardı. Bugün daha fazla teorik eğitime ihtiyacımız var ve bu çok eksik.”

Bir bölgede komite sekreteri ve eyalet komitesinin üyesi olan, aynı zamanda Katmandu radyosunda çalışan genç kadın R.C. Neupane de Merkez Komite'de kimin yer alacağı üzerine uzun tartışmalardan endişeli. “Bazıları belki çabalarında devrimci ama başka bazıları da bencil, sadece bireysel çıkarları için önderlikte yer almak istiyorlar. Ama bizim Biplab gibi devrimci önderlere ihtiyacımız var. O güçlü biri ve aynı zamanda bizim gibi sıradan insanlara çok daha yakın. Ayrıca daha fazla sayıda kadın önder olmalı ama kongreye katılma fırsatları olmadı. Bir çokları hemen Halk Savaşı başlatmak istiyor. Hazırlığa ihtiyacımız olduğu doğru, ama

önderler dürüst ve ciddi olmak zorunda ve 1 yıldan daha uzun sürmeyen gerçekten iyi bir hazırlık yapılmalı.”

Savaşan kadınlar nerede?

Kongrenin açılışında tek bir Nepalli kadın bile kitleye seslenmiyor, parti kongresinin kapalı oturumlarında toplam 4 kadın delege söz alabiliyor. Yiğit kadınlara, tugay komutanlarına, düşmandan silah koparıp alan kadınlara ne oldu?

“Yoldaş Parvati” artık bir “First Lady”; kendisi başbakanın eşi ve aynı zamanda yolsuzluklarıyla ünlü bir hükümet yetkilisi.

HKO’nun sıhhiye bölüklerinden birinin komutanıyken aldığı yara nedeniyle sırtında hala bir kurşun bulunan Rama, bugün Halkın Gönüllüleri Bürosu’nda faaliyet yürütüyor. Eğitimine devam ediyor ve gençlere karate ve voleybol kursları veriyor. Halk Savaşı sırasında gerektiğinde sığınmacı, gerekli olduğunda ise savaşçıydı.

Kongreye bir gönüllü olarak katılıyor, gülerken yaka kartının bir yüzündeki güvenlikten sorumlu kongre gönüllüsü ibaresiyle diğer yüzündeki sığınmacı ibaresini gösteriyor.

Bir ihanetin nasıl önünün aşılacağı alınacağı sorusuna tereddüt etmeden şu yanıtı veriyor: “Bize ihanet eden liderleri vuracağız! Ve teorik olarak onları yerle bir edeceğiz. Praçanda ve Battarai bizim için öldü, ama şehit değiller. Bir kez daha liderlerimiz bize ihanet ederse asıl biz

onları terkedeceğiz”. Kendisi ihanet, hayal kırıklığı ve yaşamın güçlükleri karşısında hala devrimci enerjisini tümüyle koruyan az sayıda kadından biri. Peki ya diğerleri?

Rama, Halk Savaşı’nda aldığı yaradan dolayı koltuk değneğiyle yürüyen Bhaktanaj Thapa Ruji’den bahsediyor. Bu yiğit kadın savaşçı, savaşta bir bacağını kaybetmiş. Barış sürecinde parti onunla ilgilenmemiş, ailesinin yanına dönmek zorunda kalmış ve bu aile onunla gece gündüz alay ederek adeta işkence yapmış. Devrim hayalleri gerçekleşmeyen Ruji, partiye bir son mektup yazarak intihar etmiş.

İhanete uğradığı ve satıldığı duygusunu yaşayan sayısız gazi var. Uyuşturucu, alkol, depresyon ve umutsuzluk tekil olaylar değil. Şehitler, kayıplar ve gazilere karşı sorumluluk, kültür komisyonunun kongre için bestelediği türküde şöyle ifade ediliyor:

“Savaşın gözyaşları henüz kurumadı / Anneler hala oğullarını bekler / Babalar hala gece uyumuyor / İşte bu yüzden devrimi yarı yolda bırakamayız.

Hala silahın kokusu burnumuzda / Kayıplar dönmediler / O kadar çok gazi var ki / İşte bu yüzden devrimi yarı yolda bırakamayız.

Halkın yaşamında değişiklik yok / Hala sözlerimizi yerine getirmedi / İşte bu yüzden devrimi yarı yolda bırakamayız.”

Barış sürecinde partinin sistemi çöktü. Kırsal alanlarda ve kurtarılmış bölgelerde üyelerin gıda ihtiyaçları

için kapsamlı olanaklar örgütlüyken, Halk Savaşı'nın bu kazanımları bir çok başka şeyle birlikte kaybolup gitti. Kentlere geçmek ve siyasi çizgi değişikliği el ele gelişti. Bu durumda yeni koşullara uygun bir sistem örgütlenmedi. Bazıları bakan ve devlet yetkilisi oldu, lüks arabalar edindi ve çocuklarını yurtdışında okuttular. Kalanlar yüzüstü bırakıldı. Herkes kendi başının çaresine bakmak zorundaydı; parti artık üyeleriyle ilgilenemiyordu. Elbette bu duruma yol açan bir dizi faktör vardı, ancak tüm bu faktörlerin üstesinden geline-memesinin nedeni ideolojikti. Parti önderliği kitleden koptu, zafere olan inancını daha da önce yitirmişti ve dolayısıyla kendine egemen düzende rahat bir yer edinmekle, mümkün olduğunca bireysel çıkarlarını garanti-lemekle meşguldü. Bir çok parti kadrosu devrimci yaşamlarını yolsuzluk ve ihanetle dolu bu yolda sonlandırdılar - Praçanda ve Battarai sadece en ünlü örneklerdir.

Bu gelişme, en fazla kadınları vurdu. Devrimci kültürün yeni filizleri dağlarda terkedilmiş, topluma dönüş, aileye dönüş yaşandı. Kazanımlar, aktif mücadele içindeki kadınların pasifleşmesiyle birlikte kayıp oldu. Halk Savaşı esnasında mücadele kadınlara çok somut olarak daha özgür bir yaşam alternatifi gösteriyorken onlar da kitlesel olarak devrimci saflara aktılar. Fakat binlerce yıla dayanan bilinç ve alışkanlıkların aşılması henüz gerçekleşmedi. Daha önemlisi, kadınlar bu aktif katılımlarını örgütsel bir güce

dönüştüremediler. Ne parti, ne de ordu içinde kendi örgütlerini yaratabildiler, savaşta da hep yardımcı ve ikinci kolumda kaldılar. Halk Savaşı boyunca Nepal koşulları özgülünde kadının durumunda da devasa gelişmeler oldu, ancak tüm bu faktörler, bunların kalıcı ve sürekli ilerleyen bir kadın özgürlük mücadelesine akmasını engelledi.

Barış sürecinde savaşçılar arasında çocuk doğumları olağanüstü arttı, ama ne kadınlar, ne de parti bu sorunu bilinçlice ele alıp tartışmadı. Hatta parti önderliğinden bir çok kadro, çocuk ve aile sorunuyla kadınların bugünkü geri durumu arasında bağ bile kurmuyorlar! Kuşkusuz, kadın özgürlük mücadelesinde partinin uzlaşıcı, sağcı ve erkek egemen yanları hala çok belirgin ve bunu ancak kararlı, kendi gücünü örgütleyen militan kadınlar aşabilecektir.

Sarala Regmi, şehit yakını ve 14 yaşından itibaren Halk Kurtuluş Ordusu'da savaşmış. Halk Kurtuluş Ordusu'da yer alan ilk kadın olarak çeşitli birliklerde siyasi komiserlik görevi yapmış. "Red We Do" (Kızıl Yapıyoruz) romanı dahil 4 kitap yayınlamış. Gerek eski Halk Kurtuluş Ordusu savaşçıları, gerekse gençlik içerisinde çok sayıda kadımla bağlarının olduğunu ve onları evlerinde ziyaret ettiklerini anlatıyor. "*Parlamentar düzeni sevmiyorlar. Eğer yeni bir program oluşturursak birçokları gelecektir. Ama bu kongre kadınları savaşa teşvik etmek için yeterli değil. MK toplantısının ardından gelişecek olan somut uygulama, yani radikal*

*bir programa sahip olup olmayacağı-
mız; bu her şeyi belirleyecektir.”*

Devrimin zaferinden sonra nasıl dayanacağız?

Sadece şair değil, hayat bize gösteriyor ki “mücadele eden kaybedebilir, ama mücadele etmeyen baştan kaybetmiş olur”. Nepal’de bu çok somut ve hayati bir konu, çünkü zafer gerçekçi ve elle dokunacak kadar yakın, ama belki tam da bundan sonraki hamle bir o kadar cesaret istiyor. İktidar almak uzak geleceğe dair soyut bir tartışma değil; Halk Savaşı döneminde ülkenin çoğunluğunu idare etmiş, milyonlara önderlik etmiş, sadece mecliste değil, hükümette olmuş olan bir partidir bu. İktidara dokunmuşlar ve elleri yanmış. En fazla dokunan ellerse yapışmış kalmış, sistemi parçalamaktansa sistem onları yakalamış, emmiş. Kuşkusuz bu önemli deneyimlerden ders çıkarılıyor, devrimci tutarlılığa yönelik çok daha fazla tetikte olunuyor. Ama sonuçta parti önderliği devrimci bir iktidar gücü olmaktan korkarak bu duruma düştü ya da ileri adım atılmayınca geri, çürümüş bencil yanlar gelişme şansı yakaladı. İleri gidemeyen geri gider. Peki, bugün Nepalli arkadaşlar nasıl ileri gidecekler? Samimi biçimde ileri gitmek isteyen, devrimci bir iradeye sahip olan ve her şeyi göze alanlar var; bu düzey devrim uğruna şehit düşmek için yeterince güçlü de, ama devrimin zaferine giden doğru yolu ve yöntemi bulmak için yeteri kadar güçlü mü?

Surkhet bölge sekreteri ve 9 ay öncesine dek Halk Kurtuluş Ordusu’nda yer alan Sangeen, 5-10 yıl içerisinde Katmandu’yu ele geçireceklerine kesin gözüyle bakıyor ama ondan sonra ne olacağını, devrimi nasıl savunacaklarını düşünüyor. “Çin bize yardım etmez” diyor Sangeen, “onların sadece kendi çıkarları var, Nepal’in çıkarı değil. Çin, önce Praçanda’yı seçti, Maoistlerin Hindistan yayılmacılığını durdurmasını istedi. Ama Praçanda bunu yapamadı. Şimdiyse bizim parti önderlerimizin bazılarını etkisi altına almaya çalışıyor. Bizim liderlerin bazıları Çin’e dair umutlar besliyor, Hint ordusu Nepal’e girerse Çin’in de geleceğini sanıyorlar.

Şu anda, bizim önderlerimiz devrimi nasıl savunacağımız sorusuna henüz cevap vermiyorlar, sadece yürüelim diyorlar. İnsanlar bize çok soruyor; iktidar aldıktan sonra ne olacak?

Partimizde revizyonizmden geriye kalan çok şey var; elbette sorun sadece iki kişi değildir. En önemlisi yeniden bir güven oluşturmak. MK bunu başarmak zorunda. Sadece kural koymakla olmuyor; Praçanda da eskiden bir sürü kural koydu, ama bunlar pratikte uygulanmadı. 1-2 yıl içinde partiyi yeniden kurabiliriz. Henüz durum karışık, mesela iki eşten biri bu tarafta, biri Praçanda tarafında kalmış. İnsanlar arasında ilişkiler, dostluk ve aile bağları henüz çok güçlü. Partimiz savaşı başlattığı zaman gerçek bir parti, devrimci disiplin ve yaşam tarzı mümkün olacak. Bu kez

Praçanda ve Battarai'dı, ancak sorun şimdi bizim ne yapacağımız. Bazılarımızın kalacak evi yok, bazılarımızın yeterince yiyecek bir şeyi yok. Katmandu'da kalırsak ve bazılarının yaşam tarzı aynı şekilde araba, alkol, dans evleriyle sürerse değişim mümkün olmaz. Katmandu'da kalırsak kimse bize inanmayacak. Bize illegal bir parti, Halk Savaşını hazırlayan bir parti lazım."

Bir zaferin kısa sürse de, tıpkı Paris Komünü gibi, büyük bir tarihsel önemi olabileceğini ve devrimci bir Nepal'in bir hafta bile ayakta kalamasa bile, hiç ayağa kalkmamasından iyi olduğunu düşünenler de var. Uluslararası devrimci hareketin ya da Hindistanlı veya bölge devrimci güçlerinin Nepal devriminin ayakta durmasına kuşkusuz devasa katkı sunabilecek muhtemel zaferlerini bekleyecek misiniz sorusuna kesinlikle hayır deniliyor, beklemenin çözüm olmadığını bildiklerini ifade ediyorlar. *"Devrimci şiddet konusunda netiz ve bedel ödemek gerekeceğini de net olarak biliyoruz, ancak zaferimizi nasıl koruyabileceğimiz konusunda henüz netliğimiz yok."*

Bu tartışma ve bütün yolculuk boyunca, izlenimlerin, yorumların, önerilerin ve hatta eleştirilerin sevinçle karşılanması belirgin. Ve elbette her devrimci gücün kendi ülkesindeki devrimci süreçleri ilerletmesi de Nepal devrimine bir o kadar katkı sunabilecektir. Dünyanın en yüksek noktasındaki bu küçük ülkenin devrimcileri ağır bir yenilgiden sonra ayağa kal-

kıyorlar. Bu yenilgiyi dövüşerek değil, taviz vererek ve susarak aldılar. 12 Eylül darbesini yaşamış olan bir coğrafyada, bu tipten bir yenilginin sonuçlarının ne kadar ağır olduğu ve ancak güçlü ve başarılı bir devrimci hamleyle aşılabileceği iyi anlaşılabilir.

Umutlar Himalaya kadar yükseliyor

Dünyanın çatısında yaşam ilginçtir. En soğuk kış günlerinde bile gündüz güneşli ve sıcak, ama gece dondurucu bir soğuk var. Sonsuz fedakârlık, devrime bağlılık ile en yoz ve çürük yaşam tarzları yan yanadır. Çelişkilerin çırılçıplak olduğu ve her konuda en azından elektrik dağıtımında olduğu kadar dengesizliklerin yaşandığı bir yer: başkentte sadece günde ortalama 10 saat elektrik varken, 18 saat elektrik dağıtılan küçük kasabalar da var. Rengârenk ve sayısız dilde konuşan halklar burada yaşıyor; sadece kendi özgün alfabesine sahip olan dillerin sayısı 93. Her gün özellikle gençler ülkeye terk edip çalışmak için körfez ülkelerine ya da Hindistan'a çıkıyorlar. Hint yayılmacılığına kültürel, siyasi ve ekonomik bağımlılık aşırı belirgin. Artık nüfusun yarısı Hintçe anlıyor ve Hint nüfusu bilinçlice artırılıyor.

Bu kadar karmaşık, iç ve dış sorunların bol yaşandığı bir yerde aynı zamanda olanaklar da büyük. Savaş iradesi ve tecrübesi büyük olan emekçi kitleler, kendi inanışlarına göre aynı zamanda tanrı olan kralı ve

hemen hemen tanrı gibi tapındıkları Praçanda'nın ihanetini aşmış ve geride bırakmış. Bu uzun sürmüş, ama artık Praçanda'dan en ufak bir şey bile kafa ve yüreklerde kalmamış.

Himalayanın beyaz dorukları du-man ve siste bazen gözden kayboluyor, ama oradalar. Halkın umudu ve devrimci enerjisi de biraz böyle. Büyük hayal kırıklığı, güven kaybı, öfke ve ihanet duygusu kapkara bulutlar gibi yıllar boyunca yayıldı, fakat devrime inanç ve mücadele et-

me iradesi yüce dağlar gibi yerinde duruyor. Sis perdesi kalkmak üzere ve 10 binlerce şehidin ve kayıpların sesi, gençliğin sesinde ülkenin her yerinde yankılanacak.

Nepal halkları artık böyle yönetilmek istemiyor, burjuvazi ve işbirlikçiler artık yönetemiyorlar ve sert bir rüzgâr her an kara bulutları dağıtıp en yüksek doruklara kadar manzarayı açabilir. Yeter ki fırtınadan korkmayalım.

DİPNOT

1 Füzyon: 2001'de Halk Savaşı ile kent ayaklanmalarını birleştirme kapsamında önerilen bir anlayış. NKP(M): "Bugün silahlı ayaklanma stratejisi ile Halk Savaşı stratejisini birbiriyle birleştirmek hayati olmuştur. Böyle yapmaksızın herhangi bir ülkede gerçek bir devrim imkansız görünmektedir." (Büyük İleri Atılım....., sf. 20). Ancak bu anlayış pratikte silahlı mücadeleyi hem kırdı, hem de kentlerde geliştirmek yerine onu durdurmanın gerekçesi olarak kullanıldı.

2 12 maddeli anlaşma: Kasım 2005'te Yedi Parti İttifakı ile NKP(M) arasında imzalandı. Daha sonra 21 Kasım 2006'da iki taraf arasında Kapsamlı Barış Anlaşması imzalandı.

3 Nisan 2006'da 19 gün süren halk isyanından sonra kral diz çöktü. NKP(M), daha önce feshedilen kraliyet parlamentosuna % 33 sandalye ile katılmayı kabul etti. Nisan 2008'de Kurucu Meclis seçimleri yapıldı, NKP(M) bu seçimlerden en güçlü parti olarak çıktı. Bir geçici hükümet kuruldu. 28 Mayıs 2008'de yeni seçilen Kurucu Meclis Nepal'i federal demokratik bir cumhuriyet ilan etti.

4 BIPPA: Hindistan'la imzalanan İki Taraflı Yatırım Teşvik ve Koruma Anlaşması

5 Baburam Bhattarai, Kraliyetin Geri Çekilişi ve Demokratik Cumhuriyet Sorunu, 15 Mart 2005.

6 Gyanendra 1 Şubat 2005'te darbe yaparak mutlak iktidarı ele geçirdi.

7 Hindistan Komünist Partisi (Maoist)'ten Birleşik Nepal Komünist Partisi (Maoist)'e Açık Mektup, 20 Haziran 2009

8 age

TÜM NEPAL KADIN DERNEKLERİ MERKEZİ DANIŞMANI NAINAKALA THAPA İLE RÖPORTAJ

Zehra Akdağ

Halk savaşı döneminde savaşçıların %40'ı kadındı. Ancak barış sürecinden sonra birçok kadın ayrıldı. Şimdi ise %95'i aktif politikayı bıraktı. Bu durumun nedenleri nedir?

Halk Savaşı döneminde birçok kadın çoğunlukla mücadeleden etkilendi. Kurtuluşun yegane yolu olarak Halk Savaşı görüldü. Başlarda kadınların mücadeleye çekilmesinde önderlik çok önemli bir rol oynadı. Bu inisiyatifi aynı zamanda kendi ailelerindeki kadınları dahil etmek için uyguladılar. Kültür ve feodalizm nedeniyle kadınlar aşırı sömürü ve baskıya maruz kalıyorlardı. HS'nin kurtuluş için yegane yol olarak görülmesinin birçok nedeni vardı. Ama çok azı bilinçli bir şekilde katıldı. Devlet ayrıca birçok kadına tecavüz etti ve kaba ithamlarda bulundu; bu nedenle birçoğu da Halk Kurtuluş Ordusu'na (HKO) devletten korunmak için geldi.

Kadınlar güvenliklerini korumak için bu tarafa gelmek zorunda kaldı, ancak sadece çok azı mücadele bilinciyle geldi. Daha çok genel kültürel ve feodal baskıdan kaynaklanıyordu.

Barış sürecinden sonra görevlerini tamamladıklarını, daha fazla yapacakları bir şeylerin kalmadığını, devrimin tamamlandığını ve eve gidebileceklerini düşündüler.

HKO içerisinde birçok kadının önderliğe dahil edilmedikleri, yüksek sorumluluk vermede Partinin kendilerine güvenmediği şikayetleri vardı.

O dönemin gerekliliklerinden ötürü genellikle komutanlar erkekti ve komutan yardımcısı kadındı. O dönemde çok insana ihtiyaç vardı, dolayısıyla kadının da dahil edilmesi gerekiyordu. Bundan dolayı HKO içerisinde kadın sayısı önemli derecedeydi. Halk Savaşı döneminde HKO içerisinde kadınların %40 olduğu doğru, ki bu iyi bir durumu gösteriyor. Belki tam kesin rakam değil, ama durum iyiydi. Barış sürecinden sonra Parti süreci iyi yönetemedi, daha doğru örgütlenseydi çok daha fazla kadın kalırdı.

Barış süreciyle birlikte evlilik ve çocuk yapma kadınların durumunu nasıl etkiledi? Barış sürecinden sonra kadro politikası değişti mi? Böylesi değişimlere dönük tartışma var mıydı veya kendiliğindenci, kontrol edilmeyen gelişme miydi?

Evlilik tabii ki önemli bir rol oynadı. Karargahlar düğün ve doğum merkezleri oldu. Halk savaşı döneminde bir biçimiyle yasaktı, ancak barış sürecinden sonra insanlar yerleşik ha-

yata geçti ve çocuk yaptı. Daha çok kendiliğindenci ve insanların çocuk sahibi olmaları doğal gelişmeydi. Bildiğim kadarıyla bu gelişme üzerine tartışma yoktu. Sadece insan doğasıydı.

Artık HKO'lular karargahlara kapatılmıştı. Görevleri yoktu, çok zamanları vardı ve yapacak bir şey yoktu. Yine yaş olarak daha da olgunlaşmışlardı.

Kadın örgütlerimizin o dönemde kaç kadının karargahları terk ettiğini öğrenmesi gerekir, çünkü kesin bir şekilde bilmiyoruz.

Yine birçok kadın atılmıştı oralarından. Bildiğiniz gibi karargahlar BM kontrolü altındaydı, dolayısıyla onlar karar veriyordu kimin iki ordunun birleştirilmesi sürecinde kalması veya çıkması gerektiğine. Birçok kadın hamile, yüksek kilolu, hasta, az eğitilmiş vs. oldukları için çıkartıldılar. Çok çeşitli kriterleri vardı ve bundan dolayı birçok kadın BM tarafından çıkartıldı. Kanımca çok az sayıdaki HKO kadını kendi iradesiyle gönüllüce ayrıldı; ama çoğunlukla çıkartıldı.

Ama evlilik veya çocuk yapmada bir karar, kadının seçimi değil mi?

Ben 2007-2011 döneminde hükümetin Kadınlar Komisyonu'ndaydım. O dönem kadınların karargahlardaki durumu, barınma, beslenme vb. de içeren bir araştırma yapmak istedik. Çünkü çok kadın vardı. Ama BM resmi olarak girişimize izin vermedi. Tek tek bireyler olarak gidebiliyorduk.

Kadınlar Komisyonu'nda bütün partilerden kadınlar temsil ediliyor-

du. Dolayısıyla kolay değildi, çünkü birçoğu böylesi bir araştırma yapma fikrine karşıydı. İstedığımız rahatlık yoktu çalışmak için, o dönemde koalasyon hükümeti vardı. Birçok şeyi yapamıyorduk, ama en azından bazı bilgiler toplayabildik. Kendisi de kadınlar örgütünün danışmanı olan yoldaş Narayani Tiwari karargahlardaki kadınlar hakkında bir şeyler yazdı. Çok sorunlar vardı, kendisini karargahlara göndermek istedik. Fakat bizler Maoist olduğumuz için diğer kadınlar gelen paraların böylesi projelere kullanılmasına karşı çıkıyorlardı. Sonuçta 'Kadın Hakları' adındaki hükümetin yıllık kadın komisyonu yayınında onun tarafından yazılan bir makale yayınlayabildik.

Parti içerisinde kadının durumuna geri dönmek istiyoruz. Hükümet politikası, özellikle değişik partilerin koalasyonu tabii ki farklı; ancak NKP(M) içerisindeki bugünkü durum nedir? Tüm Kongre boyunca sadece 4 kadının konuşmasına şaşır-dık, ancak su servisinde bulunanların önemli bir kesimi kadındı.

Daha fazla kadının konuşması gerektiği doğru. Kadın önderliğini geliştirmek için partide çabalar var, ancak şu anda partinin kendisinde değil fakat kitle örgütü anlamına gelen kız kardeş örgütlerinde kadını yoğunlaştırma eğilimi var. Hala bizimle birlikte olan kadın liderlerin tümü Halk Savaşı döneminden kalanlar. Devam eden bir halk savaşı olmadığı için, hiçbir kadın o biçimde gelmeyecektir.

Kadınlar bugün neden mücadeleye ve partiye katılmıyorlar? Geçmişle kıyaslandığında değişen ne?

Eğitimin ve siyasi bilincin olmayışı da önemli bir yol oynuyor. Çok kadının yer aldığı HKO şimdi dağıtılmış durumda, diğerleri evlenmiş ve barış sürecinde aile kurmuşlar. Şimdi aile sorumlulukları var, bundan dolayı aktif siyasetten çekilmiş durumdadalar.

Kültürel boyutun da önemli olduğunu düşünüyorum. Kadın sorunları üzerine parti tarafından organize edilen siyasi okul/eğitim yok, ataerkillik üzerine öğretimler ve seminerler yok.

NKP(M)'de kadınlar için durum nasıl? Partiye katılmak için ve önderler olma noktasında onlara özel destek veriliyor mu? Kota ya da benzeri mekanizmalar var mı? Kadınların partideki ve önderlikteki yüzdeleri nedir?

Partideki kadın sayısı çok düştü. Bir neden halk savaşının bitmiş olması; 'kendi hayatlarına' başladılar. Kadın sorununa parti farklı bakıyor, ancak parti eskiden kadınların günlük yaşamlarını organize edebiliyordu. Halk Savaşı döneminde komün yaşamın embriyonik biçimi gibi bir şey vardı, kendi kültürümüze göre yaşadığımız. Daha az ayrımcılık vardı ve örneğin kastlar arası evlilik sorun değildi. Ancak bu yaşam biçimini barış sürecinde koruyamadık, parti üyelerine sahip çıkmadı ve birçok kadın ailelerine geri dönmek zorunda kaldı. Aileler kastlar arası evlilik ve kadın kurtuluşunun diğer kazanımlarını kabul etmedi. Bu durumda

parti kadınlara destek verip korumadı. Bu sürecin en büyük kurbanları kadınlardır, sadece aileler içerisinde sorun yaşamadılar, aynı zamanda toplum içerisinde de sorun yaşadılar. Birçok kadın tarafından partiye raporlar yazıldı; örneğin bazıları ailelerine geri döndükten sonra boşanmaya zorlandı. Ancak parti bu sorunları çözemiyordu. Bundan dolayı birçok kadın partiye sorunları çözme konusunda güvenlerini yitirdi. Birçok durumda kadınlar kurban oldu. Parti bunu çözmek için ve kadınları önderliğe dahil etmek için politika geliştiremedi.

Parti içerisinde kadınlar bölümü vardı, ancak kadınların durumu ya da inisiyatifleri vb. üzerine tartışma yürütüldüğünü bilmiyorum.

Halk savaşı döneminde durum daha iyiydi; hatta beslenme ve hijyenik koşullar da daha iyiydi kadınlar için. Ancak sonrasında parti kadınlara bakamadı.

Çocuğa gelince, kadınlar için çocuklarını bırakıp gitmek daha zor, çünkü kendisini daha sorumlu hissediyor. Erkekler için bu çok daha kolay. Halk savaşı döneminde aileler çocuklara baktı. Ancak şimdi bizim zamanımız var ve biz bakıyoruz. Parti de bunun için herhangi bir çözüm üretmedi. Sadece toplumda değil, parti içerisinde de çocuk bakım merkezleri yok; çocuklara bakım için hiçbir şey örgütlenmiş değil. Bundan dolayı çocuklu olan kadınlar partide çalışmıyor.

Nasıl oluyor da parti barış sürecinden sonra kadınların durumunu bu kadar görmezden geliyor? Parti daha fazlasını yapamaz mıydı?

Tabi ki parti daha fazlasını yapabiliirdi, örneğin kadınları daha fazla eğitebilir ve kadın önderliğini geliştirebilirdi. Parti böylesi bir ortam yaratılabildi. Finansal bakımdan parti zayıftı, ancak daha fazlasının yapılması mümkündü. Parti kadın önderleşme-

sini geliştirmek için yeterince konsantre olmadı. Bugün partide bulunan kadınların tümü halk savaşı zamanından gelme, yeni kadınlar yok.

Halk savaşı döneminde kadınlar asıl olarak fiziksel işler, örgütleme, kapasitelerine göre günlük işler yaptılar, çünkü daha az eğitilmişlerdi. Özellikle kırsal alanlarda kadınlar çok az eğitimliydi. Ama halk savaşına yapabildikleri kadarıyla hizmet ettiler. Halk savaşı kadınlar için aynı zamanda onların yoksullukları nedeniyle çekim merkeziydi. Evde yiyecek yoktu, ama PLA'ye katılınca yiyecek bir şeyler vardı. Ama barış sürecinde siyasi çalışma yürütme ya da yürütmeme seçenekleri vardı. Ancak kadın önderliğini geliştirme parti tarafından göz ardı edildi.

Yerel düzeyde kadınları nasıl örgütleyorsunuz? Nasıl ilişki kuruyor, kitle çalışmasında nasıl bağlantı sağlıyorsunuz?

Tüm Nepal Kadın Örgütü genellikle köylere giderdi, tabii parti de dahildi buna. Halk savaşı döneminde HKO halka gitti ve onlarla tartışmalar yürüttü. Yine alkole, kumara, yoksulluğa, kötü beslenmeye vb. dair eğitim

için kadınlar tarafından kampanyalar düzenlendi. Nepal'de kadınlar vahşi ataerkil sistem olan feodal sistem tarafından eziliyor. Öncelikle kadınlar baba veya eş tarafından uygulanan şiddeti normal görmeye yönelik eğitiliyor. Kadınların mülkiyet hakları yok ve siyasi çalışma yürütemek için, yiyecek için asgari bir paraya ihtiyaçları vardı. Fakat erkeğe bağımlı olduklarından, yapamıyorlar. Sadece bir nesil öncesine kadar kadınlar kendi isimleriyle değil, bir erkeğin annesi, kız kardeşi olarak biliniyorlardı. Kadınların kendi kimlikleri bile yoktu.

Önceden aktif olan kadınların birçoğu bugün diyetimizi ödedik, şimdi kendi kişisel hayatımızı yaşamak istiyoruz diyorlar. Çoğu bugün pasif. Bu kadar kavgadan sonra fazla kazanım görmediler ve umutlarını yitirdiler. Eğer parti devrimle ilgili eğitimi yeniden başlatırsa, bu durum da değişir. Barış sürecinde bizim bir çoğumuzun dünyası küçüldü, kadınlar kendi evlerini, ailelerini istiyorlar. Siyaset gönüllüce yapılan bir şey ve kadınlar buradan pek kazanım ettiklerini görmüyor.

YOLDAŞ NETRA BIKRAM CHAND “BIPLAB”LA SÖYLEŞİ*

Zehra Akdağ

NKP(Maoist) Merkez Komite Sekreteri ve Halk Gönüllüleri Bürosu başkanı yoldaş Netra Bikram Chand “Biplab”’la ETHA adına yapılan görüşmeyi Nepal’deki gelişmeleri yakından takip etmek için dergimizde yer vermek istedik.

Yoldaş Biplab NKP(M)’nin 5 Daimi Komite üyesinden biri. Halk Savaşı sürecinde bazı savaşlara komuta etti ve yoldaşlarınca “Batı Üs Alanının kahramanı” olarak adlandırıldı.

Aynı zamanda mükemmel bir ikna gücü ve militan ruhuyla da tanınan Biplab yoldaş, parti kitleleri içinde çok yüksek bir itibara sahip. Öğrenci örgütünün temsilcilerinden biri şöyle diyor:

“Biplab yoldaş bizim umudumuz. Çok mütevazı bir yaşam tarzı var, küçük bir odada sadece plastik sandalyeleri var ve diğer liderlerin aksine her zaman bizim için ulaşılabilir durumda. Onu kolayca bulabiliyoruz ve sorunlarımızı çözüyor.”

* Ocak 2013, Katmandu. ETHA adına yapılan röportaj

Biplab yoldaş hükümette hiçbir zaman görev almadı ki bu da onun temiz imajına katkıda bulunmuş olmalı. Praçanda ve Bhattarai'nin ihanetinden sonra birçok insan "diğer parti üyeleri yeterince yiyecek bulamazken 50.000 rupilik takım elbiselerle dolaşan" ve devrimin değil kendi kişisel çıkarlarının peşinde olan liderlerden yana kaygılı. Bu anlamda yoldaş Biplab Nepal'de devrimci bir partinin yeniden inşası sürecinde önderlikle kitleler arasında önemli bir köprü.

9-15 Ocak 2013'te NKP(M)'nin 7. Kongresinin başarıyla toplanmasının hemen ardından yapılacak bunca acil iş varken bu zamanı ayırdığınız için teşekkürler. Öncelikle Kongreyi nasıl değerlendirdiğinizi sormak istiyoruz. Önemli başarılar nelerdi, eksiklikler nelerdi ve Kongrenin genel anlamı nedir?

Bizce Kongre sürecin gidişatı içerisinde bir kopuştur. Mücadelenin tüm siyasi, örgütsel ve somut durumunu incelemiştir. Zayıflıkları gidermiş ve kazanımları ve yaşamın olumlu yönlerini sentezlemiştir. Bize yeni bir yaşam yolu göstermektedir; parti, kitleler ve ulus için yeni bir başlangıçtır.

Bizim durumumuzda bu kongre bundan da daha büyük bir öneme sahiptir. Belki bunu anlıyorsunuz. Biz devrimin çok özgün bir noktasındayız. Yenilmiş değiliz. Fakat halen kazandığımız şeyler çok değerlidir. Bu daha önceki hiç bir devrimde olmamıştır. 18.500 HKO savaşımız vardı; yerel düzeylerde politik iktidar elimizdeydi, gericilerin açıklamalarına göre dahi toprakların % 80'i Maoistlerin denetimindeydi. Bir biçimde halk

yönetimleri, mahkemeleri vardı. Tüm bunlar yok oldu, artık bunlara sahip değiliz. Ama tüm bunlar düşman tarafından yenilgiye uğratılmış da değildir. Parti tüm bir gövde olarak da bunları tasfiye etmek istemedi. Ama öyle veya böyle bunlar kaybedildi. Bu çok özel tipte bir durum. İkincisi, biz Praçanda ve Bhattarai ile ilişkilerimizi kopardık ve yeni bir parti geliştirdik. Üçüncüsü, 21 yıldan sonra bir kongre yaptık – bu kendisi başlı başına bir sorundu. Bu nedenlerle bu kongrenin anlamı büyük. İnanıyoruz ki bu kongre bu sorunları çözmüştür.

Kongre sonrasında siyasi, ideolojik ve örgütsel bakımdan partinin en acil görevleri neler?

Biz bu konuda kendi içimizde de tartıştık. İlk görev gericinin devletin niteliğini kitlelere teşhir etmektir. İkinci nokta kadroları Kongrenin benimsediği yeni çizgi temelinde eğitmektir. Ve üçüncü nokta, Kongrenin aldığı kararlar doğrultusunda sınıf mücadelesini başlatmaktır. Siyasi çizgimiz şimdi Kongrenin benimsediği siyasi belge ile tanımlanmıştır.

Halkların gönüllüleri bürosunun mevcut durumu ne? Ne gibi faaliyetler örgütleyorsunuz? Örgütsel yapısı nedir? Ve bu örgütün devrimin geliştirilmesindeki rolü nedir?

Biz Halkın Gönüllüleri Bürosu'nu HKO'nun bir embriyosu olarak görüyoruz ve devrimde aynı role sahip olarak işliyor. Herkes bunu gayet iyi anlıyor. Ama bazen bundan da daha fazlasını anlıyor; onun gerçekte olduğundan daha fazlası olduğunu sanıyorlar.

Bu örgütün özgün bir karakteri, küçük olmamasıdır, onbinlerce insan içinde yer almaktadır. Yani gerçek bir kitle örgütüdür.

Çok sayıda faaliyetimiz var; insanlara işlerinde yardım etmek, okul ya da yol yapmak gibi ülkenin gelişimine yardım etmek, aynı zamanda insanları, çok sık meydana gelen toprak kaymalarından kurtarmak gibi. Bir diğer önemli görev yolsuzlukla mücadele. Son dönemlerde örgütümüz yolsuzluğa karşı 14 değişik mücadele yürüttü. Mesela biri, hükümetin kontrolünde, büyük ve yolsuzluğa bulaşmış bir firma olan Nepal Havayollarına karşı verildi. Yolsuzluğa karışanların bir listesini hazırladık ve onları teşhir ettik. Bir diğer örnek, hükümetin tekeli kompradorlara bir çimento ve bir de kağıt fabrikasını satmasıydı, bu tipten şeylere karşı mücadele ediyoruz. Örgütümüz kadın ticaretine karşı da eyleme geçiyor. Çeşitli faaliyetlerimizle çokça basında yer aldık.

Halkın Gönüllüleri Bürosu tüm ülkede örgütlü durumda.

HKO'ya dönüşüm konusunda diyebiliriz ki her şey mümkün. Bir gençlik örgütünden HKO'ya dönüşümün nasıl olacağı, sınıf mücadelesinin somut koşullarına bağlı olacaktır.

Partide, özellikle de gençlik içinde epeyce ünlü olduğunuz görülüyor. Birçokları için siz umudun sembolüsünüz. İnsanlar mütevazî yaşam tarzınız nedeniyle de size güveniyor. Halkın gözünde sizin diğer önderlerden farkınız nedir?

Söylediğiniz kadar popüler olduğumu sanmıyorum. Fakat parti içinde uzun süredir mücadele ediyoruz. Partinin tüm önderleri bu mücadeleyi yürüttü. Ama ben, bölünmeden önce de, ülke içinde herkesi ikna etmek için çok dolaşım. Delegelerin birçoğu beni iyi tanır. Kongreye katılan yoldaşların büyük çoğunluğu savaş alanında benimle beraberdi.

BNKP(M)'yi şimdi nasıl değerlendiriyorsunuz, onlarla ne türden bir ilişkiniz var?

İki boyutu var, bir yanda teorik, diğer yanda siyasi boyutu. Benim fikrimce teorik olarak kapitalizmi ve parlamentarizmi -ki bu da emperyalizm ve gericiliğin yolundan gitmek anlamına geliyor- benimsediler. Bunu Nepal bağlamında pratik anlamda değerlendirirsek, hala Praçanda ve Bhattarai'dan daha faşist, daha gericici başka güçler görürüz. Praçanda ve faşist güçler arasında özgün bir çelişki var. Faşistler hükümette değil ama devlet mekanizmasında yer alıyorlar; mesela Yüksek Mahkeme'de.

Praçanda ve Bhattarai siyasi açıdan onlarla, ama gerici güçlerin çoğundan ve devlet aygıtından gerçek bir destek almıyorlar.

Onlarla ilişkimiz nasıl olmalı? Devletle bağlı oldukları sürece onlara karşı mücadele edeceğiz ve kadrolarını kazanmaya çalışacağız.

Gazeteci Dekendra Thapa** örneğinde durum neredeyse komikti çünkü dava iki tarafa karşı açılmıştı. İlginç olan, onların ve bizim kadrolarımız birlikte mücadele ediyorlar ve bu örnekte bu doğru da. Başka örneklerde de böyle olabilir. Zorunlu biçimde düşmanca ilişkiler kurmak gerektiğini düşünmüyoruz.

Parti önderliği Praçanda/Bhattarai çizgisiyle birlik konusunda çok fazla ya da çok uzun süre ısrar etmedi mi?

Son aşamaya kadar ısrarcı olduğumuz ve birliği başarmaya çalıştığımız doğru. Genel anlamda çok uzundu ama Praçanda ve Bhattarai'nin parti ve ülke içindeki etkisini silmek için çok uzun değildi. Çünkü onlar çok oturmuş liderler. Geçmişte de böyleydi, şimdiye dek hiçbir lider Praçanda ile mücadele edemedi, kimse başarılı olmadı. Halen onunla olan bir çok yoldaş şimdi bile Praçanda çizgisinin yanlış olduğunu itiraf ediyor, ama ona karşı direnemiyor. Onun yaptığından

** 11 Ağustos 2004'te sözde gazeteci (gerçekte devletin bir ajanı) olan Dekendra Thapa Maoistlerce öldürüldü. 8 yıl sonra 5 Ocak'ta 5 Maoist onu öldürmekle suçlanarak tutuklandı. Bu davayı açmak bir yandan barış anlaşmasının ihlali anlamına gelirken, diğer yandan da Maoist önderlere karşı gelecekteki baskılara işaret eden bir tehditti. Hem NKP(M), hem de BNKP(M) açılan bu davayı kınadı.

daha iyisini yaparsak hepsi bize katılır.

(BNKP(M) içindeki iç tartışma hakkında) Gerçekten bir çok tartışmaları var. Bir çok üyeleri, özellikle de genç yoldaşlar bize güveniyor ve BNKP(M) içindeki durumu bizimle paylaşıyor.

Örgütsel ayrılık, neden daha önce veya sonra değil de Haziran 2012’de gerçekleşti?

Doğru zamandı. Eğer bunu daha önce yapsaydık, bu bir çok yoldaş için anlaşılır olmazdı. Her halükarda çok fazla kafa karışıklığı vardı, sadece daha fazla kafaları karıştırdı. Fakat daha da geç harekete geçseydik, çok daha fazla şey zarar görür ve tasfiye edilirdi. Bu nedenle bu doğru zamandı.

Parti bugün 2005’teki Rolpa Konferansını ve sonrasında Chunwang toplantısını, bugünkü durumla ilişkisi bağlamında, nasıl değerlendiriyor?

Hem olumlu hem olumsuz yönleri var. Olumlu yönü, Chunwang toplantısı sonrasında Maoist hareketin kentlerde oturtulabilmesi olmuştur. İşçilerle, aydınlarla ilişkilendik ve uluslararası toplulukla bağ kurduk.

Ama temel yönü olumsuzludur. Chunwang’da, önce bir Federal Cumhuriyet kurup, sonra Halk Cumhuriyeti’ne ilerleyebileceğimizi düşündü. Ama Praçanda ve Bhattarai bize ihanet etti ve bu hedefi gerçekleştiremedik.

İlginç olan, ülke nüfusunun % 0.5’i bile partiye üye değildi. Şimdi

çok fazla sayıda kadro, Praçanda ve Bhattarai yüzünden, bu demokratik cumhuriyetin iyi bir şey olup olmadığı konusunda kafası karışık durumda.

Chunwang toplantısı, gerici partilerle ittifak temelinde cumhuriyetçi demokrasi taktiğini açıkladı. Bunun Halk Cumhuriyeti’ne giden yolu döşemek için geçici bir adım olması niyeti vardı. Praçanda bir parti belgesinde açıkça komünist partinin bu adımı bir Halk Cumhuriyeti’ne dönüştüreceğini, statüko partilerinin burjuva kapitalizmi kurmaya çalışacağını ve tam da bu noktada devrime odaklanılacağını belirtti. Tüm parti bunu onayladı ama Andolan 2006’dan (andolan: ayaklanma) ve Gyanendra’nın alaşağı edilmesinden sonra Bhattarai “cumhuriyetçi demokrasi” kavramını kullanmaya başladı. Bizim cephemizden, kadrolar bu projenin kurumsal gelişimini asla ayrıntılı tartışmadı. Bunun halktan yana bir devlet olduğu açıkça vurgulanıyordu ama bu asla partinin stratejisi olmadı. Nepal gibi sosyal yapıların aynı kaldığı yarı feodal yarı sömürge bir ülkede bu ilerletici değildi.

Praçanda ve Bhattarai’nin teslimiyetçi politikaları Kurucu Meclis çağrısı adı altında gelişti ve Halk Savaşı oportünist ve reformcu bir tarzda parlamenter kurumlara girmek için alet edildi. Praçanda’nın Bhattarai tarafından, Bhattarai’nin Praçanda Yolu’nu kabul etmesine karşılık kendisinin de parlamenter yolu kabul etmesi yönünde ikna edildiğini görebiliriz. Diğer bir

ilgi çekici nokta, Kurucu Meclis çağrısının, yuvarlak masa konferansının ve birleşik hükümetin toplantıda öylesine ani bir biçimde gündemleşmesidir. Neden bu şekilde geliştiğini sordüğümüzda Praçanda bunun Halk Savaşı'na meşruiyet kazandıracağı biçiminde akıllıca bir cevap veriyordu.

Biliyoruz ki toplantıdan 6 ay önce Hindistan hükümeti ve Bhattarai Kurucu Meclis çağrısı üzerinde anlaşmışlardı.

Parti Kurucu Meclis'i kabul edince Bhattarai aşama ve alt-aşama teorisini önerdi. Bu öneri başta yoldaşlar tarafından reddedildi ama adım adım köklendi. Praçanda bunu asla resmi olarak eleştirmede ama parti toplantılarında bunun "burjuva ve sağcı" olduğunu söylerdi. Kral Gyanendra'nın 2004'te iktidarı ele geçirmesi ve parlamentoyu dağıtmasına dek Bhattarai kendisi asla "burjuva demokrasisi" kavramını kullanmadı. Ama şimdi kanıtlanmıştır ki Bhattarai'nin ortaya koyduğu devrim aşamaları, Halk Savaşı'nı burjuva demokrasisiyle birleştirmek anlamına geliyordu.

NKP(M) bugün "21. Yüzyıl Demokrasisi", Yeni Demokratik Devrimi burjuva cumhuriyet formunda bir alt aşaması üzerine teori ve "Füzyon" anlayışı üzerine ne düşünüyor?

Bizce bu sentezin arkasında olumlu yönler var, ama revizyonist önderlik bunu yanlış biçimde kullandı. Küçük bir örnek vermek istiyorum: biz bu fikirleri ilk başta, sosyalist devletlerin neden çöktüğü, sosyalist toplumda ne-

den yanlış düşüncelerin geliştiği üzerine çalışırken geliştirdik. Bu sorunlarla ilişkisi içerisinde 21. Yüzyıl Demokrasisi anlayışını geliştirdik, ama önderlik bu anlayışı çok partili parlamenter sistem anlayışına götürdü. Başlangıçta bilimsel sosyalizmin daha da bilimsel tarzda geliştirilmesi gerektiğini söyledik. Orijinal fikir buydu, ancak sonunda tamamen başka bir şeye dönüştü.

Sizce parti içinde revizyonizm ne zaman gelişmeye başladı?

Bu çok önemli bir nokta. İki boyutu var: Bizce bunun arkasında siyasi ve ekonomik nedenler var. Siyasi açıdan, önderlik korkularına teslim oldu ve ekonomik açıdan, bir burjuva önderliğe dönüştüler, yani sınıfsal nitelikleri değişti. Bir örnek: savaş döneminde bir merkez komite üyesi her türden mülkiyetini partiye vermek zorundaydı, hepsi komünleştirilip partiye teslim edilirdi. Ama 12 maddeli anlaşma sonrasında barış görüşmelerini başlattığımızda bu 180 derece değişti. Parti adına milyonlarca rupi tutarında bağışlar toplandı ve şimdi duyuyoruz ki bu para komprador burjuvazi(Praçanda) tarafından çalındı, saklandı ve uluslararası bankalara yatırıldı.

Praçanda çok uzun yıllardır devrimciydi. Nasıl oldu da değişti?

Bence Praçanda'da ideolojik bir sorun vardı. Görünüşe göre sosyalizme inanıyordu. Ama sosyalizmin gerçekten kurulabileceğine ve mücadelenin gerçekten de sosyalizme kadar sürdürüleceğine güvenmiyordu.

Bu ideolojik zayıflık barış sürecinde açıkça kendini gösterdi.

Praçanda korktu, tüm koşullar hazırды ama iktidarı almadı. Ama biz bunun mümkün olduğunu düşünüyoruz! Mevcut durum Praçanda'nın yanlış fikirlerinin sonucu, partinin fikri bu değildi.

Hindistan ve Çin hala oradalar, uluslararası devrimci hareketin zayıflığı hala bir gerçeklik ve Nepal hala küçük, ekonomik açıdan geri kalmış bir ülke. İktidarı almak için koşullar aynıysa gelecek sefer fark ne olacak? Siz ne yapacaksınız?

Bence küçük bir ülkede iktidarı almak büyük bir ülkede almaktan daha kolay. Bu tabii ki şakaydı! Nepal çelişkilerin çok açık olduğu bir ülke. Halk değişimin yanında, egemen sınıf çok güçsüz ve devrimci iktidar geliyor.

Zaferden sonra devrimi savunmak nasıl mümkün olacak?

Bence halk mutluysa, halk birleşirse, zaferi kazanmak ve korumak mümkündür. Çünkü bugüne kadar açık ki burjuva düzen asla halka iktidar, mutluluk veya özgürlük vermemiştir.

Geçmişte doğrudan Yeni Demokratik Devrim değil, bunun bir alt aşamasından söz ettiniz. Partinizin devrim stratejisi bugün nedir?

Her iki duruma da hazırız; fakat Nepal halkının devlet iktidarına ihtiyacı var!

Yeni partide de önderlerin yaşam tarzı, yolsuzluk, demokratik merkeziliğin işlerliği gibi konularda hala revizyonizmin yansımaları var mı?

Kesinlikle partide hala revizyonizmden kalan çok şey var. Bunları temizleyemezsek partinin BNKP(M)'ye benzer bir şeye dönüşmesi çok sürmeyecektir. Ama önder-

liğimizin bunun bilincinde olduğuna inanıyoruz. Bu yüzden böyle bir şey izin vermeyeceğiz.

Parti kitleleriyle parti önderliği arasında derin bir mesafe seziliyor; bu izlenim doğru mu?

Evet, bu sorununuz var. Aynı sorunu geçmişte Praçanda'yla da yaşadık. Praçanda'nın sınıfsal niteliğinin değişmesi hakkında söylediğimi hatırlayın; eğer öyle şeyler yaşanırsa bu durum gelişir. Mao'nun Kültür Devrimi'nin nedenleri de aynıydı. Kadrolarla halk arasındaki mesafe bir yönüyle ideoloji sorunudur. Daha sonra bir sınıf ve sonra devlet sorununa dönüşür. Bu yansımalar hala canlı.

Parti bu türden bir gelişmeye karşı ne yapmalı? Bu durumu nasıl değiştireceksiniz?

Temel sorun parti kitlelerini siyasi ve ideolojik olarak eğitmektir. Kitlelerle kadrolar arasındaki farklılıkları sürdürmek doğru mudur? Hayır bu gerekli değildir. Kitleleri ve kadrola-

rı bu yönde eğitmeliyiz. Ve önderler yaşamlarında halka karşı şeffaf olmalıdır. Ve bürokratlar gibi yaşamamalıdır. Bu tip bir mesafenin oluşmasında başkaca nedenler de olabilir, toplumun durumuyla da ilgilidir. Kültürel ve psikolojik etkilerin çok derin kökleri vardır.

Bizim için ilginç bir nokta, partinin sınıfsal karakteri değiştiğinde devrimci kültürün de ölmüş olmasıdır. Mesela birçok sınıflar arası ve kastlar arası evlilik sona erdi. Daha önce devrimci bir kültürümüz vardı, fakat doğru çizgiyle birlikte bu da kaybedildi.

Hindistanlı yoldaşların eleştirileri üzerine görüşünüz nedir?

Bence eleştirileri temelde doğrudu.

Çin'in gelecekte Nepal devrimine yardım edeceğini düşünüyor musunuz?

Bence yanıtı biliyorsunuz ve hepimiz de biliyoruz.

TANRI PARÇACIĞI: İDEALİZMİN FİZİKTEKİ YENİ SİĞİNAĞI

Sedat Şenoğlu

İlk maddeci filozoflardan Heraklitos, günümüzden yaklaşık 2500 yıl önce “Her şey akar, hiçbir şey durmaz” demişti. Evren adını verdiğimiz ‘oluş’un, dahiyane bir sezgiyle kavranışını dile getiriyordu Heraklitos’un bu mantıksal yargısı: değişim sonsuzdur.

Evrenin (ve doğanın) nesnel bilgisinin deneysel sına-
nama ve doğrulamaya dayalı sistematik kavranışı ve
düşüncede açığa çıkarılması/somutlanması anlamında
Heraklitos, bir doğa bilimci değildi elbet... Doğa bilim-
lerinde bu düzey çok çok sonraları edinildi insan etkin-
liğinin toplumsal-teknik birikimi tarafından. Bilim (ve
bilimci eylem) henüz pratik deneysel eyleme dayalı ol-
maktan çok Doğa’nın dolaysız gözlemlenmesine dayalı
olarak soyutlanan ‘düşünsel eylem’in yaratıcılığı biçi-
minde bir ön gelişim potansiyeli olarak vardı denebilir.
Deneyin bıraktığı bu boşluk, filozoflarca-filozofların
‘mantıksal deney’leri tarafından düşünsel biçimde dol-
duruyordu zorunlu olarak.

Derdimiz Hereklitos'un felsefesinin tarihteki önemine odaklanmak değil. Keza toplumsal insan etkinliğinin bir ürünü olarak bilim üretiminin tarihçesi üzerinde bir tartışma yürütmekte değil başlı başına. Ama biz, Heraklitos'tan bugüne 2500 yıl geçmiş olmasına rağmen felsefe ile bilim arasındaki ilişkinin hala ne kadar dinamik ve belirleyici etkiler taşıyan toplumsal bir gerçeklik olduğu üzerine güncel bir şeyler söylemek istiyoruz. Ve amaca hizmet eden çok taze bir gelişmeye/örneğe sahip olduğumuzu düşünüyoruz: 'Tanrı parçacığı'!

'Tanrı parçacığı', bilim ile felsefenin buluşmasının (işbirliğinin mi diyelim) en çarpıcı örneklerinden biri oldu. Onu CERN'de (Avrupa Nükleer Araştırmalar Merkezi) Büyük Hadron Çarpıştırıcısı denilen laboratuvar deneyinde 'var' ettiler. Felsefi idealizm ile kuantum fiziğinin 'çarpışma'sının bir ürünü o. Ve ilan edildi ki bazıları tarafından, artık maddenin 'ne olduğu' ve 'nereden geldiği'ne ilişkin elde yadsınamayacak bir kanıt var. Higgs Bozonu dediğimiz 'kuvvet alanı'ndaki 'parçacık'lardır maddeyi var eden güç. Enerji (ışık) bu 'alan'dan geçtiğinde ona yapışan ya da etrafında kümelenen bu Higgs parçacıkları ışığa 'kuvvet' kazandırıyor. Yani 'kütle' kazandırıyor. Enerji, maddeye dönüşmüş oluyor... Böylece Einstein'ın ünlü Özel Görelilik Teorisi'nin formülü olan $E=mc^2$ 'si mutlak doğrulukla gözlenilmiş oluyor. 'Teori'nin de söylediği gibi enerji ve madde birbirinden ayrılmaz, kütle-enerji

Evren'de sabittir, korunur. Biz bunu biliyorduk, buna 'inanıyorduk', ama nasıl olduğunu, nasıl gerçekleştiğini tam anlayamıyorduk. Ama şimdi 'şu an'da (ve tanrının da yardımıyla) gösterdiler ki: kütle yoktu, ama 'var' oldu. Tam da biz bilim insanlarının en büyük kozmolojik 'düşünsel yarattısı' olan Büyük Patlama Teorisi'nde öngörülmesi gibi evren sonsuz değildir, onun bir 'başlangıcı' vardır ve bir 'sonu' da olacaktır. Bütün matematiksel hesaplamalarımız, ölçüp biçmelerimiz ve bunları mükemmel denklemler serisi/sistemi halinde formüle edip 'kuram'laştırdığımız Standart Model adlı yapımız da bize bunun böyle olması gerektiğini söylüyordu zaten... Mutlak sonsuzluk yoktu ve olamazdı fizik dünyada... Her şey 'bir' şeyden başlamak zorundaydı, tıpkı matematiğin öğrettiği gibi... Biz de o yoldan yürüdük ve maddenin başlangıcına laboratuvarımızda ulaştık.

CERN'dekilerin 'yüzyılım deneyi' dedikleri araştırmada ulaşılan sonucu böyle yorumlamakta üstelik mealen bir dil üslubuyla da anlatarak bilim insanlarının emeğine haksızlık mı ediyoruz ya da bu keşfin bilimsel/nesnel önemini küçümsemiş mi oluyoruz? Böyle bir niyet taşımadığımızı en baştan belirtmiş olalım. Ama eğer ortada bir haksızlık varsa da bu bizim yorumlarımıza kaynaklık eden somut bir olgudan doğuyor, metafiziğin fiziğe, felsefi idealizmin bilime, bilim insanları eliyle yaptığı haksızlıktır bu... Bu durumu açacağız ileride, ama buna rağmen bilim insanlarının CERN la-

boratuvarında ulaştıkları bulguların nesnel öneminin tümüyle farkında olduğumuzu da söyleyelim. Nihayetinde ortada Evren'in ve maddenin yapısını daha derinlikli anlama çabasında doğa bilimleri açısından atılmış önemli bir adım ve deneysel bir başarı var. Bu başarının anlamını da yorumlayacağız daha sonra.

Einstein bir kuantum fizikçisi/kuramcısı değildi. Ancak geliştirdiği görelilik teorisiyle (özel görelilik ve genel görelilik olarak iki düzeyi var bu teorinin) kuantum fiziğinin geliştirilmesinde/ teorisinin kurulmasında büyük katkıları olduğu kabul edilir. Bugünkü düzeyiyle dahi kuantum fiziği, Einstein'ın görelilik teorilerinin belirlediği temel sınırlar içinde bir gelişim göstermektedir, bu temelleri aşan ya da yeni bir hareket noktası kazandıran bir düzey yaratamamıştır. İster 'ışık hızı'nın, bütün fiziksel varoluşu belirleyen bir nitelik olması itibariyle 'atom altı' dünya bakımından olsun, ister 'kütle çekimi' kuvvetinin kozmolojik düzeydeki hareketlere koyduğu 'statik'leştirici sınır bakımından olsun kuantum fiziği bir nevi Einstein 'hapisanesi'nde yaşıyor gibidir sanki. Tabii bu felsefi bir hapisane esasen. Fiziki değil! Yoksa kuantum fiziği nesnel açıdan çok yol katletti Einstein'dan bu yana. Onun zamanında elektron, proton, nötron, mezon gibi bir kaç yapı parçacıklarından ibaret olarak bilinen atomun, meğer 'altında' çarşamba pazarı misali yok yok denecek kadar 'parçacık' çeşidi, bolluğu olduğu anlaşıldı

sonradan. Fiziksel dünyanın atom altı denen maddesel alan formu kapsamı içinde 200 civarında 'farklı' parçacık daha olduğu gösterildi ya da 'keşfedildi'. O da şimdilik!

Gelişme bu yönde oldu ama tam da Einstein'ın "önyargıları parçalamak atomu parçalamaktan daha zordur" demesi misali kuantum fiziği de 'atomun altı'nı parça parça etmesine rağmen bilim insanlarının çoğunluğu bakımından felsefi idealizmin 'önyargıları' parçalanmaktan hala çok uzak. Bunun müsebbibi Einstein'dır, onun göreliliktir teorileridir demek istemiyoruz elbette, bu Einstein'ın fizikte yaptığı gerçek devrimi anlamamaktan kaynaklanan, haksız bir yargı olur.

Ancak sorumluluğu olduğu da kesindir. En başta evrenin yapısı hakkında dile getirdiği 'inanç'larıyla teorilerinin yorumlanmasında felsefi idealizme kapıyı aralayan da odur. Einstein'ın 'takipçisi' oldukları iddiasıyla görelilik teorisini kılavuz kabul eden pek çok kuantum fizikçisi ve kozmolog 'dahi'nin 'inancı'nı tepe tepe kullanmış onu en mistik spekülasyonların aracı yapmışlardır. Einstein tabii ki hiçbir zaman bu denli ileri gitmezdi ve gitmemiştir de. (Dahası yaşamının son yılları içinde teorisinin bu türden çarpıtılmalarına ve yorumlanmalarına karşı açıktan mücadele de yürütmüştür.) Ama teorilerindeki nesnel devrimci içeriğe karşın kendinden önceki Newton'cu klasik fiziğin 'statik evren' anlayışına ve 'inancı'na temelde bağlı kalan da o olmuştur. Örneğin bu inanç ona teorisinin kur-

gusunda/formülasyonunda ‘kozmo-
jik sabit’ diye ‘denge’leyici bir ‘ma-
tematiksel’ nitelik koymak zorunda
bile bırakmıştı. (Yaşamının sonlarına
doğru bu ‘kozmojik sabit’in bilim-
sel kariyerinin en büyük zaafı/hatası
olduğunu da dile getirmiştir.)

Zorunlu bırakmıştı çünkü Eins-
tein ışığın kütle çekime bağlı olarak
bükülmesi nedeniyle evrenin zaman
içinde kendi üzerine kopamayacağı-
nı en sonunda sonsuz yoğunlukta bir
enerji noktası ya da kümesi haline
geleceğine inanıyordu. Ancak onun
yaşadığı yıllar içinde de görünür ev-
renin güçlü teleskoplarla gözlenmesi
kaydedilen radyo frekansları, ölçülen
kozmetik ışın tayfları vb. aracılığıyla
giderek ‘genişlediği’ belirleniyor ya
da ileri sürülüyordu. Einstein’ın inan-

Kuantum fiziği,
kozmoji
Büyük Patlama
efsanesinin sesine
kulak verip evrenin
başlangıcına
‘yaklaştıkça’
bu bilimlerin
gerçeklikten
uzaklaşmasının
ve kopuşunun
işareti olan krizin
‘çatırtısı’ da
artacağı
benziyor.

cına göre olamazdı çünkü evrenin ge-
nişlemesinin sonsuz boyutta bir olası-
lık durumuna tekabül etmesi statik ya
da ‘kararlı denge’ yapısına sahip ol-
duğu şeklindeki klasik fizik anlayışı-
yla (uzay geometrisine de diyebiliriz)
uzlaşmaz bir çelişki barındırıyordu
esasen...

Ama aslında daha da spesifik olan
çelişki Einstein’ın ‘zaman’ kavrayı-
şında, anlayışındaydı... Newton nasıl
fizik dünyada uzayın/uzamın mutlak
olmadığını ortaya çıkarmış meka-
niğin yasalarını bunun üzerine inşa
etmişse, Einstein da fiziki dünyada
‘zaman’ın mutlak olmadığını ortaya
çıkarmış ve görelilik yasalarını bunun
üzerine oturtmuştur. Ancak Newton
zamanın mutlak olduğunu düşünü-
yordu: uzam’dan bağımsız bir nitelik
olarak vardı zaman... Dolayısıyla me-
kanik yasaları tüm evren formları için
(madde formları) geçerli kabul edildi
çok uzun süre boyunca. Hatta Newton
mekanikinin mantığı madde olmadan
da zaman’ın var olabileceği anlamına
geliyordu. Felsefi idealizmin fiziğe
(bilime) mirası olan ‘boş uzay’ yanı-
lmasının ‘yasa’laştırılmasıydı bu.

Einstein, görelilik teorisiyle yıktı
tabii, zamanın mutlak olduğu fikrinin
temellerini. Onun yerine göreliliği
koydu: madde ve enerji aynı şeydir,
kütle değişirse hız da (zaman) değişir
ve tersi. Hız arttıkça kütle de artar ör-
neğin; enerji maddeye dönüşür çünkü.
Sağduyunun tek yanlı yargılarına ta-
mamen ters bu olgunun gerçek oldu-
ğu deneysel olarak da ölçüldü ve doğ-
rulandı, hem makroskopik dünyada,

hem de atom altı denilen mikroskopik dünya da. Böylece uzayın ve zamanın görelilik (bağıntılı) içinde belirlenen maddesel temel nitelikler olduğu kanıtlanmış oldu nesnel bakımdan. 'Nesnel bakımdan' vurgusunu yapmamızın özel bir nedeni var. Çünkü Einstein'ın bu nesnelliği kavrayışında (bilince çıkarışında) öznelcilik eğiliminden kaynaklanan felsefi bir zaaf, boşluk da vardı. Göreliliği, zamanın mutlaksızlığını, Özne'ye bağlı bir ölçü olarak düşünüyor ve kabul ediyordu esasen o. Zamanın kendisiyle onun ölçümünü birbirine karıştırmasından kaynaklanan bu sorun Einstein'ı öznel idealizmin sularında kulaç atmaya da götürdü yıllar boyunca. 'Zaman'da geriye dönülebileceği gibi bir teorik çıkarıma da sahipti Einstein. Sonraki yıllar içinde bilim-kurgusal fantezilerin baş tacı yapılan bu matematiksel soyut 'inanç' Einstein'ın statik evren anlayışına paralel bir sonuçu elbet.

Evren'in bir başlangıcı varsa oraya doğru 'geri' dönülebilir! Evet, 'dönülebilir', ama 'zaman'dan bütün maddesel (ve duyumsal) niteliklerin arındırılmış olması koşuluyla. Yani 'saf enerji' haline getirilmesiyle! $E=mc^2$ 'nin 'madde'sine bakılırsa bu mümkün görünmüyor ama bir de formülün 'ruhu' var! 'Saf' enerji ruhu, idealizmin 'evi'nde yaşayan ruh, ışık hızının ruhu. Bu ruhu takip ederek geriye, en geriye giderek hızın sonuna ulaşmak, 'saf' enerjinin durgunluk haline varmak. Mutlak'ın başlangıcına erişmek. Einstein, 'tanrı zar atmaz' demişti, evrenin belirlenmişliğini

anlamak için. Ama belirlenmek her zaman bir şeye göre belirlenmektir, belirlenen belirler aynı zamanda. Evrende (ve doğada) bu nedenle saf olan hiçbir şey yoktur, olamaz. Saf'lık, bir şeyin kendi kendini belirlemesi anlamına gelir ki, diyalektik mantık bakımından geçersiz bir çıkarımdır bu, saçma bir mantıktır. Belirlenmek ve belirlemek, şeylerin özündeki çelişkinin var olma biçimidir. İçinde çelişkiyi barındırmayan bir varoluş yoktur; varlık çelişkili bir oluştur. Saf'lık, bir oluş değil, olma'yıdır, olma'yan tek şey hiçliktir. Hiçlik, belirlenmez, oluş'un dışındadır, hiç'lik hiçbir yerdedir.

Ama ruh'un evi, hiçlik için gerçek bir mekândır, zamansız bir mekân. Gerçeklik ise böyle bir çelişkisizliği içinde barındıramaz, ne parça, ne bütün olarak. Gerçeklik, 'kendi içine kapalı dünya'ların mekânı değildir, yoksa yok olurdu parça ya da bütün olarak. Evren, uzam ve zamanın kütle ve enerjinin maddesel birliğidir. Evren olduğu için enerji ve kütle, uzam ve zaman yoktur; enerji ve kütle, uzam ve zamanın 'oluş' içinde çelişkili birliği (hareketi/dönüşümü/gelişimi) olarak evren vardır. Evren oluş'un sonsuzluğudur. Kendi içine kapalı değildir evren; enerji, kütle, zaman, uzam, oluş'un ucu açık sonsuzluğu içinde maddenin varoluş formlarıdır (biçimleridir); her biçim, içinde maddenin sonluluğunu ve oluş'un sonsuzluğunu barındırır. Son, kendi başına bir şeyin ne başlangıcı ne bitişidir evrenin bütünlüğü/birliği içinde... Son-

suz, son'ların toplamı olmadığı gibi, son da sonsuz'dan eksilte eksilte edilebilecek bir sonuç değildir. Sonsuzluk, sonlu olan şeyler arasındaki ilişkilerin en belirleyici niteliğidir. Son, sonsuzluğun bir görünümüdür, sonsuzluğun değişimidir. Sonsuzluk son'da gelişir, gelişim sonsuz bir ilişkidir.

İşte bugün CERN'de olup bitenler, daha doğrusu bilimin kendi 'iç diliyle' yani onun nesnel aklıyla söylediklerinin bittiği yerden başlayan metafizik lafazanlıklar da gösteriyor ki, bilim insanlarının çoğu düşünsel bakımdan öznel idealizmin prangalarına bağlı durumdadırlar. Sonsuzluğa bir başlangıç aranmaktadır bu yüzden CERN laboratuvarında. Bilimin deneysel bulguları/nesnel eylemi, onları, objektif olarak evrenin (ve maddenin) sonsuzluğuyla yüz yüze getirmeye devam etmekte ama buna düşünsel eylemlerinin idealist önyargılarıyla direnmekte, kabul etmekte zorlanmaktadırlar. Zorlanmaktadırlar, çünkü aslında kuantum fiziği (ve onun şimdiki en derin düzeyi olan parçacık fiziği) teorik bir açmaz (ya da kriz diyelim) yaşamaktadır. Bu, kökenleri epey eskilere dayanan (işaret etmeye çalıştığımız gibi Einstein'a kadar bile uzanan) bir gelişimin ürünüdür.

Higgs Bozonu denilen yapı/ya da işlev, bu teorik açmazın bütün temel niteliklerini bağrında toplayan eşik ölçüsüdür aslında. Kuantum fizikçilerinin idealizmin teorik dünyasına prangalanmış temsilcilerinin idealizmin teorik dünyasına prangalanmış

temsilcilerinin ona (Higgs Bozonu) yükledikleri anlam ve misyon nedeniyle bu böyledir. Bu anlayışa göre Higgs Bozonu denilen 'şey' enerjinin maddeye dönüşümünün 'sırrı'na taşıyan yapı olmalıdır. Yaklaşık yarım asır önce kuramsal olarak inşa edilen bu teoriye göre, 'Büyük Patlama' sonrasında evrenin oluşumu (ve genişlemesi) için gerekli ve zorunlu olan maddenin bir yerlerde, bir şekilde oluşmuş olması lazımdır. Başka bir ifadeyle 'boş uzayın' maddeyle doldurulmuş olması gerekir ki, evren nesnel olarak gözlemlenebilir, incelenebilir bir varlık olarak gerçekleşmiş olsun. Evren maddi'leşsin, hiç'lik varlaşsın; yoksa zaten Büyük Patlama, Stantart Model, Higgs Bozonu bağıntısı içinde yukarıdan aşağıya inşa edilen teorinin de bir anlamı ve misyonu kalmazdı, kalamazdı. Hiçlik açıklanamaz olarak kalırdı. Oysa büyük patlama hiçliğin başlangıcını bize gösteriyordu! Standard Model, bize bu başlangıç sonrasındaki var oluşun koşullarını ve sistematüğünü veriyordu ve nihayet Higgs Bozonu da 'her şeyin' kaynağı olarak keşfedilmeyi bekliyordu... Kozmolojinin ve kuantum fiziğinin yarım asırlık uzatmalı flörtünün 'kısa hikâyesi' böyle özetlenebilir.

Ama işte artık şimdi bu flört sona erdi daha doğrusu kozmolojinin ve kuantum fiziğinin 'aşkları' kayıt altına alındı, resmileşti, CERN'de kurulan 'nikâh masası'nda taçlandırıldı. Üstelik bu aşkın en somut ürünü ve 'kanıtı' olarak 'tanrı parçacığı' da kucaklarında! Nikâh memuru

olarak bilim insanları çocuğun sahibinin 'kesin olarak' belli olduğunu evlenmelerine bir mani olmadığını açıkladılar. Nikâh şahitleri olarak teologlar ve fütürologlar imzayı tereddütsüz bastılar. Dünya medyası 'tanrı parçacığı'nın doğum anını yansıtan elde edilmiş 'görüntüleri' ekranlara ve gazete sayfalarına taşıdılar. Herkesi ikna etmek için gereken her şey yapıldı ve yapılıyor. Belki de en son Papa tarafından vaftiz edilmesi gereken Higgs Bozonu'nun. Nede olsa o da, Tanrı'nın yarattığı bir varlık! Ve eminiz ki, Papa bu işi seve seve yapacaktır. Yeter ki bilim insanları 'Büyük Patlama' öncesinde ne olduğu meselesine burunlarını sokmaya kalkışmasınlar, hiç'liği sorgulamasınlar!

İşin doğrusu bu 'sınır', kuantum teorisinin açmasını belirleyen şeydir de aynı zamanda. Kuantum fiziğinin kurucuları arasında sayılan Heisenberg'in 'Belirsizlik/Kesinsizlik ilkesi'nden beri bu krizin unsurları oluşmaya başlamıştır teorisinin bünyesinde. Kesinsizlik ilkesi, atom altı parçacıklarının (makro dünyanın nesnelere hareketine kıyasla) hayal ötesi bir hıza sahip olduklarından dolayı davranışlarının belirlenemeyeceği görüşüne dayanır. Herhangi bir atom altı parçacığın konumunu belirlemek istediğimizde aynı anda momentumunu (hızını) belirleyeceğimiz (ve tersinin de) gerçeğidir bu. Ama mesele bu değildir. Mesele, Heisenberg'in bunu atom altı parçacıkların hareket düzeyinde gözlemlenen bir olgu olmaktan çıkarıp genelleştirmesi, 'maddenin

bütün biçimlerinin kendi doğasından dolayı belirsiz olduğu'nu söylemesidir. Bilinçli bir idealist olarak Heisenberg, buradan hareketle doğada nedenselliğe bağlı yasalar olamayacağını savunmuştur. Özel idealizm potansiyelinin kuantum fiziği de bu denli köklü temelleri vardır 'teorik' bakımdan. İşte 'tanrı parçacığı' denilen şey kuantum fiziğine sinmiş bu felsefesi idealist teorik mirasın sürdürücülerinin icadıdır. CERN'de deneysel olarak gözlemlenen 'keşfedilen' şey en yalın anlatımıyla maddenin atom altı düzeyindeki ilişkileri içinde yer alan yeni (ve önemli) bir parçacık formudur. Bilimsel nesnellüğün söylediği budur. Adı da Higgs Bozonu'dur en bilinen şekliyle... Ama işte görüyoruz ki CERN'de sadece bir keşif yapılmamış, yani zaten 'orada' olan bir şey bulunmamış, bir kez 'icad' edilen, yani daha önce olmayıp 'yaratılan' bir şey var, onun adı da 'tanrı parçacığı' oluyor. Higgs Bozonu'nun gayri resmi, bilim dışı adı, felsefi idealizmin uydurması oluyor yani. Burada demiş oluyor ki, tamam enerji (ışığı) maddeye dönüştüren şeyi, 'her şeyin' kaynağını oluşturan şeyi biz keşfettik, ama onu biz 'icad' etmedik, biz yaratmadık! Onun 'nedeni' yok, nedensizliğiyle var o. Mutlak belirsizliğiyle var. Biz ötesini bilemeyiz ve bilemeyeceğiz de...

Maddenin hiçlikten var oluşu... Bilimin din ile materyalizmin idealizm ile diyalektiğin metafizikle zoraki uzlaştırılma çabasının (başka türlü olamaz) her türlü biçim altında

görünüm kazanan ‘inançsal’ özü budur. Bu görünümlerden biri de kozmolojideki ‘tekil’lik kavramıdır. Ünlü fizikçi Stephan Hawking tarafından geliştirilen ve ‘tanımlanan’ bu kavram, kuantum fiziğinin hali hazırdaki teorik kurgusunun ‘kral tacı’dır. Büyük Patlama’da bu tekil’lik krallığının ilan edildiği büyük an’dır. Evren mi? O da krallığa bağlı tebaa oluyor artık ve hesaplamalara göre yaklaşık 15 milyar yıldır süren bir doğum günü partisi içinde eğlenmektedir kozmolojik ‘varlık’lar. Süpernovalar, galaksiler, güneş sistemleri, gezegenler, kara delikler vb. çılgınca eğlenmekte birbirine çarpmakta, birbirini yutmakta, patlamakta, sönmektedirler... Kendilerini yaratan ‘tekil’lik, ‘sonsuz’luğun sona erdiği bir gün onların tümüne tekrar içine alıp yok edinceye kadar kaderlerini yaşamaktadırlar...

Bu ‘masalsi’ tasavvurumuz bilimin ‘ciddiyetiyle’ pek bağdaşmıyor kuşkusuz. Ama ne yapabiliriz ki başka. Stephan Hawking, “Büyük Patlama” diye bir efsaneyi kozmolojinin aklına soktukten ve kuantum fiziğinin pek çok bilimcisi buna inandıktan sonra! O zaman soralım. CERN’de Büyük Hadron Çarpıştırıcısı deneyinde kurgulanan nedir? Evren’in oluşumu ve yapısını belirleyen koşulların laboratuvar ortamında oluşturulması Büyük Patlama anının gözlenebilir hale getirilmek istenmesi.. Daha da doğrusu, Büyük Patlama anının saniyenin milyonda biri kadar sonraki kesitinde nelerin olup bittiğinin anlaşılmasına çalışılması. Çünkü protonlar ve nötronlar,

bu an’da oluşmaya başlıyor teoriye göre. Yani, daha sonra evrenin bütün maddesini oluşturacak olan atomun çekirdek yapısının unsurları oluşuyor, enerji kütle kazanmaya başlıyor. Büyük Hadron Çarpıştırıcısı protonları öylesine büyük hızlarda o kadar çok çarpıştırıyor ki, açığa çıkan enerjinin yoğunluğu oransal olarak güneşimizdeki enerjinin yoğunluğunun 100 bin katına kadar ulaşabiliyor. Bu ortam protonu oluşturan daha alt parçacıklarının (Kuarklar) hareketinin ve ilişkilerinin gözlenmesine, daha doğrusu bunların ‘iz’lerinin saptanmasına olanak sağlıyor. Ve esasen de bu parçacıkların kütle kazanmasına yol açan enerji dönüşünün alanının, yani Higgs Alanı (Bozonu) da denilen mekanizmanın varlığı saptanmış oluyor. Nokta.

Öncesi, diyelim ki, saniyenin milyarda biri an’ında ‘olan’lar nedir? Bilinmiyor, daha doğrusu ‘bilinemez’lik boyutu orası. Ama nasıl olur, eğer saniyenin milyonda biri varsa, milyarda biri de vardır ve öncesi de; milyonda birinde ne olduğu bilinebiliyorsa milyardaki de bilinebilir olmalı vb. Mantıksal bir yorum da bulunacak biri olursa, herhalde Büyük Patlama taraftarlarınca kınanması göze alması gerekir. Çünkü onlar şöyle diyecekler kesinlikle; bu büyük bir yanılgı, siz ‘tekil’likte evren arasında maddi bir ilişki olduğunu mu sanıyorsunuz, hayır yok! Tekil’lik tekilliktir, evren de evren, o kadar. Ama biz, bir zamanlar aralarında Higgs alanı gibi bir şeyin olması gerektiğini matematiksel ola-

rak biliyorduk ve onun da 'izleri'ni keşfettik sonunda. Ama kendisi tam olarak nedir, 'parçacık' mıdır, 'alan' mıdır, 'kuvvet' midir, 'mekanizma' mıdır bilmiyoruz ve bilemeyiz çünkü. Bildiğimiz tek şey onun 'her yerde hazır ve nazır olması' gerektiğiymiş. Bize bunun ötesinde bir şey söyletmezsiniz...

Kuantum fiziğinin ve kozmolojinin 'resmi' görüşlerini temsil eden kurum ya da tanınmış şahsiyetlerin söyleyecekleri aşağı yukarı böylesi şeylerdir. Bu böyle olmak zorunda çünkü. Büyük Patlama öncesinde ne olduğunun bilinebilmesi için sonrasında olanlarla arasında zaman içinde bir benzerlik ilişkisi kurulabilmesine olanak tanıyacak nesnelliklerin yani 'nitelik'sel sürekliliklerin bulunması gerekir. Sonra'dan önce'ye bu benzerliklerin üzerinden gidilebilir, çünkü benzerlik, önce ve sonra arasındaki uzamsal bağıntıdır. Bu aynı zamanda önce ile sonra arasında bilinen/bilinebilen bir ilişkinin/şeyin var olduğunun kanıtıdır, ya da onun 'kavramı'dır diyelim. Ama işte bu 'kavram' üretmiyor kuantum fiziğinin 'resmi' bilimi, teorisinde bu 'benzerliğin' yeri yok, karşılığı yok 'maddi' olarak. Teoriye göre evren oluşmadan önce madde de yok çünkü. Dolayısıyla öncesi'yle sonrası arasında da maddi bir 'benzerlik' ilişkisi kurulamıyor, kuramıyor... Haliyle öncesi olmayan bir sonralılık durumu ortaya çıkıyor evrenin oluşumu ve yapısı bakımından.

Bu mantıksal çelişkiyi bilim göre göre üstlenemeyeceği için top,

felsefenin oyun sahasına atılıyor. Eh idealizmin dünyasında mistik numaralar çok. Tekil'lik denen kavram da düpedüz felsefi bir mistik icad, 'var olması' gerekmiyor, bilimin atmak zorunda kaldığı topu tutması ve sonsuza kadar 'yutması' yetiyor! Zaten öyle de, bir gün kendinden çıkan her şeyi/bütün evreni tekrar geri 'yutacak' bir şey 'tekillik'. Zamansız, uzaysız, maddesiz bir kavram. Hegel'i anarak söyleyecek olursak eğer, yalnızca 'kavram' belki de. Mutlak düşünce! Öyle ya, kuantum fiziği ve kozmoloji artık neredeyse 'saf' matematiksel teoremlere dayalı hale geldi. Tekillik, Büyük Patlama, Standart Model, bunlar hep matematiksel mantığa dayalı işlem çıkarımları ya da sistemleridir örneğin. Hakikatin matematiksel soyutlamaları, tasarımları... Kuşkusuz böyle olmaları onların gerçeklikle bağlarının olmadığı ya da çıkarımlarının gerçeklik tarafından doğrulanamayacağı anlamına gelmiyor doğrudan ve gelmez de... Bilim matematiğe gelişemez elbette. Ne var ki, matematik, bilimlerin en soyut karakterli olanı olmasına karşın yapısı ve kuralları gerçeklik tarafından belirlenen ya da aynı anlama gelmek üzere 'sınır'lanan bir düşünsel eylem... Dolayısıyla gerçeklikle ilgili soyutlamaların 'mutlak' bir karakteri olmaz, kısmi (ve yaklaşık) bir doğruluk sonucu verir matematik belirlemeler hakikat hakkında. Bu özellikle de matematiğin evrensel bütünlüğün oluşumu, yapısı ve hareketiyle ilgili fizik teoremlerinin oluşturulması amacıyla

la kullanıldığı ölçüde daha belirgin olarak böyledir. Bu düzeydeki ölçüm hesaplamalarında matematik, üzerinde çalışılan nesnelliğin doğası gereği en soyut argümanlarıyla iş görmeye çalışır. Böyle çabalar, matematikçi için büyük risk potansiyeli barındırır, çünkü matematiğin doğal ve gelişkin bir özelliği olan soyutlama kapasitesi, matematikçinin 'eylemi'ni soyutlaşma baskısı altında tutar. Bir anlamda matematikçi, 'nesne'sini yitirmeye, gerçeklikle bağının zayıflamasına (bazen de kopmasına), düşündüklerini (daha da ötesi hayallerini belki de) gerçeğin kendisi sanmasına, matematiğin sembollerini mutlaklaştırmasına meyyleder.

Bu çerçeveden baktığımızda Büyük Patlama'nın neden evren'in gerçekliği hakkında hali hazırda ulaşılmış deneysel bilgi birikiminin nesnel sonuçlarına dayalı bir bulgu düzeyi (hadî öngörü diyelim) değil de, daha ziyade bir 'efsane' etkisi yarattığını daha iyi anlayabiliriz. Matematikçiler (ve teorik fizikçiler) doğrudan 'filozof'luğa da soyununca böyle oluyor bu işler... Matematiğin 'sınır'lı dünyasında bulamadıklarını, göreme-

diklerini felsefi idealizmin gizemli yollarında arıyorlar ya da mistik 'küre'sinde görüyorlar. Eh, sonrası kolay, hesabın, kitabın henüz geçmediği (bir sınır koyduğu) yerde dönüp gerçekliğin somut varlığına, hareketine ve gelişimine tekrar tekrar başvurmak onu daha derinlikli ve daha çok yönlü incelemek, araştırmak belki de yöntemini sorgulamak yerine, 'gizem'in büyüüne, mistikliğin cazibesine kapılıp 'tekil'liğe doğru 'uçmak' serbest nasılsa. Yeter ki hayallerin, spekülasyonların hızı. 'ışık hızını' aşma gücünde olsun (matematiğin genel olarak bilimin) dümeninde filozoflar otursun, yakıtı da idealizm olsun. O zaman, zaman da her yere yolculuk yapılabilir, geçmişe de geleceğe de; "Büyük Patlama" denilen evren başlangıcına doğru da, "Büyük Çatırtı" denilen evrenin sonuna doğru da!

Sonuç olarak; Kuantum fiziği, kozmoloji Büyük Patlama efsanesinin sesine kulak verip evrenin başlangıcına 'yaklaştıkça' bu bilimlerin gerçeklikten uzaklaşmasının ve kopuşunun işareti olan krizin 'çatırtısı' da artacağı benziyor. 'Tanrı parçacığı' gerçekte neyin habercesi acaba?